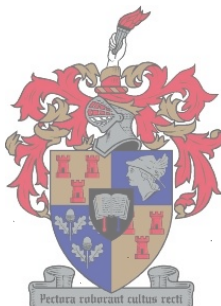

DIE ROL VAN DIE PROEFBEAMPTTE IN DIE VONNISOPLEGGING VAN JEUGOORTREDERS

deur

Lezaan Theola Lennox

Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die graad M.A. in Maatskaplike
Werk aan die Universiteit van Stellenbosch

Studieleier: Prof S Green

Stellenbosch
September 1999

VERKLARING

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in hierdie tesis vervat, my eie oorspronklike werk is wat nog nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige ander universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê is nie.

24/11/1999

Datum

OPSOMMING

Hierdie studie handel oor die ontwikkeling van 'n praktykrylyn vir proefbeamptes om as deskundige getuies in strafhowe op te tree en toepaslike vonnisaanbevelings vir jeugoortreders te maak. Die motivering hiervoor is die toenemende eise wat aan proefbeamptes gestel word om tydens beregtigingsprosesse op te tree as wetenskaplike inligtingsbronne en om howe te bedien met bemagtigende vonnismoonlikhede vir jeugoortreders teen die agtergrond van die huidige jeugmisdaadsituasie, deelnemende reg en hervorming in die Suid-Afrikaanse welsyns- en regstelsel.

Die ondersoek is gedoen aan die hand van 'n uitgebreide literatuurstudie wat gerig is deur 'n ondersoek na die funksies, kennis en optrede van proefbeamptes in strafhowe. Aandag is verleen aan voorvonnisondersoeke en -verslae en proefbeamptes se getuienis daaroor in strafhowe in die hoedanigheid van deskundige getuies. Tesame hiermee is die bydrae van misdaad-gefokusde maatskaplike werk tot die jeugmisdaadkwessie bestudeer en die vakkundige kennis oor die sosiale kenmerke van die jeugoortreder waaroor proefbeamptes behoort te beskik verduidelik. Die vereistes gestel aan en gedragsreëls van proefbeamptes in strafhowe is uiteengesit en die faktore en teorieë wat in aanmerking geneem moet word in die bepaling van vonnisaanbevelings, is bespreek. Omdat maatskaplike werk in strafhowe in 'n sekondêre opset beoefen word en dit moet bydra tot die verwesenliking van die strafhof se primêre doelstelling, naamlik regverdige vonnisoplegging, is hieraan aandag geskenk.

Die rol van proefbeamptes in die vonnisoplegging van jeugoortreders is geëvalueer deur landdroste in die Kaapse Skiereiland. Bevestiging is verkry vir proefbeamptes se vertolking van adviserende en uitvoerende rolle in strafhowe. Proefbeamptes moet benewens kennis van forensiese maatskaplike werk, oor regskennis beskik en in die bepaling van vonnisaanbevelings, dieselfde aspekte as regsprekende beamptes in aanmerking neem en die beginsels aanwend waarop straftoemeting berus. Die vonnisaanbeveling is 'n uitvloeisel van die gevolgtrekkings van die voorvonnisondersoek en die proefbeampte se deskundige mening daaromtrent. Proefbeamptes moet dit egter nie vanselfsprekend aanvaar dat hul deskundige getuies in strafhowe is nie; hul moet eers aan sekere vereistes voldoen en deur die hof as deskundig bevind word, alvorens hul as deskundiges in strafhowe kan optree.

Die ontwikkelingsgerigte benadering blyk mees gepas vir dienslewering op die terrein van kinder- en jeugsorg in Suid-Afrika. Proefbeamptes moet hulself weerhou van subjektiwiteit in die uitvoering van hul take en afsien van die aanhang van die eertydse behandelingsmodel. Ontwikkelingsgerigte assessering is veral geskik vir die versameling van feitegewens oor die jeugoortreder se maatskaplike funksionering en proefbeamptes moet daardeur gelei word om vonnisse aan te beveel wat poog om jeugdiges te bemagtig, verantwoordelikheid vir hul kriminele daade te laat aanvaar en hulle in staat stel om betekenisvolle rolle in gemeenskappe te vertolk. Vonnisaanbevelings vir jeugoortreders, soos vonnisuitsprake, moet klem plaas op ontwikkeling en bevordering, eerder as bestrawwing vir anti-sosiale gedrag.

SUMMARY

This study deals with the development of practical guidelines to enable probation officers to act as expert witnesses in criminal courts and to make appropriate sentence recommendations for juvenile offenders. The motivation for this study is the growing demands that are placed on probation officers to act as sources of scientific information during adjudication processes and to provide the courts with appropriate sentence options for juvenile offenders in the context of the present juvenile crime situation, participatory law and reform in the South African welfare and legal system.

A survey was done with reference to an extensive literature review which entails an examination of the functions, knowledge and behaviour of probation officers in criminal courts. Attention was paid to pre-sentence investigations and -reports as well as the testimony of probation officers (as expert witnesses in criminal courts) about these investigations and reports. The contribution of crime-focused social work to the juvenile crime issue was also studied and the expert knowledge that probation officers should have about the social characteristics of the juvenile offender was explained. The requirements and conduct rules for probation officers in criminal courts were stated and the factors and theories that need to be taken into account, when determining sentence recommendations were discussed. Attention was paid to these factors, since social work in criminal courts is practiced in a secondary set-up and has to contribute to the actualization of the primary aim of the criminal court, namely fair sentencing.

The role of probation officers in the sentencing of juvenile offenders was evaluated by magistrates in the Cape Peninsula. The advisory and executive role of probation officers in criminal courts were confirmed. In addition to knowledge of forensic social work, probation officers need to have legal knowledge. In determining sentence recommendations, they need to take into account the same aspects as judicial officials and apply the principles upon which the allotment of punishment is based. The sentence recommendation is a result of the conclusions of the pre-sentence investigation and the expert opinion of the probation officer about this. However, probation officers should not take their status as expert witnesses in criminal courts for granted. Before they are allowed to act as expert witnesses in criminal courts, probation officers need to be declared as such by courts as well as meet certain other requirements.

The development-based approach appears to be most appropriate for providing service in the field of child and youth care in South Africa. Probation officers need to avoid subjectivity in the execution of their duties and they need to reject the earlier treatment-model. Developmental assessment is especially appropriate to the accumulation of facts about the social functioning of the juvenile offender. The probation officer should be guided by this in order to recommend sentences that empower juveniles, enable them to accept responsibility for their criminal behaviour and to play significant roles in the community. Sentence recommendations for juvenile offenders, like sentences, need to emphasize development and advancement, rather than punishment for anti-social behaviour.

ERKENNINGS

Hierdie navorsing was vir my verrykend en leersaam en dra by tot my trots vir die professie maatskaplike werk en my voortdurende poging en begeerte om ander te help om hulself te help.

Die voltooiing van hierdie navorsing sonder die leiding, steun, aanmoediging en onderskraging van ander sou nie moontlik gewees het nie. Graag wil ek my dank getuig aan:

My Hemelse Vader vir my vermoëns. Hy verleen aan my die helderheid van verstand om die navorsing te verrig én deursettingsvermoë in tye waarin ek wou tou opgooi. Dit is 'n voorreg om Hom te ken as Vader.

Prof. Sulina Green, my promotor, vir haar voortdurende inspirasie. Dit was 'n groot voorreg om onder haar bekwame leiding te studeer.

My ouers, Hendry en Louise Lennox, wat in my vermoëns glo en my liefde vir my professie verstaan. Hul belangstelling in my navorsing en die proeflees daarvan word baie waardeer.

My wonderlike vriend, Rodger Spolander, wat my in alles ondersteun, soveel opofferings vir my navorsing gemaak het en my die geleentheid gun om my potensiaal te ontwikkel. Sy onbaatsugtige liefde beteken vir my soveel.

Riëtte Hugo, vir die taalversorging. Sy was nooit te besig om my te help nie. Haar insette en moeite word baie waardeer en hoog op prys gestel.

My boesemvriendin, Marguerite Holtzhausen, wat altyd iets kon vind om te sê om my te motiveer en aan te moedig. Haar geloof in my vermoëns het my bemoedig en haar besondere vriendskap beteken vir my baie.

Linda Nothnagel, my kollega en toesighouer, vir die periodieke aanmoediging. Dank word oorgedra vir die begrip wat sy altyd getoon het wanneer ek studieverlof moes neem om aan my navorsing te werk.

Universiteit van Stellenbosch vir die toekenning van 'n skenking, oor 'n periode van twee jaar, sodat ek my droom kon bewaarheid om verder te studeer.

Al my vriende en kollegas vir die ondersteuning en aanmoediging.

INHOUDSOPGAWE

HOOFSTUK 1

INLEIDING TOT DIE STUDIE

1.1	INLEIDING	1
1.2	MOTIVERING VIR DIE STUDIE	4
1.2.1	Praktiese ervaring	4
1.2.2	Bestaande literatuur	5
1.3	DIE DOELSTELLING EN DOELWITTE VAN DIE STUDIE	7
1.4	BEGRIPSOMSKRYWINGS	8
1.5	NAVORSINGSMETODOLOGIE	10
1.5.1	Literatuurstudie	10
1.5.2	Metodologie	12
1.5.3	Begrensing van die studie	14
1.5.4	Die ondersoekgroep	14
1.6	DATAVERWERKINGSPROSEDURE	18
1.7	AANBIEDING VAN DIE VERSLAG	18

HOOFSTUK 2

DIENSLEWERING IN DIE VONNISFASE VAN VERHORE

2.1	INLEIDING	20
2.2	DIE DOEL EN FUNKSIE VAN VOORVONNISVERSLAE	21

2.3	DIE VOORVONNISONDERSOEK	24
2.3.1	Omskrywing van 'n voorvonnisondersoek	24
2.3.2	Inligtingsbronne	25
2.3.3	Assessering van die jeugoortreder	27
2.4	DIE VOORVONNISVERSLAG	29
2.4.1	Omskrywing van 'n voorvonnisverslag	29
2.4.2	Vereistes waaraan die voorvonnisverslag moet voldoen	30
2.4.3	Die inhoud en indeling van voorvonnisverslae	34
2.5	DIE AANBIEDING VAN DIE VOORVONNISVERSLAG	39
2.5.1	Vorbereiding ter aanbieding van 'n voorvonnisverslag	39
2.5.2	Aanbieding en inhandiging van 'n voorvonnisverslag	40
2.6	SAMEVATTING	42

HOOFTUK 3

DIE SOSIALE KENMERKE VAN DIE JEUGOORTREDER

3.1	INLEIDING	45
3.2	BEGRIPSOMSKRYWINGS	46
3.2.1	Die kind	46
3.2.2	Die jeugoortreder	47
3.2.3	Die jeugmisdadiger	47
3.2.4	Delinkwente gedrag	47

3.3	TEORIEë RAKENDE JEUGDELINKWENSIE	48
3.3.1	JEUGMISDAAD AS SOSIALE VERSKYNSEL	49
3.3.1.1	Verband tussen verwaarlosing en afwykende- en misdadige gedrag by jeugdige	49
3.3.1.2	Benaderings tot jeugtmisdaad	51
(a)	Klassieke dualistiese benadering	51
(b)	Bio-psigo-sosiokriminologiese benadering	52
(c)	Agtergronds- en geleentheidsbenadering	53
(d)	Veelvoudige veroorsakingsbenadering	54
3.3.2	PATRONE VAN JEUGDELINKWENSIE	55
3.3.2.1	Omskrywing van sekere gedrag as misdadig	55
3.3.2.2	Skending van groepsnorme	56
3.3.2.3	Konformerings tot groepsnorme	57
3.3.2.4	Handel volgens delinkwente predisposisie	58
3.3.2.5	Voortsetting van misdadige gedrag	58
3.3.2.6	Konsekwensies van jeugtmisdaad	59
3.4	'n GEÏNTEGREERDE MODEL VAN JEUGMISDAAD	60
3.4.1	Die inspanningsteorie	60
3.4.2	Die kontrole teorie	61
3.4.3	Die sosiale leerteorie	63
3.4.4	Die integrering van die inspanning-, kontrole en leerteorieë	64
3.4.5	Die hersiende geïntegreerde model	66
3.5	FAKTORE WAT TOT JEUGMISDAAD BYDRA	67
3.5.1	Die gesin	68
3.5.2	Groepsnorme	69
3.5.3	Die gemeenskap en sosiale omgewing	70
3.5.4	Predisposisie tot misdaadpleging	71
3.6	SAMEVATTING	71

HOOFSTUK 4

DIE GETUIENIS EN VONNISAANBEVELING VAN DIE PROEFBEAMPTE AS DESKUNDIGE GETUIE

4.1	INLEIDING	73
4.2	DIE DESKUNDIGE GETUIE	75
4.2.1	Begripsomskrywing en funksies van 'n deskundige getuie	75
4.2.2	Vereistes waaraan 'n deskundige getuie moet voldoen	77
(a)	Bevoegdheid van die getuie	77
(b)	Gronde vir 'n opinie	78
(c)	Onderwerping aan die getuie se opinie	79
(d)	Formele vereistes	80
4.3	DIE PROEFBEAMPTE AS DESKUNDIGE GETUIE IN STRAFHOWE	81
4.4	VEREISTES EN GEDRAGSREËLS VAN DIE PROEFBEAMPTE AS DESKUNDIGE GETUIE	84
4.5	DIE AANBEVELINGS VAN DIE PROEFBEAMPTE	89
4.5.1	Beginnels	91
4.5.1.1	Strafteorieë	91
(a)	Die absolute- en vergeldingsteorie	92
(b)	Die relatiewe of doelteorieë	93
(c)	Die verenigingsteorie	96
4.5.1.2	Die "trits" in Zinn	97
4.5.2	Algemene riglyne	99
4.5.2.1	Geregtigheid	99
4.5.2.2	Afskrikking	99
4.5.2.3	Gevoelens van die gemeenskap	100
4.5.2.4	Belange van die gemeenskap	100
4.5.2.5	Konsekwentheid	101
4.5.2.6	Persoonlike omstandighede en rehabilitasie	102

4.5.3	Strafversagtende en -verswarende omstandighede	103
4.6	VONNISAANBEVELINGS VIR JEUGOORTREDERS	108
4.7	SAMEVATTING	110

HOOFTUK 5

DIE BYDRAE VAN MISDAADGEFOKUSDE MAATSKAPLIKE WERK TOT DIE JEUGMISDAADKWESSIE

5.1	INLEIDING	112
5.2	NOODSAAKLIKHEID VAN HERVORMING IN DIE JEUGMISDAADSITUASIE	113
5.3	VERANDERING IN DIE REGSTELSEL	116
5.3.1	Die Suid-Afrikaanse regstelsel: kritiek en struikelblokke	116
5.3.2	Deelnemende reg: 'n bevorderlike moontlikheid vir Suid-Afrika	119
5.4	BELEIDSKONSEPTE EN MISDAAD-GEFOKUSDE MAATSKAPLIKE WERK	121
5.4.1	Bekamping van wetsoortreding	122
5.4.2	Herstellende beregtiging	123
5.4.3	Bekamping van die gevangenispopulasie	128
5.4.4	Teenwerking van die gevangenis-subkultuur	128
5.4.5	Beskikbaarheid van proefdienste in strafhowe	129
5.4.6	Gemeenskapsgebaseerde vonnisse	129
5.4.7	Jeugberegting	130

5.5	HERVORMING IN DIE SUID-AFRIKAANSE WELSYNS- EN REGSTELSEL	132
5.5.1	Regeringsprogramme en kommissies van ondersoek	133
5.5.2	Relevante nuwe wetgewing en hersiende diensstandaarde en beleidsriglyne	137
5.6	DIE ONTWIKKELINGSGERIGTE BENADERING VIR MAATSKAPLIKEWERK DIENSLEWERING	139
5.7	STANDAARDE VIR HOFPROSESSE EN VONNISSE	142
5.8	DIE ONTWIKKELING VAN 'N OMVATTENDE KINDERREGSTELSEL	144
5.8.1	Vergelykende internasionale studies	146
(a)	Nieu-Seeland	146
(b)	Oeganda	147
(c)	Skotland	148
5.8.2	Die visie vir 'n nuwe kinderregstelsel	149
5.9	SAMEVATTING	152

HOOFTUK 6

PROEFBEAMPTES SE FUNKSIONERING IN STRAFHOWE

6.1	INLEIDING	155
6.2	DIE SAMESTELLING VAN DIE ONDERSOEKGROEP	156

6.3	PROEFBEAMPTES SE DIENSLEWERING IN DIE VONNISFASE VAN VERHORE	158
6.3.1	Die kwaliteit van die bestaande diens	158
6.3.2	Die doel van proefdienste in die vonnisfase van verhore	161
6.3.3	Voorvonnisverslae vir jeugoortreders	163
6.3.4	Rolle van proefbeamptes in strafhowe	167
6.3.5	Die voorvonnisondersoek	169
6.3.5.1	Inligtingsbronne wat proefbeamptes benut	170
6.3.5.2	Belangrike inligtingsbronne wat proefbeamptes behoort te benut	172
6.4	VOORVONNISVERSLAE VAN PROEFBEAMPTES	174
6.4.1	Die doel van voorvonnisverslae	174
6.4.2	Die stand van voorvonnisverslae in die Kaapse Skiereiland	177
6.4.2.1	Die inhoud van voorvonnisverslae	178
6.4.2.2	Die struktuur van voorvonnisverslae	179
6.4.2.3	Die voorkoms van voorvonnisverslae	181
6.4.3	Die vernaamste besprekingspunte in voorvonnisverslae	182
6.4.4	Die gehalte van voorvonnisverslae	185
6.5	SAMEVATTING	188

HOOFSTUK 7

PROEFBEAMPTES SE GETUIENISAFLEGGING IN STRAFHOWE

7.1	INLEIDING	190
7.2	VONNISAANBEVELINGS VAN PROEFBEAMPTES	191
7.2.1	Die noodsaaklikheid van 'n vonnisaanbeveling	191
7.2.2	Prosesse wat die vonnisaanbeveling bepaal	194

7.2.3	Faktore wat proefbeamptes in aanmerking neem in die bepaling van vonnisaanbevelings vir jeugoortreders	197
7.2.3.1	Faktore wat proefbeamptes in aanmerking moet neem in die bepaling van vonnisaanbevelings vir jeugoortreders	197
7.2.3.2	Faktore wat proefbeamptes tans in aanmerking neem by die oorweging van vonnisaanbevelings vir jeugoortreders	200
7.2.4	Proefbeamptes se huidige inset in straftoemeting	204
7.2.5	Vonnisaanbevelings vir jeugoortreders	205
7.3	PROEFBEAMPTES SE DESKUNDIGE GETUIENIS IN KRIMINELE HOWE	206
7.3.1	Vereistes gestel aan proefbeamptes as deskundige getuies in strafhowe	207
7.3.2	Die optrede van proefbeamptes in strafhowe	209
7.3.3	Voorstelle ter verbetering van proefbeamptes se optrede in strafhowe	213
7.4	SAMEVATTING	214

HOOFSTUK 8

GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

8.1	INLEIDING	217
8.2	GEVOLGTREKKINGS	217
8.3	AANBEVELINGS	224

BIBLIOGRAFIE	228
---------------------	------------

LYS VAN TABELLE

Tabel 1.1	Die samestelling van die ondergroep en respondente	17
Tabel 6.1	Proefbeamptes se voldoening aan vereistes ten opsigte van die inhoud van voorvonnissverslae	178
Tabel 6.2	Proefbeamptes se voldoening aan vereistes ten opsigte van die struktuur van voorvonnissverslae	180
Tabel 6.3	Proefbeamptes se voldoening aan vereistes ten opsigte van die voorkoms van voorvonnissverslae	182

LYS VAN FIGURE

Figuur 3.1	Die inspanningsteorie	61
Figuur 3.2	Die kontrole teorie	62
Figuur 3.3	Die sosiale leerteorie	63
Figuur 3.4	Die geïntegreerde model	65
Figuur 3.5	Die hersiende geïntegreerde model volgens Elliot, Huizinga en Ageton (1985)	66
Figuur 4.1	Skematiese voorstelling van strafteorieë	91
Figuur 6.1	Landdroste se mate van tevredenheid met die bestaande diens	159
Figuur 6.2	Die doel van proefdienste in die vonnisfase van verhore	162
Figuur 6.3	Verkryging van 'n voorvonnisverslag vir die vonnisoplegging van 'n kind	164
Figuur 6.4	Die verskaffing van voorvonnisverslae vir jeugoortreders as wetlike vereiste	166
Figuur 6.5	Verbreiding van proefbeamptes se rolle in strafhowe	168
Figuur 6.6	Bronne wat gewoonlik deur proefbeamptes gedurende voorvonnisondersoeke benut word	171
Figuur 6.7	Die vernaamste bronne wat proefbeamptes gedurende voorvonnisondersoeke behoort te benut	172
Figuur 6.8	Die doel van voorvonnisverslae	175

Figuur 6.9	Die vernaamste besprekingspunte wat in voorvonnisverslae moet verskyn	183
Figuur 6.10	Die besprekingspunte wat in die meeste voorvonnisverslae verskyn	184
Figuur 6.11	Die gehalte van die meerderheid van voorvonnisverslae wat in howe in die Kaapse Skiereiland dien	186
Figuur 7.1	Die noodsaaklikheid van die verskaffing van vonnisaanbevelings in voorvonnisverslae	192
Figuur 7.2	Persone of groepe persone wat vonnisaanbevelings moet bepaal	195
Figuur 7.3	Bepalende faktore vir vonnisaanbevelings	198
Figuur 7.4	Faktore wat proefbeamptes tans in aanmerking neem in die bepaling van 'n gepaste vonnisaanbeveling	201
Figuur 7.5	Aspekte wat daartoe bydra dat howe vonnisaanbevelings verwerp	203
Figuur 7.6	Proefbeamptes se huidige bydrae en insette in straftoemeting	204
Figuur 7.7	Gronde waarop proefbeamptes as deskundige getuies bevind word	208
Figuur 7.8	Optredes van die meeste proefbeamptes in strafhowe	210
Figuur 7.9	Die resultaat van proefbeamptes se getuienis na afloop van kruisondervraging	212

LYS VAN BYLAES

- Bylae 1**   **Toestemmingsbrief aan kantoorhoofde van landdroskantore
in die Kaapse Skiereiland**
- Bylae 2**   **Ondersteuningsbrief van JOASA**
- Bylae 3**   **Vraelys**

HOOFSTUK 1

INLEIDING TOT DIE STUDIE

1.1 INLEIDING

Eskalerende misdaadsyfers word as 'n internasionale fenomeen geïdentifiseer. Insgelyks word die hedendaagse sosiale- en politieke debat in Suid-Afrika oorheers deur plobbare besprekings oor die misdaadsituasie wat deurentyd onrusbarende en immer groeiende afmetings aanneem. Misdaad, gekoppel aan 'n behuisingstekort, vigilanté gedrag in gemeenskappe en die toenemende werkloosheidsyfers, word as die mees uitdagende en dringende aspekte waaraan die regering moet aandag gee, bestempel (Shaw 1995: 12; Howes 1996:33). Ingrypende sosio-politieke veranderinge het gedurende 1994 in Suid-Afrika plaasgevind. Daar is wegbeweeg van die beginsel van parlementêre soewereiniteit na 'n siviele staat, met die beklemtoning van die fundamentele en gelyke regte van alle burgers. Hierdie veranderinge is loofwaardig, maar het sekere burgers met 'n losbandige vryheidsgevoel en algemene wetteloosheid gelaat. Die aanname word deur Shaw (1995: 13) ondersteun wat daarop wys dat misdaad meesal gedurende periodes van politieke vernuwing toeneem en gewoonlik geassosieer word met geweld en onstabiliteit. Hierdie aspekte vermeerder egter en gee aanleiding tot die afname van internasionale belangstelling en vertroue deur westerse eerstewêreldlande in Suid-Afrika. Saam daarmee kan die progressiewe implementering van die Heropbou- en Ontwikkelings Program (HOP) skade ly en word die individuele burger se moraal en sekuriteitsgevoel ernstig aangetas.

Om die misdaadprobleem aan te spreek word 'n multisektorale benadering vereis. Elke individu in elke gemeenskap moet 'n bydrae lewer tot die herstel van 'n gemeenskapsgevoel en beregtiging in die samelewing. Tog val die fokus en verantwoordelikheid vir herstel en beregtiging op staatsdepartemente wat belas is met wetstoepassing, die administrasie van die reg en die handeling met oortreders in 'n

outonome, of meer ideale, deelnemende regstelsel (Van Huyssteen 1995: 54-61; Howes 1996: 33-34). Misdadgesentreerde maatskaplike werk is 'n essensiële deel van die deelnemende kriminele regsisteem. Proefbeamptes het 'n vername rol om te vertolk in die verwesenliking van herstellende beregtiging, die bevordering van die gereg se kapasiteit om 'n morele gemeenskap te bou en die howe se vermoë om verstandig en sensitief te reageer teenoor die unieke behoeftes en sosiale kenmerke van die invididuele oortreder. Die belangrikheid van proefdienste is vroeg reeds met die draai van die eeu beklemtoon toe dit ingesluit is in programme en beleid betreffende misdaadvoorkoming en rehabilitasie van oortreders (Ades & Spiro 1985: 95). Selfs met die opening van die Parlement in 1974, het die destydse Staatspresident die betekenisvolheid van 'n effektiewe en intensiewe proefdienstelsel beklemtoon in die ontwikkeling van enige misdaadbekampings- en strafhervormingstrategie (Pieterse 1989: 2-4).

Die primêre doelstellings van maatskaplike werk, is die ontwikkeling en instandhouding van 'n gesonde gemeenskapslewe, voorkoming van psigo-sosiale disfunksie in en behoud van die gesin sowel as die strewe na selfverwesenliking. In die lig hiervan moet aandag in die veld van oortredersorg en proefdienste gegee word aan die jeug. In hierdie opsig stel Joubert (1996: 8) voor dat langtermyn misdaadvoorkoming die kindertydse euwels van misdaad moet aanspreek. Saam daarmee is Howes (1996: 37) van mening dat die bevordering van jeugreg van uiterse belang is in die suksesvolle aanspreek en bekamping van die misdaadprobleem. Beleidmakers en die sentrale regering deel die sentimente van dié skrywers en stel derhalwe die ontwikkeling en suksesvolle implementering van 'n omvattende jeugregstelsel vir Suid-Afrika as prioriteit voor. In dié verband het dokumente, by name: *Jeugbeleid 2000: Nasionale Jeugbeleid (1997)*, *Minimum Standaarde vir Dienslewering in die Kinder- en Jeugsorgstelsel (1998)* en die *besprekingsdokument en voorgestelde Wetsontwerp op Kinderreg (1998)* reeds verskyn en word dit tans in wetgewing herskryf. Nie alleen is die doel om aan jeugdige 'n stem te verleen om hulle behoeftes te ventileer nie, maar word die beste belang van jeugdige gedurende kriminele hofverrigtinge en met vonnisoplegging ook beklemtoon.

Betekenisvolle inligting oor die profiele van Suid-Afrikaanse jeugdige betrokke by misdaadpleging is beswaarlik beskikbaar. Vergelykende internasionale studies rakende die

kindertydse oorsake van anti-sosiale en latere delinkwente gedrag by jeugdiges, moet in ag geneem word om sodoende 'n algemene oorsig oor sulke jeugdiges se profiele te bekom. Dit is egter van uiterse belang dat die sosiale kenmerke van jeugoortreders bestudeer moet word met die doel om die faktore, wat aanleiding gee tot die oorsaak, voortsetting en gevolge van delinkwensie uit te lig en dié kennis aan die maatskaplikewerk professie beskikbaar te stel. Slegs met die bestudering en uiteensetting van jeugoortreders se behoeftes en potensiaal, kan die jeugmisdaadkwessie effektief aangespreek word.

Die proefbeampte het 'n omvattende taak in die kriminele regsisteem. Die taak met betrekking tot jeugdiges kan hoofsaaklik in drie kategorieë ingedeel word, naamlik: (1) die assessering van gearresterde jeugdiges en hul afwenteling weg van kriminele hofverrigtinge en/of voorverhoorondersoeke, (2) voorvonnisondersoeke en die lewering van getuienis daaroor in strafhowe en (3) statutêre toesigdienste (Van Rooyen 1986: 1; Pinnock, Skelton & Shapiro 1994: 342-345). In hierdie opsig stem Pieterse (1989:5) saam met Van Rooyen (1986) dat die proefbeampte betrokke is by die behandeling van die oortreder in die voorverhoor-, vonnisopleggings- en navonnisfase. Met verwysing na die vonnisfase, is die vernaamste take van die proefbeampte:

- (a) die uitvoering van 'n voorvonnisondersoek;
- (b) die opstel van 'n voorvonnisverslag;
- (c) die aanbeveling van 'n geskikte vonnis en/of behandelingsplan; en
- (d) die aanbod van deskundige getuies.

Die aanbevole vonnis moet voldoen aan die spesifieke strafoogmerke wat nagestreef word, daarop ingestel wees om residivisme te voorkom en in die beste belang van die (jeug)oortrededer en die betrokke gemeenskap wees. Pieterse (1989: 12) is van mening dat voorvonnisverslae 'n onmisbare vonnisopleggingsinstrument is terwyl Raymor, Smith en Vanstone (1994: 15) byvoeg dat voorvonnisverslae sonder uitsondering howe se uitsprake in die geval van jeugoortreders beïnvloed.

1.2 MOTIVERING VIR DIE STUDIE

Hierdie studie word vanuit die ondersoeker se praktiese ervaring sowel as bestaande literatuur oor proefdiens, jeugreg en straftoemeting gemotiveer.

1.2.1 Praktiese ervaring

Die navorser beskik oor ses jaar relevante ondervinding in die veld van proefdiens in die Wes-Kaap Provinsie. Gedurende die afgelope jare het proefbeamptes toenemende druk ervaar om kreatief te wees veral met verwysing na handeling met jeugdige en vonnisaanbevelings vir jeugoortreders. Dit kan teruggevoer word na die vereistes wat juriste aan proefbeamptes stel om leiding te verskaf in gevalle waar daar met jeugoortreders gehandel word, sowel as die hedendaagse klemverskuiwing in maatskaplikewerk dienslewering en welsynswette. Hernude fokus word geplaas op die behoud van die gesin, gemeenskaplike aanvaarding van verantwoordelikheid vir misdadige gedrag, deelname in die regsproses, voorkoming van residivisme, aanmoediging tot en bewerking van selfverwesening en die herintegrasie van jeugoortreders in die gemeenskap.

Dit is egter die navorser se praktiese ondervinding dat proefbeamptes nie deurlopend daarin slaag om hierdie ideale in hul taakuitvoering te bereik nie. Gepaardgaande hiermee ontstaan die vraag of proefbeamptes daartoe in staat is om kreatiewe, dog realistiese en toepaslike vonnisaanbevelings vir jeugoortreders aan hulle te maak. Vanuit die bestudering van lêerinhoud en vonnisuitsprake van hulle, blyk dit dat voorvonnisverslae soms vaag en beperkend is, terwyl gevolgtrekkings en evaluasies nie ondersteun word deur feite, teorieë of vakkundige kennis nie. Bedenkinge en besorgdhede van hierdie aard word ook periodiek vanaf juriste en ander professionele persone in die kriminele regsisteem, soos staatsaanklaers en regsvertegenwoordigers, ontvang. Bekommernis heers oor die mate waarin die inhoud en professionele aanbieding van voorvonnisverslae inderdaad voldoende leiding aan hulle verskaf in die bereiking van toepaslike vonnisuitsprake.

Vanuit hierdie perspektief word 'n behoefte geïdentifiseer aan navorsing oor die inhoud en struktuur van voorvonnisverslae, sowel as die professionele optrede en kennis van proefbeamptes ten einde as deskundige getuies in strafhowe op te tree en erken te word. Gepaardgaande hiermee kan daar deur navorsing en die aanbieding van praktykriglyne leiding aan proefbeamptes verskaf word oor die bereiking van gepaste vonnisaanbevelings vir jeugdiges. Derhalwe is die voorvonnisverslag die instrument waarmee proefbeamptes ondersteuning en professionele leiding aan howe verskaf in die bestudering van die eiesoortige profiel van die (jeug)oortreder en in die individualisering van vonnisoplegging.

Ten einde deeglik beredeneerde en bruikbare voorvonnisverslae en vonnisaanbevelings in howe aan te bied, moet kennis en 'n algemene oorsig oor wie die jeugoortreders is waarmee gehandel moet word, aan die proefbeampte bekend wees. Gevolglik ontstaan 'n aangevoelde behoefte om die sosiale kenmerke, ontstaan en gedragspatrone van jeugdiges wat met die gereg bots, te identifiseer en te beskryf. Slegs met sodanige insig en kennis, tesame met leiding rakende straftoemeting en herstellende beregtiging, kan kreatiewe, realistiese en prakties-uitvoerbare vonnisse in howe aanbeveel word.

1.2.2 Bestaande literatuur

Literatuur (Schwartz, Rendom & Hsieh 1994: 639; Nugent & Paddock 1996: 155) oor die algemene gedrag, houdings, psigo-sosiale aspekte en demografiese patrone van jeugoortreders is geredelik beskikbaar. Daarenteen is in diepte navorsing, beskrywende literatuur en omvattende benaderings rakende die oorsaak, voortsetting en gevolge van delinkwensie skaars en onbekend aan proefbeamptes. Die verdere motivering van hierdie studie is om duidelikheid te kry oor wie die jeugoortreder is met wie proefbeamptes moet handel.

Gedurende 'n aanvanklike literatuurstudie rakende proefdienste en meer spesifiek die proefbeampte se taak in die vonnisfase van verhoor, is verskeie tekortkominge in literatuur

uitgewys oor die optrede en dienslewering van proefbeamptes in strafhowe. Die volledige beskrywing van alle psigo-sosiale aspekte van die jeugoortreder in voorvonnisverslae, sowel as die bruikbaarheid daarvan in vonnisoplegging, word bevraagteken. Raymore, Smith & Vanstone (1994: 146-147 & 150-151) verwys na studies wat daarop dui dat 'n hoë korrelasie bestaan tussen die proefbeampte se vonnisaanbeveling en die hof se finale uitspraak, maar evalueer die gevolgtrekkings en psigo-sosiale informasie wat verskaf word, laag in terme van bruikbaarheid. Harris (1992: 143-147) is soortgelyk van mening dat voorvonnisverslae se bydrae en betekenis in strafhowe onseker is. Tesame hiermee bevestig Andrews (1991: 441) dat die effektiwiteit en waarde van proefbeamptes se verslae en getuienis dikwels afneem gedurende kruisondervraging, veral wanneer opinies en gevolgtrekkings nie ondersteun word deur goeie redenasieprosesse of feitelike aspekte nie.

Die konsekwensies van ontoereikende optredes van proefbeamptes as deskundige getuies in kriminele howe, kan verreikende gevolge inhou. Onbevoegdheid kan katastrofies wees, nie slegs vir die status en ontwikkeling van dié professie en proefbeamptes se deelname aan vonnisoplegging van jeugoortreders nie, maar definitief ook vir die individualisering van vonnisse en beregtiging in gemeenskappe. Op die lange duur kan die rehabilitasie en her-integrasie van jeugoortreders in gemeenskappe, sowel as die behoud van die gesinslewe, skade lei.

Kommer oor die optrede van proefbeampte in strafhowe gedurende die vonnisfase van verhore, tesame met die sigbare tekort aan kennis en opleiding rakende professionele gedragsreëls as deskundige getuies, straftoemeting, herstellende beregtiging en die sosiale kenmerke van die jeugoortreder, regverdig en verantwoord die noodsaaklikheid van hierdie studie.

1.3 DIE DOELSTELLING EN DOELWITTE VAN DIE STUDIE

Die doelstelling van die studie is soos volg:

Die ontwikkeling van 'n praktykrylyn vir proefbeamptes om as deskundige getuies in strafhowe toepaslike vonnisaanbevelings vir jeugoortreders te maak.

Die volgende doelwitte is geformuleer ten einde die doelstelling te bereik:

- Om vas te stel wat die doel en funksie van **proefdienste in die vonnisfase** van verhore is en om die omvang van voorvonnisondersoeke en die inhoud en aanbieding van voorvonnisverslae uiteen te sit.
- Om die **sosiale kenmerke van die jeugoortreder** te beskryf na aanleiding van 'n studie van verskillende benaderings, uitgangspunte en toepaslike modelle oor jeugdelinkwensie asook die vernaamste faktore wat tot jeugmisdaad bydra.
- Om die vereistes en gedragsreëls wat geld vir die proefbeampte as **deskundige getuie in strafhowe** te beskryf.
- Om ondersoek in te stel na die opinies van juriste oor die **optrede en getuienis** van proefbeamptes in strafhowe gedurende die vonnisfase van verhore, ten einde saam met relevante wetgewing, beleidsdokumentasie en literatuur die **geskiktheid van vonnisaanbevelings vir jeugoortreders deur proefbeamptes as deskundige getuies** vas te stel.
- Om voorstelle en riglyne vir die **deskundige funksionering en vonnisaanbevelings** van proefbeamptes vir jeugoortreders in strafhowe te maak ten einde die doelstellings van proefdienste te verwesenlik.

1.4 BEGRIPSOMSKRYWINGS

Dit is essensieel dat die relevante terminologie wat in die studie gebruik word verstaan word ten einde die sinvolheid daarvan vir die leser te verhoog. Volgens Leedy (1993: 74) kan daar nie altyd geëvalueer word of die studie behaal wat die navorser beplan het om te bereik, indien die terme wat in die studie benut word nie duidelik gedefinieer word soos wat dit in die spesifieke konteks van die studie aangewend word nie. Om hierdie rede, sowel as vir ekonomiese woordgebruik, word die volgende begrippe kernagtig omskryf:

Proefbeampte: Die Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk (1995: 47) omskryf 'n proefbeampte as 'n professionele persoon aangestel deur die Minister, wat oor statutêre bevoegdhede beskik om proefdienste te verrig. 'n Persoon wat as 'n proefbeampte aangestel word moet 'n geregistreerde maatskaplike werker wees (Artikel 2(4) van die Wet op Proefdienste, No 116 van 1991). 'n Proefbeampte kan in 'n kriminele hof erken en aangestel word as 'n deskundige getuie (Andrews 1991: 440).

Proefdienste: Proefdienste word deur die Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk (1995: 47) omskryf as voorvonnisverslae en toesigdienste deur 'n proefbeampte ten opsigte van persone wat van kriminele oortredings aangekla word, met die oog op rehabilitering buite 'n gevangenis. Van Rooyen (1986: 17) voeg daarby dat proefdienste die verrigtinge van voorvonnisondersoeke behels ten einde voorvonnisverslae saam te stel, sowel as die verrigting van toesigdienste.

Heel onlangs (1997), met verandering in beleid en wetgewing, word proefdienste meer omvangryk beskou. Proefdienste word beskou as aksies van proefbeamptes gerig op misdaadvoorkoming, ontwikkelingsgerigte assessering van jeugdiges wat met die gereg bots, oprigting van en verwysing van oortreders na afwentelingsopsies weg van kriminele hofverrigtinge, voorvonnisondersoeke en -verslae, deskundige getuienis in howe oor die vakgebied van maatskaplike werk en maatskaplike

funksionering, statutêre toesigdienste en strafhervorming (Pinnock, Skelton & Shapiro 1994: 341-347; Nasionale Misdaadvoorkomingstrategie 1996; Minimum Standaarde vir die Kinder- en Jeugsorg Stelsel 1998).

Juris/straftoemeter: Die juris of straftoemeter is 'n persoon van die beroepsklas landdros of regter. 'n Juris of straftoemeter funksioneer as die voorsittende beampte in 'n hof. Vir die doeleindes van hierdie studie word daar na die posvlakke van hoof-, senior-, streek- en distriklanddroste verwys as juriste of straftoemeters.

Hof: Die hof is die voorsittende beampte wat strafsake verhoor en vonnisoplegging behartig (Krugel 1989: 1-3). Daar word na die voorsittende beampte verwys as die hof, wanneer die hof in sitting is. Die voorsittende beampte gebruik ook die term "hof" wanneer die hof in sitting is en hy/sy sy/haar bevindinge maak en/of uitsprake lewer.

Strafindividualisasie: Strafindividualisasie behels die individualisering van straftoemeting. Daarmee word bedoel alle strafregtelike prosesse wat gevolg kan word om die spesifieke oortreder en alle aspekte rondom die spesifieke oortreding, voor die hof te beskou. Na gelang van die beskouing van die oortreder in sy/haar totaliteit, in ag genome sy/haar behoeftes, beperkinge en potensiale, moet 'n vonnis opgelê word wat uitvoering gee aan strafoogmerke en wat waar moontlik, kan meehelp tot die bereiking van selfverwesenliking (Klopper 1990: 140-149).

Voorvonnisonderzoek: Die voorvonnisonderzoek is in wese 'n psigososiale studie van die oortreder en alle verbandhoudende faktore van sy/haar oortreding, wat as 'n hulp vir die hof dien met die oog op toepaslike vonnisoplegging. Dié ondersoek word as 'n kleinskaalse navorsingsprojek beskou (Thorpe, Smith, Green & Paley 1980: 116).

Voorvonnisverslag: Die voorvonnisverslag is die werkproduk van die proefbeampte en bevat alle feitlike aspekte en bevindinge van die voorvonnisonderzoek. Die voorvonnisverslag word afgesluit deur 'n aanbeveling rakende 'n toepaslike vonnis. 'n Vonnisaanbeveling word gemaak met die evaluering van die relevansie van die ingesamelde inligting en die benutting van verskeie kennisbasisse van verskillende relevante velde (Howes 1992: 75-79).

1.5 NAVORSINGSMETODOLOGIE

1.5.1 Literatuurstudie

Dit is essensieël om bevestiging te kry vir die probleem wat ondersoek word en gesaghebbendes se menings daaromtrent in te win (Grinnell & Williams 1990: 269-270 & 306; Van Rooyen 1994: 18). Een van die maniere waarop dit kan geskied is deur middel van die bestudering van bestaande tegnologie. Soortgelyk in hierdie navorsing is dit noodsaaklik om 'n in diepte en uitgebreide studie te maak van maatskaplikewerk literatuur en teorie van aanverwante velde in die sosiale wetenskappe. Laasgenoemde is noodsaaklik ten einde 'n begrip te vorm van alle invloede van verbandhoudende wetenskappe op die bestaande maatskaplikewerk kennisbasis rakende proefdienste.

Relevante aspekte, uitgangspunte en teorieë in sosiologie, sielkundige en kriminologie is bekom ten einde die gedrag, invloede op en sosiale kenmerke van die jeugoortreder te beskryf. In 'n poging om die dienslewering van proefbeamptes in die vonnisfase van verhore uiteen te sit, word maatskaplikewerk literatuur gebruik saam met die invloede vanaf die veld van regte sowel as relevante wetgewing, beleidsdokumentasie en hernude fokuspunte in dienslewering aan jeugoortreders. Verder word spesifieke data en riglyne soos dit geformuleer word in straf- en bewysreg en daaglikse toepassing in proefdienste geniet, bestudeer in die bepaling van vereistes gestel aan proefbeamptes om as deskundige getuies in strafhowe op te tree.

Genoemde feitlike informasie wat bekom is, word geëvalueer en toepaslik uiteengesit ten einde gedetailleerde antwoorde op vrae te vind soos dit gepostuleer word in die verskillende doelwitte van die studie. Die literatuurstudie is onderneem volgens die wenke en riglyne verskaf deur Leedy (1993: 87-95) en Huysamen (1993: 197). Relevante informasie is geïdentifiseer en bekom by wyse van die volgende:

- 'n Rekenaarsoektog verrig by die J S Gericke en Bellville Kampus Biblioteke en die Erica Theron Leeskamer van die Departement van Maatskaplike Werk van die Universiteit van Stellenbosch en by die Bellville Biblioteek van UNISA.
- Die gebruik van gebinde voorbeeldstrafsake, wette en ander literatuur betreffende straf- en bewysreg bekom vanaf die Kantoor van die Prokureur-Generaal te Kaapstad, sowel as Parow Streekhof en die Landdroskantore van Bellville, Somerset-Wes, Strand en Stellenbosch.
- Die bekom en benutting van opleidingstukke, lêerinhoud, beleidsdokumentasie, konsepwetgewing, beleidsriglyne en wetgewing vanaf die Provinsiale Administrasie Wes-Kaap: Departement van Gesondheid en Maatskaplike Dienste, Hoofkantoor en Bellville Dienskantoor.
- Navrae gerig aan die RGN.
- Die gebruik van inligting bekom vanaf die J S Gericke Biblioteek en Erica Theron Leeskamer van die Departement van Maatskaplike Werk van die Universiteit van Stellenbosch en die biblioteke van die Universiteit van Suid-Afrika, die Universiteit van Kaapstad en die Universiteit van Wes-Kaap sowel as openbare biblioteke van Bellville, Kaapstad en Strand.
- Die gebruik van inligting bekom deur interlenings vanaf die Universiteite van Kaapstad, Pretoria, Wes-Kaap, Natal, Rhodes, Potchefstroom, Port Elizabeth en Suid-Afrika sowel as Technikon SA, verrig deur die biblioteekdiens van die Universiteit van Stellenbosch.

1.5.2 Metodologie

‘n Weldeurdagte beredenering, verduideliking en uiteensetting van die wyse waarop die navorsing behartig gaan word, is essensieël vir die verkryging van wetenskaplike verantwoordbare resultate (Smit 1993: 24-25). Howes (1992: 5) en Smit (1993) dui beide aan dat die keuse van die paradigmatische raamwerk waarbinne die ondersoek sal plaasvind, van kardinale belang is aangesien dit die metodologiese onderbou van die ondersoek in ‘n groot mate bepaal.

In die lig van die doelwitte van dié ondersoek is dit duidelik dat die navorsing van ‘n **verkennende en beskrywende aard** is. Met die toeligting en beskrywing van die sosiale kenmerke van die jeugoortreder en die inhoud en omvang van dienslewering gedurende die vonnisfase van strafsake, moet ‘n diepgaande en akkurate ondersoek van relevante literatuur plaasvind. Sodanige deeglike literatuurstudie is van kardinale belang in die begrensing en definiëring van die persoon-komponent met wie proefbeamptes handel en watter dienste in die vonnisfase aan dié teikengroep gelewer word. In hierdie opsig word die basiese vereistes van ‘n beskrywende navorsingsmodel bereik, deurdat ‘n kwaliteit wetenskaplike beskrywing en veralgemening van data bekom word (Babbie 1992: 91). Met die toepaslike gebruik van die beskrywende model, word die basiese fokus van die studie vasgestel (Bailey 1982: 38).

In die daaropvolgende bespreking word die verhouding tussen voorvonnisverslae, proefbeamptes se getuienis en optredes in kriminele howe, die deskundigheid van hul opinies en aanbevelings, en die hof se finale vonnisuitspraak, aangebied. Met die aanbieding van noukeurige beskrywende data en die uiteensetting van die verhoudings tussen dié vermelde veranderlikes waardeur hipotese-gegenereerde navorsing onderneem word, word die primêre doel van beskrywende navorsing bereik. (Valiga & Mermel 1985: 9; Davitz & Davitz 1996: 5).

Navorsing het ‘n verkennende funksie indien die navorser vrae van hoe en waarom formuleer en poog om hierdie vrae te beantwoord (Babbie 1989: 92). Met die vasstelling van die vereistes wat aan proefbeamptes gestel word om as deskundige getuies in

kriminele howe te funksioneer en watter faktore die gepastheid van 'n vonnis vir 'n jeugoortreder bepaal, word 'n verkennende studie benodig. Bailey (1982: 38-39) stem hiermee ooreen deur te verduidelik dat indien 'n studie meer as net 'n blote beskrywing ten doel het en fokus op die versterking van begrip, kennis en gevolglik die verklaring van 'n verskynsel, dan is die toepassing van verkennende navorsing relevant.

Die studie bevat komponente van **kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing** as gevolg van die voorkoms van elemente van verkenning en beskrywing. Volgens Graham (1991: 177) verskaf die gekombineerde gebruik van kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing 'n hoër graad van betroubare navorsingsresultate in die sosiale wetenskappe. In die studie word die tipiese karakter van kwalitatiewe navorsing, om te beskryf en te analiseer, gekombineer met 'n element van kwantitatiewe navorsing. Dit word onderneem vanweë die noodsaaklikheid om kwalitatiewe data saam met 'n numeriese beskrywing van 'n verteenwoordigende streekproef te verskaf, ten einde die resultate van die studie te veralgemeen en breedvoerig toe te pas. In hierdie opsig word die vereistes gestel aan 'n proefbeampte, ten einde as deskundige getuie in kriminele howe op te tree en mees gepaste aanbevelings vir jeugoortreders te maak, beskryf en die bevindinge gekombineer met die kollektiewe opinies van 'n verteenwoordigende streekproef van juriste. Daarna word die resultate veralgemeen en in verband gebring met die literatuur en dien dit as 'n praktykriglyn vir proefbeamptes wat betref doeltreffende deskundige funksionering in strafhowe en die formulering van gepaste vonnisaanbevelings.

In die ondersoek is **vraelyste aan juriste** as data-versamelingstegniek gebruik. Die semi-gestruktureerde vraelyste is deur hoof-, senior-, streek- en distriklanddroste gesetel by landdroskantore voltooi. Die vraelyste bevat oop en geslote vrae. Die gestruktureerde- of geslote kategorievrae bestaan uit digotome en ordinale vrae sowel as meervoudige keusevrae en enkele opvolg- en kombinasievrae. Die geslote kategorievrae word opgestel ten einde breë tendense vas te stel. Daarenteen word oop- of ongestruktureerde vrae geformuleer om opinies en kennis te bekom en sodoende kriteria op te stel. In breë gestel het die vraelyste aan juriste ten doel om insig rakende die geskilpunte van toepaslike vonnisse van jeugoortreders en proefbeamptes se gedrag en funksionering as deskundige getuies in kriminele howe, te bekom.

1.5.3 Begrensing van die studie

Die afbakening van die studie is deur die volgende oorwegings gerig:

Die studie fokus op proefdienste en die proefbeampte. Daarom is die ondersoek eerstens beperk tot maatskaplike werkers aangestel as proefbeamptes in terme van die Wet op Proefdienste, No 116 van 1991, en wie in diens is van die Provinsiale Administrasie Wes-Kaap: Departement van Gesondheid en Maatskaplike Dienste. Tweedens is die studie beperk tot die dienslewering van proefbeamptes, vanaf die genoemde departement, gedurende die vonnisfase van jeugoortreders se verhoor. Dit sluit dus assessering van jeugdiges met arrestasie en statutêre toesigdienste uit.

Die besluit om die empiriese studie te beperk tot response vanaf hoër hoe het die ondersoek verder afgebaken. Begrensing van die geografiese area waaruit respondente geselekteer word is gedoen ten einde die studie se uitvoerbaarheid te verhoog en 'n verteenwoordigende streekproef te bekom. Gevolglik word die empiriese studie beperk tot landdroskantore, waarmee bedoel word distrik- en streekhowe, van die Kaapse Skiereiland. Die Skiereiland word volgens munisipale grense in ses sub-strukture verdeel naamlik: Sentraal, Suidelike Skiereiland, Blouberg, Oostenberg, Tygerberg en Helderberg. Die ses sub-strukture bestaan op hulle beurt weer uit nege landdrosdistrikte. In elkeen van dié distrikte is 'n landdroskantoor geleë. Elkeen van die landdroskantore geleë in die nege landdrosdistrikte is vir die doeleindes van hierdie studie ingesluit.

1.5.4. Die ondersoekgroep

Monstoring word gebruik ten einde 'n verteenwoordigende beeld van 'n bepaalde aspek wat ondersoek word, te bekom (Glastonbury & MacKean 1991: 229). Fokus en ondersoek in hierdie studie word verleen aan proefbeamptes se funksionering en optredes as deskundige getuies in kriminele howe en hul vonnisaanbevelings vir jeugootreders. Ten einde 'n verteenwoordigende beeld van hierdie aspekte van maatskaplikewerk dienslewering te bekom, is dit nodig om juriste se opinies daaromtrent te verkry by wyse van 'n steekproef. Die twee kliëntsisteme of verbruikers van proefdienste is die

regsplegende komponent (juriste) en (jeug)oortreders (Howes 1992: 79), maar juriste is egter meer geredelik as jeugoortreders daartoe instaat en toegerus om objektiewe menings uit te spreek oor proefbeamptes se taakuitvoering en optredes. Daar moet ingedagte gehou word dat juriste as voorsittende beamptes in houe optree en billike, regverdige menings en uitsprake moet lewer oor oortreders se skuldias en vonnisse, maar ook oor die insette en bydrae van alle rolspelers en, onder andere, proefbeamptes (Pieterse 1989; Klopper 1990). Gepaardgaande hiermee moet in ag geneem word dat maatskaplike werk in strafhoue in 'n sekondêre opset beoefen word; dit moet bydra tot die verwesenliking van die strafhof se primêre doelstelling, naamlik regverdige vonnisoplegging (Howes 1992: 79).

Alhoewel die juridiese komponent bestaan uit alle voorsittende beamptes in houe dwarsdeur die republiek, is landdroste van alle posvlakke gesetel in die nege landdrostdistrikte van die ses munisipale sub-strukture van die Kaapse Skeireiland, as die populasie of universum van die studie benut. Alle juriste is ingesluit, nadat toestemming van die relevante owerheid bekom is.

Die profiel, plaaslike bevolkings tendense en karakter van die landdrostdistrikte in die Skiereiland verskil na gelang van hul geografiese posisionering. Houe in die Skiereiland is geleë in digbevolkte stedelike areas tot medium- en yl bevolkte landelike gebiede. Die houe kan geïdentifiseer word as die landdroskantore van Kaapstad, Wynberg, Mitchell's Plain, Simonstad, Goodwood, Bellville, Kuilsrivier, Somerset-Wes en Strand.

Doelbewuste steekproefneming, 'n erkende metode van nie-waarskynlikheidseleksie, is beskou as mees gepas vir die seleksie van 'n steekproef van juriste (Grinnell & Williams 1990: 126). Met die implementering van dié doelbewuste-metode word die verskillende sub-populasies of stratums teenwoordig in die populasie geïdentifiseer en die spesifieke sub-populasie mees geskik vir die studie, doelbewus geselekteer. Die streekproef word dan bekom deur die insluiting van alle lede van die doelbewus verkose sub-populasie.

Alle hoof-, senior-, streek- en distriklanddroste gesetel by die nege landdroskantore in die Kaapse Skiereiland is geïdentifiseer as die populasie wat bestudeer word. Die landdroste

funksioneer as voorsittende beamptes in beide siviele- en strafhofverrigtinge. Vir die doeleinde van hierdie studie is die teenwoordige stratus of sub-populasie van die populاسie van landdroste, gevolglik siviele landdroste en straflanddroste. Die oormeerderheid landdroste is voorsittende beamptes in strafhowe en die oorblywende landdroste verrig siviele take en/of aanverwante beheer- en administratiewe take.

Die sub-populasie straflanddroste word doelbewus geselekteer vir die studie. Proefbeamptes verskyn as deskundige getuies in strafhofverrigtinge voor straflanddroste, terwyl siviele landdroste nie met proefbeamptes handel nie. Gevolglik is straflanddroste die mees geskikte om menings uit te spreek oor die optredes en funksionering van proefbeamptes in strafhofverrigtinge.

Die Kaapse Skiereiland beskik oor honderd-en-drie (103) landdroste, hiermee word bedoel persone in die posvlakke van landdroste en nie beskikbare landdrosposte op diensstate van landdroskantore nie. Die minderheid van landdroste, naamlik twintig (20 of 19%), is werksaam in siviele howe, terwyl die meerderheid van landdroste, naamlik drie-en-tagtig (83 of 81%), voltyds of soos in die geval van die kantoorhoofde van Strand, Somerset-Wes en Simonstad landdroskantore, deelyds in strafhowe as voorsittende beamptes funksioneer.

Vraelyste is persoonlik aan die kantoorhoofde van die onderskeie landdroskantore oorhandig vir verspeiding aan elke strafhoflanddros in die kantoor. Die streekproefgrootte of ondersoekgroep het uit drie-en-tagtig (83) juriste bestaan waarvan sewe-en-vyftig (57 of 69%) juriste gerespondeer het. Sekere van die landdroskantore het alle (100%) straflanddroste gerespondeer, terwyl die laagste terugvoer 50% van straflanddroste in 'n landdroskantoor was. Die samestelling van die ondersoekgroep en die grootte van die steekproef word uiteengesit in die volgende tabel:

Tabel 1.1

Die samestelling van die ondersoekgroep en respondente

Landdros kantore	Totaal van landdroste	Straflanddroste				Totaal van ondersoekgroep	Totaal van respondente
		Distrikhowe ondersoekgroep	Distrikhowe respondente	Streekhowe ondersoekgroep	Streekhowe respondente		
Kaapstad	23	12	4	6	5	18	9 (50%)
Wynberg	23	14	8	5	2	19	10 (53%)
Mitchell's Plain	16	12	7	2	1	14	8 (57%)
Goodwood	12	6	6	2	2	8	8 (100%)
Bellville	15	6	6	5	3	11	9 (82%)
Kuilsrivier	8	7	7	0	0	7	7 (100%)
Simonstad	2	2	2	0	0	2	2 (100%)
Somerset-Wes	2	1	1	1	1	2	2 (100%)
Strand	2	2	2	0	0	2	2 (100%)
Totaal	103	62	43	21	14	83	57 (69%)

Uit die bostaande tabel kan waargeneem word dat 'n 100% terugvoer ontvang is van vyf landdroskantore. Dit is kenmerkend dat beter reaksie ontvang is vanaf landdroskantore wat in voorstedelike gebiede en landelike areas geleë is en oor 'n klein aantal straflanddroste beskik. Daarenteen het straflanddroste wat gesetel is by landdroskantore geleë in digbevolkte en/of stedelike areas en wat oor 'n groot aantal straflanddroste beskik, swakker gerespondeer.

Die streekproef van juriste wat gerespondeer het, kan opverdeel word in een (1) hooflanddros, drie (3) seniorlanddroste, veertien (14) streeklanddroste en nege-en-dertig (39) distriklanddroste. Die hooflanddros wat gerespondeer het, is gesetel by 'n landdroskantoor in 'n landelike area, terwyl die drie seniorlanddroste wat resondeer het gesetel is by landdroskantore onderskeidelik geleë in 'n stedelike gebied (2) en voorstedelike area (1).

1.6 DATAVERWERKINGSPROSEDURE

Die metode van data-insameling het langs die weg van vraelyste aan respondente geskied. Die vraelyste het oop- en geslote kategorie vrae bevat.

Die data ingesamel vanaf response op gestruktureerde, geslote vrae is in 'n rekenaartoepassingsprogram ingevoer ten einde die frekwensieverspreiding te bepaal. Die redenaarprogram "Microsoft Office 95", met "Windows 95" as bedryfstelsel, is benut in dié bepaling van data-verspreiding en om die verwerkte data grafies voor te stel met behulp van of tabelle of grafieke. Dit word gedoen om algemene tendense en kenmerke uit te wys. Alle response op oop kategorievrae is gelys en die sleutelbegrippe van elke respons geïdentifiseer. Die verskeie sleutelbegrippe is toe gekategoriseer. Die informasie in elke kategorie is daarna geanaliseer en die frekwensie van die response of die mees algemene aanvaarde opinie of terugvoer sodoende vasgestel.

Met die voltooiing van die dataverwerkings- en analiseringsproses word die bevindinge in verband gebring met bestudeerde teorie en die bevindinge aangebied as 'n riglyn vir proefbeamptes ten opsigte van deskundige funksionering in strafhowe en die bepaling van vonnisaanbevelings vir jeugoortreders.

1.7 AANBIEDING VAN DIE VERSLAG

Die navorsingsverslag kan opgedeel word in 'n literatuur- en empiriese studie. Die uiteengesette doelwitte van die ondersoek dien as 'n riglyn vir die navorsingsverslag se verdeling in hoofstukke. Nieteenstaande is die aanbieding van opeenvolgende hoofstukke nie streng ooreenkomstig die volgorde van die uiteengesette doelwitte nie. Die verdeling in hoofstukke is eerder gedoen na aanleiding van 'n soektog na antwoorde op fundamentele vrae wat gestel is ten einde die geformuleerde doelstelling te bereik.

Die navorsingsverslag kan in agt hoofstukke verdeel word. Die eerste hoofstuk beslaan die oriënterende inleiding tot die ondersoek. In hoofstuk twee word gepoog om 'n

antwoord te verskaf op die vraag oor **wat** proefdienste in die vonnisfase van verhoor behels. In die hoofstuk word die take en funksies van die proefbeampte in die vonnisfase van verhoor bespreek wat noodwendig meewerk tot die individualisasie van strafoplegging. Hoofstuk **drie** verleen fokus aan die sosiale kenmerke van die jeugoortreder en derhalwe word gepoog om die vraag te beantwoord oor **wie** die jeugdige is waarmee proefbeamptes in strafhowe handel. 'n Uiteensetting van begrippe, modelle, benaderings en teorieë rakende jeugdelikwensie is bestudeer en word bespreek.

In hoofstuk **vier** word 'n tweeledige vraag gestel. Daar word gepoog om deur 'n gedetailleerde literatuurstudie te beantwoord **wanneer** 'n proefbeampte as 'n deskundige getuie in 'n strafhof geag word en **hoe** die vonnisaanbeveling vir 'n jeugoortreder geformuleer moet word ten einde as 'n gepaste vonnismoonlikheid gereken te word. Die omskrywing en vereistes gestel aan 'n deskundige getuie, sowel as die professionele gedrag van 'n proefbeampte as deskundige getuie word uiteengesit. Daarna volg 'n bespreking rakende aspekte wat in berekening gebring moet word met straftoemeting, sowel as ander faktore wat 'n aanbeveling rakende 'n geskikte vonnismoonlikheid vir jeugoortreders kan beïnvloed.

Hoofstuk **vyf** behandel die bydrae van misdaad-gefokusde maatskaplike werk tot die jeugmisdaadkwessie. Die huidige jeugmisdaadsituasie en hedendaagse veranderinge in die regstelsel word uiteengesit. Die kern van die hoofstuk is egter die bespreking van hervorminge in die Suid-Afrikaanse maatskaplike en -regstelsel wat op die proefbeampte se dienslewering impakteer. Fokus word in die verband verleen aan die ontwikkelingsgerigte benadering vir maatskaplikewerk dienslewering, standarde vir hofprosesse en vonnisse en die voorgenome omvattende kinderregstelsel.

Hoofstuk **ses en sewe** behels die empiriese studie. Juriste se menings rakende die optrede, funksionering en getuienis van proefbeamptes in strafhowe, gedurende die vonnisfase van jeugoortreders se verhoor, word bekom waarna data verwerk, geanaliseer en vergelyk word met literatuur. Hoofstuk **ag** behandel die gevolgtrekkings en aanbevelings van die ondersoek.

HOOFSTUK 2

DIENSLEWERING IN DIE VONNISFASE VAN VERHORE

2.1 INLEIDING

Maatskaplikewerk dienslewering aan die (jeug)oortreder gedurende die vonnisfase van verhore, fokus daarop om die hof te ondersteun in die vervulling van sy straftoemetingstaak. Howes (1992: 78) huldig dieselfde standpunt en verduidelik dat kennis daarvan geneem moet word dat maatskaplike werk in die vonnisstadium in 'n sekondêre opset beoefen word. Dit moet bydra tot die verwesenliking van die strafhof se primêre doel, naamlik **regverdige vonnisoplegging**. Deurlopende ondersteuning word gevind vir die nastreef van regverdige vonnisoplegging as die doelstelling van proefdienste in die vonnisfase van verhore (Pieterse 1989; Klopper 1990; Harris 1992). Desnieteenstaande moet die proses van maatskaplikewerk dienslewering steeds deurgevoer word met die oog op die bereiking van die universele doel van maatskaplike werk, naamlik die bereiking van die individu se selfverwesenliking en 'n gesonde gemeenskapslewe.

Die strewe na regverdige vonnisoplegging word verwesenlik deur **strafindividualisasie**. Skrywers (Pieterse 1989; Klopper 1990) is dit eens dat dié individualisasieproses stewig in die Suid-Afrikaanse regstelsel gevestig is. Dit kan nie meer deur straftoemeters geïgnoreer word nie. Pieterse (1989: 1) beklemtoon die klemverskuiwing wat plaasgevind het vanaf die regshistoriese perspektief waartydens die straf parallel aan die oortreding beskou is, na die individualisasie van straftoemeting. Klopper (1990: 141) huldig 'n ooreenstemmende mening naamlik dat die belange van die veroordeelde persoon nie by vonnisoplegging uit die oog verloor kan word nie. Die regsplegende beampte moet dus die veroordeelde persoon voor die hof beskou as 'n bepaalde individu wat 'n bepaalde oortreding op 'n bepaalde tydstop en op 'n bepaalde wyse gepleeg het.

Van der Merwe (1980: 126) verwys juis na hierdie beginsel van strafindividualisasie as die vertrekpunt in die gesonde gebruiksreël van howe, na skuldigbevinding en voor vonnisoplegging van veral jeugdiges, om verwittig te word van alle relevante inligting rakende die oortreder se persoonlike omstandighede. Die hof word gewoonlik van hierdie inligting voorsien by wyse van 'n voorvonnisverslag opgestel deur 'n proefbeampte. Dit is egter noodsaaklik om daarop te let dat sodanige verslag slegs effektief benut kan word indien die inhoud daarvan relevant, toelaatbaar en betroubaar is. Saam daarmee moet dit afgerond word met 'n gekwalifiseerde aanbeveling vir vonnisoplegging (Van der Merwe 1980: 127; Krugel 1989: 8-9).

In die hoofstuk word die primêre taak van die proefbeampte in die vonnisfase van verhore, naamlik die opstel en aanbieding van voorvonnisverslae, bespreek. Eerstens sal die doel, funksie en keuring van voorvonnisverslae bespreek word. Daarna volg 'n volledige uiteensetting van die omvang en inhoud van voorvonnisondersoeke en -verslae. Die hoofstuk sal afgesluit word met 'n bespreking oor die aanbieding van die verslag wat deur die proefbeampte aan 'n kriminele hof voorgelê word.

2.2 DIE DOEL EN FUNKSIE VAN VOORVONNISVERSLAE

Die doel van die voorvonnisverslag is om 'n feitlike analise en assessering van die beskuldigde, sy oortreding en geskikte vonnismoontlikhede aan die vonnisoplegger voor te lê, ten einde die hof se vermoë te versterk om regmatig te vonnis (Van der Merwe 1980: 126 & 131; Van Rooyen 1986: 39; Prinsloo 1991: 105). Die proefbeampte moet deurlopend die doel van voorvonnisverslae in gedagte hou.

Van Rooyen (1986: 39) waarsku teen die gevaar dat die proefbeampte se doel met die opstel van sodanige verslae verskil van die van die hof. Van Rooyen (1986: 39-40) ondersteun Collins en Behan (1981: 22) se menings wat tereg vermeld dat voorvonnisverslae in wese vonnisopleggingsdokumente is, en nie behandelingsplanne nie. Van Rooyen (1986)

verduidelik dat proefbeamptes die funksie in gedagte moet hou, aangesien dit sal bydrae tot die persepsie dat 'n maatskaplikwerk hulpverleningsplan nie noodwendig vir elke oortreder ten opsigte van wie 'n ondersoek gedoen word, bepaal hoef te word nie. Tesame hiermee beklemtoon Van der Merwe (1980: 127) die noodsaaklikheid dat verslae deurlopend objektief, nie-veroordelend en geensins emosioneel belaaid moet wees nie. Eensydige aanbieding van feite, met die ooglopende doel om die beskuldigde onregmatig te bevoordeel of benadeel, dra nie by tot die doel en funksie van voorvonnisverslae nie. Dit sal nie deur juriste geduld word nie.

In 'n poging om 'n allesomvattende verduideliking van die doel en funksie van voorvonnisverslae te bekom, word Naser (1986: 3) se siening hiervan vervolgens bespreek. Die doel en funksie van voorvonnisverslae word omskryf as:

- (a) die verskaffing van 'n geheelbeeld van die oortreder en sy/haar probleemsituasie;
- (b) die ondersoek en verskaffing van spesifieke inligting aan die hof, soos deur die hof versoek;
- (c) die verskaffing van ondersteuning en leiding aan die hof in die besluit oor die mees gewenste optrede en/of vonnis vir die beskuldigde onder die spesifieke omstandighede; en
- (d) 'n vertrekpunt en/of plan van aksie vir moontlike daaropvolgende behandeling van die oortreder na vonnisoplegging.

Wanneer die doel en funksie van voorvonnisverslae in oënskou geneem word, ontstaan die vraag dikwels waarom die hof slegs vir spesifieke beskuldigdes voorvonnisverslae aanvra. Die aanname word dikwels in die praktyk deur proefbeamptes gemaak dat verslae deur howe aangevra word om duistere en verkeerde redes. Ter verduideliking hiervan kan twee redes aangevoer word. Eerstens word dit aan die diskresie van die landdros oorgelaat om te bepaal ten opsigte van watter oortreders voorvonnisverslae benodig en aangevra sal word. Tweedens is dit verpligtend om sodanige verslae te bekom wanneer dit oorweeg word om 'n oortreder met vonnisoplegging na 'n sentrum of instansie te verwys. In die geval van die

jeugoortreder moet 'n voorvonnisverslag bekom word wanneer die proefbeampte en/of die hof van mening is dat die jeugdige na 'n verbeteringskool of behandelingsentrum verwys moet word, 'n spesifieke terapeutiese en/of gemeenskapsgebaseerde program moet bywoon, verrigtinge omskep moet word in 'n kinderhofondersoek of wanneer 'n vonnis van korrektiewe toesig oorweeg word.

Howes (1992: 74) beaam dat landdroste diskresie kan beoefen in die besluit of 'n voorvonnisverslag benodig word, maar benadruk die belangrikheid om keuringskriteria hiervoor vir landdroste te bepaal. Beide Howes (1992) en Prinsloo (1991: 11-113) bied kriteria aan vir die aanvra van voorvonnisverslae wat gebaseer is op hulle onderskeie navorsingsbevindings. Hiervolgens moet 'n voorvonnisverslag bekom word indien:

- (a) die hof relevante data van die beskuldigde en sy/haar maatskaplike omstandighede benodig ten einde 'n geheelbeeld van sy/haar funksionering te verkry en 'n toepaslike vonnis op te lê;
- (b) 'n geweldsmisdaad of seksuele misdryf in die hof verhoor word en 'n volledige profiel van die beskuldigde sowel as relevante inligting rakende die slagoffer en gepaardgaande trauma benodig word ten einde 'n gepaste vonnis op te lê;
- (c) die hof oorweeg om die beskuldigde gemeenskapsdiens op te lê;
- (d) die hof oorweeg om 'n swaar boete vir vermoëns misdade op te lê en dus alle relevante inligting rakende die maatskaplike omstandighede van die oortreder se gesin benodig ten einde die toepaslikheid van sodanige vonnis moontlikheid te bepaal;
- (e) die beskuldigde oor 'n lang kriminele rekord beskik, maar sy/haar huidige oortreding is van so 'n aard dat die hof die oplegging van 'n gemeenskapstraf sal oorweeg; en
- (f) die hof onseker voel oor die beregtiging, rehabilitasie-moontlikhede en toepaslikheid van verskillende vonnisopsies vir die jeugoortreder.

Ten slotte moet die proefbeampte deurlopend in gedagte hou dat, nieeenstaande die spesifieke rede waarom 'n voorvonnisverslag versoek is, die voorvonnisverslag as hulpmiddel vir die voorsittende beampte dien in 'n poging om 'n objektiewe, rasonale, effektiewe en

gepaste vonnis vir elke beskuldigde op te lê (Prinsloo 1991: 105). Howes (1992: 75) is egter van mening dat eensgesindheid oor die noodsaaklikheid van voorvonnisverslae bekom kan word, wanneer die versoek van die hof om 'n verslag die spesifieke rede daarvoor duidelik aandui. Verder moet proefbeamptes wegbeweeg van die behandelingsmodel van dienslewering en eerder 'n meer geskikte praktykmodel aanhang waarvan die oogmerk onder andere resultaatoriëntasie en probleemkonseptualisering is.

2.3 DIE VOORVONNISONDERSOEK

2.3.1 Omskrywing van 'n voorvonnisondersoek

Howes (1992: 74) omskryf die voorvonnisondersoek as die versameling van inligting oor die oortreder ten einde 'n geheelbeeld van hom/haar as individu te bekom. Hierdie omskrywing verwys na 'n ondersoek wat oor die oortreder se maatskaplike funksionering gedoen word. Ooreenstemmend verwys Van Rooyen (1986: 27) gepas na die voorvonnisondersoek as 'n psigo-sosiale studie van die (jeug)oortreder en sy/haar gesin se omstandighede. Volgens die Vaktaalkomitee vir Maatskaplike Werk (1984: 40) behels 'n psigo-sosiale studie die insameling en analise van inligting op 'n sistematiese wyse oor die maatskaplike en persoonlike gegewens van die oortreder en sy/haar gesin.

Beide genoemde skrywers se verduidelikings word as primêr beskou in die omskrywing van voorvonnisondersoeke. Die beperktheid van die fokus in die omskrywings wek egter kommer. Inderdaad moet nie slegs die (jeug)oortreder en sy/haar gesin se funksionering ondersoek word nie. Onderzoek na en toeligting van die betrokke oortreding begaan, die omstandighede waaronder die oortreding gepleeg is, die gemeenskap waarvandaan die jeugdige afkomstig is, die impak van ander rolspelers op die ontwikkeling en funksionering van die jeugdige en die impak van die oortreding op die gemeenskap en die slagoffer, moet ook plaasvind.

In dié opsig word die standpunt van Thorpe, Smith, Green & Paley (1980: 116) na wie Van Rooyen (1986: 28) verwys verwelkom wanneer daar na die voorvonnisondersoek verwys word as 'n kleinskaalse navorsingsprojek. Die mening word gehuldig dat hipoteses oor die jeugdige se funksionering en motivering vir die pleeg van die oortreding, op 'n bewustelike of onbewustelike wyse, deur die proefbeampte gevorm word. Hierdie hipoteses verleen rigting aan die ondersoek en probleembepaling en verseker dat die inhoud van die voorvonnisverslag toepaslik is.

2.3.2 Inligtingsbronne

Dit word as 'n gemene saak aanvaar dat die voorvonnisondersoek alle aspekte van die oortreder se lewensgeskiedenis en huidige funksionering moet dek. Hierdie inligting vorm die basis van gevolgtrekkings rakende die jeugoortreder se profiel, gedrag en motiewe van misdaadpleging en moet derhalwe waar en korrek wees. Slegs indien die hof daarvan oortuig is dat inligting verkry gedurende die voorvonnisondersoek inderdaad as bevestigde en geverifieerde feitegewens beskou kan word, sal die inligting vir die hof bruikbaar wees. In hierdie opsig word deurlopende ondersteuning gevind vir die benutting van **'n veelvoud van inligtingsbronne** tydens die voorvonnisondersoek (Prinsloo 1991: 106; Howes 1992: 75). Gevolglik berus die verantwoordelikheid by die proefbeampte om inligting wat by verskillende bronne ingewin word, te verifieer. In die verband moet inligting wat op hoorsê of tweedehande informasie gebaseer is, bevestig word vanaf die oorspronklike bron as feitlike informasie.

Benewens die jeugoortreder en sy/haar gesin, moet die volgende bronne gedurende die ondersoek genader word: die portuurs of vriendekring van die jeugdige sowel as sy/haar skool, kerk, uitgebreide familieledede, werkgewer, werksrekord en misdaadrekord (SAP 69). Indien van toepassing, moet rekords van welsynsorganisasies, lêerinhoudede en personeel van plekke van aanhouding vir verhoorafwagte jeugdige en instansies soos kinderhuise, nywerheidskole, verbeteringskole en jeuggevangnisse waar die jeugdige voorheen opgeneem is, ook geraadpleeg word. Hierdie persone en/of dokumentasie word as **primêre bronne** van

inligting gedurende die voorvonnisondersoek beskou. Die bronne hou direk verband met die jeugoortreder se leefwêreld en sal met sekerheid betekenisvolle inligting rakende sy/haar funksionering en lewensgeskiedenis kan verskaf.

Dit moet egter in gedagte gehou word dat die genoemde bronne hoofsaaklik inligting kan verskaf oor die jeugdige se afkoms, gedrag en predisposisie tot misdaadpleging. Relevante inligting van die oortreding en hofsak is egter ook essensieel. Inligting moet bekom word oor die spesifieke oortreding, die motiewe van die jeugoortreder, die spesifieke gedrag en aandeel van die jeugoortreder by die misdryf, die aanvaarding van verantwoordelikheid vir sy/haar kriminele gedrag en elemente van skuld, berou en insig. Uiteraard sal eensydige inligting verkry word wanneer konsultasie slegs met die jeugoortreder en sy/haar gesin plaasvind, terwyl bronne wat in die regsisteem teenwoordig is, geïgnoreer word. In die verband moet die dossier van die oortreding, die ondersoekbeampte van die SAPD, die klagstaat, hofverrigtinge en betrokke staatsaanklaer geraadpleeg en benut word. Prinsloo (1991: 106) meen dat dit raadsaam is om veral met die ondersoekbeampte en staatsaanklaer te konsulteer. Die jeugoortreder is alreeds vir 'n geruime tyd aan hulle bekend en hulle het waarskynlik alreeds 'n goeie beeld van sy/haar karakter en optrede gevorm. 'n Verdere belangrike bron tot die beskikking van die proefbeampte is die voorvonnisevalueringsskerm. Die skerm is 'n multi-dissiplinêre span wat die proefbeampte kan bystaan en adviseer gedurende die ondersoek (Pieterse 1989: 9).

Benewens bronne wat inligting oor die spesifieke gedrag, oortreding en lewensgeskiedenis van die jeugoortreder verskaf, kan inligtingsbronne in die omgewing vanwaar die jeugdige afkomstig is ook benut word. Hierdie **sekondêre bronne** word benut in die ondersoek na gemeenskaps- en subkulturele elemente sowel as demografiese patrone wat 'n invloed uitoefen op die ontwikkeling, waardes, lewensingesteldheid en sosialiseringpatrone van die jeugoortreder. Met die benutting van hierdie bronne ontwikkel begrip vir die jeugoortreder as produk van sy/haar gemeenskap (Van Rooyen 1986: 82).

Die metode van dataversameling geskied gewoonlik deur middel van onderhoudvoering en die bestudering van rekords (Prinsloo 1991: 106). Data-insameling gedurende onderhoudvoering behels meesal die stel van gerigte oop en geslote vrae, aan die hand van 'n ongestruktureerde vraelys. 'n Volledige voorafopgestelde vraelys vir die spesifieke benutting gedurende voorvonnisondersoeke, dien as 'n waardevolle hulpmiddel en kontrolelys. Sodanige vraelys kan deur die proefbeampte opgestel word ter voorbereiding van 'n voorvonnisondersoek en sal verseker dat die ondersoek volledig uitgevoer word. Tuisbesoeke moet gebring word in gevalle waar die huislike omstandighede van die jeugoortreder onbekend is en waar omgewingsinvloede vasgestel moet word. Verder kan verslae van sielkundiges en psigiaters aangevra word wanneer dit nodig geag word om die jeugoortreder se psigiese toestand te evalueer.

Dit is die verantwoordelikheid van die proefbeampte om die verskillende bronne wat gedurende die voorvonnisondersoek geraadpleeg is aan die hof bekend te maak. Dit kan gedoen word in die vorm van 'n bronnelys. Derhalwe hou die bruikbaarheid van inligting in voorvonnisverslae vir die hof direk verband met die bronne waaruit dit ontleen is (Howes 1992: 75). Van der Merwe (1980: 130) stem daarmee saam deur te verduidelik dat meer waarde geheg word aan inligting waarvan die bron bekend is. Sodoende word die hof in staat gestel om, indien nodig, sodanige persone as getuies te roep om die feitegegewens te bevestig.

2.3.3 Assessering van die jeugoortreder

Die kern van die voorvonnisondersoek is die vertolking van die versamelde inligting op 'n wetenskaplike wyse (Howes 1992: 75). Hiermee word verklaar dat die insameling van geverifieerde inligting 'n kardinale funksie gedurende die voorvonnisondersoek is, maar nie opsigself voldoende is nie. Die ontleding van dié feitegegewens sodat dit betekenis kry in die verklaring van die jeugdige se gedrag en die oortreding, is die funksie en doel van die ondersoek. Die proses van dataversameling en wetenskaplike ontleding staan bekend as assessering (Johnson 1989: 271).

Howes (1992: 75-76) stel voor dat die assesseringsmodel van Bill en Taler (1990: 70) benut word vir die assessering van die omstandighede van die jeugoortreder tydens die voorvonnisondersoek. Die proses wat gevolg behoort te word is soos volg:

- (a) Ter aanvang word geverifieerde inligting ingesamel oor die jeugoortreder se funksionering op alle vlakke van die menslike ekosisteem. Dit impliseer dat inligting ingesamel en verbandlegging geskied oor die volgende aspekte:
  - (1) Die demografiese gegewens soos geografiese posisie, bevolkingsgroep en klas van die jeugdige en sy/haar gesin.
  - (2) Die jeugdige en ander in sy/haar sosiale omgewing se beskouing van sy/haar afwykende gedragspatrone en betrokke oortreding.
  - (3) Die jeugdige se funksionering op 'n individuele- sowel as gesinsvlak.
  - (4) Die jeugdige se funksionering buite die gesinsopset op 'n sosiale vlak soos in die sosiale netwerke van sy/haar portuurgroep, vriende, ens.
  - (5) Funksionering en hanteringspatrone van die jeugdige binne die formele strukture van skole, kerke, organisasies, gemeenskapshulpbronne, ens.
- (b) Daarna word die versamelde inligting in elke onderafdeling vertolk met inagneming van die toeretiese kennisbasis van die proefbeampte oor toereikende maatskaplike funksionering en kennis van vakliteratuur.
- (c) Vervolgens word afleidings en hipoteses gemaak wat getoets word teen verdere versamelde geverifieerde inligting.
- (d) Hierna word oorsaaklike verbande bepaal waarteen die afleidings uit die ondersoek getoets en gestaaf kan word.

- (e) Laastens word die geheelbeeld van die jeugoortreder wat gevorm is en afleidings wat gemaak is uit die ondersoek, oorweeg met inagneming van beskikbare toepaslike vonnisopsies. Die aanbeveling van 'n geskikte vonnismoontlikheid spruit voort vanuit die oorweging van strafoogmerke met vonnisoplegging en 'n proses van uitskakeling van ontoepaslike vonnisopsies.

Die aanbeveling van 'n vonnismoontlikheid moet die eindresultaat van 'n beredenering aangaande geskikte vonnisopsies wees en duidelik in die voorvonnisverslag uiteengesit word. Met die afhandeling van die assessering van die jeugoortreder en derhalwe die voorvonnisondersoek, moet die gevolgtrekkings van die ondersoek met die jeugdige deurgewerk word. Dit word gedoen in 'n poging om die jeugdige voor te berei op die aanbieding van die voorvonnisverslag in die hof en om die korrektheid van die inhoud te toets. Verder moet die beskikbaarheid van gemeenskapshulpbronne ook in oënskou geneem word. Die beskikbaarheid van hulpbronne wat die jeugdige kan benut na vonnisoplegging is van uiterse belang ten einde die vonnisaanbeveling realisties en uitvoerbaar te maak.

2.4 DIE VOORVONNISVERSLAG

2.4.1 Omskrywing van 'n voorvonnisverslag

Die voorvonnisverslag is die eindresultaat van die proefbeampte se voorvonnisondersoek. Prinsloo (1991: 104) beskou 'n voorvonnisverslag as die dokument waarin die proefbeampte die bevindinge van sy/haar ondersoek, tesame met sy/haar deskundige opinie en aanbevelings op 'n logiese en konsekwente wyse orden en aan die hof beskikbaar stel. Howes (1992: 77) stem hiermee saam en voeg hierby dat die voorvonnisverslag die werkproduk van die proefbeampte aan die strafhof is. Die voorvonnisverslag weerspieël verder die professionele vaardigheid, kennis, integriteit en objektiviteit van die spesifieke proefbeampte wat die verslag opgestel het. Saam daarmee is die verslag 'n geldige regsdocument en word dit

dikwels as die meetskaal van die totale maatskaplikewerk-inset in die vonnisfase van verhoor beskou (Van der Merwe 1980: 235; Howes 1992: 77).

Die voorvonnisverslag word bestempel as een van die mees vername bronne wat die hof kan benut in die vervulling van sy straftoemetingsplig (Krugel 1989: 12). Die verslag moet volgens dié skrywer alle relevante inligting bevat wat die landdros vir die individualisering van straf kan benut.

2.4.2 Vereistes waaraan die voorvonnisverslag moet voldoen

Met die bestudering van verskeie skrywers se menings oor die aard, inhoud en formaat van voorvonnisverslae, tree verskeie vereistes na vore waaraan die verslag moet voldoen. Die vereistes word vervolgens bespreek.

- (a) Die voorvonnisverslag moet **objektief, nie-veroordelend en analities** wees (Van der Merwe 1980: 126). Die verslag moet nie die persoonlike standaarde en moontlike voorveroordelings van die individuele proefbeampte weerspieël nie. Die emosies van die proefbeampte rakende die erns en gevolge van die oortreding en die moontlike oordrewe skuldgevoelens van die gesin wat voortspruit uit hul oorbeskerming, projeksie of verwerping van die jeugoortreder, behoort nie deel van die verslag te vorm nie. Van der Merwe (1980: 126) stel dit duidelik dat daar geen ruimte vir persoonlike emosies in 'n voorvonnisverslag, wat 'n geldige regsdokument is, bestaan nie.

Die gevaar bestaan dat die jeugoortreder gedurende die voorvonnisondersoek 'n apatiese of selfs aggressiewe houding teenoor die proefbeampte kan inneem. Terselfdertyd kan die jeugoortreder poog om homself/haarself van sy/haar dade te veronskuldig of om die proefbeampte deur manipulerende gedrag soos beplande oordrewe selfverwyrt of depressiewe houdings, te beïnvloed. Prinsloo (1991: 108) stel voor dat die proefbeampte met dié houdings en gevoelsaspekte van die jeugoortreder

rekening hou. Dit is inderdaad die taak van die proefbeampte om alle faktore wat 'n rol kan speel te identifiseer, die relevansie daarvan te ontleed en dit in perspektief te plaas.

- (b) Die voorvonnisverslag moet 'n **geheelbeeld van die beskuldigde** verskaf. Van der Merwe (1980: 127) is van mening dat die verskaffing van inligting oor die afkoms en funksionering van die jeugoortreder en die betrokke oortreding, essensieel is. Die skrywer stel dit egter dat daarteen gewaak moet word om onnodige en nietige besonderhede in die verslag te vervat wat dit lomp en ongestruktureerd kan laat. Die proefbeampte moet selektief te werk gaan in die bepaling en uiteensetting van watter inligting in die verslag vervat behoort te word. Van Rooyen (1986: 40) meen dat die verslag vaartbelyn en so kort moontlik gehou moet word sonder om belangrike fokuspunte weg te laat of om die hof met onnodige detail te vermoei.

In wese moet die voorvonnisverslag volledig, dog saaklik wees en slegs inligting bevat wat kan bydra tot die doel waarvoor dit aangevra is. Van Rooyen (1986: 40) beklemtoon dat die doel van die voorvonnisverslag die fokus van die voorvonnisondersoek en derhalwe die inhoud van die verslag moet bepaal. Met die verkryging van betekenisvolle inligting gedurende die voorvonnisondersoek moet dit onder toepaslike opskrifte in die voorvonnisverslag uiteengesit word. Derhalwe dra die korrekte struktureering van inligting in die voorvonnisverslag by tot die logiese uiteensetting en vloei daarvan. Sodoende word die professionele voorkoms van die voorvonnisverslag verhoog.

- (c) Die voorvonnisverslag moet afgesluit word deur 'n **aanbieding van geordende gevolgtrekkings** uit die ondersoek en 'n **aanbeveling oor 'n gepaste vonnis** wat opgelê behoort te word (Van der Merwe 1980: 127; Krugel 1989: 10). Dit sal egter nie voldoende wees om na afloop van die aanbieding van gevolgtrekkings slegs 'n strafopsie aan te beveel nie. Soos Howes (1992: 78) tereg daarop wys, moet 'n uiteensetting gegee word van die redenasieproses wat gevolg is om die spesifieke

vonnisaanbeveling te bereik. Dit word dus aanbeveel dat die proefbeampte verskeie strafmoontlikhede bespreek en dan die uitvoerbaarheid, regverdigheid en gepastheid van elkeen aandui. Die mees gunstige aanbeveling vir vonnisoplegging word dan bereik deur 'n proses van eliminasië van onvanpaste vonnisopsies.

- (d) Die voorvonnisverslag moet **alle faktore bespreek** wat die hof kan help in die vorming van 'n **realistiese beeld van die jeugoortreder en die oortreding** wat gepleeg is. Met ander woorde, die voorvonnisverslag moet nie 'n eensydige beeld van die jeugoortreder se potensiale vir rehabilitasie en positiewe faktore aan die hof verskaf nie. Prinsloo (1991: 107) stel dit duidelik dat die voorvonnisverslag slegs effektief kan wees indien die bevorderlike sowel as negatiewe en verswarende faktore van die jeugoortreder en die spesifieke oortreding begaan, duidelik geïdentifiseer en bespreek word.

'n Verdere tekortkoming word deur Howes (1992: 78) uitgewys wanneer vermeld word dat strafbeamptes se ernstige kritiek teen proefbeamptes se voorvonnisverslae is dat die funksionering en omstandighede van die jeugoortreder alleenlik behandel word. Die aard, omvang en erns van die misdaad sowel as die belange en behoeftes van die gemeenskap word nie bespreek of oorweeg nie. Die skrywer vorm die afleiding dat proefbeamptes slegs informasie van die oortreder verskaf vanuit hul maatskaplikewerk-opleiding en waardebasis wat deurlopend daarop ingestel is om die beste belang van die kliënt na te streef. Hierdie probleem, waartydens die maatskaplikewerk-doelstelling en die regsplegingdoelstelling van mekaar verskil, kan aangespreek word teen die agtergrond van die doelstelling van proefdienste in die vonnisfase van verhore. Soos die hof, moet die proefbeampte daarna streef om 'n regverdige vonnis vir die (jeug)oortreder te bewerkstellig. Die doelstelling kan egter nie bereik word wanneer essensiële besprekings rakende die gemeenskap se belange en die misdaad, uitgelaat word nie.

- (e) Die voorvonnisverslag moet altyd **gekontroleerde inligting** bevat wat **bondig en duidelik** weergegee word (Van Rooyen 1986: 41). Inligting wat gedurende die voorvonnisondersoek ingesamel word, berus dikwels op hoorsê-getuienis. Hierdie hoorsê-getuienis is tweedehandse inligting en moet met die oorspronklike bron gekontroleer en bevestig word. Soos vroeër vermeld, moet alle bronne van inligting in die verslag aangedui word.
- (f) Die **taalgebruik** in die voorvonnisverslag moet van ‘n **professionele aard** wees. Daar moet egter daarteen gewaak word om vakkundige of akademiese terminologie te gebruik wat slegs aan proefbeamptes en maatskaplikewerk vakkundiges bekend is. In dié verband is Van Rooyen (1986: 41) van mening dat die taalgebruik in die voorvonnisverslag van so ‘n aard moet wees dat alle regsplegende beamptes, sowel as die jeugoortreder en sy/haar gesin, die inhoud daarvan kan verstaan. Indien dit wel noodsaaklik is om akademiese terme te gebruik ter versterking van argumente of redenasies, moet die terme aanvanklik, voor die aanbidding van die verslag in die hof, aan alle betrokke partye verduidelik word.
- (g) Daar moet met sorg en sekerheid **korrekte verbande en fokuspunte** in voorvonnisverslae bepaal en aangedui word in ‘n poging om die misdaadveroorsakende faktore en/of funksionering van die jeugoortreder te verklaar. Van Rooyen (1986: 40) meen dat die gevaar bestaan om verbande tussen die misdaadgebeure en die jeugoortreder se gesinsfunksionering aan te dui wat inderdaad nie soveel betekenis bevat as byvoorbeeld groepsdruk en portuurgroepinvloede nie. Derhalwe is dit noodsaaklik om die bydraende aard van alle invloede op die ontwikkeling en huidige funksionering van die jeugoortreder in oënskou te neem en teen mekaar op te weeg; feitlike bevestiging moet bekom word vir welke faktore in ‘n mindere of meerdere mate bygedra het tot die misdaadgebeure. Inderdaad blyk dit dat die wyse waarop verslae bewoord en verbande bepaal word, ‘n invloed uitoefen op die tipe straf wat opgelê kan word.

2.4.3 Die inhoud en indeling van voorvonnisverslae

Die voorvonnisverslag moet nie 'n rigiede formaat volg nie, maar ingedeel en uiteengesit word volgens die fokuspunte van die voorvonnisondersoek. Prinsloo (1991: 107) deel die mening en voeg by dat die voorvonnisverslag op die persoonlike omstandighede van die jeugoortreder en die betrokke misdaadgebeure geskool moet wees en dus daarvolgens ingedeel kan word. Gepaardgaande hiermee is hierdie skrywer van mening dat die oorgrote meerderheid van voorvonnisverslae hoofsaaklik in twee fundamentele dele verdeel kan word. Die eerste is feitlike en identifiserende data van geverifieerde gegewens aangaande die jeugdige en die oortreding. Die tweede is die evaluerende en analitiese gedeelte waarin feite en waarnemings se relevansie in die bepaling van misdaadveroorsakende faktore en die funksionering van die jeugoortreder bepaal word. In die gedeelte word verbande tussen faktore bepaal en hipoteses gevorm wat as basis dien van die gevolgtrekkings in die verslag en die aanbeveling vir vonnisoplegging.

Die vorm van verslagskrywing wat Howes (1992: 78) voorstel is die beskrywing van die geheelbeeld van die jeugoortreder na gelang van sy/haar vlakke van funksionering en die impak wat die misdaad op die verskeie vlakke van funksionering gehad het. Hierdie siening van verslagskrywing dra daartoe by dat die proefbeampte nie slegs feite weergee nie. Die proefbeampte word eerder verplig om die versamelde feite te vertolk teen sy/haar kennisbasis en dan wetenskaplike denke en afleidings oor die jeugoortreder se gedrag en oortreding te vorm. Dit blyk dus aangewese dat die assesseringsmodel wat gedurende die voorvonnisondersoek benut is, ook met die skryf van die voorvonnisverslag gebruik sal word. Die model sal noodsaaklike leiding verskaf aangaande die sortering van essensiële inligting en die toepaslike vertolking daarvan in die verslag.

Geen rigiede voorskrif of riglyn word deur howe vasgestel vir die skryf en indeling van voorvonnisverslae nie. Die proefbeampte moet sy/haar eie diskresie gebruik in die ordering en indeling van inligting in die verslag. Daar bestaan egter wel soms riglyne vir verslagskrywing, soos opgestel deur supervisors van onderskeie kantore van die Departement

van Maatskaplike Dienste en Gesondheid. Opleiding wat proefbeamptes periodiek vanaf Justisie Kollege, Pretoria ontvang is egter ook rigtinggewend wat betref die inhoud en indeling van voorvonnisverslae.

Graser (1975: 201-206), Van Rooyen (1986: 41-43), Krugel (1989: 10), Prinsloo (1991: 107-110) en Howes (1992: 77) se indeling van gegewens in die voorvonnisverslag is bestudeer. Die volgende indelings word volgens die skrywers as belangrik beskou en blyk soos volg:

- **Identifiserende besonderhede**

Die naam, van, geboortedatum, adres en betrekking van die jeugoortreder en sy/haar nukluêre gesin. Besonderhede van lede van die uitgebreide familie of ander kennisse kan ook gegee word, indien hulle 'n noemenswaardige rol in die jeugoortreder se lewe speel. Die verskaffing van die beskuldigde se bevestigde geboortedatum en identiteitsnommer is noodsaaklik wanneer die jeugoortreder se ouderdom in dispuut is.

- **Gesinsagtergrond**

Inligting van die vroeë en huidige gesinsfunksionering, -verhoudinge en -omstandighede van die jeugoortreder sowel as sy/haar ontwikkelingsgeskiedenis. Die kulturele aspekte van die gesin, huweliksgeskiedenis van die ouers, die ouers se rolle in die gesin en die ouers se invloed in die fisiese, morele en psigiese ontwikkeling van die jeugoortreder moet bespreek word. Aspekte rakende die ouers se rolle in die gemeenskap en beroepe sowel as alle maatskaplike aspekte tuis, moet ook vermeld word. Die inligting moet chronologies en sistematies weergegee word.

- **Geografiese en omgewingsfaktore**

Die aard en voorkoms van die nukluêre gesin se tuiste en die sosio-ekonomiese omstandighede en relevante aspekte van die omgewing. Die bespreking kan ook handel rondom die ingerigtheid van die gesinswoning om in die behoeftes van die jeugoortreder te voldoen. Gemeenskapsinvloede soos armoede, sub-kulturele drankmisbruik, bendegroepe en

ander eiesoortige kenmerke van die gemeenskap wat 'n betekenisvolle bydrae kan lewer in die verklaring van die jeugoortreder se gedrag, moet uiteengesit word.

- **Morele aspekte**

Geloof, morele waardes, godsdienstige opvattinge, houding teenoor en deelname aan kerklike bedrywighede, indien van toepassing.

- **Opvoedkundige aspekte**

Skolastiese vordering, opleiding en prestasie, gedrag in die klaskamer en op die skoolgrond, verhouding met onderwysers en mede-skoliere, houding teenoor dissipline, gesindheid teenoor verdere skoolbywoning, ideale en toekomsverwagtinge ten opsigte van 'n loopbaan.

- **Liggaamlike en geestelike gesondheid**

Fisiese voorkoms, gemoedstoestand, afwykende neigings en die moontlike voorkoms van middelaafhanklikheid of verslawing. Die jeugoortreder se fisiese voorkoms, houding en psigiese aspekte moet beskou word teen die agtergrond van die gemeenskap en maatskaplike omstandighede vanwaar hy/sy afkomstig is. Verslae van mediese dokters, sielkundige, en psigiaters kan in die verband verkry word.

- **Werksrekord**

Beskrywing van alle vorige en huidige betrekkings, sy/haar bestendigheid en betroubaarheid in die werksplek, rede vir bedankings, periodes van werkloosheid en die werkgewer se indrukke van die jeugoortreder.

- **Finansiële posisie**

Die gesin se finansiële posisie, aanwending van hul inkomste, die voorkoms van maatskaplike wantoestande weens geldelike tekort, die jeugoortreder se houding teenoor geld, die beskikbaarheid daarvan in die huishouding en bevrediging van sy/haar materiële behoeftes. Die finansiële posisie van die gesin en die jeugoortreder moet grondiglik ondersoek word,

wanneer wanaanwending van inkomste vermoed word of die jeugoortreder sy/haar misdade soos diefstal en roof verklaar of regverdig vanuit die gesin se tekort aan finansiële middele.

- **Sosialiseringspatrone**

Die aard en gedragsspatrone van die jeugoortreder se portuurgroep; die mate wat hy/sy die groep se waardes aanneem en sy/haar rol en posisie in die groep. Ondersoek moet ingestel word na die waardes van die portuurgroep waarbinne die jeugoortreder sosialiseer en in watter mate die groepswaardes sosiaal-aanvaarbaar is of gemeenskapswaardes opponeer. Daar moet vasgestel word of die jeugdige die leier, volger of ondernemer onder sy/haar porture is en watter tipe gedrag en waardes die groep onderskryf en versterk.

- **Ontspanningsaktiwiteite**

Aard van en deelname aan sportbedrywighede, organisasies, stokperdjies en ander aktiewe of passiewe opbouende sowel as destruktiewe vryetydsbesteding.

- **Vorige veroordelings**

Vorige botsings met die gereg, die totale omvang van vorige vonnisse, die jeugoortreder se weergawe van vorige oortredings en verantwoordelikeitsaanvaarding vir sy/haar kriminele daade. Bestudering van offisiële dokumentasie van sy/haar vorige veroordelings word as noodsaaklik bestempel.

- **Huidige oortreding en misdaadgebeure**

Feite oor die misdaad, jeugoortreder se weergawe en aandeel by die oortreding, die rol en invloed van die portuurgroep en ander omgewingsfaktore, sy/haar insig en skuldbesef, sy/haar belewenis en berou oor die oortreding en insig in die skade en trauma wat die klaers gelei het. Dit is raadsaam om die klagstaat, die notule van die hofverrigtinge, pleitverduidelikings, erkentnisse en/of erkennings te bestudeer en dit te vergelyk met die weergawe van die beskuldigde. Die beskuldigde se beweerde berou en insig in sy/haar kriminele daade en die gevolge daarvan moet nie slegs woordeliks oorgedra word nie, maar ook spreek vanuit sy/haar houding en terugvoer ontvang vanaf bronne.

- **Gevolgtrekkings**

'n Evaluasie en samevatting van die jeugoortreder se gedrag, profiel, wangedrag, funksionering, ontwikkeling, vermoëns, toekomsverwagtinge, persoonlikheidseienskappe en misdaadbetrokkenheid. Met die bespreking van relevante gevolgtrekkings uit die ondersoek kan die verbande tussen sy/haar huidige funksionering en elemente uit sy/haar agtergrond bepaal word. Die misdaadveroorsakende faktore, die jeugoortreder se predisposisie en die omvang van die oortreding en uitwerking daarvan op die funksionering van die jeugdige, sy/haar gesin, die klaers/benadeeldes en die gemeenskap moet geëvalueer en sorgvuldig uiteengesit word. Dikwels versoek die hof dat die proefbeampte slegs die evaluasie, gevolgtrekkings en aanbeveling van die verslag uitlees. Die versoek kan aan die proefbeampte gestel word wanneer alle partye bekend is met die inhoud van die voorvonnisverslag en die uitlees van die evaluasie, gevolgtrekkings en aanbeveling slegs vir rekorddoeleindes gedoen word.

- **Strafopsies**

Alternatiewe vonnismoonlikhede se gunstigheid of ontoepaslikheid word beredeneer. Strafoogmerke word beskou en strafverswarende en -versagtende faktore word teen mekaar opgeweeg.

- **Aanbeveling**

Die mees geskikte vonnis word aanbeveel en opname en/of aanhoudingsprosedures in inrigtings word uiteengesit en aanbeveel.

- **Bronnelys**

Alle bronne benut in die voorvonnisondersoek word uiteengesit sowel as kontak telefoonnommer. Dit is die opinie van me. F. Powers, dosent aan die Justisie Kollege, dat die bronnelys met die inhandiging van die verslag eers teruggehou moet word. Dit word slegs ingehandig op versoek van die hof.

2.5 DIE AANBIEDING VAN DIE VOORVONNISVERSLAG

2.5.1 Voorbereiding ter aanbieding van 'n voorvonnisverslag

Met die finalisering van die voorvonnisverslag moet die inhoud daarvan met die jeugoortreder en sy/haar nukluêre gesin deurgewerk word. Van Rooyen (1986: 45) is van mening dat die voorbereiding van die jeugoortreder en sy/haar gesin met betrekking tot die prosedure van die voorvonnisondersoek en die inhoud van die verslag, 'n primêre voorvereiste van effektiewe maatskaplikewerk dienslewering aan beide die oortreder en die hof is. Tydige voorbereiding voor die hofverrigtinge, sal verseker dat die jeugdige sy/haar reg uitoefen om die inhoud van die verslag te ken en die gevolge van die vonnisaanbeveling te verstaan. Uit die aard van die saak het dit beperkte waarde om 'n paar minute voor die oproep van die strafsak in die hof, die verslag met die senuweeagtige jeugdige en sy/haar gesin deur te werk. Die waarskynlikheid bestaan dan eerder dat die jeugdige onseker sal wees oor die hofprosedure en sal voel asof hy/sy aan die noodlot uitgelewer word.

Prinsloo (1991: 108-109) beklemtoon dat die proefbeampte met die aanbieding van die voorvonnisverslag, die noodsaaklikheid dat die inhoudelike aspekte, evaluasies en gevolgtrekkings van die verslag ooreenkomstig die beginsels van eerlikheid, billikheid en regverdigheid moet geskied, in ag moet neem. Ontoelaatbare getuienis wat die beskuldigde kan benadeel mag nie in die verslag vervat word nie. Derhalwe berus die onus op die proefbeampte om in die voorbereiding vir die aanbieding van die voorvonnisverslag, nie net homself/haarself te oriënteer met betrekking tot hofreëls en -prosedures nie, maar ook wat die regverdigheid en toelaatbaarheid van die inhoud van die verslag aanbetref. In die opsig moet alle bevindinge ondersteun word deur feitlike gegewens. Opinies moet deurlopend objektief wees en kan slegs uitgespreek word wanneer dit handel oor die maatskaplike funksionering van die jeugdige of die vakgebied van maatskaplike werk.

Dit is wys om minstens vier kopieë van die voorvonnisverslag beskikbaar te hê. Die oorspronklike verslag en twee afskrifte daarvan word by die hof ingehandig by wyse van

oorhandiging aan die staatsaanklaer. Die staatsaanklaer sal op sy/haar beurt die oorspronklike verslag aan die voorsittende beampte oorhandig vir insae en 'n kopie gee aan die verdediging. Die derde afskrif word op die lêerinhoud van die jeugoortreder geplaas en deur die proefbeampte uitgelees vir die hofrekord.

2.5.2 Aanbieding en inhandiging van 'n voorvonnisverslag

Die voorvonnisverslag word as getuienis vir die doel van vonnisoplegging aangebied in die vonnisfase van verhore. Die inhoud van voorvonnisverslae is dus slegs relevant en toelaatbaar in die bepaling van 'n gepaste vonnis, na 'n skuldigbevinding (Van der Merwe 1980: 128; Prinsloo 1991: 108). Die verslag word slegs deur die hof aanvaar as die proefbeampte dit persoonlik in die vorm van getuienis onder eed aanbied, of wanneer die inhoud daarvan formeel deur die verdediging erken word (Van der Merwe 1980: 128).

In gevalle waar die verslag nie formeel aanvaar word nie, moet die proefbeampte die verslag in die getuiebank uitlees, dit inhoud daarvan bevestig en dit dan inhandig. Die voorvonnisverslag vorm dan deel van die hofrekord en word as 'n openbare dokument beskou. Soos Howes (1992: 79) tereg opmerk, hou die openbare aard van die voorvonnisverslag implikasies in vir die konfidensialiteitsaspekte van maatskaplikewerk dienslewering. Dié skrywer stel voor dat indien hierdie aspekte problematies is, sodanige vertroulike inligting *in camera* deur die hof aangehoor word. Die hofsaal word dan ontruim van lede van die publiek waarna die sensitiewe feite uitgelees en vrae daaromtrent beantwoord word.

Die gewysigde Artikel 212 van die Strafproseswet, No 51 van 1977, maak daarvoor voorsiening dat die proefbeampte onder sekere omstandighede, die voorvonnisverslag kan indien en nie persoonlik teenwoordig hoef te wees nie. In sulke gevalle van persoonlike afwesigheid by die hofverrigtinge, moet 'n verklaring kragtens Artikel 213 van die genoemde wet, die verslag vergesel. Hierdie artikel maak voorsiening daarvoor dat die voorvonnisverslag met instemming van alle betrokke partye, as toelaatbare getuienis

ingehandig word. Hierdie prosedure vrywaar egter nie die proefbeampte om op 'n toekomstige tydstip mondelinge getuienis oor die inhoud van die verslag af te lê nie. Die proefbeampte kan herhalwe opgeroep word om die verslag in die hof aan te bied en vrae, dispute of verskille te beantwoord, al sou 'n skriftelike verklaring die inhandiging van die verslag vergesel en dit as deel van die hofrekord op 'n vroeë stadium toegelaat word.

Die proefbeampte behoort die verslag duidelik voor te lees sodat die landdros, staatsaanklaer, regsverteenwoordiger van die jeugoortreder, jeugoortreder en sy/haar gesin dit kan hoor. Die proefbeampte kan daarna onderwerp word aan ondervraging deur die landdros en kruisondervraging deur die staatsaanklaer en die verdediging (Andrews 1991: 443-444). Terselfdertyd kan die jeugoortreder ook vrae aan die proefbeampte stel, sou hy/sy in die hofsaak onverdedig wees en/of van die inhoud van die voorvonnisverslag verskil.

Dit moet deurentyd in gedagte gehou word dat die party wat die voorvonnisverslag aanvra die hoofondervraging behartig. Dié ondervraging het ten doel om die proefbeampte se kennis aangaande relevante feite en gepaardgaande gevolgtrekkings en aanbeveling aan die hof bekend te stel (Schmidt 1986: 281). Normaalweg is dit die landdros wat 'n voorvonnisverslag versoek en dus die hof wat die proefbeampte as getuie roep. In welke geval kan die verdediging sowel as die staatsaanklaer die proefbeampte dan onder kruisverhoor neem.

Kruisondervraging is daarop gerig om die swak punte in die gelewerde getuienis te openbaar (Van der Merve 1980: 129; Schmidt 1986: 284; Stone 1992: 564-566). Kruisondervraging deur die staatsaanklaer en/of verdediging het ten doel om te poog om die waarde van die proefbeampte se getuienis en derhalwe die voorvonnisverslag, te verminder. Prinsloo (1991: 108) is die mening toegedaan dat dié kruisondervraging slegs betrekking mag hê op die voorvonnisondersoek, die gevolgtrekkings en aanbevelings van die verslag, sowel as die kennisbasis van die proefbeampte. Die skrywer is dit eens dat kruisondervraging 'n effektiewe en noodsaaklike manier is om gevolgtrekkings in die voorvonnisverslag in dispuut te plaas of om, indien nodig, voorvonnisuitsprake te weerlê. Sodoende word gepoog om

strafversagtende of -verswarende feite van die jeugoortreder aan die lig te bring wat nie in die voorvonnisverslag vermeld word nie en/of 'n ander vonnis, as meer gepaste strafopsie, voor te stel.

Dit is noodsaaklik dat die proefbeampte met die aanbieding van voorvonnisverslae in strafhowe, standpunt sal inneem met betrekking tot sy/haar aanbevole vonnis as die mees gepaste vonnismoontlikheid. Inderdaad is die vonnisaanbeveling die resultaat van 'n deurdagte voorvonnisondersoek, waartydens alle vonnismoontlikhede se gunstigheid en uitvoerbaarheid oorweeg is en die aanbevole vonnis as mees toepaslik na vore tree. Tesame hiermee moet die proefbeampte nie in ondervraging afwyk van die inhoud van die verslag en sodoende homself/haarself weerspreek nie. Dit moet ingedagte gehou word dat die proefbeampte nie persoonlik in ondervraging aangeval word nie, maar eerder sy standpunt. Die mate waarin die proefbeampte daarin slaag om sy/haar standpunt en mening te verantwoord en te handhaaf, verhoog die waarde van sy/haar getuienis in die hof (Gothard 1989: 10-12). Die landdros sal dan hoë waarde aan die verslag en aanbeveling heg.

Die hof is nie genoodsaak om die proefbeampte se aanbeveling te aanvaar nie. Bernstein (1977: 417), Pieterse (1989: 12) en Prinsloo (1991: 108-109) stel dit duidelik dat die landdros nie verplig of onderhewig is aan die opinie en aanbeveling van die proefbeampte nie, maar wel verantwoordelikheid aanvaar om die proefbeampte en ander getuies se getuienis voor die hof te evalueer. Die hof moet daarna op die meriete van die saak sy bevindinge baseer en dienoooreenkomstig 'n toepaslike vonnis oplê.

2.6 SAMEVATTING

Proefdienste in die vonnisfase van strafverhore dra by tot die individualisering van straftoemeting en het regverdige vonnisoplegging ten doel. Hierdie doel word verwesenlik deur die verskaffing van behoorlik gekonstrueerde voorvonnisverslae aan strafhowe. Tereg is vele skrywers in die veld van maatskaplike werk en regte dit eens dat gebalanseerde,

saamgestelde voorvonnisverslae heelwaarskynlik die belangrikste enkel faktor is wat die hof kan help om sy straftoemetingstaak te vervul. Gevolglik spreek dit vanself dat verslae professioneel, weldeurdag, objektief en onpartydig moet wees.

'n Volledige voorvonnisondersoek moet die opstel van die voorvonnisverslag voorafgaan. Voldoende primêre en sekondêre bronne moet benut word met die oog op die verkryging van eerstehandse inligting rakende die beskuldigde se profiel, afkoms, gedragswyses en die gewaande oortreding. Die assessering van die jeugoortreder staan in die kern van die ondersoek. In die opsig word die assesseringsmodel, soos omskryf deur Bill en Taler (1990), aanvaar as 'n gepaste metode waarvolgens feitegegewens ingesamel en ontleed kan word ten einde korrekte verbande tussen faktore te bepaal en gevolgtrekkings te vorm.

Die voorvonnisverslag moet altyd afgesluit word met 'n aanbeveling van 'n geskikte vonnis. Terselfdertyd moet deeglike en tydige voorbereiding van die jeugoortreder en sy/haar gesin ten opsigte van die inhoud van die verslag en die konsekwensies van die vonnisaanbeveling geskied. Die waarde van deeglike voorbereiding kan moeilik onderskat word. In dié opsig moet die proefbeampte ook sy/haar kennis van hofprosedures en -reëls deurlopend opskerp en seker wees van die toelaatbaarheid van die inhoud van die voorvonnisverslag.

Die proefbeampte se vonnisaanbeveling is die resultaat van logies, goed deurdagte gevolgtrekkings gebaseer op die voorvonnisondersoek. Strafdoelwitte word beredeneer en strafopsies word teen mekaar opgeweeg ten einde die mees uitvoerbare en gunstige vonnismoontlikheid te bepaal. Met die aanbod van voorvonnisverslae moet die proefbeampte oortuig wees dat die aanbevole vonnis wel die mees gepaste vonnis vir die spesifieke (jeug)oortreder is en standpunt daaromtrent inneem.

Die proefbeampte moet nie van die inhoud van die verslag in kruisondervraging afwyk en die waarde van sy/haar getuienis verminder of diskrediteer nie. In die opsig is dit van uiterste belang dat die inhoud van die verslag waar en korrek moet wees en dat alle opinies of gevolgtrekkings deur relevante redenasies en feite gegrond word. Die proefbeampte moet

deurlopend ingedagte hou dat kruisondervraging nie 'n persoonlike aanval op sy/haar vermoëns is nie, maar eerder 'n deeglike toetsing van sy/haar ondersoek na die jeugoortreder is. Al is howe nie verplig of verbonde om die aanbeveling en gevolgtrekkings van die proefbeampte te aanvaar nie, sal die waarde van die verslag verhoog indien die proefbeampte sy/haar standpunte gedurende kruisondervraging kan verdedig.

HOOFSTUK 3

DIE SOSIALE KENMERKE VAN DIE JEUGOORTREDER

3.1 INLEIDING

In hedendaagse strafreg word die gepastheid van 'n vonnis bepaal deur die ewewigtige bestudering en opweging van die spesifieke oortreding gepleeg deur die spesifieke oortreder, onder bepaalde omstandighede en wie afkomstig is van 'n bepaalde gemeenskap (Snyman 1986; Klopper 1990; Van der Merwe 1994). Die strafregtelike proses waartydens die oortreder in sy/haar totaliteit beskou word en as 'n persoon in eie reg, dui op die individualisasie van straftoemeting. Strafindividualisasie impliseer noodwendig die betrokkenheid van verskillende deskundiges in die proses van vonnisoplegging. Klopper (1990) verwys na Graser (1975) wat beklemtoon dat juriste uit die aard van hul agtergrond nie oor die nodige opleiding en kennis beskik om die beskuldigde se gedrag te verklaar en begryp nie (Klopper 1990: 143). Verder meen Klopper (1990:143) dat die bydrae van die proefbeampte en soortgelyke deskundiges ongetwyfeld die mees prominente inset is in die daarstelling van strafindividualisasie. Saam daarmee vermeld Pieterse (1989:11) dat die ontwikkeling en implementering van 'n doeltreffende proefdienstestelsel tydens die vonnisfase van verhore, die hof se vermoë ongetwyfeld versterk om die beskuldigde te verstaan en toepaslik te vonnis. Die skrywers se aannames impliseer noodwendig dat die proefbeampte toegerus moet wees met voldoende kennis en vaardighede ten einde die hof behulpsaam te wees in sy taak van vonnisoplegging.

In die geval van die jeugoortreder moet die proefbeampte die hof op soortgelyke wyse bedien met kennis oor die afkoms, profiel, beweegredes en gedragswyses van die jeugdige. Hierdie kennis sal nie slegs die hof se vermoë versterk om insig in die sosiale kenmerke van die

jeugoortreder te bekom nie, maar ook die proefbeampte lei tot die bereiking van 'n gekwalifiseerde, geskikte aanbeveling vir vonnisoplegging aan die hof.

In hierdie hoofstuk word die sosiale kenmerke van die jeugoortreder bespreek. Eerstens word begrippe rakende die kind en jeugdige oortreders aangebied waarna teorieë rakende die ontstaan, voortsetting en gevolge van jeugmisdaad en delinkwensie uiteengesit word. Daarna word 'n model aangebied wat begrip vir die eienskappe van die jeugoortreder en die oorsaaklike faktore wat tot jeugmisdaad aanleiding gee, sal bevorder. Laastens word die belangrikste faktore wat 'n invloed op jeugmisdaad uitoefen, bespreek. Die faktore word aangebied as 'n raamwerk in terme waarvan die proefbeampte voorvonnisonderseke van jeugoortreders kan behartig.

3.2 BEGRIPOMSKRYWINGS

Vervolgens word tersaaklike begripomskrywings vir die doel van die studie aangebied.

3.2.1 Die kind

'n Kind is enige persoon onder die ouderdom van 18 jaar (Artikel 28 van die Grondwet van Suid-Afrika, No 108 van 1996.) 'n Kind se beste belang is van deurslaggewende belang in elke aangeleentheid wat die kind raak.

Die Kinderwet, Wet 33 van 1960, daaropvolgende Wet op Kindersorg, No 74 van 1983, sowel as die Wysigingswet op Kindersorg, No 96 van 1996, maak onderskeid tussen 'n jong kind en 'n kind. 'n Jong kind is 'n persoon onder die ouderdom van 7 jaar, terwyl 'n kind omskryf word as 'n persoon jonger as 18 jaar. In sekere omstandighede word 'n persoon ouer as 18 jaar en jonger as 21 jaar ook as 'n kind gereken. Die omstandighede hou verband met handelingsbevoegdhede, beskerming van en/of verrigtinge rakende die kind (Cronje, Van der Walt, Retief & Naudé 1987:12; Wet op Kindersorg, No 74 van 1983).

Die jeugdige leeftyd van 'n kind speel 'n belangrike rol in sy/haar toerekeningsvatbaarheid wat betref kriminele gedrag. Toerekeningsvatbaarheid dui op die vermoë om tussen reg en verkeerd te onderskei en om daarvolgens te handel (Schmidt 1986: 156). In die privaatreg sowel as die strafreg word na 'n kind wat die sewende jaar nog nie voltooi het nie, verwys na as 'n *infans*. Die *infans* word, wat die strafreg betref, vermoedelik ontoerekeningsvatbaar te wees. Daarenteen word na 'n persoon verwys wat reeds die sewende jaar voltooi het, maar nog nie die veertiende jaar nie, as 'n *impubes*. Sodanige kind blyk ook vermoedelik ontoerekeningsvatbaar te wees, maar dié vermoede kan wel weerlê word.

3.2.2 Die jeugoortreder

Die jeugoortreder is 'n persoon wat 'n kriminele oortreding begaan het en onder die ouderdom van 18 jaar verkeer. Wetsoortredende gedrag word per toeval of by geleentheid begaan, maar misdadige neigings word nie reeds openbaar nie. Volgens Van Rooyen (1986: 19) is die nie-juridiese omskrywing van 'n jeugoortreder baie meer omvangryk as die juridiese beskrywing, wat verwys na die basiese elemente van kriminele aanspreeklikheid en skuld. Die algemene, nie-juridiese omskrywing, verwys na jeugdiges wat enige optredes en/of handeling te toon wat strydig is met sosiale norme.

3.2.3 Die jeugmisdadiger

Die jeugmisdadiger is 'n kind wat ordonnansies en wette oortree. Hy is deur die strafhof strafbaar en openbaar misdadige geneigdhede (Van Rooyen 1986: 19; Cronje et al. 1987: 8; Pinnock, Skelton & Shapiro 1994: 339-341).

3.2.4 Delinkwente gedrag

Die wetskennende gedrag van jeugdige word aangedui as delinkwente gedrag. Cronje et al. (1987: 8) is van mening dat delinkwent 'n meer gepaste benoeming van jeugmisdadige gedrag is; die neiging is om die term krimineel te vermy. Delinkwente gedrag val kragtens 'n sosiale

benadering binne die breë begrip van deviante gedrag. Daar is egter 'n graad- en handelingsverskil. Deviante gedrag word gereken as onaanvaarbare gedrag wat in stryd is met sosiale norme. Daarenteen is delinkwente gedrag ook sosiaal-onaanvaarbaar, maar word in die reël ernstiger geag. Wetskending vind plaas en die wet/reg verleen aan die gereg bevoegdheid om ten aansien daarvan op te tree.

3.3 TEORIEË RAKENDE JEUGDELINKWENSIE

Literatuur (Ackerman 1966; Satir 1972; Elliott & Voss 1974; Akers 1977; Kaplan 1984; Cronje et al. 1987) rakende die veroorsaking van jeugmisdaad is so omvangryk dat die ondersoeker selektief te werk moet gaan. Die bestudering van relevante literatuur benodig 'n deeglike psigo-sosiale ondersoek, maar in die studie sal slegs gepoog word om 'n samevattende geheelbeeld van die oorsake, voortsetting en gevolge van delinkwensie weer te gee.

Vir die doeleinde van hierdie studie word hoofsaaklik drie groepe skrywers se teorieë rakende die veroorsaking van jeugmisdadige gedrag in berekening gebring. Daar is gevind dat hierdie skrywers toonaangewend en prominent staan in die bespreking van delinkwensie; toeligting deur ander skrywers sal slegs hul teorieë en aannames ondersteun en uitbrei. Met die beskrywing van die teorieë word daar nie gepoog om 'n finale verklaring van jeugmisdaad as sosiale verskynsel te verskaf nie. Die doel is eerder die beskrywing van hedendaagse navorsingsbevindinge en aaneenlopende teoretiese ontwikkelings wat die gekompliseerdheid van die verduideliking reflekteer. Terselfdertyd bied dit 'n kennisbasis aan die proefbeampte vir die identifisering en verklaring van jeugmisdadige gedrag.

Kaplan (1984), Cronje, Van der Walt, Retief & Naudé (1987) en Elliott, Huizinga en Ageton (1985) se beskouings verteenwoordig saam met vele ander skrywers die hedendaagse uitgangspunt dat misdaad nie deur 'n enkele faktor veroorsaak word nie. Deurlopende ondersteuning bestaan vir die meer- of veelvoudige veroorsaking van delinkwensie. Dit kan

ook as multi-kousaliteit uitgewys word (Cronje et al. 1987: 25). Die veelvoudige veroorsaking van delinkwensie is ook die uitgangspunt wat in hierdie studie aanvaar word.

3.3.1 JEUGMISDAAD AS SOSIALE VERSKYNSEL

Cronje, Van der Walt, Retief en Naude (1987) aanvaar die verband tussen kinder- en jeugverwaarlosing, wangedrag en jeugmisdadige gedrag as 'n vertrekpunt in hul bespreking van wetsoortredende gedrag by kinders en jeugdiges. Omdat veelvoudige veroorsaking van delinkwensie die vertrekpunt van hulle siening is, meen die skrywers dat die aanhang van enige simplistiese benadering rakende jeugmisdaad misleidend kan wees (Cronje et al. 1987: 18). Hulle baseer hulle standpunte op prominente benaderings wat na hul mening 'n aanduiding verskaf van die netwerk van samelopende invloede, omstandighede en verhoudinge wat in elke jeugdige se ekosisteem voorkom en op 'n unieke wyse op sy/haar ontwikkeling en funksionering inwerk en moontlik kan aanleiding gee tot misdadige gedrag.

Die gemelde prominente benaderings word vervolgens bespreek.

3.3.1.1 Verband tussen verwaarlosing en afwykende- en misdadige gedrag by jeugdiges

Cronje et al. (1987: 1) konseptualiseer verwaarlosing as die weerhouding of onthouding van wat noodsaaklik is vir bestaanreg en plaas dit sentraal in die beskrywing van afwykende gedrag by kinders. Saam daarmee word die klem geplaas op die waarskynlikheid dat 'n korrelasie bestaan tussen verwaarlosing en latere wetsoortredende gedrag by jeugdiges.

Verwaarlosing word verder omskryf as alles wat 'n persoon benodig, maar ontbeer word, op alle vlakke van funksionering in sy/haar strewe na selfverwesenliking. Verwaarlosing moet dus nie slegs op 'n materiële en sigbare vlak geïnterpreteer word soos in die geval van ondervoede en armoedig gekleede kinders nie. Die interpretasie kring wyer uit tot op 'n dieper emosionele, psigologiese en morele vlak. Dit blyk dat die fisiese voorkoms van 'n kind

slegs 'n aanduiding is van dieperliggende simptome van verwaarloosing deur die opvoeders en versorgers van kinders. Die aanname word gemaak dat indien onvoldoende leiding en geleenthede deur primêre en sekondêre opvoeders in die gemeenskap aan 'n kind verskaf word, dan kan sy/haar vermoë tot selfverwesenliking skade lei en die kind 'n prooi van verwaarloosing word.

Afwykende gedrag by jeugdiges kan die gevolg van verwaarloosing wees (Cronje et al. 1987:4). Soos Schwartz, Rendon en Hsieh (1994: 639-641) onderskryf Cronje et al.(1987) Strating (1961) se benadering tot verwaarloosing wat dit as opmerklik beskou dat kinders met wangedrag 'n opmerklike verlies aan 'n gemeenskapsgevoel ervaar. Hierdie gebrekkige gevoelswaarde kan herlei word na 'n versteuring in die ontwikkeling van 'n hoër gevoelslewe. Die wanontwikkeling kan reeds vroeg begin en teruggevoer word na 'n kind se eerste verhoudings.

Die jeugdige ontwikkel deur opvoeding, 'n geneëtheid tot gemeenskapswaardes en -verhoudinge, wat op sy beurt weer die fondament van sy/haar gemeenskapsgevoel vorm. Indien die opvoedingsproses nie regmatig plaasvind nie, kan 'n gevoel van minderwaardigheid ontwikkel en die kind van sy/haar omgewing onttrek. Gemeenskapswaardes word dan opgesê en die waarskynlikheid van afwykende gedrag verhoog. Vervolgens bevestig Cronje et al. (1987:5) dat wanneer faktore wat sosiaal-onaanvaarbare gedrag strem en/of verhinder ontbreek, afwykende gedrag moontlik kan voorkom. Met onregeerbare gedrag poog die jeugdige dan om homself/haarself te regverdig en te ontvlug van sy/haar gevoelens van minderwaardigheid en verwerping.

Samevattend blyk dit dat verwaarloosing nie as sodanig afwykende gedrag teweegbring nie, maar 'n lewensingesteldheid by die jeugdige vestig wat deviante en selfs wetsoortredende gedrag predisponeer (Cronje et al. 1987: 6). Deviante en afwykende gedrag blyk dus inderdaad predelinkwensie gedrag te wees. Net soos wangedrag by kinders is wetskendende gedrag die handeling van kinders wat in stryd is met sosiale norme. Dit blyk egter dat daar

‘n graadverskil is. Wetskendende gedrag word in ‘n meer ernstige lig beskou en is strafbaar in ‘n kriminele hof.

3.3.1.2 Benaderings tot jeugmisdaad

Cronje, Van Der Walt, Retief en Naude (1976 & 1987) beskryf verskeie klassieke en analitiese benaderings van delinkwensie en aanvaar die veelvoudige veroorsaking van jeugmisdaad as vertrekpunt vir hulle siening oor jeugmisdaad, op grond van die volgende benadering en uitgangspunte:

(a) Klassieke dualistiese benadering

In die dualistiese benadering ontstaan die klassieke vraagstuk of kriminologene betekenis opgesluit lê in die persoonlikheidshoedanighede (aanleg) of sosiale toestande (omgewing) van die jeugdige. Dit blyk egter dat gedepriveerde toestande of die bepaalde ingesteldheid van die jeugdige, opsigself nie ‘n afdoende verklaring vir kriminele gedrag verskaf nie. Baie kinders en adolessente lewe in gemeenskappe waar ongunstige sosiale faktore oorheersend voorkom en toon wel wetsgehoorsame gedrag. Cronje et al. (1987:18) verwys na Abrahamsen (1967) wat eerder bevestig dat depriverende omstandighede slegs ‘n veroorsakende betekenis kan bevat, indien ‘n sekere lewensingesteldheid by die jeugdige voorkom waardeur potensiële kriminele neigings tot manifestasie gebring word.

Dualistiese benaderings tot misdaad as ‘n maatskaplike verskynsel, word as die agtiende eeuse klassieke skool van denke beskou (Van Rooyen 1986: 82). Die waarde van hierdie benadering is egter daarin geleë dat begrip vir die misdadiger, as produk van sy gemeenskap, begin ontstaan het. Die beginsel van individualiteit is egter uit die oog verloor. Verder blyk dit dat die wisselwerking tussen stremmende sosiale toestande (omgewing) en sekere persoonlikheidshoedanighede (aanleg), ondersoek moet word voordat daar van wanaanpassing, wat delinkwensie in die hand werk, sprake kan wees.

(b) Bio-psigo-sosiokriminologiese benadering

Die aanvaarding van die wisselwerking tussen die jeugdige met sy/haar omgewing in die bespreking van misdaadkousaliteit, het gelei tot die ontwikkeling van die bio-psigo-sosiokriminologiese benadering. Die benadering impliseer die eenwording van twee dissiplines in die ontleding van misdaadveroorsakende faktore, deurdat die psigo- en sosiokriminologiese uitgangspunte in die verklaring van kriminaliteit mekaar aanvul en 'n meer omvattende verduideliking vir jeugmisdadige gedrag verskaf. Cronje et al. (1987:20) beskou dié samesmelting as een van die vernaamste ontwikkelings in die hedendaagse beskouing van delinkwensie en die beoefening van (jeug)kriminologie.

Uit sosiokriminologiese ondersoeke na jeugdelinkwensie blyk dit dat die korrelasie tussen oortredinge en omvattende omgewingsfaktore soos etniese groepsverband, sosiale ordening, klas- en gemeenskapselemente bestudeer is. In die ondersoeke word die klem geplaas op die individu sowel as sy/haar omgewing se veranderlikheid met verskillende sosiale werklikhede soos verandering in etnisiteit, sosiale ordening, klas en gemeenskap. Daaruit spruit die aanname dat 'n jeugdige anders sal wees in 'n ander omgewing. Sosiologies gesien spruit jeugmisdad dus voort vanuit omgewingsinvloede. Die jeugdige met afwykende gedrag ervaar gevoelens van verwerping en gee deur misdaad uitdrukking aan sy/haar sosiale frustrasie en opstand (Miller 1977:70). Terselfdertyd stel Coffey (1975: 76) dat jeugmisdad die gevolg is van intense blootstelling aan sekere waardes wat bevordelik is vir misdaad.

Daarenteen fokus psigokriminologiese ondersoeke op die verband tussen misdadige gedrag en die invididuele persoonlikheidshoedanighede en -verhoudinge van die jeugdige. Die neiging bestaan om die gesin van oorsprong te isoleer van die groter sosiale ordening in die identifisering van die jeugdige se bron van bevrediging, ontwikkeling en persoonlikheidsvorming (Cronje et al. 1987: 20). Binne die psigokriminologiese benadering word die jeugdige se vorming van 'n selfkonsep en derhalwe sy/haar selfbeeld, uitgewys as 'n kernbegrip in die vorming van 'n anti-sosiale lewenshouding en deviante gedrag.

Met die totstandkoming van die bio-psigo-sosiokriminologiese benadering word die jeugdige as 'n individu met unieke hoedanighede beskou, wat in 'n omgewing funksioneer wat invloede op sy/haar gedragspatrone en denkwyses uitoefen.

(c) Agtergronds- en geleentheidsbenadering

Met die ondersoek na misdaadveroorsakende faktore moet 'n analise en onderskeid gemaak word tussen agtergronds- en geleentheidsfaktore. Toeligting verskaf deur Cronje et al. (1987:23) in hulle omskrywing van agtergronds-faktore dui eerstens op die jeugdige se persoonlike aangebore, ontwikkelende hoedanighede. Tweedens dui dit op sy/haar lewensuitkyk of lewenshouding wat verwerf is deur die integrering van waardestelsels en gedragswyses. Hierdie twee hoedanighede word as ontwikkelend aangebore en -verworwe beskou en groei saam om die unieke persoonlikheidsfaktore van die jeugdige te vorm, wat as individualiteit omskryf kan word. Wisselwerking tussen die twee hoedanighede en die moontlike invloed wat daaruit kan voortvloei, kan diepliggend en verklarend wees van jeugmisdadige gedrag.

In teenstelling met die agtergronds-faktore wat die ontwikkeling van persoonlikheid en lewensbeskouings behels, soos dit deur die jeugdige se lewe heen plaasvind, is die geleentheidsfaktore momenteel van aard. Dit gee uitdrukking aan die agtergronds-faktore wat die grondslag van die jeugdige se gedrag vorm. Die agtergronds-faktore behels dus alles wat die jeugmisdaad voorafgaan en momenteel op die jeugoortreder 'n uitwerking het. Daarenteen verwys die geleentheidsfaktore na die verband tussen die huidige lewensomstandighede van die jeugdige wat 'n invloed uitoefen en die motiewe en oorwegings wat aanleiding gee tot die pleeg van die misdaad. Die gevolgtrekking word gemaak dat agtergronds- en geleentheidsfaktore onlosmaaklik vervleg is in die verklaring van delinkwensie.

Aandag word meesal aan agtergronds-faktore gewy in die verklaring van deviante gedrag soos drostery, bendelidmaatskap en skoolversuim. By die oorweging van 'n toepaslike vonnis

tydens die verhoor van die jeugoortreder word agtergrondsfaktore gewoonlik in berekening gebring. Daarenteen word gedurende die misdaadondersoek, wat die verhoor voorafgaan, klem gelê op geleentheidsfaktore ten einde motiewe en wederregtelikheid uit te wys. Dit blyk egter dat die betekenis van geleentheidsfaktore nie volledig verstaan kan word sonder om oorweging te skenk aan agtergrondsfaktore nie.

(d) Veelvoudige veroorsakingsbenadering

Cronje et al. (1987: 21) volstaan in hul verklaring van die jeugmisdaadverskynsel by kriminoloë en ander teoretici se uitgangspunt van veelvoudige veroorsaking van anti-sosiale en kriminele gedrag. Soos ander, identifiseer die skrywers 'n behoefte aan 'n eenheidsbenadering van veelvoudige veroorsaking. Desnieteenstaande toon literatuur aan dat eenstemmigheid oor die wyse waarop dit moet geskied, nog nie bereik is nie.

Die aanwesigheid van 'n veelheid faktore of determinante in die versoorsaking van anti-sosiale en moontlik latere misdadige gedrag, word as multi-kousaliteit aangedui. Kousaliteit behels dat daar van die veronderstelling uitgegaan word dat alle deelfaktore nie 'n gelyke bydrae of veroorsakingskrag het in die jeugdige se manifestasie van kriminele gedrag nie. Die gevolgtrekking word dus gemaak dat daar by enige jeugmisdadiger verskillende hoof- en bykomende faktore in 'n soort rangorde teenwoordig is, wat 'n onderlinge wisselwerking toon en sy/haar gedrag bepaal. Daar is bevind dat die oorsaak van delinkwensie voortspruit uit die multi-dimensionaliteit van die jeugoortreder se persoonlikheid, soos dit binne sy sosiale werklikheid werksaam is.

Die veelvoudige veroorsakingsbenadering verminder die poging om jeugmisdaad in terme van universele oorsake of vereenvoudigde veralgemenings te verklaar. In dié benadering word die standpunt gehandhaaf dat die jeugmisdadiger slegs begryp en assessee kan word indien sy/haar unieke persoonlikheidsfaktore en maatskaplike omstandighede in totaliteit in aanmerking geneem word. Gevolglik blyk dit dat verskeie aspekte of verskynsels op verskillende wyses op die jeugdige inwerk en hom/haar met 'n moontlike

misdaadpredisposisie in 'n misdaadsituasie laat. Terselfdertyd word aanvaar dat elke jeugoortreder uniek is en dat geen twee jeugdiges om dieselfde rede misdaad pleeg nie.

3.3.2 PATRONE VAN JEUGDELINKWENSIE

Dit is Kaplan (1984: 9-11 & 152) se uitgangspunt dat 'n allesoorkoepelende verduideliking van jeugmisdadige gedrag nie bestaan nie, maar eerder opgesluit lê in 'n netwerk van gelyktydig teenwoordige verhoudings wat 'n invloed uitoefen op en die aanvang, voortsetting en gevolge van jeugmisdaad bepaal. Hiermee verklaar die skrywer dat die verduideliking van jeugmisdaad ondersoek moet word met inagneming van **verskillende veranderlikes se direkte en onderlinge invloede en verhoudinge met mekaar**. Die jeugdige in sy/haar maatskaplike werklikheid word as 'n afhanklike veranderlike bestempel; hy/sy sal verskillende gedragspatrone en lewensbeskouings toon onder verskillende omstandighede.

Die volgende opsomming verskaf 'n beknopte beskrywing van die algemene verhoudinge wat tussen veranderlikes voorkom en 'n invloed uitoefen op die aanvang, voortsetting en sosiale konsekwensies van delinkwensie.

3.3.2.1 Omskrywing van sekere gedrag as misdadig

Kaplan (1984: 77 & 144) beweer dat die tipering van sekere gedrag vanuit 'n sosiale perspektief as misdadig, verandering kan bring in die jeugdige se vlak van betrokkenheid by misdadige gedrag en derhalwe die jeugdiges kan motiveer tot die pleeg van oortredings. Die aanname word derhalwe gemaak dat daar **'n verhouding bestaan tussen jeugmisdadige gedrag en die omskrywing van jeugmisdaad**. Dit blyk dat die aanvang en voortsetting van misdadige gedrag gedeeltelik afhanklik is van die sosiale en algemene omskrywing van gedrag as misdadig.

Hierdie abstrakte stelling presenteer op die oog af as 'n vereenvoudigde verduideliking van jeugmisdaad. Dit kan egter as betekenisvol beskryf word wanneer die volgende bepalende kondisies voorkom:

- (a) Volgens die omskrywing van jeugmisdaad vanuit 'n sosiale perspektief, sal jeugdiges wanneer hulle vervreemd is van konvensionele sosiale strukture soos die gesin en gemeenskapsbronne, gestimuleer en/of geaktiveer word tot die pleeg van misdadige gedrag. Daarenteen vind vermyding van misdadige gedrag plaas wanneer die jeugdige op 'n kognitiewe en emosionele wyse konformeer met konvensionele standaarde en daarin selftevreedenheid ervaar.
- (b) Volgens die omskrywing van jeugmisdaad vanuit 'n sosiale perspektief oefen die gevolge van strafpatrone 'n invloed uit op die voortsetting van jeugmisdadige gedrag. Strafmaatreëls sal onder verskeie omstandighede 'n motivering verskaf vir die jeugdige om hom/haar te vereenselwig met konvensionele standaarde. Daarenteen kan strafmaatreëls ook fisiese en emosionele afstand tussen die oortreder en die gemeenskap teweegbring, soos in die geval van verwerping deur die gemeenskap en gevangenissetting.

3.3.2.2 Skending van groepsnorme

Jeugdige is meer geneig om misdadige gedrag te toon wanneer daar bewustelik of onbewustelik geantisipeer word dat die pleeg van die delinkwente daad sal lei tot die bevrediging van opvallende en vernames behoeftes (Kaplan 1984:144). Sekere van die jeugdige se behoeftes reflekteer sy/haar onvermoë om te voldoen aan die verwagtings van die konvensionele groep waaraan hy/sy behoort.

Die soort verwagtinge wat die groep waarvan die jeugdige lid is stel en die gevoelswaardes wat daarmee saamhang, dien as die jeugdige se maatstaf van selfwaarde wat hy/sy aangeleer het in die proses van sosialisering (Newman & Newman 1987: 337 & 339). Angstige

gevoelens van selfverwerping kan egter voortvloei wanneer misluk word om aan die verwagtinge te voldoen en kan jeugdiges motiveer om afwykend op te tree. Die veronderstelling word gemaak dat jeugdiges dan enige optrede, selfs misdadige gedrag, sal toon ten einde hulle selfwaarde en -aanvaarding te herstel. In hierdie opsig kan **'n verhouding bespeur word tussen jeugmisdadige gedrag en die skending van groepsnorme.**

Volgens Kaplan (1984:145) is verwagtinge en ideale wat gemeenskappe vir jeugdiges koester soms te hoog en onmoontlik vir jeugdiges om te bereik. Gevolglik kan die jeugdige dit ervaar dat sy/haar wending na delinkwente patrone kan lei tot (a) die bereiking van erkende en eerlike doeleindes en verwagtinge deur die gebruik van oneerlike of onwettige metodes; (b) die vermyding of aanval van konvensionele standaarde van groepe en gesagsfigure deur wie se oë hy/sy homself/haarself as waardeloos evalueer; en/of (c) die plaasvervanger van die konvensionele standaarde met nuwe jeugmisdadige standaarde ten einde homself/haarself gunstiger en meer positief te evalueer.

3.3.2.3 Konformering tot groepsnorme

Dit is Kaplan (1984) se uitgangspunt dat jeugdiges deurlopend streef na selfaanvaarding en die strewe wil verwesenlik deur groepsaanvaarding. Kaplan (1984:146) is van mening dat die uitgangspunt 'n duidelike verklaring verskaf vir jeugdige se misdadige gedrag wanneer lidmaatskap van portuur- of subkultuur groepe gehou word wat misdadige gedrag onderskryf. In hierdie opsig kan **'n verhouding bespeur word tussen jeugmisdadige gedrag en die konformering tot groepsnorme.** Die aanname word verder gemaak dat indien die jeugdige aspireer om lidmaatskap in 'n groep te hou, waar bestaande groepswaardes delinkwente gedrag onderskryf, dan sal die jeugdige misdadige gedrag toon ten einde response van aanvaarding in sodanige groep te bekom. Reponse van aanvaarding of verwerping staan derhalwe sentraal in die beoordeling van die jeugdige se selfwaarde (Newman & Newman 1987: 255 & 257).

Kaplan (1984) gaan verder en verduidelik dat die mate waarin die groep misdadige gedrag aanvaar, die jeugdige sal motiveer om verdere misdadige gedrag te pleeg. Dié groep plaas wesenlike waarde op die delinkwente daad as 'n refleksie van meer basiese waardes. Gevolglik deel die jeugdige die misdadige gedragsnorm van die groep waarbinne hy sosialiseer of lidmaatskap hou.

3.3.2.4 Handel volgens delinkwente predisposisie

Kaplan (1984:147) soos Zimring (1981: 868 & 884-885) is van mening dat indien 'n jeugdige gemotiveerd is om delinkwente daade te pleeg, die uitvoering daarvan sal afhang van die jeugdige se ervaring van teenwerkende motiewe en geleenthede tot die pleeg van die misdaad. In hierdie opsig kan 'n verhouding bespeur word tussen jeugmisdadige gedrag en delinkwente predisposisie.

Dit blyk dat 'n jeugdige meer geredelik misdadige gedrag sal toon, wat hy/sy gemotiveerd is om te pleeg, as die jeugdige nie voel dat die uitvoering daarvan sal lei tot die bedreiging van die bevrediging van meer belangrike behoeftes nie. Nogtans sal geen jeugmisdadige gedrag voorkom, selfs al is geen teenwerkende motiewe en voldoende motivering aanwesig, as daar nie geleentheid daartoe is nie. Kaplan (1984: 148) sowel as Hudson (1995: 27-29) is voorts van mening dat hoe sterker die jeugdige se motief is om konvensionele norme te verbreek en die nodige geleentheid tot misdadige gedrag het, hoe groter is die reeks van misdadige gedrag wat sy/haar behoefte sal bevredig.

3.3.2.5 Voortsetting van misdadige gedrag

Kaplan (1984: 149) en Louw (1989: 113-114) is van mening dat jeugmisdadige gedrag sal voortduur of vermeerder wanneer die jeugdige 'n verhouding bespeur tussen die bevrediging van vername behoeftes en misdadige gedrag. Andersyds sal dit voorkom wanneer die motiewe of konsekwensies wat gewoonlik die uitvoering van delinkwente gedrag inhibeer, verswak en die geleentheid tot die pleeg van die daade toenemend beskikbaar word.

Hieruit vloei die konsep van positiewe versterking van jeugmisdadige patrone. Positiewe versterking word bereik wanneer die jeugdige bevrediging van behoeftes ervaar en dit toeskryf aan sekere gedrag, soos misdadige aktiwiteite, wat beloon word (Louw 1989: 477). Verswakking van sosiale kontrole of die sogenaamde teenwerkende motiewe tree dan in. Dit is die konsekwensie van die mislukking om ongunstige gevolge van delinkwente gedrag waar te neem, sowel as die afnemende aantreklikheid van lidmaatskap aan konvensionele groepe (Kaplan 1984: 149-150). In hierdie opsig kan **'n verhouding bespeur word tussen jeugmisdadige gedrag en die voorsetting van misdadige gedrag.**

3.3.2.6 Konsekwensies van jeugmisdaad

Delinkwente patrone lei tot openbare response soos kriminele verhore en formele en informele gedragsreponse soos die verwerping deur die gemeenskap (Shaw 1995: 12-15). Die response dien as onafhanklike veranderlikes en bedwing die verdere uitvoering van misdadige gedrag onder verskillende omstandighede (Kaplan 1984: 151).

Terselfdertyd blyk dit dat delinkwente patrone 'n meer direkte effek op die sosiale funksionering van jeugmisdadigers en hul slagoffers uitoefen. Daarenteen word 'n invloed op die daarstelling van sosiale waardes op 'n indirekte wyse uitgeoefen, deur die beoefening van informele afkeur, die gemeenskap se bewuswording en verwerping van kriminele gedrag en die gevolglike sanksionering daarvan. Gevolglik, in die geheel gesien, kan daar **'n verhouding bespeur word tussen jeugmisdadige gedrag en die konsekwensies van jeugmisdaad.**

3.4 'n GEÏNTEGREERDE MODEL VAN JEUGMISDAAD

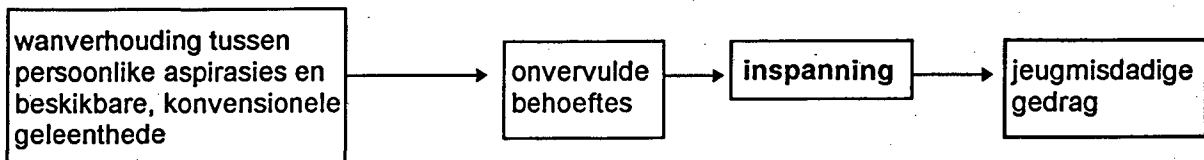
Die studie van jeugmisdaad is tot so 'n mate uitgebou dat dit algemeen aanvaar word dat 'n oormaat determinante teenwoordig is in die verklaring van waarom jeugdiges verval in misdaad. Soos Cronje et al. (1987:21) tereg verduidelik bestaan daar 'n behoefte aan 'n eenheidsbenadering van die veelvoudige veroorsaking van jeugmisdaad. Kaplan (1984) en Cronje et al. (1987) is egter van mening dat daar tot dusver nie eenstemmigheid bereik kon word oor die wyse waarop dit moet geskied nie.

Gesien teen dié agtergrond bied die ondersoeker daarenteen die volledige geïntegreerde model van Elliot, Huizinga en Ageton (1985) aan as 'n wyse waarop die veelvoudige faktore wat tot jeugmisdaad aanleiding gee, geïntegreer kan word. Alhoewel daar geargumenteer kan word dat verskillende hoof- en bykomende faktore in verskillende rangordes by elke jeugmisdadiger voorkom en sodoende op 'n eiesoortige wyse sy/haar kriminele gedrag bepaal, bied Elliot, Huizinga en Ageton (1985) se model 'n raamwerk waarbinne enige jeugmisdadige gedrag in oënskou geneem en verklaar kan word.

Die basis van Elliot, Huizinga en Ageton (1985) se model bestaan uit die inspannings-, kontrole- en sosiale leerteorieë. Hierdie teorieë word eerstens kortliks bespreek waarna die integrering daarvan en die bespreking van die volledige geïntegreerde model volg.

3.4.1 Die inspanningsteorie

Die inspanningsteorie gaan van die veronderstelling uit dat jeugmisdaad die resultaat is van onervulde behoeftes (Elliot, Huizinga en Ageton 1985: 13). Die jeugdige ervaar spanning wanneer daar teenstrydighede bestaan tussen sy/haar aspirasies en die geleenthede tot die bereiking van sy/haar aspirasies. Die aspirasies hou gewoonlik verband met aangeleerde behoeftes en tradisionele doelstelling van status, rykdom, mag en sosiale aanvaarding. Die volgende skematiese voorstelling verskaf 'n verduideliking van die aspekte wat volgens die inspanningsteorie aanleiding gee tot jeugmisdadige gedrag:

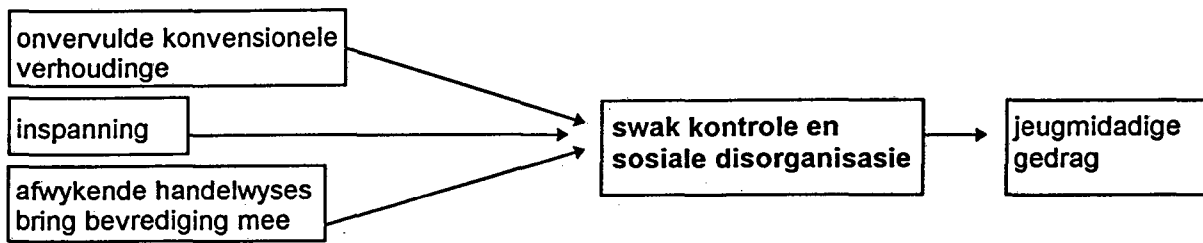

FIGUUR 3.1
Die inspanningsteorie

Soos Elliott en Voss (1974) en Simon en Gagnon (1976) stel Elliot, Huizinga en Ageton (1985: 13) dat die teorie 'n verklaring bied vir misdaadpleging onder beide laer- en middelklas jeugdige. Alhoewel die vlakke van aspirasies en geleenthede van klas tot klas wissel, kan daar steeds 'n wanverhouding tussen persoonlike aspirasies en beskikbare, konvensionele geleenthede bestaan. In die opsig verskaf misdadige gedrag die geleentheid aan die jeugdige om sy/haar behoeftes te bevredig wat nie op konvensionele, wetsgehoorsame wyses bereik kan word nie.

3.4.2 Die kontrole teorie

Binne die kontrole teorie word aanvaar dat alle persone gefrustreerde aspirasies en onvervulde behoeftes het. Die uitgangspunt van die teorie is dat sosiale kontrole in alle gemeenskappe voorkom wat poog om gedrag te reguleer (Elliott, Huizinga en Ageton 1985: 15). Die vaslegging en omvang van dié sosiale kontrole bepaal egter of 'n jeugdige homself/haarself sal weerhou van sy/haar natuurlike impuls tot misdadige gedrag. Die sosiale kontrole behels belonings of strawwe wat verwag kan word as 'n resultaat van 'n persoon se gedrag. Op sy beurt konstitueer die belonings of strawwe die koste verbonde aan misdadige gedrag vir die jeugdige. Die skematiese voorstelling in Figuur 3.2 bied 'n oorsig van die aspekte wat aanleiding gee tot swak kontrole en gevolglik jeugmisdadige gedrag kan meebring:

FIGUUR 3.2
Die kontrole teorie

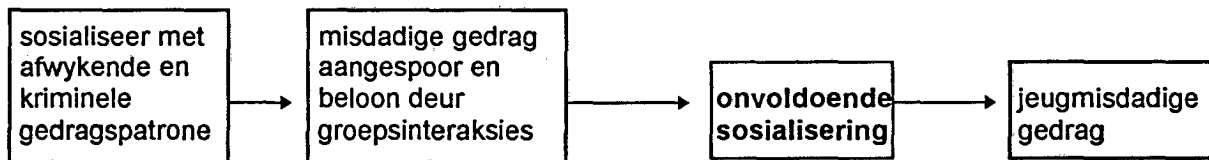
Die kontrole teorie veronderstel dat die gebruik van konvensionele (wetsgehoorsame) of afwykende (misdadige) handelwyses afhanklik is van die bevrediging wat meegebring word deur hierdie gedrag. Dit blyk dus dat wanneer 'n jeugdige betrokke is in lonende sosiale verhoudinge wat ontwig kan word deur die pleeg van misdadige gedrag, of wanneer persoonlike ongemak of skuld ervaar word met die verbreking van norme bindend vir sy/haar gewete, dan is die koste van misdadige gedrag te hoog. Sodoende word wetsgehoorsame gedrag gehandhaaf.

Die fokus van die kontrole teorie val dus op die sosialiseringsproses. Klem word geplaas op die verskille in die mate wat norme geïnternaliseer word en aanleiding gee tot sterk of swak interne kontrole. Die graad van binding met konvensionele groepe en die mate van interne kontrole bepaal dan die omvang van die jeugdige se eksterne kontrole van sy/haar tipe gedrag.

Kornhause (1978) in Elliot, Huizinga en Ageton (1985:17-21) bereik die gevolgtrekking dat die kontrole teorie 'n variant is van die sosiale-disorganisasie teorie. Die aanname word gemaak dat inspanning, onvervulde verhoudinge en onaanvaarbare handelwyses aanleiding kan gee tot swak kontrole. Die gelyktydige teenwoordigheid van swak kontrole en dié voorafgaande aspekte wat daartoe aanleiding gee verhoog die waarskynlikheid van misdadige gedrag, terwyl sosiale disorganisasie beskryf kan word as bronne van hoë inspanning, swak verhoudinge, afwykende gedrag en swak kontrole.

3.4.3 Die sosiale leerteorie

Dit is die sosiale leerteorie se vertrekpunt dat die jeugdige se gedragspatrone die resultaat is van sy/haar sosialiseringprosesse (Elliot, Huizinga en Ageton 1985: 33). Die aanname word gemaak dat die sosiale groep waarin die jeugdige verkeer as 'n versterking dien vir sy/haar konvensionele of afwykende gedragswyses. Soos Akers (1977: 12-18) bevestig Elliot, Huizinga en Ageton (1985: 34) dat jeugmisdadigheid vanuit die perspektief van die sosiale leer teorie, beskou kan word as die produk van direkte sosialisering met afwykende en kriminele gedragspatrone. Die volgende skematiese voorstelling bied 'n oorsig van die bydraende faktore wat volgens die sosiale leerteorie aanleiding gee tot jeugmisdadige gedrag:

FIGUUR 3.3
Die sosiale leerteorie

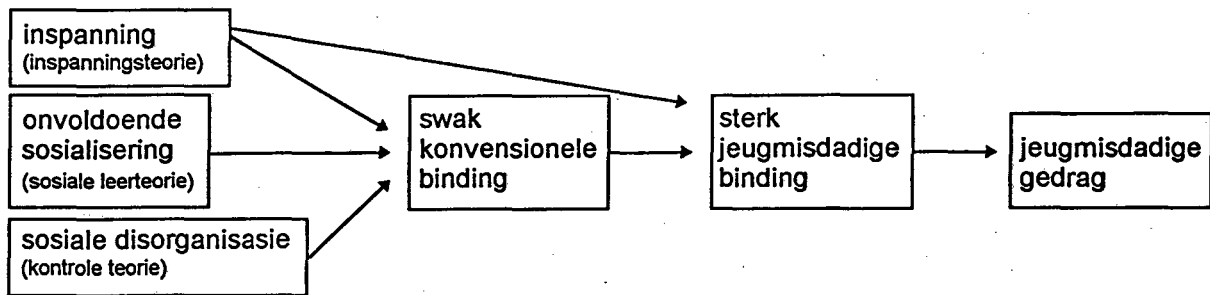
Elliot, Huizinga en Ageton (1985:34) kom tot die gevolgtrekking dat die jeugdige nie vanweë sy/haar inspanning om aspirasies te bereik of vanuit swak sosiale kontrole, verval in jeugmisdadigheid nie. Jeugdiges neem eerder waar en leer vanuit groepsinteraksies dat sekere misdadige gedrag aangespoor en beloon word deur die groep. Dit blyk dus dat die geantisipeerde beloning van sy/haar misdadige gedrag die straf daaraan verbonde oortref. Elliot, Huizinga en Ageton (1985: 36) is van mening dat die meeste sosiale groepe oor 'n konvensionele oriëntasie beskik en derhalwe aan sy groepslede versterkings verskaf vir die handhawing van sosiale aanvaarbare gedragspatrone. Daarenteen word gemerk dat misdadige groepe soms meer aantreklik voorkom en 'n raamwerk verskaf waarbinne houdings, motiewe en rasionale wat misdadige gedrag tolereer of aanspoor, aangeleer word.

3.4.4 Die integrering van die inspanning-, kontrole- en leerteorieë

Dit is die integreerde model se perspektief dat misdadige gedrag die resultaat is van die jeugdige se oneweredige bindings met konvensionele en misdadige groepe (Elliot, Huizinga en Ageton 1985: 36-37). Hierdie beskouing van die oorsaaklike faktore van misdadige gedrag, vereis vernuwing en modifikasie van die oorspronklike inspanning, kontrole- en leerteorieë. Alhoewel opvallende verskille in die oorspronklike teorieë sigbaar is, komplementeer dié dominante teorieë se basiese uitgangspunte mekaar in die poging om 'n oorkoepelende verduideliking vir jeugmisdadige gedrag te vind.

Dit is die geïntegreerde model se vertrekpunt dat die gesin as die konvensionele en aanvanklike leerskool van die jeugdige dien. Daarenteen is die portuurgroep meesal die primêre of aanvanklike omgewing waarin die jeugdige blootgestel kan word aan gedrag wat misdadig georiënteerd is (Elliot, Huizinga en Ageton 1985: 38). Daar is egter 'n logiese tydsordening in die jeugdige se ervaring van die twee kontekse. Dit spreek vanself dat die jeugdige eers met konvensionele groepe, soos die gesin en skool, 'n verhouding vorm en moontlik later binne portuurgroepverband blootgestel kan word aan kriminele invloede. Die geïntegreerde model veronderstel dat die krag en gehalte van die jeugdige se verbinding met die eersgenoemde groep, 'n oorsaaklike faktor is in die seleksie van sy/haar porture en opname in deviante groepe. Nieteenstaande bevestig die model dat swak bindings met konvensionele groepe opsigself nie voldoende bewys lewer van 'n jeugdige se betrokkenheid by misdaad nie. Slegs met die gesamentlike voorkoms van beide **swak bindings met konvensionele groepe/norms en sterk bindings met afwykende en/of misdadige groepe**, vermeerder die moontlikheid van die jeugdige se betrokkenheid by kriminele of delinkwente gedrag.

Die volgende skematiese voorstelling in Figuur 3.4 verduidelik hoe die inspanning-, kontrole- en sosiale leerteorieë geïntegreer kan word in 'n poging om 'n oorkoepelende verduideliking vir jeugmisdadige gedrag te vind:

FIGUUR 3.4
Die geïntegreerde model

Die volgende gevolgtrekkings spruit vanuit die geïntegreerde model:

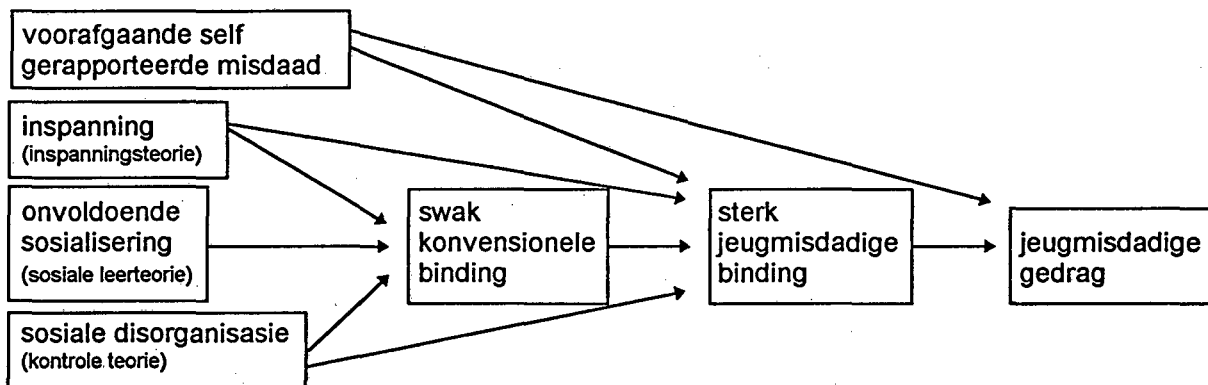
- (a) Misdadige gedrag kan ontstaan vanuit direkte sosialisering met afwykende of misdadige groepe. In die delinkwente portuurgroep word misdadige vermoëns en vaardighede positief geëvalueer, terwyl misdadige dade deur die porture versterk en goedgekeur word. Gevolglik word misdadige gedrag meer gereeld deur lede gemodelleer (Elliot, Huizinga en Ageton 1985: 43-54 & 61). Saam daarmee bestaan empiriese bevestiging daarvoor dat jeugmisdadigers soortgelyk of sterker aan mekaar verbind is as wetsgehoorsame jeugdiges.
- (b) Jeugdiges sal meer waarskynlik kriminele gedrag toon, indien swak verbintenisse met konvensionele groepe teenwoordig is en opname in misdadige portuurgroepe aantrekliker voorkom (Elliot, Huizinga en Ageton 1985: 50-61).
- (c) Jeugdiges met sterk konvensionele- en swak misdadige groepbindings toon die laagste waarskynlikheid tot delinkwente of kriminele gedrag. Daarenteen toon jeugdiges met swak konvensionele en sterk misdadige groepbindings die hoogste waarskynlikheid tot misdaadpleging (Elliot, Huizinga en Ageton 1985: 61).
- (d) 'n Band tussen onervulde behoeftes wat tot inspanning aanleiding gee en sterk groepbindings met jeugmisdadige groepe is teenwoordig. Die jeugdige sal meer geredelik bindings met afwykende en misdadige groepe vorm, indien hy/sy van mening is dat sy/haar binding met die

misdadige groep geleentheid aan hom/haar verskaf om sy/haar persoonlike aspirasies te bereik.

3.4.5 Die hersiende geïntegreerde model

Met die hersiende geïntegreerde model wat Elliot, Huizinga en Ageton (1985: 145-148) voorhou, word die gevolgtrekkings van die voorafgaande model aanvaar. Vernuwings ten opsigte van jeugdiges se verbindings met misdadige groepe en die gevolglike voorkoms van kriminele gedrag, word egter bygebring. Die volgende skematiese voorstelling in Figuur 3.5 bied 'n oorsig oor die hersiende geïntegreerde model:

FIGUUR 3.5
Die hersiende geïntegreerde model volgens Elliot, Huizinga en Ageton (1985)

Die bykomende aanname word in die hersiende geïntegreerde model gemaak dat die voorkoms van vorige kriminele gedrag wat self gerapporteer word, betekenisvol sal bydra tot die bepaling of die jeugdige sterk verbintnisse met misdadige portuurgroepe sal handhaaf. Daar word geredeneer dat indien 'n jeugdige voorheen misdadige gedrag getoon het, 'n hoër waarskynlikheid van binding met misdadige porture en verdere kriminele gedrag te voorskyn sal kom.

Die verdere bydrae van die skrywers tot dié geïntegreerde model is die bevestiging van 'n direkte verband tussen sosiale disorganisasie en misdadige verbintnisse. In die opsig kom

Elliot, Huizinga en Ageton (1985: 147) tot die gevolgtrekking dat adolessente se portuurgroepe dikwels die enigste stabiele sosiale ordering vir 'n jeugdige verskaf in gemeenskappe wat gekenmerk word deur sosiale disorganisasie. Nogtans blyk dit dat dié adolessente groepe meesal misdadig georiënteerd is.

3.5 FAKTORE WAT TOT JEUGMISDAAD BYDRA

Nadat verskeie teoretiese benaderings oor jeugmisdaad bespreek en uiteengesit is, ontstaan die vraag in hoe 'n mate hierdie toeretiese kennis deur die proefbeampte aangewend kan word in die assessering van jeugoortreders. Inderdaad dien hierdie teorieë en modelle as 'n kennisbasis vir die proefbeampte ten einde die siklus van jeugdige se betrokkenheid by misdadige gedrag in Suid-Afrika te kan verstaan. Die teoretiese benaderings vorm ook deel van die fundamentele vakkundige kennis waaroor 'n proefbeampte moet beskik ten einde as 'n deskundige getuie met kennis van maatskaplike funksionering in 'n kriminele hof gereken te kan word.

In die bespreking van die voorafgaande teoretiese benadering van jeugmisdaad is dit opmerklik dat sekere faktore by herhaling na vore tree en mees dominant voorkom in die bespreking van jeugdige se betrokkenheid by misdaad. Inderdaad verskil die invloed wat hierdie mees dominante faktore uitoefen van jeugdige tot jeugdige, maar blyk dit noodsaaklik om hierdie sentrale determinante uit te wys ten einde 'n raamwerk aan die proefbeampte voor te hou aan die hand waarvan die jeugoortreder ondersoek kan word. Sodoende sal die gebruikswaarde van die benaderings en modelle verhoog word en volledige assesserings van jeugdige in die praktyk plaasvind. Verder sal die proefbeampte se vermoë verhoog word om die nodige ondersteuning aan die hof te verskaf in 'n poging om die jeugoortreder te verstaan en toepaslik te vonnis.

In die volgende bespreking sal die mees dominante determinante in die misdaadkousaliteit of, anders gestel, die belangrikste faktore wat 'n invloed op die jeugdige se gedrag uitoefen,

bespreek word. Terselfdertyd word die verskille en ooreenkomste in Cronje, Van der Walt, Retief en Naudé (1987), Kaplan (1984) en Elliott, Huizinga en Ageton (1985) se uiteensetting van die sentrale faktore bespreek.

3.5.1 Die gesin

Die gesin is die kleinste maatskaplike eenheid in die samelewing (Definiërende woordeboek vir Maatskaplike Werk, 1984:16). Die klassieke beskrywing van die kerngesin soos uiteengesit in Schultz (1972: 34) verwys na die binding van die gesinslede deur die bande van 'n huwelik, bloed of aanneming. Binne dié sosiale eenheid vind interaksie, kommunikasie en rolverdeling tussen die lede op 'n eiesoortige wyse plaas. In die bespreking van Ackerman (1966: 61), Satir (1972: 3-6) en Viljoen (1982: 7-12) se uiteensetting van die funksies van die gesin staan vier omvattende funksies sentraal. Die gesin verskaf (a) sekuriteit en fisieke oorlewing aan sy lede, (b) rolverdeling, opvoeding aan die kinders en gedragsreëls vir sy lede, (c) emosionele en maatskaplike funksionering en (d) ondersteuning vir die psigiese, emosionele, morele en fisieke groei van die individuele gesinslede.

Literatuur (Elliott, Huizinga en Ageton 1985; Newman & Newman 1987) oor die ontstaan van delinkwensie is dit eens dat die gesin as die vertrekpunt in die verklaring van jeugmisdaad beskou kan word. Cronje et al. (1987: 324) kom tot dieselfde gevolgtrekking wanneer verklaar word dat die jeugoortreder as simptoom van ontoereikende gesinsfunksionering beskou kan word. Die gesin is die belangrikste kern eenheid waarin die jeugdige homself/haarself bevind en strewe na selfverwesenliking. Gevoelens van minderwaardigheid en verwaarlosing kom egter voor wanneer die jeugdige nie bevrediging van behoeftes, die vaslegging van waardes en die ontwikkeling van 'n gemeenskapsgevoel binne die gesinstruktuur ervaar nie. Die saambindende bande van die gesin verval dan en die jeugdige toon onregeerbare en selfs misdadige gedrag ten einde homself te regverdig.

Kaplan (1984) se uitgangspunt betreffende die beskouing van die gesinsfunksionering in die verklaring van jeugmisdaad is breër as die van Cronje et al. (1987), omdat hy na die gesin

verwys as die kern van die konvensionele groep aan wie die jeugdige behoort. Die gesin stel verwagtinge en waardes aan die jeugdige wat dien as sy/haar fondament van selfbeoordeling. Kaplan (1987: 145) is van mening dat afwykende en misdadige gedrag by jeugdiges die gevolg kan wees van gevoelens van verwerping wat voortvloei vanuit hul onvermoë om aan die gesinsverwagtinge te voldoen.

3.5.2 Groepsnorme

Die jeugdige openbaar die waarde en norme van die groep waaraan hy lidmaatskap bekom (Kaplan 1984:146). Die groep verskaf aanvaarding en 'n behoort-aan gevoel aan die jeugdige, terwyl die jeugdige die gedragswyses van die groep waarbinne hy sosialiseer, aanneem.

In die bespreking van groepe en groepsnorme soos dit verband hou met oorsaaklike faktore van jeugdelinkwensie, word meesal na groepe verwys as die porture van die jeugdige (Kaplan 1984:146; Cronje et al. 1987: 20). Die portuurgroep verskaf 'n alternatiewe basis van selfbeoordeling aan die jeugdige. Die groep kan die jeugdige se selfaanvaarding herstel wanneer gevoelens van minderwaardigheid ervaar word met sy/haar mislukking om aan die verwagtinge van die gesin en ander konvensionele groepe te voldoen. Selfs in Cronje et al. (1987:20) se bespreking van die bio-psigo-sosiokriminologiese benadering, word die portuurgroep as 'n belangrike omgewingsinvloed uitgewys. Dit word gestel dat jeugmisdad die gevolg kan wees van jeugdiges se intensiewe blootstelling aan portuurgroepe soos bendes, wat misdadige gedrag as 'n groepsnorm endosseer.

Kaplan (1984: 99-149) bespreek die invloed van groepsnorme op die jeugdige meer breedvoerig. Die skrywer meen dat subkulturele groepe soos bendes vir die jeugdige 'n sekere aantrekkingskrag inhou. Die groep verskaf, deur die pleeg van misdaad, 'n alternatiewe en meer gemaklike wyse aan die jeugdige waarop hy/sy sy/haar behoeftes kan bevredig, terwyl 'n vals gevoel van status en respek aan hom/haar oorgedra word. Die portuurgroep hang onwettige aktiwiteite aan in die bereiking van konvensionele doelstellings

en voer in verskeie gemeenskappe 'n skrikbewind. Gevolglik kan die emosionele afstand tussen die jeugdige en konvensionele groepe soos sy gesin vergroot, deurdat hy/sy die portuurgroep se norme internaliseer en misdadige gedrag as 'n wyse van selfverwesenliking aanhang.

3.5.3 Die gemeenskap en sosiale omgewing

Konvensionele en ander diverse groepe is nie geïsoleerde eenhede nie, maar reageer op impulse ontvang vanaf die omliggende gemeenskap. Sosiale veranderinge soos verstedeliking, die ontsluiting van volksgemeenskappe gedurende die industriële era en wetlike instellings soos apartheid, het 'n wye impak gelaat op die gedragswyses van jeugdiges in gemeenskappe (Cronje et al. 1987: 81; Lombard, Weyers & Schoeman 1991: 8 & 231-233). Daarbenewens verklaar Sears, Peplau, Freedman & Taylor (1988: 482 & 498) dat die sosiale omgewing ook op 'n indirekte wyse kan bydra tot die toename in verwaarloos, onregeerbaarheid en moontlik kriminele gedrag by jeugdiges.

Cronje et al. (1987:20) huldig ook dieselfde aanname deur daarna te verwys dat juis hierdie korrelasie tussen kriminele oortredings en omgewingsfaktore soos sosiale ordering en gemeenskapselemente, ondersoek word in die klassieke dualistiese benadering. Die jeugoortreder word aanvanklik as 'n produk van sy/haar gemeenskap beskou. Hierdie uitgangspunt word egter verder in die bio-psigo-sosiokriminologiese benadering uitgebou waartydens die fokus geplaas word op die veranderlikheid van die jeugdige in verskillende sosiale werklikhede. Afwykende en kriminele gedrag blyk dan ook die gevolg te wees van blootstelling aan werklikhede wat negatief inwerk op die ontwikkeling en behoeftebevrediging van die jeugdige. In die opsig verklaar Viljoen, Van Staden, Grieve en Van Deventer (1988: 138-139) dat faktore soos verstedeliking, oorbevolking, gemeenskaplike armoede, afwesigheid van ouers weens werksverpligtinge, blootstelling aan media-, omgewings- en seksuele geweld en politieke onstabiliteit kan lei tot lae selfwaarde en frustrasie by jeugdiges. Gevoelens van waardeloosheid en oorweldiging kom dan tot uiting in opstandige gedrag soos

delinkwente patrone. Die jeugdige pleeg dan misdaad ten einde homself/haarself te regverdig en sy/haar aggressie en opstand teen sy/haar sosiale werklikheid te demonstreer.

3.5.4 Predisposisie tot misdaadpleging

Kaplan (1984:147) onderskei die elemente van motivering, dryfveer en geleentheid in sy bespreking van delinkwente predisposisie. Die aanname word gemaak dat jeugmisdadige gedrag sal voorkom wanneer die jeugdige daartoe gemotiveerd is, geleentheid daartoe kry en sodoende bevrediging van behoeftes ervaar.

Cronje et al. (1987:23) kom tot 'n soortgelyke gevolgtrekking van misdaadpredisposisie in hul bespreking van die agtergronds- en geleentheidsbenadering waartydens hul Kaplan (1984) se elemente van motivering en motief saam groepeer as agtergronds faktore. Daarmee word bedoel die aangebore hoedanigheid en lewensbeskouing van die jeugdige waarin gedragswyses en waardes gevestig is. Die agtergronds faktore predisponer dus die jeugdige se gedrag en verskaf die grondslag vir sommige jeugdige se kriminele geneigdheid.

Delinkwente predisposisie word as 'n betekenisvolle oorsaaklike faktor uitgewys in die ondersoek na die verklaring van afwykende en misdadige gedrag by jeugdige.

3.6 SAMEVATTING

Die hedendaagse klemverskuiwing in strafhowe van die misdaad na die misdadiger, vestig die konsep van strafindividualisasie by vonnisoplegging. Daar kan meegewerk word aan hierdie idealistiese doelstelling met die implementering van 'n doeltreffende proefdienstestelsel. Dit behels die betrokkenheid van 'n proefbeampte in die vonnisfase van verhoor om onder andere die beskuldigde voor die hof te personifiseer en sy/haar gedrag aan die hof te verklaar. Slegs met begrip vir die oortreder, en veral die jeugoortreder, as eiesoortige individu kan daar sprake wees van toepaslike vonnisoplegging. Sodoende kan die breë doelstellings van

maatskaplike werk, naamlik die bou en behoud van 'n gesonde gemeenskapslewe, ook nagestreef word.

Dit spreek vanself dat die proefbeampte toegerus moet wees met vakkundige kennis rakende jeugdelinkwensie in die algemeen, en meer spesifiek, die sosiale kenmerke van die jeugoortreder. Vakkundige kennis rakende delinkwensie kom in hoofsaak daarop neer dat teorieë oor jeugmisdaadveroorsoeking in oënskou geneem moet word. Die teorieë bevestig dat jeugdige se betrokkenheid by misdaad nie op 'n eenvoudige verduideliking of enkel misdaadveroorsoekende faktor afstuur nie. Die gevolgtrekking word eerder bereik dat 'n veelheid determinante op eiesoortige wyse op elke jeugdige se vermoë tot selfverwesenliking inwerk en sodoende moontlik kan aanleiding gee tot misdadige gedrag.

Die literatuurstudie na die sosiale kenmerke van die jeugoortreder dui verder daarop dat die gesin, groepsnorme, die gemeenskap en sosiale omgewing en die jeugdige se predisposisie tot misdaadpleging uitstaan as die mees dominante faktore wat 'n invloed uitoefen op die jeugdige se gedrag en moontlike betrokkenheid by misdaad. Gelyktydig verskaf Elliot, Huizinga en Ageton (1985) 'n toepaslike model wat die veelvoudige faktore van jeugmisdaadveroorsoeking integreer en die verhoudings daartussen duidelik uiteensit.

In die era waarin menseregte beklemtoon word, nuwe ontwikkelings op die gebied van jeugsorg plaasvind, proefbeamptes verhoogde betrokkenheid by hofgedinge toon en minimum standaarde van dienslewering aanvaar word, kan die proefbeampte die noodsaaklikheid van in diepte kennis rakende die veroorsakende faktore van jeugmisdaad nie ignoreer nie. Kennis van die sosiale kenmerke van jeugoortreders sal nie slegs die proefbeampte in staat stel om 'n jeugdige, wat met die gereg bots volledig te assesser nie, maar ook om 'n gepaste aanbeveling vir vonnisoplegging te maak gebaseer op die vermoëns, behoeftes en kenmerke van die jeugoortreder.

HOOFSTUK 4

DIE GETUIENIS EN VONNISAANBEVELING VAN DIE PROEFBEAMPTE AS DESKUNDIGE GETUIE

4.1 INLEIDING

Die finale inset van die proefbeampte met die aanbieding van 'n voorvonnisverslag in die strafhof is die verskaffing van 'n aanbeveling rakende toepaslike vonnisoplegging. Verskeie skrywers in die veld van maatskaplike werk en regte is dit eens dat proefbeamptes meesal daarin slaag om die oortreder in sy totaliteit te beskryf, maar vermeld met respek, dat min of geen tyd afgestaan word in die bespreking na die vraag van toepaslike vonnisoplegging (Howes 1990: 67-71; Klopper 1990: 143-145; Van der Merwe 1990: 130). Daar is reeds aangedui dat die aanbeveling van 'n gepaste vonnis moet vloei vanuit 'n logiese redenasieproses waartydens onvanpaste strafopsies geelimineer word. Die tweeledige vraag ontstaan egter of strafmoontlikhede slegs teen mekaar opgeweeg moet word in die bepaling van 'n gepaste vonnis en of ander faktore en prosesse nie ook in berekening gebring moet word nie. 'n Gepaste antwoord word in Klopper (1990: 142), Kriegler (1993: 650-654) en Van Niekerk (1996: 43) se bespreking van straf in die Suid-Afrikaanse Reg verkry. Die skrywers bereik die volgende gevolgtrekkings wat betref straftoemeting:

- (a) Die beginsels, doel van en regverdiging vir straf word uiteengesit in hedendaagse strafteorieë.
- (b) 'n Straf kan slegs effektief wees as dit voldoen aan strafoogmerke.
- (c) 'n Gepaste straf verleen voldoende beskerming aan die samelewing en strewe daarna om die oortreder te rehabiliteer, indien dit enigsins moontlik is.

Vanuit hierdie uiteensetting sowel as opleidingsriglyne vir proefbeamptes (Tussendepartementele Oorlegplegende Komitee vir Maatskaplike Welsynsaangeleenthede 1996: 24-25) is dit duidelik dat die proefbeampte oor soortgelyke vakkundige kennis as

regsplegende beamptes moet beskik ten einde daartoe instaat te wees om die hof met 'n weldeurdagte en gepaste aanbeveling vir vonnisoplegging te bedien. Ades en Spiro (1985: 103) is in ooreenstemming hiermee en vermeld dat die proefbeampte in die besluit oor 'n geskikte vonnisaanbeveling homself/haarself moet uitlaat nie slegs oor aspekte van rehabilitasie nie, maar ook oor die strafdoelwitte van vergelding, voorkoming en afskrikking.

In die praktyk ontstaan die kweiling dikwels onder maatskaplike werkers oor watter gewig aan proefbeamptes se vonnisaanbevelings gegee word. Hieruit ontstaan die vraag oor watter rol die proefbeampte in die vonnisfase van strafsake vertolk. In die opsig verduidelik Howes (1992: 79) dat die proefbeampte binne die regsopset moet funksioneer en tot die hofspan toetree nadat 'n oortreder reeds skuldig bevind is. Die proefbeampte se taak hou verband met die straftoematingsfunksie van die hof. Hy/sy vertolk die rol van 'n getuie in die aanbidding van voorvonnisverslae.

Die bekwaamheid van die proefbeampte, wat betref die interpretasie van feite en die vorming van vonnisaanbevelings word soms deur juriste bevraagteken (Prinsloo 1991: 104; Raymor, Smith & Vanstone 1994: 63). Hoë eise word aan proefbeamptes gestel om feite in voorvonnisverslae korrek te vertolk en relevante opinies daaromtrent aan hof te lewer (Prinsloo 1991: 108). Hierdie interpretasie funksie kan egter slegs vertolk word deur **deskundige getuies**. Proefbeamptes word hedendaags vrylik as deskundige getuies en spesialiste beskou (Van der Merve 1980: 130; Prinsloo 1991: 108; Mason 1992: 34). Die proefbeampte, as deskundige getuie, se getuienis en aanbevelings dra noemenswaardige gewig indien logiese argumente en relevante gevolgtrekkings oor straftoemeting bereik word (Van der Merwe 1980: 128-131).

In hierdie hoofstuk word hoofsaaklik gelet op die proefbeampte as deskundige getuie en die daarstelling van gepaste aanbevelings vir vonnisoplegging. Eerstens word 'n omskrywing van 'n deskundige getuie aangebied waarna die gronde vir deskundigheid en vereistes gestel aan die gedrag en getuienis van die proefbeampte as deskundige getuie in 'n strafhof, uiteengesit word. Die tweede deel van die hoofstuk behels 'n bespreking oor watter faktore die proefbeampte in aanmerking moet neem ten einde 'n betekenisvolle en gepaste aanbeveling vir

vonnisoplegging te maak. Die beginsels deur howe uitgewerk, algemene riglyne vir vonnisoplegging en strafverswarende en -versagtende faktore word bespreek.

4.2 DIE DESKUNDIGE GETUIE

4.2.1 Begripsomskrywing en funksies van 'n deskundige getuie

'n Deskundige getuie is 'n getuie wie se kennis, opleiding en ervaring hom/haar meer bevoeg as die hof maak om op sy/haar vakgebied 'n oordeel te vel, of om 'n afleiding ten opsigte van 'n geskilpunt in die hof te maak (Schmidt 1986: 430-431). Hierdie aspek plaas die opinie-getuienis van 'n deskundige op 'n afsonderlike grondslag en skei hom/haar van enige ander getuie se getuienis.

'n Getuie word beskou as die belangrikste middel waarmee bewyse in 'n hof verskaf word (Howes 1990: 69). Die getuie kan slegs getuig oor feite waarvan hy/sy eerstehands, deur persoonlike waarneming, kennis dra. Die verstrekking van hoorsê-getuienis is ontoelaatbaar. Daar is egter twee uitsonderings wat spesifieke vermelding verdien en van toepassing is op die aanbieding van getuienis, anders as waarneming. Die uitsonderings het betrekking op 'n opinie-getuie en 'n deskundige getuie.

Die opinie-getuie is enige persoon wat gedagvaar word tot getuienisaflegging in die hof en gevra word om 'n opinie aangaande 'n feit te lewer wat moeilik anders as deur middel van 'n opinie uitgedruk kan word (Schmidt 1986: 423). Die opinie-getuie maak dus afleidings en veralgemenings vanuit sy/haar eie waarnemings. In teenstelling met 'n leek se opinie wat as deel van normale, onbesproke getuienis gelewer word, is 'n deskundige opinie gebasseer op vak-wetenskaplike kennis en is derhalwe rigtinggewend en relevant vir die hof. Die deskundige getuie deel deur sy/haar opinie of inligting aan die hof mee waaroor die hof andersins nie sou beskik het nie.

Die geldigheidsgebied van 'n deskundige se getuienis is beperk tot die deskundige kennis waarvan hy/sy gebruik maak om 'n opinie te vorm (Schmidt 1986: 430). Dit spreek vanself

dat 'n deskundige nie in sy/haar getuienis 'n opinie kan uitspreek, evaluasie vorm of afleiding kan maak van wat buite sy/haar vakgebied strek nie. Die deskundige getuie kan slegs sy/haar opinie gee as hy/sy sy/haar gespesialiseerde kennis op 'n relevante aspek toepas. Vasstelling van die deskundige getuie se veld van deskundigheid is soms vir die hof essensieel ten einde die geldigheid en toelaatbaarheid van sy/haar opinies te evalueer. Gothard (1989: 65) verskaf duidelike leiding in die opsig en stel drie wyses voor waarop 'n deskundige getuie se strekwydte van sy/haar veld van spesialisasie, waaroor opinies geloots mag word, vasgestel kan word. Hiervolgens kan 'n opinie oor 'n spesifieke aspek uitgespreek word indien:

- (a) getuienis van die spesifieke professie se algemene aanvaarding van die kennisbasis waarop die deskundige opinie gerus, aangevoer word;
- (b) gesaghebbende wetenskaplike en regsgeldige geskrifte voorgelê word wat aandui dat die betrokke wetenskaplike gemeenskap die kennisbasis waarop die opinie gegrond word aanvaar as deel van die kundige veld van daardie professie; en
- (c) die hof van mening is dat die opinie relevant is en binne die deskundige se vakgebied of veld van kundigheid val.

In die opsig kan proefbeamptes wie aanvaar word as deskundige getuies in kriminele howe, slegs hulle uitlaat oor aspekte wat binne die vakgebied van maatskaplike werk val. Dit sal byvoorbeeld ontoelaatbaar wees as die proefbeampte 'n opinie uitspreek oor die aanwesigheid van sielkundige- of psigiatrisse versteurings by die oortreder. Indien die proefbeampte vermoed dat sodanige afwykings by die oortreder voorkom, moet 'n evaluasie en psigometrisse toetse vanaf 'n sielkundige of psigiater bekom word. Dit moet egter in gedagte gehou word dat die beste getuienis-reël in bewysreg in so 'n opsig geld. Die reël stel dat die hof die beste getuienis oor 'n feit moet verkry (Howes 1990: 70). Indien die proefbeampte 'n sielkundige evaluasie bekom en die bevindinge in die voorvonnisverslag uiteensit, kan die hof die sielkundige dagvaar vir verskyning in die hof. Die sielkundige moet dan self sy/haar evaluasie as deskundige getuie in die hof aanbied.

4.2.2 Vereistes waaraan 'n deskundige getuie moet voldoen

Howes (1990: 70) is in ooreenstemming met Schmidt (1986: 432-435) se vermelde vereistes wat aan deskundige getuies gestel word. Hierdie vereistes sowel as die byvoegings van Bernstein (1977: 413-414) oor die kwaliteite van 'n deskundige getuie blyk soos volg:

(a) Bevoegdheid van die getuie

Die hof moet oortuig word van die bevoegdheid van die getuie om as 'n deskundige homself/haarself uit te laat oor 'n betrokke onderwerp of vakgebied. Die grondslag van sodanige bepaling word bekom deur die ondervraging na die getuie se opleiding, kwalifikasies en ondervinding in die relevante veld.

Bernstein (1977: 413) is egter van mening dat 'n toepaslike kwalifikasie alleen nie die versekering verskaf dat 'n getuie as deskundig deur die hof gereken sal word nie. Getuienis van die persoon se spesifieke kennis moet voor die hof geplaas word. Na die voorlegging van sodanige kennis, opleiding en ondervinding bevind die landdros of die getuie inderdaad 'n deskundige is, al dan nie. Dit moet deurlopend ingedagte gehou word dat dit aan die diskresie van die spesifieke landdros oorgelaat word om 'n oordeel te vel na die deskundigheid van 'n getuie in die besondere hofsaak waarin hy/sy die voorsittende beampte is (Mason 1992: 30). Indien betwisting van die bevoegdheid van die getuie wel ter sprake is, word die getuie se kennis gewoonlik deegliker ondersoek as wanneer dit nie betwis word nie. In die opsig sal verdere ondersoeking van die getuie se agtergrond en vaardighede deur middel van 'n verdere reeks vrae plaasvind.

In uitsonderlike gevalle waar die getuie nie as deskundig bevind word nie, kan getuienis slegs aangehoor word oor aspekte wat self deur die persoon waargeneem was. Geen afleidings of opinies mag geloots word nie (Bernstein 1990: 414). Gothard (1989: 65) stel egter dat indien die proefbeamptes nie as 'n deskundige getuie kwalifiseer nie, sal hy/sy nieteenstaande wel verrys as meer kredietwaardig en kundig as 'n leke getuie. Nieteenstaande verskaf Mason (1992: 31) die versekering dat die

oorgrote meerderheid van howe aanvaardend en selfs entoesiasties is oor die erkenning van proefbeamptes as deskundige getuies in sake wat verband hou met mishandelde en onbeheerbare kinders en -jeugdiges.

(b) Gronde vir 'n opinie

Die hof moet ingelig word omtrent die redenasieproses en gegewens waarop die opinie van die deskundige getuie berus. Die reël, dat die gronde vir die opinie aangegee moet word, is nie absoluut nie. Schmidt (1986: 433) stel egter dat die getuienis van 'n deskundige min of geen waarde vir die hof inhou, indien dit nie gekoppel word aan die feite van die saak nie. In so 'n opsig het die blote uiteensetting van byvoorbeeld teorieë aangaande die oorsaak, voortsetting en gevolge van jeugmisdaad min of geen waarde vir die hof. Die getuienis moet in verband gebring word met die spesifieke jeugoortreder en oortreding voor die hof. 'n Duidelike verklaring van sy/haar gedrag, kriminaliteit en beweegredes aan die hand van teorieë en vakkundige kennis moet verskaf word. Dit is gevolglik betekenisvol vir die deskundige getuie om eers die feite waarop sy/haar opinie berus uiteen te sit en daarna die relevante gevolgtrekkings en opinies in die hof aan te bied.

In gevalle waar die deskundige getuie nie bekend is met die feite van die betrokke saak nie, kan die feite as hipoteses aan hom/haar gestel word of hy/sy kan versoek word om die ander getuies in die verhoor aan te hoor (Schmidt 1986: 433). Na afloop van sodanige aanbieding van feite oor die saak, kan die deskundige getuie 'n opinie loots. Dit sal egter wenslik wees om aan die hof bekend te maak op watter feitlike getuienis hy/sy sy/haar opinie baseer (Kriegler 1993: 524-525).

Die kennis van die deskundige getuie van die betrokke onderwerp, geskilpunt of vakgebied berus dikwels op hoorsê, bekom deur onderhoude met vakkundige persone en ander bronne, die bestudering van vakliteratuur of die bywoning van lesings. Dit is egter noodsaaklik om ingedagte te hou dat die feite waarop hy/sy sy/haar kennis toepas, toelaatbare feite moet wees (Schmidt 1986: 433). Die feitlike gegewens moet

bekom word deur eerstehandse kennis en direkte waarneming. In die opsig kan hoorsêbronne oor beweerde feite nie benut word nie.

Met die bespreking van die vraagstuk oor deskundiges se benutting van handboeke en geheureverfrissing, is dit noodsaaklik om in gedagte te hou dat die deskundige nie die opinies van sy/haar handboeke mag herlei of slegs aan die hof oordra nie. Sy/haar persoonlike kennis oor of praktykservaring van die betrokke onderwerp waaroor getuienis afgelê word, is noodsaaklik. Handboeke en ander vakliteratuur kan slegs benut word met die verfrissing van sy/haar geheue of die toeligting van sy/haar reeds gevormde opinies.

(c) Onderwerping aan die getuie se opinie

Die deskundige kan sy/haar opinie gedurende getuienisaflegging loots, maar die hof is nie aan die opinie verbind of onderworpe nie. Daar berus geen verantwoordelikheid by die hof om die deskundige getuie se opinie te aanvaar nie. Die onus berus eerder by die hof om uiteindelik self te besluit of die opinie juis is en gevolg moet word (Schmidt 1986: 434; Howes 1990: 70).

In gevalle waar die getuienis egter so tegnies of gespesialiseerd en vakkundig van aard is, dan moet die hof hom ten volle laat lei deur die opinies, gevolgtrekkings of menings van die deskundige getuie (Schmidt 1986: 434). Dit gebeur slegs in uitsonderlike gevalle waar die hof nie in staat is om self 'n betroubare afleiding te maak nie. Die waarde van die getuienis en opinies kan egter bepaal word deur die geloofwaardigheid en agtergrond van die deskundige na te gaan of om sy/haar getuienis te vergelyk met die kennis en getuienis van ander deskundiges in sy/haar veld. Sodoende kan verseker word dat die hof vry is van misleiding en dat die oortreder nie onregmatig bevoordeel of benadeel word nie.

(d) Formele vereistes

Daar bestaan geen formele voorskrifte wat die aanbieding van deskundige getuienis in strafsake reguleer nie (Schmidt 1986: 434). Hierdie is egter 'n aanvegbare stelling met die bestudering van onder andere Artikel 213 van die Strafproseswet, No 51 van 1977, wat ook van toepassing is op die getuienis van die proefbeampte. Die artikel maak voorsiening daarvoor dat dokumente met instemming as bewysstukke ingehandig kan word, wanneer vergesel met 'n skriftelike verklaring (Kriegler 1993: 531). Dit word hoofsaaklik gebruik wanneer die proefbeampte nie self op die hofdatum waarvoor die voorvonnisverslag nodig word, teenwoordig kan wees nie. Dokumente soos voorvonnisverslae, vergesel met skriftelike verklarings, behoudens die bepalings van subartikel 2, is dus by strafregtelike verrigtinge as getuienis toelaatbaar in dieselfde mate as mondelinge getuienis met dieselfde strekking as deur die proefbeampte self.

Die verklaring ingevolge Artikel 213 van die genoemde wet moet onderteken word deur die opsteller van die dokumente. In die geval van 'n skriftelike verklaring vir die inhandiging van 'n voorvonnisverslag, moet dit 'n deklarasie van die betrokke proefbeampte as opsteller bevat waarvan die strekking is dat dit na sy/haar beste wete en oortuiging waar is; hy/sy kan vervolg word indien hy/sy opsetlik iets verklaar wat vals is. 'n Afskrif van die verklaring te same met 'n afskrif van die voorvonnisverslag moet voor die datum waarop dit as getuienis in die hof voorgelê gaan word, aan alle partye betrokke by die hofverrigtinge voorsien word. Dit word gedoen by wyse van die oorhandiging van drie kopië, die oorspronklike verslag en verklaring en twee afskrifte van elk, aan die staatsaanklaer. Die staatsaanklaer sal dan op sy/haar beurt die oorspronklike aan die voorsittende beampte en 'n afskrif aan die verdediging oorhandig. Dit moet egter in aanmerking geneem word dat die partye beswaar kan maak teen die inhandiging van die verklaring as getuienis.

Nieteenstaande die toelating van die skriftelike verklaring en die voorvonnisverslag, as getuienis ingevolge hierdie artikel, vrywaar dit nie die proefbeampte om op 'n latere stadium opgeroep te word om mondelinge getuienis af te lê nie. By 'n volgende

hofdatum kan die proefbeampte versoek word om vroe voortspuitend uit die verslag te beantwoord.

In die praktyk sal die landdros verkies dat die deskundige getuie sy/haar verslag persoonlik uitlees vir die hofrekord en daarna die inhoud daarvan bevestig. Met die teenwoordigheid van die deskundige getuie en sodanige bevestiging, is die aanbieding van dié artikel vanselfsprekend onnodig.

4.3 DIE PROEFBEAMPTES AS DESKUNDIGE GETUIE IN STRAFHOWE

Proefbeamptes word hedendaags vry algemeen aanvaar as spesialiste op hul gebied en deskundiges in strafhowe (Van der Merwe 1980: 130; Prinsloo 1991: 108; Mason 1992: 34). Vanuit proefbeamptes se spesialis opleiding wat betref maatskaplike funksionering, -intervensie en -assessering, beskik proefbeamptes oor gegronde kennis, bekwaamheid en gepaste professionele oordeel. Hierdie aspekte plaas die proefbeampte in 'n gunstige posisie om die hof van die profiel van die jeugoortreder, sy/haar kriminele oortreding en rehabiliterende moontlikhede mee te deel, en te adviseer met betrekking tot die geskiktheid van sekere vonnisse.

Die proefbeampte se dienslewering in die vonnisfase van verhore behels hoofsaaklik die opstel en voorlegging van verslae betreffende die oortreder en oortreding. Die verslae moet vergesel word deur 'n aanbeveling van 'n gepaste vonnismoontlikheid sowel as 'n uiteensetting van die redes rakende die geskiktheid van dié bepaalde, aanbevole vonnis (Van der Merwe 1980: 130-131). Proefbeamptes se deelname aan hofverrigtinge is in die hoedanigheid van deskundige getuies (Howes 1990: 68). In hierdie uiteensetting van die funksie van die proefbeampte in verhore lê egter 'n weerspreking en dubbelsinnigheid. Alhoewel proefbeamptes as deskundige getuies betrokke gemaak word in verhore, kan proefbeamptes dit nie as vanselfsprekend aanvaar dat hul deskundiges in kriminele howe is nie. Die proefbeampte moet eers aan vereistes gestel deur die Strafproseswet, No 51 van 1977, voldoen en derhalwe deur die hof as deskundig bevind word, alvorens die proefbeampte as 'n deskundige in die hof kan optree en sy/haar verslag aanbied.

Met die aanbieding van voorvonnisverslae in kriminele howe, moet die proefbeampte se kwalifikasies eers op rekord geplaas word. Dié aanbieding het ten doel om die hof te oortuig van die bevoegdheid van die proefbeampte om as deskundige getuie op te tree en opinies, evaluasies en gevolgtrekkings oor die oortreder in die hof te loots. In die opsig sal ondervraging na die opleiding, ondervinding en spesialis kennis van die proefbeampte gelei en aan die hof voorgedra word deur die party wat die voorvonnisverslag versoek het. Selfs in gevalle waar die voorsittende beampte 'n voorvonnisverslag versoek het moet die hof, by wyse van die landdros, die proefbeampte as getuie lei en sy/haar kwalifikasies op rekord plaas. Daarenteen sal die staatsaanklaer of verdediging die funksie verrig wanneer hul sodanige aansoek gebring het en die landdros die versoek goedgekeur het.

Dit sal raadsaam vir die proefbeamptes wees om in die inleiding van die voorvonnisverslag, waarin die doel en funksie daarvan bespreek word, sy/haar kwalifikasies uiteen te sit. Die tersiëre opleidingsinstansie bygewoon, spesifieke kursesse in maatskaplike werk gevolg, die jaar waarin die kwalifikasies behaal is, die departement en dienskantoor waar die proefbeampte werksaam is en die toepaslike ervaring waaroor die proefbeampte beskik, moet korrek en kortliks uiteengesit word. Dit sal die hof se taak vergemaklik en bespoedig om die proefbeampte as deskundig te bevind en die verslag aan te bied.

Die voorvonnisverslag word dan in die vorm van **getuienis onder eed** in die strafhof bevestig en in die hofrekord ingelees (Van der Merwe 1980:128; Gothard 1989: 10). Kriegler (1993: 655) stel egter dat die verslag van 'n proefbeampte nie onder eed voorgedra hoef te word, tensy dit tot nadeel van die beskuldigde strek nie. As enige informasie ter nadeel of strafverswarend vermeld word, moet die beskuldigde of sy/haar regsverteenwoordiger die geleentheid kry om dit teen te spreek en kan die proefbeampte oor daardie aspekte getuienis aflê. In gevalle waar die inhoud van die verslag egter deur alle partye aanvaar word, word die verslag slegs ingehandig en die proefbeampte nie geroep tot getuienisaflegging nie. Derhalwe moet ingedagte gehou word dat die proefbeampte getuienis onder eed moet aflê wanneer die hof bykomende inligting verlang, al word geen inligting tot nadeel van die oortreding vermeld nie en die inhoud van die verslag deur alle partye aanvaar.

Die inhoud van die verslag en derhalwe die getuienis van die proefbeampte, moet direk verband hou met die spesifieke oortreding en oortreder en op so 'n wyse aangebied word dat die betekenis daarvan te same met relevante afleidings, gevolgtrekkings en aanbevelings duidelik daaruit spruit. Met die stel van 'n opinie moet die redenasies waarop dit berus uiteengesit word, terwyl hoorsê-informasie so ver moontlik geverifieer moet word. Dit sal wys wees om eers die feite ingesamel gedurende die voorvonnisondersoek aan te bied en daarna 'n opinie te loots. Wat betref die verstryking van tweedehandse getuienis moet in gedagte gehou word dat die verslag en getuienis van die proefbeampte nie deurlopend aan die hoorsê-reël onderworpe is nie. Howes (1990: 70) het tot dié gevolgtrekking gekom vanweë die mening dat die getuienis van die proefbeampte nie betrekking het op 'n feit in geskil nie, maar slegs deskundige opinies behels. Daarteenoor is die erkende uitsondering op die hoorsê-reël waar slegs strafversagende omstandighede in die verslag aangebied word. Dié verslag strek tot voordeel van die beskuldige by vonnisoplegging en die verskaffing van hoorsê-getuienis is dan toelaatbaar. Daarenteen moet strafverswarende faktore vermeld in die verslag bewys kan word en natuurlik berus op feitlike, eerstehandse, geverifieerde inligting bekom vanaf die oorspronklike bron. In hierdie opsig stel Kriegler (1993: 656) dat daar nie saamgestem kan word met beslissings in uitsprake waar ernstig strafverswarende hoorsêgetuienis by oorweging van vonnis aangebied was nie.

Die voorvonnisverslag raak 'n openbare dokument met die inhandiging en/of aanbidding daarvan in die hof. Daarmee is die voorvonnisverslag dan toeganklik vir die publiek (Schmidt 1986: 337).

Na afhandeling van die uitlees en inhandiging van die voorvonnisverslag, kan die proefbeampte soos enige ander getuie, onderwerp word aan **kruisondervraging** deur die staatsaanklaer, die beskuldigde of sy/haar regsvertegenwoordiger. Die kruisondervrager kan verskeie tegnieke gebruik gedurende die proses van ondervraging ten einde die geloofwaardigheid van die proefbeampte vas te stel en om ander aspekte wat nie in die voorvonnisverslag gedek is nie, voor die hof te plaas (Schmidt 1986: 287, 292, 414, 292; Gothard 1989: 10-11). Die kruisondervrager kan leidende vrae stel; antwoorde suggereer; 'n vyandige of aggressiewe houding inneem; slegs "ja" of "nee" as antwoord eis op 'n vraag wat verduideliking verlang; en/of vinnig opeenvolgende vrae stel wat die proefbeampte kan

onsenu of verwar. Hoe meer geloofwaardig die getuienis van die proefbeampte met kruisondervraging bevind word, hoe meer waarde sal die hof aan sy/haar deskundige getuienis heg.

Dit moet deurlopend in gedagte gehou word dat alhoewel die proefbeampte as deskundige, getuienis aanbied wat rigtinggewend vir die hof is in die oplegging van 'n gepaste vonnis, berus die onus steeds by die hof om te besluit of die aanbevole vonnismoonlikheid wel die mees gepaste strafopsie is. Selfs al word die opinies as juis en gegrond bevind en die proefbeampte beskou die aanbevole vonnis as die enigste redelike en gepaste vonnismoonlikheid, hoef die hof nie eers in dié omstandighede hom aan dié opinies en aanbevelings te verbind nie. Die hof sal al die getuienis voor hom in aanmerking neem en onafhanklik 'n besluit oor vonnisoplegging maak.

Dit is tereg dat Howes (1992: 80) sê dat daar hoë eise aan die intellektuele vermoë, kommunikasievaardighede, kennis en opleiding van proefbeamptes gestel word om as deskundige getuies in strafhowe te funksioneer en as gereken beskou te word. Proefbeamptes moet derhalwe opleiding en leiding vanaf supervisors en ervare proefbeamptes ontvang ten einde goed toegerus te wees vir die rol (Howes 1990: 68-69). Proefdienste of forensiese maatskaplike werk moet gereken word as 'n spesialisveld in maatskaplike werk en die nodige erkenning daarvoor geniet.

4.4 VEREISTES EN GEDRAGSREËLS VAN DIE PROEFBEAMPTTE AS DESKUNDIGE GETUIE

Met die bestudering van literatuur (Van der Merwe 1980; Krugel 1989; Gothard 1989; Howes 1990; Prinsloo 1991; Howes 1992) sowel as opleidingsnotas van die Justisie Kollege, Pretoria (1997) rakende die vereistes gestel aan die proefbeampte as deskundige getuie in 'n strafhof, tree verskeie relevante aspekte rakende hofetiket, voorgeskrewe gedragsreëls en verpligte optredes na vore. Soos Howes (1992: 79-80) tereg daarop wys word hoë vereistes aan proefbeamptes as deskundige getuies gestel. Die proefbeampte moet derhalwe bekend met en toegerus wees vir hierdie rol en ook sorgvuldig voorberei word vir hofverskyning.

Gothard (1989: 8) meen dat die proefbeampte se invloed op die hof se uitspraak kan vermenigvuldig en beslissend wees wanneer die proefbeampte as 'n kredietwaardige getuie gereken word. Kredietwaardigheid in getuienisaflegging kan gedefinieer word as daardie kwaliteit in 'n getuie wat oortuig van die geloofwaardigheid van sy/haar getuienis. Om 'n kredietwaardige getuie te wees moet die proefbeampte bekend wees met en respek vir hofprosedures en gedragskodes toon.

Vervolgens word **gebruiksreëls vir en professionele gedragskodes** van die proefbeampte as deskundige getuie in die strafhof bespreek. Sorgvuldige uiteensetting van die spesifieke optrede van die proefbeampte as deskundige getuie blyk essensieel. Die noodsaaklikheid van die proefbeampte se kennis van die gestelde vereistes word benadruk wanneer beskou word dat die proefbeampte binne die regsopset moet funksioneer, maar nie die reëls van die spel behoorlik ken nie. Die vereistes blyk soos volg:

- **Goeie voorbereiding** is essensieel. Die verslag moet foutloos wees en deeglike kennis van die geval is noodsaaklikheid. Die proefbeampte moet die lêerinhoud van die betrokke oortreder en die voorvonnisverslag ken. Indien die verslag 'n geruime tyd voor die betrokke hofdatum opgestel is, sal dit wys wees om die verslag voor die hofverskyning weer deur te lees.
- Die **voorkoms** van die proefbeampte dra 'n beeld van die Departement van Gesondheid en Maatskaplike Dienste, betrokke dienskantoor en professie in die hof oor. Die voorkoms en kleding van die proefbeampte moet kuis, waardig, netjies en professioneel wees.
- Die proefbeampte se **gedrag en houding moet deurlopend formeel** wees. 'n Beeld van kalmte moet uitgestraal word waartydens vrae van die ondervrager beantwoord word. Die antwoorde moet deurlopend na die voorsittende beampte gerig word. Effektiewe luister en professionele taalgebruik moet deurlopend toegepas word. Dit is onvanpas om emosioneel betrokke te raak en te lag of huil of kwaad te raak. Dit moet in gedagte gehou word dat ondervraging nie persoonlike aanvalle is nie, maar eerder

aanvalle is op die inhoud van die vonnisverslag en die proefbeampte se deskundige opinies.

- Die getuienis van die proefbeamptes moet **eerlik en betroubaar** wees. Met die getuienis van die proefbeampte moet hy/sy die hof oorrede van die waarheid van sy/haar inligting en opinies. Inligting moet verifieer word en 'n bronnelys moet saamgestel word. Alle antwoorde moet gemotiveer word; die proefbeampte moet praat vanuit 'n basis van wetenskaplike kennis en opleiding.
- Die **staatsaanklaer is die beskikker van die hof** en is dus in beheer van die verrigtinge in die hof. Alle reëlins soos uitstel vir die indiening van die voorvonnisverslag of bepaling van 'n tyd vir die aanbieding van dié verslag in die hof, moet deur die aanklaer getref word. Die voorvonnisverslag en afskrifte daarvan word ook by die aanklaer ingehandig. Verslae mag nooit aan die landdros of verdediging self oorhandig word nie. Dit is die taak en funksie van die aanklaer.
- Die inhoud van die verslag word nie **voor die aanbieding daarvan bespreek** nie. In die opsig moet die proefbeampte 'n vertroulikheidskode handhaaf. Dit is byvoorbeeld ontoelaatbaar om die gevolgtrekkings en aanbevelings van die verslag te bespreek met die klaer, gemeenskapslede of die media.
- **Persoonlike gesprekke** en individuele konsultasies met die staatsaanklaer of verdediging is oneties. Gesamentlike konsultasies is egter aanvaarbaar en toelaatbaar.
- **Respektbetoning** vir die hof is noodsaaklik. Die proefbeampte moet 'n buiging maak, met voorkant na die voorsittende beampte, wanneer die hof binne gekom word. Saam daarmee moet die voorsittende beampte altyd aangespreek word. Gedurende ondervraging moet die aanspreekvorm van “edelagbare”, in die geval van 'n landdros of streeklanddros, en “u edele”, in die geval van 'n regter, deurlopend gebruik word.
- Die proefbeampte moet **getuig vanaf die getuiebank**. Die uitlees van die voorvonnisverslag vind plaas na die aflegging van die eed. Dit moet ingedagte gehou

word dat indien proefbeamptes geloofsbesware teen die aflê van die eed het, dan moet daar vooraf met die aanklaer gereël word om bevestiging af te lê.

- Die voorvonnisverslag word altyd **opgestel in die taal van die oortreder**, behalwe as die oortreder daartoe instem dat die proefbeampte se moedertaal gebruik kan word. Daarenteen vind beantwoording van vrae plaas in die moedertaal van die proefbeampte.
- Gedurende **kruisondervraging** moet die volgende ingedagte gehou word:
  - (a) Die proefbeampte moet sy/haar standpunte handhaaf en sodoende aan die hof oordra dat hy/sy in sy/haar gevolgtrekkings en aanbevelings glo.
  - (b) Antwoord waar moontlik net “ja” of “nee”. Met die verstrekking van onnodige inligting, verskaf die proefbeampte gronde vir kruisondervraging.
  - (c) Die vraag moet nie vooruitgehoop word nie en wanneer beswaar teen ‘n vraag of antwoord aangeteken word, hou onmiddelik op met praat.
  - (d) Die proefbeampte moet konsekwent in sy/haar beantwoording van vrae wees. Indien daarvan afgewyk word, kan dié getuienis verwerp word.
  - (e) Laat die taak van beswaar aantekening teen ‘n vraag oor aan die party wat die verslag versoek het en hoofondervraging behartig het, in welke geval die staatsaanklaer of verdediging. Dit is nie die taak van ‘n getuie om beswaar in ‘n hof aan te teken nie.
  - (f) Na afloop van kruisondervraging kan herondervraging geskied. Herondervraging word gelei deur die party wat hoofondervraging behartig het. Met herondervraging vind opheldering van aspekte plaas wat tydens kruisverhoor onduidelik gelaat is. Die proefbeampte werp dus meer lig op antwoorde wat verskaf was gedurende kruisondervraging. Dit is noodsaaklik

dat die proefbeampte konsekwent is met betrekking tot sy/haar opinies, feite en gevolgtrekkings.

- Die houding van die proefbeampte moet spreek van **selfvertroue en professionaliteit**. Elke vraag wat in die hof aan die proefbeampte gestel word, moet nie suspisies bejeën word nie. Dit kan 'n indruk van onsekerheid en senuweeagtigheid laat. Die professionaliteit van die proefbeampte sal verhoog wanneer elke vraag spesifiek en op die punt af beantwoord word. Vermý die gebruik van “ensovoorts” of “ensomeer”.
- Na die uitlees en inhandiging van die voorvoninsverslag moet die **inhoud daarvan bevestiging** word.
- **Geheueverfrising** kan plaasvind. Sou die proefbeampte gedurende kruisondergraving van mening wees dat lêerinhoud eers genader moet word voordat 'n antwoord gegee kan word, word voorgestel dat daar om 'n verdaging gevra word. Dit moet egter in gedagte gehou word dat sou die hof op enige tydstop verdaag en die aanbieding van die verslag en getuienis is nie reeds voltooi nie, mag geen gesprekke daarop gevoer word met gemeenskapslede en/of klaers nie. Gesprekvoering kan slegs plaasvind met dié party wie die ondervraging in die hof gelei het voor die verdaging.
- Die proefbeampte moet **verskoon** word deur die hof na afhandeling van getuienis. In gevalle waar die landdros nie 'n duidelike indikاسie gee nie, moet die beampte vra of hy/sy verskoon is.
- Dit gebeur periodiek dat die proefbeampte **ontevrede** is aangesien die hof nie die voorgestelde aanbeveling aanvaar het nie. Die proefbeampte mag egter nie sy/haar ontevredenheid in die hof wys nie. Die landdros kan tydig na die verdaging van die hof daarvan meegedeel word, maar die hof staan onder geen verpligting om die aanbeveling te aanvaar nie.

- Die proefbeampte moet streef na die handhawing van **professionele verhoudinge**.

Indien aan die voorafgaande vereistes voldoen word, sal die proefbeampte effektief binne die regsopset kan funksioneer en as 'n deskundige getuie erken word.

4.5 DIE AANBEVELINGS VAN DIE PROEFBEAMPTE

Die doel van kriminele hofverrigtinge is die straf van die oortreder met vonnisoplegging (Snyman 1984: 12-13). By die oorweging van 'n straf vir 'n spesifieke oortreder tree die deelname van die proefbeampte na vore in die bewerking van strafindividualisasie. Derhalwe bepaal Artikel 274 van die Strafproseswet, No 51 van 1977, dat die hof, voor die oplegging van vonnis, getuienis kan aanhoor wat toepaslik is om die hof toe te lig oor 'n gepaste vonnis vir die oortreder. Dit is in hierdie lig dat die proefbeampte se deskundige getuienis aangehoor word.

Die taak van die proefbeampte is nie afgehandel met die beligting van alle relevante faktore van die oortreder aan die hof nie. Soos Van der Merwe (1980: 131) dit stel moet 'n voorvonnisverslag afgesluit word deur 'n aanbeveling rakende toepaslike vonnisoplegging. Die skrywer lewer kritiek op die min aandag wat proefbeamptes in verslae gee aan die vraag na vonnisoplegging. Tesame hiermee tree klagtes van juriste na vore oor proefbeamptes se sydigte en onrealistiese vonnisaanbevelings wat voortspruit uit onvoldoende aandag spandeer aan die bespreking van die uitvoerbaarheid van vonnismoonlikhede en die voordele wat die oortreder sowel as die gemeenskap daaruit behoort te trek (Prinsloo 1991: 104; Raymor, Smith & Vanstone 1994: 63). Die mening word deur Van der Merwe (1980: 131) en Adres & Spiro (1985: 103-105) gehuldig dat gelyke aandag en moeite aan die bespreking oor 'n toepaslike vonnisaanbeveling spandeer moet word, aangesien die verslag juis handel oor die kwessie van straftoemeting.

Ashford, Macht & Mylym (1987: 199) ondersoek die vraag na of proefbeamptes in die "beste belang" of as "advokate" vir die kliënt moet optree en daarvolgens vonnisaanbevelings moet rig. Met die aanbieding van die "beste belang" benadering stel die skrywers dit dat 'n

proefbeampte se getuienis en aanbeveling ten eerste onpartydig moet wees en gebaseer moet word op 'n professionele kennisbasis. Onpartydigheid is essensieel van aard en verseker dat verslae en getuienis nie maklik betwis kan word nie. Met die versekering van onpartydigheid verhoog die waarskynlikheid dat die hof gunstig sal reageer op opinies aangaande die beskuldigde se funksionering. Die gevolgtrekking word bereik dat 'n sydige aanbieding van feite in die hof uitgesonder en weerlê sal word en tot nadeel van die kliënt sal strek by straftoemeting. Gothard (1989: 66) kom tot 'n soortgelyke gevolgtrekking deur te stel dat objektiewe vonnisaanbevelings verseker dat die kliënt se beste belange behartig word. Sodoende word ook bygedra tot die primêre doelstellings van proefdienste.

Met die strewe na die formulering van 'n gepaste vonnisaanbeveling en met die aanvaarding van die "beste belang" benadering waartydens onpartydigheid onderskryf word, is dit nodig om ondersoek in te stel na **daardie faktore wat 'n proefbeampte in aanmerking moet neem in die bepaling van 'n geskikte vonnis**. Verskillende skrywers handhaaf eiesoortige menings oor watter aspekte in aanmerking geneem moet word. Stone (1992: 559-565) is van mening dat die faktor van "erns" ondersoek moet word in die inkorporering van maatskaplike data in logiese beredenerings rakende vonnisoplegging. In hierdie opsig moet die "erns" ondersoek word van: (1) die omstandighede van die beskuldigde, (2) die voorgenome of potensiële skade verrig, (3) die kriminele rekord, (4) die houding teenoor die oortreding en (5) die potensiaal tot verandering.

Ades en Spiro (1985: 103) stel dat die besluit rakende vonnisoplegging verskeie faktore in aanmerking moet neem wat die proefbeampte in die aanbieding van deskundige getuienis moet aanspreek. Straftoediening, hervorming en afskrikking is van die relevante basisse van straftoemeting waaroor die proefbeampte homself kan uitlaat. Derhalwe moet die proefbeampte die regsprekende beampte in sy/haar taak van straftoemeting bystaan. Proefdienste se bydra in strafhowe is juis daarin geleë dat toenemende regverdiging bestaan vir die spesifieke bestawwing van 'n oortreder (Klopper 1990: 140 & 149).

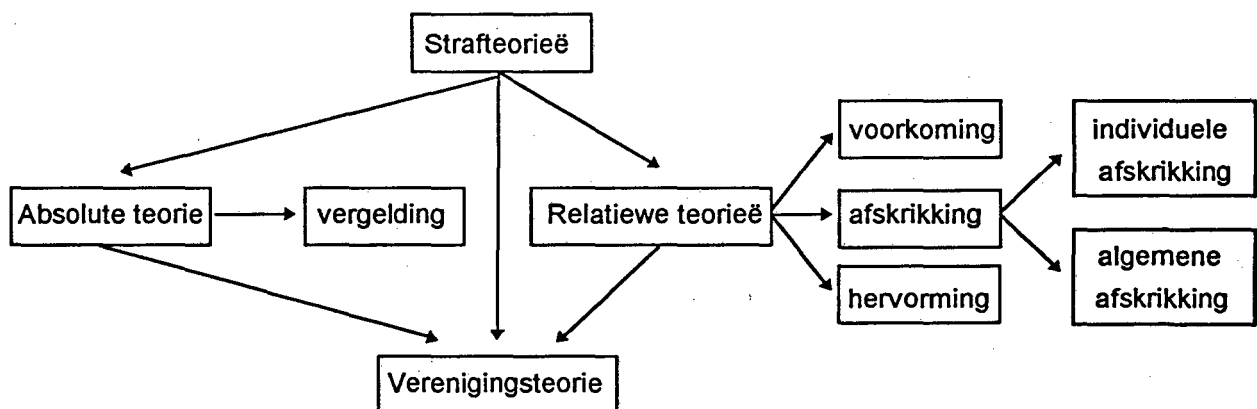
Dit is gevolglik die submissie van hierdie ondersoek, te same met reeds vermelde motiverings van skrywers, dat proefbeamptes dieselfde aspekte as regsprekende beamptes in aanmerking moet neem in die bepaling van gepaste vonnismoontlikhede. Dit behels die leen van

vakkundige kennis vanuit die strafreg. Die beginsels van vonnisoplegging deur howe uitgewerk is die strafoogmerke en die sogenaamde “trits” in Zinn (Kriegler 1993: 651-652). Saam daarmee kan skrywers van kriminologiese werke, menings van howe en verslae van vele kommissies van ondersoek in oënskou geneem word en blyk dit dat ooreenstemming bestaan oor die aantal kriteria of riglyne wat by vonnisoplegging in aanmerking geneem moet word. Hierdie algemene riglyne sowel as die beginsels waarop vonnisoplegging berus, word gevolglik bespreek ten einde die proses van besluitneming rakende toepaslike straftoemeting toe te lig.

4.5.1. Beginsels

4.5.1.1 Strafteorieë

Met die bestudering van die strafteorieë word insig verkry in die tipe vonnis wat opgelê behoort te word sowel as die regverdiging daarvoor. Strafteorieë wys derhalwe heen na die strafoogmerke van vonnisoplegging. Daar bestaan verskeie strafteorieë, sommige histories en ander meer modern wat in 'n mindere of meerdere mate steeds hedendaags in strafhowe benut word. Die vernaamste teorieë waaruit die strafoogmerke blyk, word soos volg skematies uiteengesit:

FIGUUR 4.1

Skematiese voorstelling van strafteorieë

Die volgende bespreking verskaf 'n oorsig van die vernaamste strafteorieë soos skematies voorgestel in Figuur 4.1.

(a) Die absolute- of vergeldingsteorie

Straf word as 'n doel opsigself beskou (Van Niekerk 1996: 43). Hierdie teorie is van 'n retrospektiewe aard en soos Klopper (1990: 142) en Snyman (1998: 14) dit stel dui dit op die regshistories perspektief van straftoemeting waartydens die straf by die oortreding moet aanpas. Hiermee word verklaar dat daar 'n balanseringsfaktor bestaan tussen die opgelegde straf en die morele verwythbaarheid van die oortreder deur die gemeenskap, vir die skade wat hy/sy deur sy/haar kriminele daad berokken het. Die strafoogmerk van **vergelding** tree gevolglik na vore.

Vergelding bied beskerming aan die gemeenskap, terwyl die belange van die oortreder egter uit die oog verloor word. Die geleentheid word aan die oortreder gegee vir berou en boetedoening, maar hy/sy word as 'n uitgeworpene beskou. Daarenteen werk die faktor van vergelding mee tot die uitbou van wetsgehoorsaamheid en die bevestiging van solidariteit in die gemeenskap.

Die mening word in verskeie oorde gehuldig dat daar in hedendaagse straftoemeting min of geen plek vir vergelding as 'n strafoogmerk bestaan nie. In hierdie opsig stel Kriegler (1993: 652) dat die belangrikheid van vergelding as 'n strafoogmerk afgeneem het. Daarenteen beweer Van Niekerk (1996: 44) dat vergelding steeds 'n vernames faktor by vonnisoplegging is. Klopper (1990: 145) huldig dieselfde opinie, maar gaan egter verder deur te verduidelik dat hy daarvan oortuig is dat vergelding steeds die vertrekpunt en basis is waarop ons howe se uitsprake berus. Tereg word na die Viljoen-kommissie* (1976) se bevindinge verwys wat bevestig dat vergelding die grondliggende maatstaf in die bepaling van 'n gepaste vonnis is. Dit is egter noodsaaklik dat die vergeldingselement nie oor- of onder beklemtoon word nie,

*Die Viljoen-kommissie was 'n offisiële kommissie van ondersoek gedurende 1976 na die strafstelsel van die Republiek van Suid-Afrika.

maar eerder sorgvuldig vervleg moet word met faktore van afskrikking en hervorming (Klopper 1990: 145-146).

Vergelding is die bepaalde strafoogmerk wat uitdrukking gee aan die verliese van klaers en verontwaardiging van regsdenkendes oor die laaghartige en skandelijke misdaad gepleeg deur die oortreder (Kriegler 1993: 652).

(b) Die relatiewe of doelteorieë

Straf word as die middel tot 'n verdere sekondêre doel beskou en het die bevordering van die openbare belang ter harte (Van Niekerk 1996: 44; Kriegler 1993: 652). Die sekondêre doel wat nagestreef word is relatief tot die verandering wat meegebring wil word. Die relatiewe of doelteorie blyk toekomsgerig; klem word geplaas op die impak wat die hof wens om te bereik by wyse van vonnisoplegging. Die sekondêre doel verander volgens Snyman (1984: 14) van een relatiewe teorie tot die volgende en daar kan drie uitgesonder word:

(i) Die afskrikkingsdoelwit

Kriegler (1993: 652) stel dat howe hedendaags afskrikking as die oorheersende en universeel erkende doel van straf beskou. Die strafoogmerk van afskrikking kan opgedeel word in individuele of algemene afskrikking (Snyman 1984: 17). **Individuele afskrikking** het ten doel om die spesifieke oortreder af te skrik van die pleeg van verdere of toekomstige oortredings. Die afskrikkingsdoelwit behels dus die persoonlike strafervaring of -belewenis van die individuele oortreder. Met die benutting van die afskrikkingsdoelwit in vonnisoplegging word gepoog om 'n straf op te lê wat effektief sal wees om die oortreder te weerhou van misdadige gedrag. In die opsig word nie bedoel dat die oortreder noodwendig 'n vonnis van gevangenisstraf moet uitdien nie; die oplegging van 'n opgeskorte vonnis kan dieselfde effek hê. Dit is die taak van die hof om oor genoegsame kennis van die spesifieke oortreder te beskik om te weet watter tipe vonnis sal as genoegsame afskrikking dien.

Algemene afskrikking poog om met die straf wat 'n besondere oortreder opgelê word te dien as afskrikking vir enige potensiële oortreder in die gemeenskap waarbinne die besondere oortreder homself/haarself bevind. Gemeenskapslede word sodoende weerhou van die pleeg van die spesifieke oortreder se oortreding, sowel as aanverwante oortredings wat dieselfde gevolge kan inhou.

(ii) Die hervormings of rehabilitasiedoelwit

Dié doelwit van straf is die hervorming van die oortreder sodat hy/sy weer 'n morele wetsgehoorsame burger van die gemeenskap kan wees. Verbetering van die oortreder, wat betref sy/haar gedrag, gesindheid en lewenshouding, word nagestreef. In dié opsig word klem nie geplaas op die oortreding opsigself, die skade berokken of die afskrikwaarde van straf nie. Die klem word eerder verskuif na die persoon en persoonlikheid van die oortreder.

Die uitgangspunt van die hervormingsdoelwit is dat die oortreder misdadige gedrag toon vanweë persoonlike tekortkominge of gebreke. Fokus word op die spesifieke oortreder se agtergrond, vorming en predisposisie tot misdaadpleging geplaas. Gepaardgaande hiermee is die bevrediging van tekortkominge en selfverwesenliking die doeleinde van dié uitgangspunt. Snyman (1984: 19) maak die aanname dat die doelwit slegs effektief toegepas kan word waar die oortreder relatief jeugdig is of 'n diepliggende begeerte tot verandering en hervorming toon. Ouer oortreders toon meer gevestigde gedragspatrone en die aflê van negatiewe gewoontes en insiggewende verandering tree meer selde in (Newman & Newman 1987: 468-471).

Van Niekerk (1996: 44) hul die mening dat die mees algemene regverdiging vir rehabilitasie as strafoogmerk daarin geleë is dat dit afgestem is op die voorkoming van misdaad en die uiteindelijke beskerming van die gemeenskap. Die oortreder as persoon word behandel en teruggeplaas in die gemeenskap nadat genoegsame rehabilitasie ingetree het. Snyman (1984: 19) bepleit egter vir realisme wanneer die oogmerk van rehabilitasie by vonnis oorweeg word. Die skrywer is tereg van mening

dat nie alle oortreders kan rehabiliteer nie en dat die oogmerk dikwels meer 'n ideaal as 'n realiteit is. Die bewys daarvoor is in die hoë persentasie residivisme geleë.

Die behandeling van die oortreder met vonnisoplegging moet nie die enigste oorweging van die proefbeampte wees in die evaluering van gepaste vonnismoonlikhede nie. Sodanige ingesteldheid sal lei tot tonnelvisie en kan deur die hof afgemaak word as sydige, onrealistiese vonnisaanbevelings. In die opsig stel Howes (1992: 78) dat daar in veral misdadigefokusde maatskaplike werk wegbeweeg moet word vanaf die behandelingsmodel na 'n ekosisteembenadering. Met die bestudering van die behandelingsmodel tree die proefbeampte as die pleitbesorger van die beskuldigde op. Faktore soos die beskuldigde se realistiese vermoëns tot rehabilitasie, insig in die skade berokken deur sy/haar kriminele daad en beskerming van die breë gemeenskap teen kriminele aksies, word noodwendig uit die oog verloor. Sodanige eensydige aanbevelings sal deur die hof verwerp word en die proefbeampte se kredietwaardigheid kan aan bande lê. Daarenteen met die aanvaarding van die ekosisteembenadering word die beskuldigde in sy/haar totale ekosisteem beskou. Sodanige benadering aksensueer die proefbeampte se onpartydige en doelmatige beskouing van die oortreder in sy/haar totaliteit (Howes 1992: 79; Gothard 1989: 66-67). Die ekosisteembenadering word in hierdie studie as gepaste metode van doelgerigte assessering van jeugoortreders beskou.

(iii) Die voorkomingsdoelwit

Straf van die oortreder is gerig op die algemene voorkoming van misdaad deur beide die individuele oortreder en die breë gemeenskap. Van Niekerk (1996: 44) omskryf die doelwit meer uitgebreid, deur te verduidelik dat straf gerig is op misdaadvoorkoming deur die blootstelling van die gemeenskap aan liggaamlike en psigiese lyding en verliese as gevolg van misdaad. Die gemeenskap pas dan strafsanksies toe met die oog op 'n ordelike samelewingsbestel (Neser 1992: 210).

Snyman (1984: 16) is van mening dat die voorkomingsdoelwit met sowel die afskrikkings- en hervormingsdoelwit kan oorvleuel, aangesien afskrikking en

hervorming ook beskou kan word as metodes waardeur misdadvoorkoming toegepas kan word. Terselfdertyd moet daarteen gewaak word dat die doelwit, soos alle ander strafdoelwitte, nie afsonderlik by vonnisoplegging toegepas word nie. Die toepassing van die voorkomingsdoelwit moet getemper word deur die ewewigtige bywerking van die ander doelwitte.

(c) Verenigingsteorie

Met die bestudering van die absolute en relatiewe strafteorieë blyk dit duidelik dat elke teorie relevante aspekte bevat wat by vonnisoplegging oorweeg moet word. Snyman (1984: 25) is in ooreenstemming hiermee en vermeld dat elke teorie 'n kern waar- en toepaslikheid insluit, maar ook noemenswaardige leemtes bevat sou dit alleenstaande toegepas word. Met die aanvaarding van al dié strafteorieë deur die howe, spreek dit vanself dat een teorie nie as superieur tot die ander toegepas kan word nie. Net soos elders in die westerse wêreld, word 'n **kombinasie** van al die teorieë toegepas. **Slegs met die vereniging van die reeds vermelde strafteorieë kan gepraat word van toepaslike vonnisoplegging.**

Snyman (1986: 25) is dit verder eens dat al bogenoemde teorieë op 'n breë en algemene vlak by mekaar aansluit. Die versoening van die strafteorieë is daarin geleë dat die vergelding van 'n misdaad lei tot die afskrikking van die oortreder en die gemeenskap en gevolglik die voorkoming van misdaad. Die strafoogmerke **van vergelding, afskrikking, hervorming en voorkoming** toon ooreenkomste en bande met mekaar, terwyl vergelding as een van die beste maniere van afskrikking beskou word (Snyman 1984: 25; De Wet 1985: 209-211).

Kritiek kan wel teen die verenigingsteorie uitgespreek word met die bestudering van Snyman (1984) se siening oor die algemene versoenbaarheid en aaneensluiting van die absolute en relatiewe strafteorieë by mekaar. Dié aaneensluiting tussen die strafdoelwitte van **vergelding, afskrikking en voorkoming** tree duidelik navore in soverre afskrikking en gevolglike voorkoming van misdadpleging deur middel van vergelding plaasvind. Tesame hiermee kan daar op 'n indirekte wyse van die versoening van **afskrikking, voorkoming en rehabilitasie** gepraat word. Rehabilitasie of hervorming van die oortreder lei tot die voorkoming van misdaad. Hervorming word dus nagestreef in 'n poging om die oortreder te weerhou van

verdere misdaadpleging, terwyl die hervormde oortreder afgeskrik word van die pleeg van verdere misdade deur sy/haar persoonlike belewenis van rehabilitasie, sy/haar herintegrasie in die gemeenskap en sy/haar herstel na 'n morele wetsgehoorsame landsburger (van Niekerk 1996: 44). Die dilemma ontstaan egter om 'n **band tussen rehabilitasie en vergelding** op te spoor. Die versoening van dié strafdoelwitte blyk nie duidelik nie. Derhalwe word rehabilitasie nie oorweeg as die hof op 'n ernstige misdryf soos moord vir 'n oortreder lewenslange gevangenisstraf oplê en die strafdoelwit van vergelding beklemtoon nie.

4.5.1.2 Die “trits” in Zinn

Die bekende “trits” in Zinn verwys na die drie hoofoorwegings wat deur howe in aanmerking geneem word by vonnisoplegging of soos Kriegler (1993: 651) dit stel, die vermaanste beginsel by straftoemeting. Die “trits” kry sy oorsprong in die saak van die Staat teen Zinn; Saak No 1969(2) SA 537(A). Na skuldigbevinding op 14 klagtes van bedrog en 221 klagtes van diefstal voortspruitend uit oneerlike handelinge deur die oortreder in sy hoedanigheid as 'n direkteur van 'n maatskappy, het hy na die appélafdeling geappelleer teen sy vonnis. Appel Regter Rumpff, het die appel aangehoor en 'n uitspraak van groot belang gemaak. Die waarde van die uitspraak is daarin geleë dat die hof die drie belangrikste oorwegings wat in aanmerking gemeen moet word by die oplegging van vonnis, kernagtig uiteengesit en noukeurig toegepas het (Snyman 1984: 25).

Die drie hoofoorwegings wat in aanmerking geneem moet word is **die misdaad, die misdadiger en die belange van die gemeenskap**. Die drie oorwegings dien derhalwe as die aanwendingsveld van die strafoogmerke soos verkry in die verenigingsteorie (Snyman 1984: 25). Met die bestudering van die konsep van “misdaad” word veral oorweging geskenk aan die erns van die skade verrig. Hier is die vergeldingsdoelwit die fokus (Kriegler 1993: 651-652). Die konsep “misdadiger” verwys na die persoonlike omstandighede van die oortreder, invloede en redes vir die pleeg van die misdaad en persoonlike vooruitsigte tot rehabilitasie en verandering tot 'n regsgehoorsame lid van die samelewing (De Wet 1985: 212-213; Kriegler 1993: 652). Die konsep sluit nou aan by die hervormingsdoelwit. Met die laaste element van die drietal, “die belange van die gemeenskap” word bedoel die beskerming van die samelewing teen 'n gevaarlike misdadiger, en/of die afskrikking van gemeenskapslede tot

misdaadpleging, en/of die uitdrukking gee aan die gemeenskap se verontwaardiging by die verbreking van die reg. Hier kom die voorkomings-, algemene afskrikkings- en vergeldingsdoelwitte sterk na vore (De Wet 1985: 214-216; Kriegler 1993: 652).

'n Gesonde balans moet gehandhaaf word tussen die drietal faktore by die oorweging van vonnis (Snyman 1984: 26; Klopper 1990: 142 & 145-146; Van der Merwe 1994: 201). Die een faktor moet nie oorbeklemtoon word sodat die ander uit die oog verloor word nie. Terselfdertyd kan bepaalde kombinasies of gewig nie aan elke faktor vooraf toegeken word wat soos 'n vaste formule in elke saak toegepas kan word nie. In die opsig tree strafindividualisasie na vore. Hiervolgens word die uitgangspunt van elke oortreder en oortreding, en derhalwe elke strafsak, is uniek, toegepas.

Alhoewel die "trits" in Zinn 'n wye toepassingsveld geniet, bestaan daar verskeie kritiek teen juriste se vermoë om die "trits" toe te pas sowel as teen die "trits" self. Klopper (1990: 145) stel dat die mening in sommige oorde gehuldig word dat daar deesdae min of geen plek vir vergelding in straftoemeting bestaan nie. Daar teenoor noem die skrywer dat daar hedendaags oordrewe klem geplaas word op die "oortreder" element van die drietal en dat rehabilitasie as enigste oogmerk uitgesonder word. Die gevolgtrekking word egter bereik dat vergelding steeds die basis van straf in howe is en dat beide rehabilitasie en vergelding tuis hoort in die "trits" in Zinn (Snyman 1984: 25). Die mening word gehuldig dat straftoemeters die vermoë moet ontwikkel om al die oogmerke van straf behendig binne die konteks van die "trits" te balanseer.

Van der Merwe (1994: 201-202) staan krities teenoor die uiteensetting van faktore in die "trits" en bevraagteken die gebruikswaarde daarvan by vonnisoplegging. Die skrywer meen dat die doelwitte van straftoemeting, soos verkry in die verenigingsteorie, in meer as een van die kategorieë van die "trits" geplaas kan word, wat tot oorvleueling aanleiding gee. Die skrywer is gevolglik van mening dat daar slegs twee rolspelers of kategorieë is wat by strafoplegging in aanmerking geneem moet word, naamlik die "oortreder" en die "gemeenskap". Die "oortreding" lei tot die verbreking van die harmonie tussen die twee rolspelers, maar kan nie as 'n aparte faktor beskou word nie. Die spanning tussen die twee

rolspelers word verlig by wyse van straf, in die vorm van blaam afkomstig vanaf die gemeenskap.

4.5.2 Algemene riglyne

4.5.2.1 Geregtigheid

In die bepaling van 'n doeltreffende dog regverdige vonnis moet daar tussen die aspekte van wraak en vergelding onderskei word. Kriegler (1993: 650) stel dit uitdruklik dat hierdie twee aspekte niks met mekaar geneem het nie en dat daar nooit by straftoemeting die indruk van toorn, drif of selfs opgewondenheid geskep moet word nie. Tereg moet straftoemeting geskied op 'n begenadigde en besadigde wyse (De Wet 1985: 209).

Soortgelyk moet die proefbeampte empatie vir die betrokke beskuldigde toon waarmee gehandel word. Persoonlike emosie, eie selfsugtige doelstelling, versteekte agendas en derhalwe gevoelens van haat en wraaksigtigheid, mag nooit op 'n bewustelike of onbewustelike wyse die proefbeampte se evaluering van gepaste vonnismoontlikhede beïnvloed nie. Objektiviteit, professionele optredes en regverdigheid is wel die nie-onderhandelbare vereistes gestel aan proefbeamptes se optrede en meningsvorming wat betref vonnisaanbevelings (Van der Merwe 1980: 126).

4.5.2.2 Afskrikking

Die opgelegde vonnis moet daarop gerig wees om die betrokke beskuldigde te weerhou van misdadigheid, maar moet ook gemeenskapslede tot voorbeeld strek in hul afskrikking van misdade. Kriegler (1993: 653) verduidelik egter dat daarteen gewaak moet word om 'n onredelike straf vir die besondere beskuldigde voor die hof op te lê in 'n poging om hom/haar of andere van misdaadpleging af te skrik. Die bepaalde straf word tog primêr opgelê vanweë die betrokke misdryf. Omvangryke onreg sal aangedoen word as 'n persoon gestraf word vir gedrag wat hy of andere moontlik kan toon of herhaal. Tesame hiermee kan die riglyn nie oorbeklemtoon word nie; die hoë getal residivisme en wêreld wye navorsing wys daarop dat

die bewese vermoë van straf om misdaad te voorkom, maar dra swak is (De Wet 1985: 213; Kriegler 1993: 653).

4.5.2.3 Gevoelens van die gemeenskap

Die gevoelens van die gemeenskap moet op die hart gedra word by die oorweging van gepaste vonnismoontlikhede (Snyman 1984: 26; Kriegler 1993: 652). Hierdie gevoelswaarde van omringende gemeenskappe kan op twee wyses geïnterpreteer word. Ten eerste moet die gemeenskap kan aanvoel dat hoewe die handhawing van vreedsame en beveiligde lewenstoestande as 'n prioriteit beskou. Vonnis word dus gerig ten einde die beskerming en veiligheid van elke individu in elke gemeenskap na te streef en te bewerkstellig. Tweedens moet die opgelegde vonnisse uitdrukking gee aan wetgehoorsame gemeenskappe se gevoelens van verontwaardiging en verontregting oor die misdryf begaan (Kriegler 1993: 652; Van Niekerk 1996: 43-44). Desnieteenstaande stel Kriegler (1993: 653) dit dat die geregverdigde toorn van die belanghebbende gemeenskap nie die oordeel van hoewe moet oorskade of verduister nie.

In die geval van vonnisaanbevelings voortspuitend uit voorvonnisverslae, mag proefbeamptes soortgelyk nie uitsluitlik gelei word deur die negatiewe of wrokkige gevoelens van die gemeenskap of betrokke klaers in die evaluering van gepaste vonnismoontlikhede nie. Die gevoelswaarde van die gemeenskap moet slegs ewewigtige aandag geniet, te same met ander oorweginge en riglyne, by die bepaling en voordra van gepaste vonnismoontlikhede in strafhowe.

4.5.2.4 Belange van die gemeenskap

Die strafregstelsel se ontstaan is te wyte aan gemeenskappe se sanksionering van die gereg om die reg toe te pas en orde te handhaaf. Die hele strafregstelsel is dus daarop gerig om die belange van die gemeenskap te bedien; en straftoemeting, 'n integrale deel en finale funksie van dié stelsel, het dieselfde strewe en bestaansreg (Kriegler 1993: 653; Van der Merwe 1994: 201).

Straftoemeting se strewe is nie per se bestraffing nie, maar die opvoeding en beskerming van gemeenskappe. Daar moet egter ook in gedagte gehou word dat die gemeenskap se belange by vonnisoplegging gedien moet word, eerder as die wense van die gemeenskap (Kriegler 1993: 653). Howe se funksie by vonnisoplegging kan dus met meer duidelik uiteengesit word as die ontlooting van konflik, ontmoediging van eiereg, beskouing van die eiesoortige persoon van die beskuldigde en bowenal, geregtigheid (Snyman 1984: 16-17; De Wet 1985: 209-221).

Hierdie beginsel moet rigting aan proefbeamptes verskaf in die bepaling van toepaslike vonnisopsies, maar soos by vonnisopleggers, moet proefbeamptes met integriteit, objektiwiteit en billikheid die beginsel regverdig toepas. Die proefbeampte moet nie toelaat dat publieke mening oor watter tipe straf toepaslik is om aan te beveel, sy/haar professionele evaluasies en gevolgtrekkings, soos dit voortspruit uit die voorvonnisondersoek, domineer nie (Van der Merwe 1980: 131). Des te meer moet die evaluasies en vonnisaanbeveling van die proefbeampte in hierdie tydges van geweld en openbare onstabiliteit 'n toonbeeld van toepaslikheid, doeltreffendheid en akuraatheid wees. Terselfdertyd moet die koste en uitvoerbaarheid van die aanbevole strafopsies oorweeg word, beide wat mensemateriaal, kostes en die vermoëns van die gemeenskap aanbetref.

4.5.2.5 Konsekwentheid

Dit is die uitgangspunt van vele howe en kommissies van ondersoek dat gelykberegting 'n onmisbare komponent in geregtigheid en derhalwe vonnisoplegging is. Kriegler (1993: 650-651) is van mening dat gelyksoortige persoonlike omstandighede van beskuldigdes wat gelyksoortige misdade pleeg onder ooreenstemmende omstandighede, gelyksoortig behandel moet word by vonnisoplegging. Daar teenoor meen die skrywer dat die toepassing van absolute konsekwentheid natuurlik onbereikbaar is, maar dat howe nogtans so ver moontlik aan hierdie beginsel uitvoering moet gee.

Alhoewel hierdie uitgangspunt sowel as die hedendaagse konsep van strafeenvormigheid by vele howe aanklank vind en ook in wetgewing, by wyse van die Artikel 51 (minimum vonnis vir sekere ernstige misdrywe vir persone bo 16 jaar) van die Strafreghwysigingswet, Wet No 105 van 1997, tot uitvoering gebring word, moet die proefbeamptes steeds elke

voorvonnisondersoek op sy eie meriete hanteer (Klopper 1990: 141). Die vonnisaanbeveling moet eerder 'n uitvloeisel van die logiese gevolgtrekkings van die ondersoek wees en nie 'n geleende vonnisuitspraak van 'n oënskynlike soortgelyke strafsak nie. Die standpunt word ook gehandhaaf dat elke persoon 'n individu in sy/haar eie reg is en slegs vanuit eie motiewe, denkwyses, invloede en opvoeding sy/haar gedrag rig (Cronje et al. 1987: 21). Elke persoon se optrede is eiesoortig en moet ooreenkomstig hanteer word. Die bedoeling van hierdie standpunt is egter nie dat die proefbeampte met die opstel van voorvonnisverslae en die formulering van vonnisaanbevelings nie moet funksioneer binne die raamwerk van wetgewing en die bepalinge van minimum strawe nie, maar eerder daarop ingestel moet wees om die beskuldigde met al sy/haar uniekhede en omstandighede volledig aan die hof te skets.

Gelykberegtiging dien eerder slegs as 'n riglyn vir straftoemeters ten einde te streef na konsekwentheid in hul eie vonnisse en in vergelyking met dié van hul kollegas (Snyman 1984: 26; Kriegler 1993: 651). Gelykheid moet egter nie tot beginsel verhef word nie, want howe het derhalwe 'n buigsame diskresie om te beoefen (Kriegler 1993: 651).

4.5.2.6 Persoonlike omstandighede en rehabilitasie

Die verpersoonliking van straf moet in aanvulling tot die konsekwentheid van straftoemeting beskou word. Kriegler (1993:652) verduidelik dat die persoonlike omstandighede van elke beskuldigde noukeurig nagegaan en in ag geneem moet word in die bepaling van 'n vonnis. Nie alleen verskaf die beligting van die beskuldigde se persoonlike omstandighede leidrade tot sy/haar motivering vir die pleeg van die oortreding nie, maar ook vir die geskiktheid en uitvoerbaarheid van die vonnismootlikheid. Tesame hiermee verskaf dit insig in sover die beoogde straf hom/haar persoonlik sal affekteer, in 'n poging om hom te lei tot nuwe insigte en te rehabiliteer.

Die proefbeampte word uitgesonder as een van die mees prominente professionele persone wat die persoonlike omstandighede van die beskuldigde en sy/haar vermoë tot rehabilitasie vir die hof uiteen kan sit (Ades & Spiro 1985: 96 & 99). Die proefbeampte stel ondersoek in na die persoonlike omstandighede en funksionering van die beskuldigde. Opeenvolgend word die strafverswarende en -versagtende faktore aanwesig in die oortreder se profiel belig ten

einde te same met die strafbepalings, -riglyne, die “trits” in Zinn, en deur ‘n proses van eliminering van ontoepaslike vonnisse, ‘n toepaslike vonnisaanbeveling te bereik.

4.5.3 Strafbepalende en -verswarende omstandighede

Die drietal elemente van die oortreding, die oortreder en die belange van die gemeenskap is die aanwendingsveld van die strafbepalings van vergelding, afskrikking, voorkoming en hervorming. Daarenteen kom strafbepalende of -verswarende faktore in die handelinge en profiel van die oortreder na vore wat die toepassing van die strafbepalings by straftoewysing, en derhalwe die bepaling van ‘n gepaste vonnismogelikheid, beïnvloed (Schmidt: 1986: 79 & 244). Tereg stel Andrews (1991: 440) dit dat spesifiek strafbepalende en -versagende faktore die hof lei in die vasstelling van ‘n toepaslike vonnis vir die oortreder.

Die uiteensetting van verswarende en versagende faktore blyk ‘n funksie van die proefbeampte in getuienis oor vonnisoplegging. In die opsig bevestig Sacco (1994: 160) dat die gebruik van deskundige getuies soos proefbeamptes in versagting van vonnis bepaal word deur bewysreg wat gebaseer is op die Strafbepalingswet, No 51 van 1977. Alhoewel die beskuldigde se regsvertegenwoordiger voor vonnisoplegging die hof toespreek oor versagende faktore teenwoordig in sy/haar profiel en die staatsaanklaer daarenteen fokus op die verswarende faktore aanwesig, tree die proefbeampte as deskundige getuie na vore in die onpartydige beligting van beide strafbepalende en -versagende faktore aanwesig (Andrews 1991: 441).

Getuienis ter strafbepalend of -versagend moet gebaseer word op die relevante aspekte en spesifieke feite van die betrokke strafsak (Sacco 1994: 160-161). Die aanbieding van strafbepalende faktore poog om die hof gunstig ten opsigte van die oortreder te beïnvloed om ‘n ligter vonnis op te lê. Daarenteen bewerk strafbepalende faktore die teenoorgestelde effek. Strafbepalende faktore help mee om die hof se veroordeling van die beskuldigde te verdiep en ‘n swaarder vonnis op te lê. Die aanbieding van oorheersende strafbepalende faktore bring mee dat die hof kan beslis dat die gemeenskap teen die beskuldigde se dade beveilig moet word en dat verwydering uit die gemeenskap na byvoorbeeld ‘n gevangenis toepaslik sal wees.

Andrews (1991: 440) meen dat die strafverswarende omstandighede wat by vonnisoplegging aangevoer kan word, beperk is tot daardie faktore wat spesifiek deur wetgewing gelys word. Strafverswarende faktore moet bo alle redelike twyfel deur die staat, by monde van die staatsaanklaer, bewys word voordat dit by vonnisoplegging in aanmerking geneem kan word. Daarenteen word strafversagende faktore nie beperk tot enige voorgeskrewe lys of omstandighede nie en hoef nie bo alle redelike twyfel bewys te word nie. Nieteenstaande word aanbeveel dat goeie motiverings vir vermelde strafversagende omstandighede verskaf word (De Wet 1985: 210-214; Sacco 1994: 160 & 166-167).

Omstandighede wat as strafverswarend en -versagend uitgewys kan word, word deur Andres (1991: 440-441) uiteengesit. Hierdie faktore word saam met opleidingsnotas vanaf Justisie Kollege, Pretoria (1997) beskou ten einde 'n volledige lys van strafversagende en -verswarende faktore soos volg uiteen te sit:

Strafverswarende omstandighede

- **Vorige veroordelings:** Die kriminele rekord (SAP69) van die beskuldigde kan geraadpleeg word. Aan die hand daarvan kan die volgende vrae gestel word:
  - Is die vorige misdade van dieselfde aard as die huidige?
  - Is die misdaad van 'n ernstige aard en is 'n element van geweld ter sprake?
  - Moet die publiek teen die beskuldigde beskerm word?
  - Wat is die frekwensie van botsings met die gereg en die tydsverloop tussen misdade?
- **Soortgelyke handeling in die verlede:** Alle handelings wat op onbeheerbaarheid en misdadige gedrag dui moet aangedui word. Die informasie bekom vanaf die kriminele rekord moet gekombineer word met kollaterale inligting van bronne oor kriminele gedrag en onbeheerbaarheid teenwoordig van kleins af.
- **Veelvuldige voorkoms van die spesifieke oortreding in die distrik/omgewing:** Strenger vonnisse word opgelê in distrikte/gemeenskappe waar misdaadpatrone of 'n hoë frekwensie van 'n spesifieke misdaad deurlopend voorkom. Daar word geredeneer dat sulke

gemeenskappe meer beskerming deur die gereg moet geniet ten einde gemeenskapsbeveiliging en afskrikking tot misdaadpleging mee te werk.

- **Sluwe beplanning om die misdaad te pleeg:** Momentele of impulsiewe gedrag was nie ter sprake nie. Die beskuldigde het met opset opgetree en was doelmatig in die beplanning en uitvoering van byvoorbeeld 'n moord of aanranding.
- **Vertrouensposisie:** Die beskuldigde het sy/haar posisie misbruik in die pleeg van die misdaad.
- **Moeilike opsporing:** Die motor- of handsakdief was moeilik opspoorbaar en uitsonderlike baie energie was spandeer ten einde 'n arrestasie te maak. In sulke gevalle moet die vonnis dien as afskrikking of vergelding.
- **Hulpelose slagoffers:** Die slagoffer wat skade gelei het was byvoorbeeld 'n bejaarde, blinde of kind.
- **Brutale optredes:** Die slagoffer wat byvoorbeeld gemartel voor sy/haar dood of met 'n mes aangerand ten einde sy/haar aktetas te roof.
- **Wapens betrokke gedurende die misdaad:** Messe of vuurwapens was byvoorbeeld gebruik ten einde die moord te pleeg.
- **Motief:** Daar was byvoorbeeld 'n winsmotief betrokke deurdat selfverryking voorgekom het.
- **Roekeloosheid, rasse-kwesies en gevaar:** Strenger vonnisse word opgelê in gevalle waar die oortreder ooglopend roekeloos opgetree het, 'n gevaar en/of lewensgevaarlike situasie vir andere geskep het en gedurende die pleeg van die misdryf teen 'n spesifieke ras gediskrimineer het.

Strafversagtende omstandighede

- **Tydperk van aanhouding:** Die klagstaat sal sodanige inligting verskaf. 'n Lang periode van aanhouding sal byvoorbeeld die periode van gevangenissetting na vonnisoplegging verkort. In die geval van jeugdiges moet vasgestel word of hy/sy aangehou was in 'n gevangenis of aanhoudingsplek.
- **Beïnvloeding:** Die moontlikheid van beïnvloeding deur 'n meer dominante beskuldigde of volwassene, in die geval van jeugoortreders, moet ondersoek word. In hierdie opsig kan die meganiese opname van die hofverrigting sowel as beskikbare verklarings vanuit die dossier benut word.
- **Invloed van skuldigbevinding op die leefwyse en toekoms van die beskuldigde:** Die skuldigbevinding kan byvoorbeeld lei tot die beskuldigde se verlies van 'n beroep en inkomste vir homself/haarself en sy/haar gesin.
- **Berou:** Ware berou moet vertoon word gedurende konsultasies, maar dit moet ook duidelik spreek vanuit sy/haar houding en gedrag. In hierdie opsig moet die volgende aspekte ondersoek word:
  - Die geestelike lyding, indien enige, van die beskuldigde na afloop van die misdaad.
  - Insig in die skade berokken deur die misdaad.
  - Beskuldigde se ware pogings tot verandering, gedragshervorming en rehabilitasie. Die beskuldigde se wesenlike vermoë tot rehablitasie moet ook beskou word.
  - Beskuldigde moet homself/haarself kan bewys as berouvol. Sy/haar dade moet spreek van sy/haar berou. Waak daarteen om te stel dat weens die feit dat die beskuldigde op die klagte skuldig gepleit het, aandui dat hy/sy berouvol is. Die teendeel is eerder waar, naamlik dat as 'n persoon onskuldig pleit beteken dit dat hy/sy nie berou het nie.
- **Deportasie:** Die beskuldigde word gedeporteer na skuldigbevinding wanneer hy/sy tydelik in die republiek was.

- **Dronkenskap:** Dronkenskap is 'n versagtende faktor wanneer 'n persoon alkohol gebruik ten einde moet bymekaar te skraap om 'n misdaad te pleeg of wanneer dit 'n element van die misdaad was. Dit is egter nie onder alle omstandighede versagtend nie. Dronkbestuur is nie versagtend nie.
- **Eerste oortreder:** Die beskuldigde het 'n skoon kriminele rekord en die huidige oortreding is sy/haar eerste botsing met die gereg.
- **Feitedwaling:** Die beskuldigde het nie geweet dat sy/haar optrede 'n misdryf is nie.
- **Gesinsverband:** Die invloed wat die strafsak, skuldigbevinding en vonnis van die oortreder op die gesin uitoefen moet deeglik ondersoek word.
- **Ouderdom en gesondheid:** Die beskuldigde se ouderdom en gesondheid speel 'n wesenlike rol by vonnisoplegging. In die opsig sal die hof 'n alternatiewe vonnis as gevangenisstraf oorweeg wanneer die beskuldigde bejaard is en swak gesondheid toon.
- **Graad van deelname:** Die beskuldigde se spesifieke aandeel by die oortreding is versagtend indien hy/sy 'n kleiner aandeel as die mede-beskuldigdes gehad het. Die landdros se uitspraak kan in die opsig gebestudeer word.
- **Jeugdigheid:** Dit is die uitgangspunt dat jeugdiges deur swak opvoeding aangespoor kan word tot misdaadplegging. Die jeugdige se insig in sy/haar gedrag kan meer beperk wees as die van 'n volwassene. Daarbenewens is die jeugdige meer vatbaar vir behandeling en die kondisionering van sosiaal-aanvaarbare gedragspatrone. Verminderde, beperkte of ontoerekeningsvatbaarheid is ter sprake by kinders onder die ouderdom van 14 jaar.
- **Vergoeding:** Die beskuldigde het reeds voor of tydens die verhoor die klaer of onderneming wat skade gelei het toepaslik vergoed.
- **Kumulatiewe effek van vonnis:** Die beskuldigde word op verskeie klagtes skuldig bevind. Vonnisse op die verskeie klagtes kan dan samelopend uitgedien word. Daarbenewens kan die

individuele straf op elke klagte verminder wanneer vonnisoplegging op verskeie klagtes gesamentlik plaasvind.

- **Opgeskorte vonnis:** Met die huidige oortreding word voorwaardes van 'n opgeskorte vonnis verbreek. Inwerkingtreding van sodanige opgeskorte vonnis vind dan plaas waartydens die beskuldigde dan meesal moet gevangenisstraf uitdien. Hierdie faktor kan as strafversagtend by die oorweging van 'n vonnis vir die huidige oortreding beskou word.
- **Lokwinke/lokvalle:** Daar kan geredeneer word dat die beskuldigde se optrede dan minder afkeuringswaardig was.
- **Status in die portuurgroep of samelewing:** Die beskuldigde is byvoorbeeld 'n volger in sy/haar portuurgroep en handel na aanleiding van opdragte en/of leiding ontvang vanaf die hoof/leier.
- **Provokasie/jaloesie:** Die beskuldigde was geprovokeer en sy/haar gedrag uitgelok ten einde byvoorbeeld die aanranding of moord te pleeg.
- **Geestesongesteldhede:** Die beskuldigde het byvoorbeeld vir 'n periode voor die misdaad aan depressie gelei. Verminderde of ontoerekeningsvatbaarheid is ter sprake by persone wie byvoorbeeld gediagnoseer is as kleptomane, psigopate of gewoonte misdadigers.

4.6 VONNISAANBEVELINGS VIR JEUGOORTREDERS

Met die daarstelling van 'n vonnisaanbeveling vir 'n jeugoortreder moet aanvaar word dat geen aparte stel strafoogmerke of -beginsels geformuleer is vir die jeug nie. Jeugdigheid, en die aspekte wat daarmee saamhang, word egter as strafversagtend beskou en straftoemeters vind gewoonlik 'n eiesoortige, dog ewewigtige wyse om die strafoogmerke en -riglyne by vonnisoplegging aan te wend in belang van die besondere jeugdige (De Wet 1985: 212).

Meer klem word geplaas op die vermoë van die jeugdige om te rehabiliteer en sover moontlik in die nukluêre gesin geakkommodeer te word (Van Niekerk 1996: 54). Verskeie regeringsinisiatiewe, programme en ministriële kommissies is ook in resente tye op die been gebring juis met hierdie doel voor oë. Sodoende word daar deurlopend deur staatsdepartemente, gemeenskapsinisiatiewe en gemeenskapsgebaseerde organisasies gepoog om die jeug te dekriminaliseer (Howes 1996: 34 & 37; Suid-Afrikaanse Regskommissie 1998: 210). Klem word geplaas op die behoud van gesin, die jeugdige se verantwoordelikhedaanvaarding van sy/haar kriminele gedrag, bywoning van opleidingsgeleenthede en herstellende beregtiging in gemeenskappe.

Alhoewel dieselfde regsprosesse en strafbeginsels vir die jeugoortreder as vir enige ander geld, is 'n ryker verskeidenlik vonnismoontlikhede vir jeugdiges beskikbaar. Dié besondere vonnismoontlikhede spesifiek ingerig vir die jeugoortreder is juis ontwikkel met die uitgangspunt van die jeugdige se redelike vermoë tot gedragswysiging en hervorming. In die opsig is Artikel 254 van die Strafproseswet, No 51 van 1997, die staking van kriminele hofverrigtinge met omskepping in 'n kinderhofondersoek; Artikel 290 van die genoemde wet, in plaas daarvan om 'n straf vir 'n misdryf op te lê word die jeugdige geplaas in die toesig van 'n proefbeampte, bevoegde persoon of verbeteringskool; en Artikel 297 van die genoemde wet, uitstelde of opgeskorte vonnis met voorwaardes soos onder andere toesig van 'n proefbeampte of inskakeling by jeugprogramme, ontwikkel. Die kwessie van beperkte toerekeningsvatbaarheid is veral ter sprake by kinders onder die ouderdom van 14 jaar en is Artikel 51 (minimum vonnisse vir sekere ernstige misdrywe) van die Algemene Strafwysigingswet, Wet No 105 van 1997, nie ter sprake by jeugdiges onder die ouderdom van 16 jaar nie.

Krugel (1989: 12) se opinie oor die nut van voorvonnisverslae is van belang. Die skrywer stipuleer in sy referaat tydens 'n simposium oor die hantering van die oortreder in die voorvonnis- en navonnisfase, op 28 September 1989 te Pretoria, dat voorvonnisverslae, en derhalwe die vonnisaanbeveling van die proefbeampte, se grootste waarde ter sprake kom by die kwessie van straftoemeting van jeugdiges. Hiermee word verklaar dat die proefbeampte 'n waardevolle bydra by vonnisoplegging maak en dat die kennis en betroubaarheid van proefbeamptes in die geval van jeugdiges erken word (Prinsloo 1991: 113). Tesame hiermee

toon navorsing aan dat 'n groot persentasie van proefbeamptes se aanbeveling wel aanvaar word en soveel te meer in die geval van jeugoortreders waar voorsittende beamptes hul dikwels by die opinies en vonnisaanbevelings van proefbeamptes skaar (Pieterse 1989: 12; Swartzberg 1989: 2; Raymor, Smith & Vanstone 1994: 146-147).

4.7 SAMEVATTING

Die proefbeampte vertolk die rol van 'n deskundige getuie in strafhowe. Die proefbeampte kan om verskeie redes deur die hof genader word om 'n evaluasie en professionele mening, onder andere vir byvoorbeeld voorverhoorverslae waar aspekte van die profiel en funksionering van beide klaers en beskuldigdes vir die hof opgeklaar moet word. Proefbeamptes word egter oorwegend in die vonnisfase van verhoor benut vir die beligting van die profiel van die oortreder en verskaffing van 'n toepaslike aanbeveling vir vonnisoplegging.

Die bekwaamheid van proefbeamptes as wetenskaplike inligtingsbronne tydens die beregtingsprosesse word soms deur juriste bevraagteken en kommer heers oor die ongefundeerde vonnisaanbevelings van proefbeamptes. Hierdie aspekte is ondersoek en opgehelder deur te fokus op die begripsomskrywing, vereistes, funksies en gedragsreëls van die proefbeampte as deskundige getuie in strafhowe. In hoofsaak moet die bevoegdheid van die proefbeampte blyk vanuit sy/haar opleiding, kwalifikasies en ondervinding in die veld van maatskaplike werk, terwyl alle evaluasies en opinies gefundeer moet word deur feitlike eerstehandse inligting en gegronde, realistiese redenasieprosesse.

In die bespreking van die vonnisaanbeveling as die proefbeampte se finale inset met die aanbieding van voorvonnisverslae, tree klagtes van sydigheid en onrealisme deur regslui na vore. Die oplossing daarvoor word gevind in die bestudering van strafreg. Die aanname word aanvaar dat 'n realisties en uitvoerbare vonnisaanbevelings bereik word deur die aanwending van die beginsels waarop straftoemeting berus, naamlik strafteorieë en die ewewigtige toepassing van die drietal faktore in die "trits" in Zinn. Daarbenewens bestaan erkende algemene vonnisriglyne wat juriste en derhalwe ook proefbeampte moet lei.

Strafversagtende en -verswarende omstandighede tree in die profiel en optrede van die beskuldigde na vore en bepaal in watter mate die beginsels van straftoemeting toegepas moet word. Aan die hand van strafversagtende en -verswarende faktore word verskeie strafopsies oorweeg en deur 'n proses van eliminاسie van ontoepaslike en onuitvoerbare opsies, tot die betrokke aanbeveling gekom.

In die geval van jeugoortreders word dieselfde prosesse toegepas op soortgelyke wyse, maar die fokus word verskerp op die hervormingsvermoë van die jeugdige en die voorkoming van jeugdelinkwensie en -residivisme deur die toepassing van rehabiliterende strafmoontlikhede. Derhalwe is 'n ryker variasie van strafmoontlikhede ontwikkel ten einde juis die universele doel van die behoud van die nukluêre gesin en 'n gesonde gemeenskapslewe na te streef. Of hierdie doelstelling egter gedurende hedendaagse tye bereik word en of verandering in die variasie en toepassing van strafmoontlikhede vir jeugdiges moet plaasvind, is egter 'n aparte, diepsinnige vraagstuk. Antwoorde daarvoor kan waarskynlik gevind word in die beskouing van die dekriminalisering van gemeenskappe en jeugdiges se aanvaarding van verantwoordelikheid vir hul kriminele dade deur die implementering van beginsel van herstellende beregtiging en die aanhang van die ontwikkelingsbenadering vir dienslewering in 'n meer omvattende, sorgvuldig uitgewerkte kinder- en jeugregstelsel.

HOOFSTUK 5

DIE BYDRAE VAN MISDAAD-GEFOKUSDE MAATSKAPLIKE WERK TOT DIE JEUGMISDAADKWESSIE

5.1 INLEIDING

Ingrypende sosio-politieke veranderinge het sedert 1994 in Suid-Afrika plaasgevind. Volgens Van Huyssteen (1995) het die Suid-Afrikaanse regstelsel om by hierdie hervorminge aan te pas in die 1990's drie verskillende fases van regsontwikkeling getoon, naamlik onderdrukkende-, outonome- en deelnemende reg. Die maatskaplike welsynsbeleid het op 'n soortgelyke wyse ook veranderinge ondergaan ten einde by die sosio-politieke klimaat aan te pas en om die eietydse maatskaplike problematiek effektief aan te spreek.

Veranderinge in wetgewing, wysiginge in beleid en samelewingstendense soos die eskalerende misdaadsyfers, bematiging van gemeenskappe en ontwikkeling van die bevolking, het 'n invloed op die huidige maatskaplike problematiek en gevolglik proefdienste. Fokus moet noodwendig in die studie verleen word aan hervorminge in Suid-Afrika wat verband hou met die (jeug)misdaadkwessie. Slegs met die bestudering van relevante hervorminge in die maatskaplike- en regstelsel en vernuwings in wetgewing kan die doelstelling van die studie volledig bereik word. Sodoende kan 'n volledige beeld verkry word van die proefbeampte se hedendaagse rol, funksie en doelstelling in die handeling met jeugoortreders in die vonnisfase van verhoor.

In hierdie hoofstuk word gelet op vernuwings in beleid, wetgewing, diensstandaarde en dienslewering wat ten doel het om die jeugmisdaadkwessie aan te spreek. Die jeugmisdaadsituasie en die noodsaaklikheid van hervorming word bespreek. Klem word gelê op veranderinge in die welsynsbeleid op misdaad en praktyksdoelwitte vir

misdaadgesentreerde maatskaplike werk. Daarna word die ontwikkelingsgerigte benadering en die nuut neergelegde minimum standarde vir dienslewering in die kinder- en jeugsorgstelsel uiteengesit. Laastens word die ontwikkeling van 'n nuwe kinder- en jeugregstelsel en die impak van dié hervorminge op die proefbeampte se dienslewering aan strafhowe in die vonnisfase van verhore, bespreek.

5.2 NOODSAAKLIKHEID VIR HERVORMING IN DIE JEUGMISDAADSITUASIE

Die impak van kolonisasie, verstedeliking, apartheid en afsonderlike ontwikkeling het 'n diepliggende letsel gelaat op die ontwikkeling, opvoeding en sosialiseringstrane van jeugdiges in Suid-Afrikaanse gemeenskappe. 'n Afname in moraliteit, wedersydse respek en bevorderlike gedrag word waargeneem en weerspieël deur die eskalerende proporsie jeugdiges wat met die gereg bots en daagliks in howe verhoor word. Teen die einde van 1992 blyk dit vanuit die jaarverslag van die "Africa Watch Prison Project" dat 1428 gevonniste en ongevonniste kinders in Suid-Afrikaanse gevangnisse verkeer, terwyl 3600 kinders onder die ouderdom van 18 jaar, lyfstraf, by wyse van howe met 'n ligte rottang, opgelê is (Pinnock, Skelton & Shapiro 1994: 339-340). Aanvullend daartoe bevestig die Aanvanklike Landsverslag op die Regte van Kinders, goedgekeur deur die kabinet op 22 Oktober 1997, dat daar in die verslagperiode gedurende 1997 op enige tydstip gemiddeld 996 verhoorafwagtende jeugdiges in gevangnisse aangehou was en dat ongeveer 1000 jeugdiges gevangenisstraf uitdien (National programme of action steering committee 1997: 76).

Onlangse statistiek bied egter 'n heelwat somberder beeld. Statistiek vervat in 'n situasie-analise van kinders in Suid-Afrikaanse gevangnisse dui daarop dat daar gedurende die 12 maande van 1996, 9893 kinders gevonniste is tot gevangenisstraf en dat daar in die daaropvolgende agt maande van 1997 (Januarie tot Augustus 1997) reeds 9152 kinders dienoreenkomstig gevonniste was (Community Law Centre 1998: 4). Derhalwe was die projeksie van die aantal kinders gevonniste tot gevangenisstraf in 1997 beraam op 14 000 kinders. Dit is gebaseer op die aantal kinders wat in dié agt maande periode gevonniste is.

Terselfdertyd was daar op 30 September 1997 'n totaal van 1182 verhoorafwagende kinders in gevangnisse, in vergelyking met 604 kinders op 31 Desember 1996.

Die disintegrasie van die gesin, gebrek aan opvoeding en die eskalerende toename in (jeug)misdaad word deur die maatskaplike-, misdaadbekamping- en ekonomiese sektore beleef. Die misdaadprobleem ondermyn nie slegs ekonomiese groei en derhalwe beleggersvertroue in die land nie, maar ook landsburgers se veiligheidsgevoel en strewe tot verbetering van lewenstandaarde. Die Suid-Afrikaanse Regskommissie het in 'n verslag oor herstellende beregtiging (gedateer 30 Junie 1997) statistiek vir die periode 1 Januarie tot 31 Julie 1993 vergelyk met dieselfde periode gedurende 1994. Dit reflekteer 'n styging van 3,64% in ernstige misdrywe soos moord, verkragting en roof vanaf 1 025 109 gerapporteerde sake gedurende dié periode in 1993 tot 1 062 457 gerapporteerde sake in dié periode in 1994 (Suid-Afrikaanse Regskommissie 1997: 20)*. Gepaardgaande hiermee is bereken dat 473,45 sake van roof per 100 000 van die populasie voorgekom het in Gauteng gedurende die vermelde periode in 1994, in vergelyking met 407,00 sake van roof in die ooreenstemmende periode in 1993. Daarenteen toon die Wes-Kaap 'n meer konstante patroon in vergelyking met Gauteng, wat die hoogste toename in rooftogte oor 'n periode van 12 maande in Suid-Afrika getoon het. Dit is bereken dat 184,40 sake van roof per 100 000 van die populasie voorgekom het in die Wes-Kaap gedurende dié periode in 1994, in ooreenstemming met 186,00 sake in die ooreenstemmende periode in 1993 (SARK 1997: 20- 21). Wat betref jeugmisdaadstatistiek verskaf die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (RGN) skokkende data rakende ernstige jeugmisdade. Daar is bevind dat die skuldigbevindingsyfer vir moord, poging tot moord, ernstige aanrandings, roof en huisbraak dramaties eskaleer teen die ouderdom van 19 jaar en dat by verre die hoogste syfer vir die ouderdomsgroep onder jeugdiges omskryf as kleurlinge voorkom (Pinnock, Skelton & Shapiro 1994: 339). Hierdie statistiek is angswekkend en derhalwe heers daar kommer oor die toepaslikheid van die Suid-Afrikaanse maatskaplike- en regstelsel om die (jeug)misdaadkwessie effektief aan te spreek.

* Hierna sal na die Suid-Afrikaanse Regskommissie verwys word as SARK.

Die aanspreek en oplossing van die misdaadprobleem noodsaak 'n multisektorale benadering. Howes (1996: 33) is van mening dat persone regdeur die volle spektrum van die bevolking hulp moet verleen om die spreekwoordelike wa deur die drif te trek. Die heersende situasie waar staatsdepartemente belas word met die administrasie van die reg en die maatskaplike ontwikkeling van gemeenskappe moet verander word om die afhanklikheid van die gemeenskap van die staat om instandhouding, ontwikkeling en hervorming te weeg te bring, te verminder en te verbreek. Desnieteenstaande lê die onus op die regering wat aan bevind is om verandering te inisieer, wysigings in beleid en wetgewing aan te bring en landsburgers te aktiveer tot sinvolle aksie en hervorming.

Pinnock, Skelton en Shapiro (1994: 340) is dit eens dat die probleme rakende jeugmisdaad en -beregting in Suid-Afrika opgesluit lê in dieselfde regstelsel wat ontwerp is om juis dié probleme van misdaad aan te spreek. Die skrywers meen dat die regstelsel van koloniale oorsprong is en 'n toenemende aantal versorgingsrolle, wat tradisioneel tuishoort by die gesin en die gemeenskap, oorgeneem het wat dit nie ontwerp was om te verrig nie. Gepaardgaande hiermee word jeugdige in howe verhoor waar gebruike vir hulle kultureel vreemd is. Gedurende en na afloop van verhore word hulle aangehou en geïnstansionaliseer in 'n wye reeks staatsinstansies wat daartoe lei dat die band met hul gemeenskappe en gesinne van oorsprong verbreek word.

Dit is noodsaaklik dat hervorming van die voorafgaande situasie moet geskied. Met die beskouing van dié jeugmisdaadkwessie, en die omvattende problematiek wat daarmee gepaardgaan, is die oplossing daarvan so duidelik as wat dit radikaal of selfs idealisties is. Die oplossing voorgestel vanuit verskeie oorde is: bemagtiging van die bevolking deur opvoeding en opleiding, deïnstansionalisering van die jeug, herintegrasie van gesinne, verhoging van individuele moraliteit, versterking van die rol van die gesin, betrekking van die betrokke gemeenskap in besluitnemingsprosesse en verskaffing van 'n ware stem aan die jeugoortreder in die regsisteem (Wright 1991: 17; Pinnock, Skelton en Shapiro 1994: 341; Howes 1996: 34).

5.3 VERANDERING IN DIE REGSTELSEL

5.3.1 Die Suid-Afrikaanse regstelsel: kritiek en struikelblokke

Gedurende die vroeë negentigerjare het noemenswaardige veranderinge in die Suid-Afrikaanse regstelsel ingetree. Elemente van onderdrukking en bedwinging in 'n meesal ontoeganklike regstelsel is vervang met 'n stelsel waar geleidelik beweeg is na outonome reg, terwyl deelnemende reg in die meeste oorde as ideaal voorgelê word (Van Huyssteen 1995: 54-55).

Van Huyssteen (1995: 54) is van mening dat die eertydse regstelsel onderdrukkend was en dat die beginsel van parlementêre soewereiniteit in Suid-Afrika sterk hierop gebaseer was. Gevolglik is orde en onderdanigheid aan die reg gehandhaaf deur middel van kriminalisering van diégene wat dit verbreek het (Wright 1991:10; Howes 1996: 33). Die reg en politiek was grootliks ongedefinieer, waarby juriste deurlopend ondergeskik was aan die heersende politieke magte van die tyd. Onvoldoende erkenning was gegee aan menseregte en die belange van alle landsburgers. Tesame hiermee het die kriminele kode meer die dominante minderheid se visie weerspieël en is bestaande ongelykhede in die samelewing daarvolgens in stand gehou.

Die transformasie van die sogenaamde onderdrukkende regstelsel na 'n outonome stelsel weerspieël die soeke na geregtigheid en wettigheid (Van Huyssteen 1995: 55). Die beginsel van geregtigheid word as gewysigde uitgangspunt deur die wetgewer ingestel ten einde wetsgehoorsaamheid by alle burgers af te dwing. Howes (1996: 34) ondersteun Van Huyssteen (1995: 54-61) se siening dat dié beginsel slegs bereik kon word met 'n waterskeiding tussen die reg en politiek en die onafhanklike funksionering van justisie. Inderdaad word die onafhanklikheid van juriste teen die middel negentigerjare in Suid-Afrika bevestig deur wetgewing (Shaw 1995: 12-14). 'n Definitiewe onderskeid tussen wetgewende en geregtelike funksies word bewerkstellig, of anders gestel, tussen politieke wense of doelstellings en regsbeoordeling. Daarmee ontvang die regstelsel die nodige outoriteit om te

funksioneer sonder politieke inmenging, maar tesame hiermee word juristiese insae in die formulering van politieke beleid opgeskort.

Die outonome regstelsel kan egter 'n mate van onderdrukking bevat; die regsisteem is verplig om die wetsontwerpe van die huidige regering toe te pas (Howes 1996: 34). Kritiek teen dié regstelsel bestaan aangesien verdrukking van sekere sektore in die samelewing nie met sekerheid uitgesluit kan word nie, veral indien weerstand teen die regering aan bewind in hierdie gemeenskappe of sektore voorkom (Van Huyssteen 1995: 56). Gewysigde of omgekeerde diskriminasie blyk dus wel 'n moontlikheid. Verder word proseduele regspleging in dié regstelsel verseker, maar substantiewe of selfstandige reg, waarin ware geregtigheid opgesluit lê, lei skade vanweë die afwesigheid van kreatiwiteit en die uitsluiting van minderheidsgroepe.

Pinnock, Skelton & Shapiro (1994: 340-341) onderskryf die onverstaanbaarheid van dié bestaande kriminele regsisteem vir jeugdiges, veral dié afkomstig van voorheen agtergeblewe gemeenskappe en inheemse kulture en etniese groepe. Die skrywers, te same met Wright (1991: 10-11) en Cragg (1992: 176-177), handhaaf die mening dat jeugdiges wat met die gereg bots self slagoffers word van die outonome regstelsel, wat sterk bande met die Romeins-Hollandse reg toon. Wright (1991: 12-13) stel dit dat die oortreder meesal 'n passiewe toeskouer van sy eie verhoor is en regsterminologie en proseduele aspekte verwarrend en onduidelik ervaar. Cragg (1992: 169-171) voeg daarby dat verantwoordelikeaanzaarding vir die herstel van die skade verrig deur die kriminele daad en spontane deelname aan die herstelproses in dié huidige regstelsel, uit die hande van die beskuldigde geneem word. Derhalwe verlaag die verantwoordelikeidsvlak, verminder skuldaanzaarding en presenteer beperkte insig.

Jeugoortreders as slagoffers van dié regstelsel, is meer geïnteresseerd in wraak as vergoeding, skadeloosstelling en herstelling (Pinnock, Skelton & Shapiro 1994: 340-341). Die gereg, justisie en regstelsel word deur die jeugoortreder beleef as die vyand en respek vir die reg lei ernstige skade.

Die verdere struikelblok van die huidige regsisteem is die afwesigheid van aktiewe gemeenskapsdeelname aan die regsproses en met vonnisoplegging. Wat betref gemeenskapsdeelname, is die meeste kritiek teen die kliniese gebruik van slagoffers as “items van bewys”, terwyl beregtiging uit die hande van die gemeenskap geneem word (Wright 1991: 11-12; Cragg 1992: 176-177). Soos slagoffers van kriminele daade word gemeenskappe nie ingelig oor die verloop van kriminele hofverrigtinge nie of by gesprekke rakende die beraming van skade, trauma of vonnismoontlikhede betrek nie (Wright 1991: 12-14).

Die huidige geaksentueerde dilemma in howe hou verband met die vraagstuk na toepaslike vonnisoplegging. Die aanname van Pinnock, Skelton & Shapiro (1994: 340-341) dat die ware dilemma van voorsittende beamptes in strafhowe nie die kwessie rakende die jeugoortreder se skuld aan die kriminele daad is nie, maar wel wat om met jeugdiges te maak wat met die gereg bots, word ondersteun. Bestaande vonnisse word as beperkend beskou, terwyl die afwesigheid van die kreatiewe aanwending van strafmoontlikhede wat die uitsluitlike doel het om die jeugoortreder te ondersteun en hervorm, ook voor die deur van proefbeamptes geplaas kan word. Onvoldoende leiding word in dié verband aan strafhowe gegee en stereotipe aanbevelings wat beamptes se tonnelvisie onderskryf, word gemaak (Ashford, Macht & Mylym 1987: 199; Gothard 1989: 66).

Soos Pinnock, Skelton & Shapiro (1994: 341) kom Ladikos (1997: 38-39) tot die gevolgtrekking dat die skynvoorwendsel van die regstelsel dat jeugdiges hanteer word as vermoedelik onskuldig, alvorens skuld bewys is, en die proses waartydens die staat sy saak moet bewys, onversoenbaar is met konsepte van verantwoordelikeaansvaarding, berouvolheid, boetedoening en herintegrasie. Die gevolg van hierdie prosesse en houdings in Suid-Afrika het gelei tot die neiging om anti-sosiale en onbeheerbare jeugdige uit gemeenskappe te verwyder na inrigtings. Institutionaliseringswerk egter sosiale herintegrasie teen en lei tot negatiewe gevoelens van verwerping en viktimisasie (Howes 1996: 37).

Gemeenskaplike verwerping van misdadige jeugdige verklaar die ontwikkeling van surrogaat groepe soos bendes. Pinnock, Skelton & Shapiro (1994: 341) is van mening dat bendegroepe

beskryf kan word as deviante subkulture wat verstoteling versorg en kriminele gedrag versterk. Die sosiale reaksie op die gedrag van verwerpte jeugdiges en misdaadgeoriënteerde bende-groepe is gewoonlik, strenger polisiëring en langer gevangenisstrawwe wat eerder meewerk tot die toename van die getal verstote jeugdiges.

Die ontwikkeling van sisteme en prosesse waartydens jeugdiges eerder wedersydse respek ontwikkel, verantwoordelikheid vir gedrag aanvaar en 'n meer aktiewe, deelnemende rol in die beregtigingsproses inneem, bied eerder 'n meer sinvolle, daadwerklike oplossing vir die jeugmisdaadkwessie. Die ontwikkelingsinisiatiewe sluit in die inwerkingstelling van 'n deelnemende regstelsel en maatskaplike programme wat poog om die jeug te dekriminaliseer. Dit skep entoesiasme vir die bou van 'n moraal-vaste gemeenskap.

5.3.2 Deelnemende reg: 'n bevorderlike moontlikheid vir Suid-Afrika

'n Deelnemende regstelsel wat menseregte onderskryf en simpatiek reageer op die behoeftes van gemeenskappe, word as die visie vir Suid-Afrika voorgelê (Howes 1996: 34; Inter-Ministerial Committee on Young People at Risk 1998a: 32-34). Dit is egter bemoedigend dat Van Huyssteen (1995: 54-61) merk dat elemente van deelnemende reg reeds in die Suid-Afrikaanse regstelsel verrys het en dié regsisteem inderdaad 'n instrument van sosiale verandering begin word.

Deelnemende reg is gegrond op die oortuiging dat "goeie" beregtiging meer as slegs prosederende regspleging moet bied; die regsbedeling moet bydra tot die beskerming van publieke belang en die bereiking van selfstandige, onafhanklike regspleging (Van Huyssteen 1995: 55; Howes 1996: 34). Gepaardgaande hiermee word neergelegde reëls en regsprosedures gesien as deel van die bepaalde sosiale konteks waarbinne dit ontwerp is. Reëls word nie blindelings toegepas nie. Dit word aangepas na gelang van die sosiale konteks waarbinne dit benut word. Deelnemende beregtiging verlaag die afdwing van outoriteit deur die wetgewer en vermeerder eerder burgerlike begrip van publieke orde. Die fokus is die

opbou en behoud van 'n morele gemeenskap, terwyl individualiteit, diversiteit en derhalwe verskille en uiteenlopendheid onder landsburgers veronderstel en aanvaar word.

Binne 'n samelewing wat deelnemende beregtiging onderskryf, spreek dit vanself dat kulturele diversiteit meer verdra word en dat die neiging in howe verminder om die eksentrieke en afwykende te straf. Dié benadering is ontwikkelings- en probleemgesentreerd van aard en met die integrasie van alle belanghebbende partye word mediasie en onderhandeling, wat begrip en insig verg, deurlopend toegepas (Giddens 1989: 634; Howes 1996: 34-35).

Daar moet egter daarteen gewaak word om binne die Suid-Afrikaanse milieu kitsoplossings te vind vir gedragsprobleme, kriminele elemente en sosiale ongelykhede wat deur geslagte heen ontwikkel het. Nieteenstaande is indringende ingryping en verandering van uiterse belang ten einde dié oorgeërfde en altyd groterwordende probleme aan te spreek. Die vraag is egter of die instel van deelnemende beregtiging in 'n samelewing waar verdeeldheid en selfs wraak sterk ondertone is, daarin kan slaag om alle gemeenskappe se belange op die hart te dra, moraliteit te verhoog, respek vir kulturele diversiteit uit te bou, dominasie te bekamp en inderdaad misdadige elemente te vernietig. Tereg stel Cragg (1992: 174) dat die bou van vertroue, die vermindering van vrees vir verandering en die verhoging van moraliteit nie gedwing kan word nie. Doelwitte van deelnemende- en herstellende beregtiging is slegs haalbaar met behulp van die gewillige deelname van die oortreder, klaer en die gemeenskap. Dit blyk dus noodsaaklik dat die realistiese vermoë en motivering van die breë gemeenskap bepaal moet word en dat beweging, wat die morele opvoeding en bemagtiging van alle burgers behels, teen die ontwikkelingspas van sy lede moet geskied. Sodoende sal waninterpretasie, verhoogde frustrasievlakke, losbandige vryheidsgevoelens en algemene wetteloosheid verder verhoed word. Desnieteenstaande moet kreatiewe voorstelle, nuwe ideologieë en regeringsinisiatiewe in hierdie verband met entoesiasme verwelkom en aangegryp word. Pessimisme moet agtergelaat word; dit doen afbreek aan die moraal van die gemeenskap en laat burgers passief.

Misdaad-gefokusde maatskaplike werk vind plaas binne die parameters van die regsisteem en moet bydra tot die doelstellings van dié sisteem. In 'n deelnemende regstelsel is maatskaplike geregtigheid, waarmee bedoel word die aangevoelde behoeftes van die gemeenskap aan bemagtiging, deelname en herstel, 'n prioriteit. Gevolglik moet proefdiens se doelstellings verbreed word vanaf die primêre bereiking van regsdoelstellings na die proefbeampte se aktiewe betrokkenheid in die hervorming van individuele jeugdiges, bevordering van jeugbeleid en bekamping van die misdaadsituasie as geheel (Howes 1996: 34 & 37; SARK 1998: 210). In die vonnisfase van verhoor moet proefbeamptes se missie met vonnisoplegging hernu word na die ontwikkeling, bevordering en herstel van jeugdiges, eerder as bestrawwing vir anti-sosiale gedrag (Pinnock, Skelton & Shapiro 1994: 344). Inderdaad moet die proefbeampte die gesin se rol versterk in die onderhandelingsproses rakende toepaslike vonnisoplegging en met die herintegrasie van jeugdiges in die gemeenskap.

5.4 BELEIDSKONSEPTE EN MISDAAD-GEFOKUSDE MAATSKAPLIKE WERK

Maatskaplike welsynsbeleid moet die verandering in die sosio-politieke klimaat en maatskaplike waardes weerspieël. Veranderinge in die samelewing, 'n toename in misdaadsyfers en vernuwing van die regsisteem, vereis duidelik gedefinieerde beleidsriglyne vir staatsdepartemente en nie-regeringsinstellings ten einde verstandig en sensitief te reageer op onder andere die misdaadprobleem (Howes 1996: 34). Die neergelegde maatskaplike beleid is rigtinggewend vir besluitneming oor noodsaaklike aksie en verseker behoorlike beplande dienste, sistematiese konsekwente dienslewering en toepaslike befondsing. Fundamentele elemente en maatskaplikewerk praktykdoelwitte van die maatskaplike welsynsbeleid op misdaad, in die voorgenome deelnemende regsbestel van Suid-Afrika, word voorgestel en omskryf deur Pinnock, Skelton & Shapiro (1994: 341) en Howes (1996:34-35) en vind uitdrukking in onder andere twee amptelike dokumente, naamlik Jeugbeleid 2000: Nasionale Konsepontwerp vir Jeugbeleid (1997) en Minimum Standaard vir die Kinder- en Jeugsorg Stelsel (1998). Pinnock, Skelton & Shapiro (1994) en Howes (1996) stel voor dat

die maatskaplike welsynsbeleid op misdaad die volgende praktykdoelwitte inkorpereer ten einde die misdaadkwessie aan te spreek:

5.4.1 Bekamping van wetsoortreding

Wetsoortreding moet verminder word deur middel van die aanspreek van misdaad op 'n individuele en gemeenskapsvlak by wyse van bewusmakingsveldtogte en ontwikkelingstrategieë wat daarop gemik is om gemeenskappe se moraliteit en trots te verhoog. Dit moet op 'n wyse geskied wat diskriminasie en benadeling effektief teenwerk. Intervensie moet van 'n pro-aktiewe en voorkomende aard wees en die volgende ten doel stel:

- Daadwerklike aanspreking van die sosiale en ekonomiese konteks waarbinne misdaad plaasvind; verminder benadeling en armoede deur bevordering van ontwikkelings- en bemagtigingsprojekte in gemeenskappe.
- Ontwikkel, bemagtig en hervorm jeugdiges wat met die geregtelike bots deur die inwerkingstelling van afwentelings- en vonnismoonlikhede wat jeugdiges toerus met voldoende kognitiewe- en lewensvaardighede.
- Identifiseer risiko groepe, byvoorbeeld dwelmgebruikers, benedeelde en gesinsmishandelaars.
- Verhoog die bewustheid rakende potensiële slagoffers van misdaad en verminder die geleentheid tot wetsoortreding. Gemeenskapsbewussynsveldtogte gerig op die versterking van kwesbare groepe se assertiwiteitsvlakke, moet geloods word.

5.4.2 Herstellende beregtiging

Die uitgangspunte van **herstellende beregtiging** moet in die kriminele regsisteem geïnkorpereer word (Howes 1996: 36; SARK 1998: 142 & 235-239). Met die aanvaarding van die teorie en uitgangspunte van herstellende beregtiging in die welynsbeleid op misdaad, word die vraag na die noodsaaklikheid van 'n ander of nuwerwetse benadering vir regspleging en misdadbekamping gestel. Die antwoord op die kwellende vraagstuk is ooglopend en duidelik en word gepas deur Zehr (1990: 61-63) beantwoord. Hy (Zehr 1990) is van mening dat die tradisionele benadering nie volledig en voldoende daarin slaag om misdaad te voorkom, oortreders te rehabiliteer en ter afskrikking te dien nie.

Die westerse kriminele regsisteem onderskryf meesal **vergeldende beregtiging** en fokus op straftoediening eerder as herstel en genesing (Wright 1991: 11-12). Misdaad word beskou as 'n verbreking van die wette van die staat, eerder as 'n skending van menseregte en verhoudinge, en doen derhalwe min om misdaad te ontmoedig (Zehr 1990: 80). Gevolglik word verantwoordelikheid vir misdaad eerder ontken en empatie vir slagoffers verdwyn.

In die raamwerk van vergeldende beregtiging dui die kriminele regsproses op 'n konflik tussen twee opponente, naamlik die staat en die beskuldigde. Beperkte geleentheid word gelaat vir versoening tussen die oortreder, slagoffer en gemeenskap ten einde genesing van skade meegebring deur die kriminele daad, te bewerkstellig. Daarbenewens is die publiek nie betrokke by die administrasie van die reg nie; die regsisteem word beskou as koud, onpersoonlik, outoritêr en verwyderd van die gemeenskap (Zehr 1990: 82). Gepaardgaande hiermee dra dié regstelsel nie voldoende daartoe by dat verantwoordelikeitsaanvaarding vir gedrag uitgebou word nie. Deur kliniese hofprosesse word oortreders van hul gedrag gedistansieer en slagoffers onbetrokke en magteloos gelaat, terwyl stigmatisering en die ontwikkeling van subgroepeerings eerder plaasvind (Zehr 1990: 73-75 & 82).

Herstellende beregtiging is daarenteen 'n meer positiewe, bemagtigende benadering. Alhoewel die implementering van dié benadering as nuwerwets beskou word, kan die fundamentele elemente van herstellende beregtiging reeds bespeur word in die inheemse kulturele gebruike van die Maories van New Seeland, die Indiane van Noord-Amerika en sekere Afrika stamme (Zehr 1990: 168, 260 & 257). Dié inheemse kulturele gebruike het 'n benadering tot misdaad gehad wat fokus verleen aan herstel en genesing eerder as wraak en vergelding. Reeds in hierdie kulturele gebruike was oortreders aangemoedig om die skade verrig deur hul dade te begryp en verantwoordelikheid vir hul anti-sosiale gedrag te aanvaar. Dialoog word aangemoedig en die belange van die klaers op die hart gedra. Gepaardgaande hiermee vertolk lede van die gemeenskap 'n aktiewe rol in die administrasie van die reg.

Herstellende beregtiging veronderstel dat regspleging **genesing kan en moet meebring**, beide op 'n individuele en kollektiewe basis. Ten einde genesing te bewerkstellig word die **verhouding tussen die oortreder, slagoffer en gemeenskap** as die sentrale fokus in die regsproses beskou (Zehr 1990: 188). Herstel van die verhouding, genesing van trauma en skadevergoeding word bewerkstellig deur regsprosesse wat streef na die **behoeftebevrediging** van die betrokke slagoffer sowel as die gemeenskap, en daarteenoor die **verantwoordelikhedaanvaarding vir skade en herstel** deur die oortreder (Zehr: 1990: 207-208; Wright 1991: 132-133).

Met die implementering van herstellende beregtiging word intervensie gerig op **die verandering in die werking van die regsisteem** (Howes 1996: 36). Die bevordering van sosiale kohesie en die verhoging van toeganklikheid in die regstelsel word nagestreef. Saam daarmee word die oortreder nie afgesonder of verwerp nie en moet gemeenskapsdeelname aangemoedig word. Samevattend stel Ladikos (1997: 38) en die Suid-Afrikaanse Regskommisie (1997: 4-5) dat die filosofie van herstellende beregtiging gebaseer word op drie primêre oortuiginge, naamlik:

- Misdaad bring skade mee aan die slagoffer van die oortreding, die oortreder self en die breë gemeenskap.

- Die misdadprobleem behels 'n multisektorale benadering en die betrokkenheid van nie slegs die owerhede, maar ook die aktiewe deelname van slagoffers, oortreders en gemeenskappe in die kriminele regsisteem.
- Die regering moet verantwoordelikheid aanvaar vir die behoud van wet en orde, en gemeenskappe vir die vestiging van vrede en die bou van sosiale kohesie in bevordering van geregtigheid.

Die proses van herstellende beregtiging streef na die **herdefiniering van misdad**. Misdad word nie geïnterpreteer as 'n oortreding teen die "staat" nie, maar as verkeerddeening of skadeverrigting teen 'n ander, hetsy 'n individu, 'n groep persone, 'n gemeenskap of 'n onderneming (Wright 1991: 1 & 132-133; SARK 1997: 5-6). Die klem in definiering moet dus verskuif word vanaf verbreking van neergelegde wette soos geformuleer deur die wetgewer, na 'n skending van gemeenskaplike gedragsnorms en 'n besering van andere (Zehr 1990: 182; Ladikos 1997: 38). In dié proses word die slagoffer en oortreder aangemoedig om betrokke te raak in die soeke na 'n oplossing vir die konflik en staan dié partye sentraal in die kriminele regsproses. Regs- en maatskaplike beroepspelers soos proefbeamptes, landdroste en/of staatsaanklaers fasiliteer die regsproses waarin die oortreder se skuldaanvaarding en toerekenbaarheid ondersoek word. Gepaardgaande hiermee word alle belanghebbendes betrek in die assessering van skade verrig en die herstel van verkeerddeening (Wright 1991: 49, 50 & 56; Cragg 1992: 171; SARK 1997: 6). Die hervestiging van vertroue in die regstelsel word deurlopend nagestreef.

Die filosofie van herstellende beregtiging gee uitvoering aan die basiese uitgangspunte van herstellende beregtigingsprogramme. Cragg (1992: 171, 174-175, 181-182 & 192-194), Ladikos (1997: 38-39) en die Suid-Afrikaanse Regskommissie (1997: 5) identifiseer **dié sentrale elemente** en Howes (1996: 36-37) verskaf konstruktiewe wyses vir die **implementering** van herstellende beregtiging in die regsisteem en maatskaplikewerk praktyk. Dit blyk soos volg:

- Misdad moet geherdefinieer word; misdad moet eerder beskou word as 'n besering van die slagoffer of aan gemeenskapsmoraliteit en -vrede.
- Die vrees om 'n slagoffer van misdad te word moet verminder en weerstand teen gemeenskapgebaseerde vonnisse moet bekamp word deur verbeterde wetstoepassing en aktiewe, sigbare polisiëring in gemeenskappe.
- Die fokus in die regsproses moet die "regmaak" van verkeerddeening wees. Slagoffer-oortreder mediasieprogramme moet in gemeenskappe op die been gebring word. Na skuldigbevinding moet die oortreder na die mediasieprogram verwys word ten einde met behulp van 'n fasiliteerder, en met die fisiese aanwesigheid van die slagoffer, te beding oor 'n mate en wyse van vergoeding wat vir beide partye aanvaarbaar is. Vergoeding kan geldelik of dienslewering wees. Daarna word die resultaat van dié mediasieproses deur die hof as vonnis ingestel. Dit moet egter deurlopend ingedagte gehou word dat die herwin van selfvertroue, die bou van wedersydse vertroue en die verhoging van deelname aan mediasie, 'n spontane proses is. Herstellende beregtiging by wyse van slagoffer-oortreder mediasieprogramme kan nie afgedwing word nie; die slagoffer se deelname moet vrywillig wees (Cragg 1991: 174).
- Die slagoffer, oortreder en gemeenskap is aktiewe rolspelers in die proses van herstel. Gemeenskapsdeelname in die regsproses word reeds onderskryf en in wetgewing ingewerk by wyse van die Landdroshof Wysigingswet, No 118 van 1991. Daarvolgens kan die landdros een tot twee persone aanstel as assessors ten einde bystand te verleen in die oplegging van gemeenskapsondersteunde strawwe en bevordering van gemeenskapsverteenvoordiging in die regsproses.

- Slagoffers moet kompensasië vir hul verliese deur middel van vergoeding en skadeloosstelling ontvang. Slagoffers is tradisioneel die mees verwaarloosde party in die kriminele hofbestel. Ondersteuning, terapeutiese insette en kompensasië moet aan slagoffers beskikbaar gestel word, terwyl hulle se bewustheid van die fisiese en psigiese trauma aanwesig by klaers, verhoog moet word. Ondersteuning van slagoffers en die voorkoming van sekondêre trauma en geestesspanning word reeds bewerkstelling met die oprigting van hulle vir seksuele misdrywe in sekere sentras. Saam daarmee het Artikel 170 A (4)(a) van die Strafproseswet, No 51 van 1977, soos gewysig deur Artikel 3 van die Strafwysigingswet, No 135 van 1991, in werking getree op 30 Julie 1991, wat die beskerming van kindergehuies ten doel stel. Dié artikel maak ook voorsiening daarvoor dat 'n kinderslagoffer deur middel van 'n tussenganger in 'n tussengangerslokaal gehuies in kriminele hofverrigtinge aflê.
- Slagoffers moet bemagtig word in hul soeke na direkte betrokkenheid in die kriminele regsproses. Gepaardgaande hiermee moet voldoende onderskraging aan klaers verskaf word ten einde in staat gestel te word om beheer te herwin in aspekte van hul bestaan wat geaffekteer is deur die oortreding.
- Oortreders moet vir hulle daad verantwoordelik gehou word. Met verantwoordelikhedaanvaarding verhoog die oortreder se insig in die skade verrig deur sy/haar kriminele gedrag en kan geleentheid tot direkte herstel van skade verskaf word. Tesame hiermee verhoog die oortreder se bewustheid van die sosiale konsekwensies van sy/haar daad soos byvoorbeeld gemeenskaplike verwerping. Sou verantwoordelikhedaanvaarding voorkom, kan konflik-dispuut mediasie oorweeg word en die oortreder betrek word in die vraag na toepaslike vonnisoplegting.

5.4.3 Bekamping van die gevangenispopulasie

Verwydering van oortreders uit die gemeenskap moet slegs plaasvind om die gemeenskap te beskerm teen die daadwerklike gevaar wat 'n spesifieke oortreder inhou. Alle ander oortreders moet in die gemeenskap gestraf en hervorm word (Howes 1996: 36; SARK 1997: 2-3; SARK 1998: 5). Ten einde uitvoering te gee aan dié beleidskonsep moet die volgende plaasvind:

- Proefbeamptes moet oortreders met spesiale behoeftes, probleme en benodighede keur, assessee en onder die hof se aandag bring.
- Professioneel voorbereide voorvonnisverslae moet aan houe gelewer word ten einde stafindividualisasie en toepaslike vonnisoplegging mee te bring. In dié verslae moet veral aandag verleen word aan die oplegging gemeenskapsgebaseerde vonnisse.
- Oortreders moet in staat gestel word om hul boetevonnis te betaal ten einde gevangenisstraf as teenprestasie te voorkom. Innoverende wyses van afbetaling van boetes moet oorweeg en ingestel word.
- Maatskaplike werkers/proefbeamptes kan assisteer in die assessering en opstel van borgvoorwaardes ten einde beskuldigdes in staat te stel om dié voorwaardes na te kom.

5.4.4 Teenwerking van die gevangenis-subkultuur

Die ontwikkeling van 'n gevangenis-subkultuur moet teengewerk word deur middel van die implementering van uitgebreide ontwikkelings-, aktiwiteits- en rehabilitasieprogramme. Tesame hiermee moet die fokus op die voorbereiding van gevangenes tot suksesvolle herintegrasie en aanpassing in die samelewing verskerp word deur inskakeling by individuele-

en groepterapeutiese programme. Bystand moet ook aan gesinslede van gevangenes verleen word ten einde gesinsbehoud te bewerkstellig en om gevangenes na ontslag suksesvol in gesinsverband te herintegreer.

5.4.5 Beskikbaarheid van proefdienste aan strafhowe

Proefbeamptes behoort adviserende en uitvoerende rolle by alle howe te vertolk aangaande die afwenteling van oortreders uit die kriminele regsisteem en gemeenskapsgebaseerde vonnisse (Midgley 1994: 3-5 & 10-19; Howes 1996: 37). Proefbeamptes moet voldoende voorgraadse opleiding en deurlopend indiensopleiding ontvang ten einde as deskundige getuies in kriminele howe te funksioneer wat betref psigo-sosiale funksionering en die opstel van behandelingsplanne en vonnisaanbevelings. Derhalwe moet proefbeamptes deskundige getuienis in howe lewer met die aanbieding van voorvonnisverslae, met die doel om die profiel van die oortreder uit te klaar en relevante, bemagtigende vonnismoontlikhede aan te beveel (Van der Merwe 1980: 131; Gothard 1989: 66).

5.4.6 Gemeenskapsgebaseerde vonnisse

Gemeenskapsgebaseerde vonnisse moet ontwikkel word ten einde deur howe as toepaslike alternatiewe tot gevangenisstraf benut te word. Dit kan egter nie van juriste of die justisie komponent verwag word om vonnisse op te lê en daarna toe te sien dat die vonnisse korrek uitgevoer en volbring word nie. Die ontwikkeling, toesighouding en voorsiening van gemeenskapsgebaseerde vonnisse is die taak van proefbeamptes (Howes 1992: 91-94; Howes 1996: 37). Die doelwitte van misdaadgefokusde maatskaplikewerk in hierdié opsig blyk dus soos volg:

- Bevordering en uitbouing van gemeenskapsdiensbevele as toepaslike, realistiese en uitvoerbare vonnismoontlikhede.

- Ontwikkeling van relevante behandelings- en opleidingsprogramme wat deur howe aangewend kan word in samevoeging met opgeskorte of uitgestelde vonnisse.
- Ontwikkeling, uitbreiding en verskaffing van slagoffer-oortreder mediasieprogramme as vonnismoontlikheid. Slagoffer-oortreder mediasieprogramme word reeds sedert 1994 op klein skaal deur nie-regeringsorganisasies soos die Nasionale Instituut vir Misdaadvoorkoming en Rehabilitasie van Oortreders (NIMRO) aangebied (SARK 1998: 219).
- Monitering en evaluering van gemeenskapsgebaseerde vonnisse deur rekordhouding, deurlopende navorsing en evaluasievraelyste ten einde die effektiwiteit van dié vonnisopsies te bepaal.
- Rapportering van statistiek, evaluasies en navorsingsresultate aan howe ten einde die kredietwaardigheid van sodanige vonnisopsies te bou, behou en bevorder.

Indien die bogenoemde doelwitte bereik word kan strafhowe gemeenskapsgebaseerde vonnisse as toepaslike alternatiewe tot gevangenisstraf benut.

5.4.7 Jeugberegting

Beregting vir jeugdiges wat met die gereg bots, moet gebaseer word op die beste belang vir die jeugdige. Jeugdiges moet, indien moontlik, nie in strafhowe verhoor word nie, maar eerder by gemeenskapsgebaseerde programme ingeskakel word. Afwentelingopsies moet elemente van voorligting, bemagtiging en hervorming bevat en poog om die jeugdige se morele bewussyn te verhoog. Die voorspelde uitkoms vir jeugdiges moet die aanvaarding van verantwoordelikheid vir hul dade, die herwinning van respek vir hulself en andere, herintegrasie in die gesin en die beoefening van betekenisvolle rolle in die gemeenskap wees.

Met die implementering van 'n nuwe omvattende kinder- en jeugregstelsel is die behoud en versterking van gesinsbande en die bemagtiging van die jeugdige, inderdaad die vertrekpunt in die effektiewe aanspreek van die jeugmisdaadkwessie. Die basiese beginsels van 'n kinder- en jeugregstelsel word deur Pinnock, Skelton & Shapiro (1994: 341-342) en Howes (1996: 37) bespreek en kan soos volg uiteengesit word:

- **Kriminele hofverrigtinge word as die laaste opsie beskou nadat alle relevante afwentelingsopsies oorweeg en aangewend is; afwending is die vername oorweging van die kinder- en jeugregstelsel.**
- **Hofprosesse moet kultureel geïntereerd en sensitief wees; hofprosesse moet na gelang van die funksioneringsvlak van die jeugdige aangepas word waarby hofprosedures, -besluite en taalgebruik toeganklik en verstaanbaar vir die jeugdige is.**
- **Daar moet deurlopend verhoed word dat 'n kriminele klag teen 'n jeugdige aanhangig gemaak word. In gevalle waar gemeenskapsbeveiliging ernstige skade lei, die klagte as 'n ernstige misdryf omskryf kan word en die konflik-oplossingsproses, waarby die gesinsgroepkonferensie en slagoffer-oortreder mediasie ingesluit word, onklaar geraak het, kan 'n kriminele klag teen 'n jeugdige aanhangig gemaak word.**
- **Die gesinskonferensie moet geaktiveer en gelokaliseer word in gemeenskappe as die sentrale besluitnemingsliggaam wat betref optrede teenoor 'n jeugoortreder. Hierdie proses van deelnemende gesprek sal bydra tot eenvormige besluitneming oor konflik-oplossing, boetedoening en slagoffer-kompensasie.**
- **Die aktiewe deelname van die jeugoortreder en slagoffer/klaer in die besluitnemings- en hofprosesse moet ondersteun en bevorder word.**

- **Strafindividualisasie** moet deurlopend plaasvind, waarby vonnisse moet poog om te transformeer en nie te stigmatiseer nie.
- Daar moet deurlopend gepoog word **om jeugdiges in die gemeenskap te behou** en te versorg, selfs na arrestasie en vonnisoplegging op 'n ernstige kriminele oortreding.

Die bostaande beginsels van 'n kinder- en jeugregstelsel dien as beginpunt in die bespreking oor jeugberegting en wys heen na die noodsaaklikheid vir hervorming in die Suid-Afrikaanse welsyns- en regstelsel.

5.5 HERVORMING IN DIE SUID-AFRIKAANSE WELSYNS- EN REGSTELSEL

Met die beweging in Suid-Afrika na 'n deelnemende regstelsel en met die aanvaarding van die welsynsbeleid op misdaad, waarby die uitgangpunte van pro-aktiewe optredes, herstellende beregting en die bevordering van publieke orde deur ontwikkeling van individuele moraliteit onderskryf word, word die volgende vraag noodwendig gestel: Watter hervorminge in wetgewing en ontwikkeling het plaasgevind met die oog op die daadwerklike aanspreek van die (jeug)misdaadkwessie? Antwoorde op dié indringende besprekingspunt word gevind in die ontleding van **nuwerwetse invloede op die Suid-Afrikaanse welsyns- en regstelsel** sowel as **innoverende regeringsinisiatiewe en bemagtigende wysigings in wetgewing**.

Fokus is verleen aan ander wêreldlande soos Swede, Engeland, Nieu-Seeland en Skotland se beleid en wetgewing oor humanitêre kwessies en herstellende beregting, wat alom beskou word as mees ontwikkel, om leiding te bekom oor bevorderlike wysigings in Suid-Afrikaanse wetgewing en die ontwikkeling van 'n progressiewe kindersorg- en kinderregstelsel (SARK 1998: 4). In hierdie opsig is die eerste stap in die regte rigting geneem met die onderskrywing van die Verenigde Nasies se Konvensie op die Regte van die Kind op 16 Junie 1995 (SARK 1998: 1). Hiermee word die beginsel aanvaar dat kinders se

behoeftes as mees belangrik en oorheersend beskou moet word in die ontwikkeling van regeringsprogramme, dienste en ontwikkelingstrategieë (National Programme of Action Steering Committee 1996: 1). Dié beginsel is ook as uitgangspunt in die Heropbou- en Ontwikkelingsprogram aanvaar. Met die aanvaarding van dié regte van die kind en die benutting van die Konstitusie van die Republiek van Suid-Afrika (1996) word die fondament gelê vir die raamwerk en beleid vir 'n geïntegreerde kinder- en jeugsorgstelsel en jeugwetgewing. Daarna is verskeie kommissies van ondersoek ingestel om strategieë voor te stel en verandering in beleid, wetgewing en dienslewering aan te beveel en tot uitvoering te bring. Dit sal vervolgens bespreek word:

5.5.1 Regeringsprogramme en kommissies van ondersoek

Relevante regeringsinisiatiewe en kommissies van ondersoek wat handel oor kinderontwikkeling, kinderrechte en kinders wat hoë risiko toon om met die gereg te bots, het ingrypende veranderinge te weeg gebring wat soos volg uiteengesit kan word:

- (a) Die instelling van die **Nasionale Jeug Kommissie** deur President Mandela op 16 Junie 1996. Die kommissie is ingestel met die implementering van die Nasionale Jeug Kommissie Wet (1996) en resorteer onder die vleuel van die Kantoor van die Adjunk-President. Die kommissie is deel van die regeringsplan om 'n omvattende strategie in werking te stel wat poog om probleme en uitdagings van jeugdiges korrek aan te spreek.
- (b) Die totstandkoming van die **Inter-Ministeriële Komitee op Hoë Risiko Kinders** gedurende Mei 1995. Die krisis oor die 1994 Wysiging van Artikel 29 van die Wet op Korrektiewe Dienste, No 8 van 1959, het tot die totstandkoming van dié inter-ministeriële komitee gelei. Die gewysigde Artikel 29 van die genoemde wet plaas wetlike beperkinge op die tipe en duur van aanhouding van verhoorafwagte jeugdige in gevangenis. Dit bring mee dat jeugdige wat met die gereg bots meesal geplaas word in veiligheidsplekke of na hul ouerhuise teruggestuur word.

Die probleem was egter dat veiligheidsplekke nie ingerig was vir die hantering van dié jeugdiges nie, terwyl jeugdiges nie na howe terugkeer het vir hul verhoor na uitplasing in die gemeenskappe of veiligheidsplekke nie. Tesame hiermee het die publiek se aanvanklike empatie teenoor jeugoortreders plek gemaak vir 'n toenemend onverdraagsame houding rakende misdaad en die “sagte” hantering van jeugdiges wat met die gereg bots.

Die Inter-Ministeriële Komitee op Hoë Risiko Kinders is gevolglik in die lewe geroep ten einde 'n inter-sektorale benadering tussen die Ministerieë van Welsyn, Justisie, Korrektiewe Dienste, Veiligheid en Sekuriteit, Opvoeding, Gesondheid en relevante nie-regeringsorganisasies daar te stel met die doel om die sistematiese transformasie van die kinder-en jeugsorgstelsel te koördineer. Die inisiatief vir die inisiasie van die komitee is deur die vorige Minister vir Welsyn en Bevolkingsontwikkeling, G J Frasier-Moleketi, geneem.

Die Inter-Ministeriële Komitee op Hoë Risiko Kinders bestuur, benewens transformasie en krisis-intervensie, ook landswyse loodsprogramme wat dien as praktiese toetsing van sleutelfasette van die voorgestelde kinderregstelsel. Die inter-ministeriële komitee het sedert Junie 1996 die volgende sewe loodsprojekte geïnisieer:

- (i) **“One Stop” Jeugreg sentrum te Port Elizabeth:** Die sentrum verwesenlik die scenario waartydens alle dienste essensieel vir die funksionering van 'n omvattende en effektiewe kinderregstelsel in die onmiddellike nabyheid van mekaar gehuisves word.
- (ii) **Gesinsgroepkonferensie projek te Pretoria:** Die projek toets gesinsgroepkonferensies as 'n addisionele afwentelingsopsie vir kinders wat met die gereg bots. Die gesinsgroepkonferensie, waartydens die jeugdige en sy gesin aktief betrokke gemaak word by konflik-resolusie prosesse en die besluit oor alternatiewe optredes anders as kriminele verhoor, word as een van

die sentrale prosesse van herstellende beregtiging en die nuwe kinderregstelsel beskou.

- (iii) **Arrestasie-, ontvangs- en verwysingsentrum te Durban:** Die projek het ten doel om onmiddellike maatskaplikewerk assessering te verskaf vir elke kind wat gearresteer word en onder die ouderdom van 18 jaar verkeer.
  - (iv) **Gesinsbehoud projek te Inanda:** Die projek werk mee tot die behoud van die nukluêre gesin deur her-opname van jeugoortreders in gesinne van oorsprong te bewerkstellig.
  - (v) **Alternatief tot residensiële sorg projek te King William's Town:** Die doel van die projek is die voorkoming van die opname van jeugoortreders in residensiële instansies, soos verbeteringskole en gevangnisse, deur te fokus op die uitbouing van gemeenskapsgebaseerde strawwe.
  - (vi) **Professionele pleegsorg projek te Noord-Kaap Provinsie:** Die projek werk mee tot die uitbou van verantwoordbare pleegsorgplasings wat meehelp tot die stabilisering van die kind se gedrag.
  - (vii) **Die Hendrina beveiligde sorg program te Mpumalanga:** Die doel van die projek is die veilige aanhouding van jeugdige wat met die gereg bots en nie dadelik in die gemeenskap teruggeplaas kan word nie. Programme word aangebied wat meewerk tot die jeugdige se ontwikkeling en gedragstabilisering.
- (c) Die aanvaarding deur die kabinet van die raamwerk en implementering van die **Nasionale Aksie Program vir Kinders** in relevante ministrieë en departemente (April 1996).

Die Nasionale Plan van Aksie is ontwikkel om uitvoering te gee aan die Verenigde Nasies se Konvensie op die Regte van die Kind (1995). Gepaardgaande hiermee identifiseer die justisie sektorale groep verbind aan die Nasionale Plan van Aksie, dat die opstel en implementering van 'n omvattende kinderregstelsel 'n prioriteit is. Dié justisie sektorale groep beveel aan dat die Suid-Afrikaanse Regskommissie (ingestel op grond van Wet No 19 van 1973) versoek moet word om 'n kinderregstelsel te ontwikkel. 'n Versoek in dié opsig word gerig deur die Minister van Justisie. In reaksie daarop word 'n projek komitee vir die doel van verdere ondersoek in die lewe geroep gedurende Desember 1996.

'n Eerste publikasie van die projek komitee van die Suid-Afrikaanse Regskommissie word gepubliseer gedurende Mei 1997 en behels 'n uiteensetting van 'n voorgestelde kinderregstelsel. Dié stelsel maak voorsiening vir aparte wetgewing vir die hantering van kinders wat met die gereg bots, onafhanklik van die Strafproseswet, No 51 van 1977. Uitgebreide konsultasie oor die aanvanklike uitslagdokument is aangemoedig en sorgvuldig oorweeg in die opstel van voorgestelde wetsontwerp oor kinderreg.

Die tweede fase van die projek, 'n besprekingsdokument en wetsontwerp is in Desember 1998 vrygestel en beliggaam konkrete, wettige voorstelle rakende 'n uitgebreide kinderregstelsel. Die sluitingdatum vir kommentaar op dié dokument was verleng vanaf 31 Maart 1999 tot 31 Mei 1999, ten einde alle sektore die geleentheid tot diepgaande gesprek daaroor te verskaf. Daarna sal 'n finale verslag uitgebring en oorhandig word aan die Minister van Justisie ten einde in die kabinet ter tafel gelê te word vir omskepping in wetgewing.

Vanuit die kommissies, nasionale programme en ondersoeke vloei veranderinge in beleid, wetgewing en dienslewering voort.

5.5.2 Relevante nuwe wetgewing en hersiende diensstandaarde en beleidsriglyne

Die mees relevante wetgewing, konsepontwerpe, diensstandaarde en beleidsriglyne wat ontstaan, is hernu en het betrekking op dienslewering aan kinders wat 'n hoë risiko toon om met die gereg te bots. Die volgende is van belang:

(a) Wetgewing

- Die Nasionale Jeugkommissie Wet (1996) maak voorsiening vir die oprigting van die Nasionale Jeugkommissie ten einde 'n geïntegreerde nasionale jeugbeleid en -ontwikkelingsplan te koördineer en ontwikkel.
- Die Strafbegwysigingswet (1996) spreek die problematiek wat gepaardgaan met die vertraging in die administrasie van die reg en strafproses aan.
- Die Wysigingswet op Kindersorg (1996) bring die Wet op Kindersorg, No 74 van 1983, in ooreenstemming met die konstitusie en konvensie op die regte van die Kind, deur maatstawwe in werking te stel wat kinders voldoende beskerm en hul regte bevorder.
- Wysiging van Artikel 29 van die Wet op Korrektiewe Dienste, No 8 van 1959, soos vervang deur Artikel 1 van die Wysigingswet op Korrektiewe Toesig, No 17 van 1994, op 8 Mei 1995 en weer op 10 April 1996, plaas beperkinge op die tipe en duur van aanhouding van verhoorafwagende jeugdige in gevangenis en bevorder die aanhouding van jeugdige in die gemeenskap en veiligheidsplekke.
- Die Algemene Strafbegwysigingswet, No 105 van 1997, maak voorsiening vir die oplegging van minimum vonnisse vir sekere ernstige misdrywe. Die bepalings van Artikel 51 (minimum vonnisse vir sekere ernstige misdrywe) van dié wet, is nie van toepassing op 'n kind wat ten tye van die verrigting van die handeling wat die

betrokke misdryf uitmaak, onder die ouderdom van 16 jaar was nie. Indien daar besluit word om 'n vonnis op te lê soos deur die hierdié bepalinge voorgeskryf vir 'n kind wat ten tye van die verrigting van die handeling wat die betrokke misdryf uitmaak 16 jaar oud of ouer was, maar jonger as 18 jaar, moet die hof sy redes vir die besluit in die notule van die hofverrigtinge aanteken.

(b) Diensstandaarde

- Minimum Standaarde van die Kinder- en Jeugsorgstelsel (Mei 1998), is opgestel deur die Inter-Ministeriële Komitee op Hoë Risiko Kinders. Dit word voorafgegaan deur die interim beleidsriglyne vir dienslewering aan hoë risiko kinders (November 1996).

(c) Wetsontwerpe, konsepontwerpe en interim beleid

- Die Wetsontwerp op die Afskaffing van Lyfstraf (1997), ondersteun deur die beslissing van die Konstitusionele Hof dat houe met 'n (ligte) rotting onkonstitusioneel is, herroep alle statutêre bepalinge wat houe bemagtig om lyfstraf as vonnis op te lê.
- Die Wetsontwerp op Kinderreg (1998) maak voorsiening vir 'n aparte regstelsel vir kinders wat met die gereg bots en onder die ouderdom van 18 jaar is.
- Die Wetsontwerp op Assessors (1997) poog om die leke-assessorstelsel in laer houe uit te brei ten einde gemeenskapsdeelname en -verteenwoordiging in kriminele houe te bevorder.
- Die Wetsontwerp op Getuie-beskermingsprogramme (1997) voorsien vir die oprigting van 'n kantoor of sub-direktoraat verantwoordelik vir die beskerming van getuies, insluitende kinders, wat getuienis sal lewer of reeds gelewer het in kriminele hofgedinge of voor 'n kommissie van ondersoek.

- Die Wetsontwerp op die Oprigting van Gesinshowe (1997) maak voorsiening vir die totstandkoming van gesinshowe ter beslissing van alle gesinsverwante aangeleenthede.
- Jeug Beleid 2000: Konsepontwerp vir Nasionale Jeugbeleid (1997) plaas klem op die belange en regte van kinders en jeugdiges en stel standarde voor vir hofverrigtinge en enige ander aangeleenthede waarby kinders en jeugdiges betrokke is.

5.6 DIE ONTWIKKELINGSGERIGTE BENADERING VIR MAATSKAPLIKEWERK DIENSLEWERING

Die Konstitusie van Suid-Afrika (1996), die Heropbou en Ontwikkelingsprogram (1994), die Witskrif op Maatskaplike Welsyn (1995) en die Konsepontwerp op Nasionale Jeugbeleid (1996) vereis die implementering van 'n maatskaplike ontwikkelingsperspektief in dienslewering. Die maatskaplike ontwikkelingsperspektief impliseer 'n proses van beplande institusionele verandering, wat plaasvind ten einde maatskaplike beleid en programme aan te pas by die inherente behoeftes van gemeenskappe en individue (Mazaale 1987: 75-87; Howes 1996: 35).

Dié perspektief onderskryf die uitbouing van selfstandigheid, terwyl die versterking van individue se kapasiteit en intrinsieke vermoë om hul eie welsyn en dié van hul gemeenskappe te bewerkstelling, nagestreef word. Soos in die geval van die gemeenskapsontwikkelingsperspektief, wat sterk ooreenkomste met die maatskaplike ontwikkelingsperspektief toon, bestempel Groenewald (1989: 258-261 & 262-263) 'n wedersydse toeganklike verhouding tussen die gemeenskap en regeringsmagte, sowel as gemeenskapsbedinging vir self-geïdentifiseerde behoeftes, as die mees sentrale temas. Die maatskaplike ontwikkelingsperspektief is egter meer begaan oor die gelykstelling van maatskaplike beleid aan die samelewing se sosio-politieke waardes en aanvaar as uitgangpunt dat individue die bevoegdheid opgelê moet word om instellings te wysig na gelang van hul gemeenskaplike aspirasies, belange en wense (Mazaale 1987: 86-87).

Howes (1996: 35) verwys na die maatskaplike ontwikkelingsperspektief as 'n metaperspektief, dit is aanvullend tot bestaande perspektiewe soos die ekosisteem-, etnies-sensitiewe- of vermoëns gebaseerde perspektief. Die praktykmodel mees geskik vir die maatskaplike ontwikkelingsperspektief is die maatskaplike ontwikkelingsmodel vir dienslewering (Howes 1996: 35). 'n Praktykmodel word beskou as 'n stel beginsels wat as riglyn dien vir praktykintervensie (Gouws, Louw, Meyer & Plug 1979: 189; Sheafor, Horejsi & Horejsi 1994: 44). Gepaardgaande hiermee reflekteer 'n model die besondere benadering tot verandering wat gevolg sal word (Howes 1996: 35). Die ontwikkelingsmodel se siening van verandering is dat maatskaplike verandering plaasvind op 'n ewolusionêre, ontwikkelingsgerigte wyse en strewe na verhoogde moraliteit en verantwoordelikhedaanvaarding vir gedrag in gemeenskappe (Giddens 1989: 634). Dié benadering tot verandering verbind dus individuele en sosiale veranderinge met waardes (Howes 1996: 35).

Johnson (1989: 421) is van mening dat die onderliggende uitgangspunt van die maatskaplike ontwikkelingsmodel, soos uiteengesit deur Tropp (1969), is individue se natuurlike en/of aangeleerde vermoë tot selfrealisering. Hiermee word bevestig dat individue se sosiale funksionering met intervensie ondersteun en aangemoedig moet word ten einde effektief en verantwoordelik op te tree. Soos die gemeenskapsontwikkelingsmodel, word daar met die maatskaplike ontwikkelingsmodel gestreef na die verhoging van die gemeenskap se deelname aan eie selfontwikkeling en die maksimale mobilisering van menspotensiaal in die samelewing (Engelbrecht 1989:42).

Die ontwikkelingsgerigte benadering vir dienslewering word, volgens die persepsie van beleidsmakers, ten uitvoer gebring in die beleidsdokument Minimum Standaarde van die Kinder- en Jeugsorgstelsel (Mei 1998), en meer spesifiek toegepas met ontwikkelingsgerigte

assessering van jeugdiges (Inter-Ministerial Committee on Young People at Risk 1998b: 1-2). Binne die raamwerk van dié vermelde amptelike dokumente word die volgende ontwikkelingsgerigte beginsels vir dienslewering in die kinder- en jeugsorgstelsel geformuleer:

- Elke individu, en in besonder die kind, beskik oor omvattende potensiaal en vermoëns.
- Etikettering en kategorisering werk ontwikkeling teë en moet vermy word.
- Ontwikkeling en verandering geskied lewenslank; elke individu het die voordurende vermoë tot groei en verandering.
- Foute en krisisse is eerder ontwikkelingsgeleenthede as mislukkings.
- Individue, en in besonder die jeug, sal progressief reageer as hul hulself bevorderlik beleef.
- Ontwikkeling kan nie gedwing word nie; dit moet slegs aangemoedig, ondersteun en versorg word.
- Die verlede verleen informasie tot die verklaring van die hede; fokus moet verleen word aan die hede en toekoms, terwyl klem nie geplaas moet word op oorsaaklike aspekte nie.

Die doelstelling vir ontwikkelingsgerigte assessering, soos geformuleer deur die Inter-Ministeriële Komitee op Hoë Risiko Kinders (Mei 1995), is: die bepaling van die minste beperkende en mees bemagtigende omgewing, asook programme toepaslik vir die jeugdige se ontwikkelende behoeftes. Die proses van ontwikkelingsgerigte assessering in die kinder- en jeugsorg stelsel (Inter-Ministerial Committee on Young People at Risk 1998b: 1-2 & 5) word soos volg uiteengesit:

- (a) **Vestig 'n terapeutiese verhouding met die jeugdige** waartydens eerlike informasie uitgeruil en wedersydse vertroue gebou word.

- (b) **Bestuur die jeugdige se gedrag** deur verskaffing van leiding, ondersteuning en respek ten einde beide die familie en jeugdige in staat te stel om **selfbeheer** toe te pas en voldoende samewerking te verskaf.
- (c) **Verskaf ontwikkelings-georiënteerde versorging en veiligheid** ten einde die onmiddellike behoeftes van die jeugdige te bevredig. Stimulering van die jeugdige se versorgingsbehoefte is nie-onderhandelbaar en loop parallel met die fundamentele regte van 'n kind. Die versorging kan, onder andere, beveiliging en die verskaffing van informasie en begrip vir sy/haar situasie insluit.
- (d) **Assesseer die jeugdige in sy totale sosiale konteks.** Die assessering geskied aan die hand van 'n raamwerk gebaseer op vier faktore waarvolgens informasie ingesamel word rondom die **sterkte gebaseerde vermoëns van die jeugdige**. Die vier faktore is: behoort-aan, bemeestering, onafhanklikheid en vrygewigheid.
- (e) Benut die ingesamelde informasie vir die **opstel en implementering** van 'n **terapeutiese plan**.
- (f) Berei die jeugdige voor **op ontkoppeling** van dienslewering en verskaf die versekering, indien nodig, van deurlopende versorging en beskerming.

5.7 STANDAARDE VIR HOFPROSESSE EN VONNISSE

Met die aanvaarding van die Minimum Standaard van die Kinder- en Jeugsorg Stelsel (Mei 1998) tesame met die implementering van die ontwikkelingsgerigte benadering vir dienslewering, word vonnisoplegging van jeugoortreders ook deur beleidsmakers onder die vergrootglas geplaas. Die beweegredes daarvoor is die waarneming van die periodieke ondermyning van die konstitusionele regte van die kind gedurende hofprosesse sowel as die dramatiese eskalering van jeugmisdaad wat optrede en hervorming van die bestaande

regstelsel noodsaak. Tesame hiermee toon jeugdiges wraaksugtige houdings en verdere losbandigheid wat voortspruit vanuit die onverstaanbaarheid van regsproseduele aspekte en die afwesigheid van hul spontane deelname aan die vergoedings- en skadeloosstellingsproses, waarmee verantwoordelikhedaanvaarding vir kriminele gedrag afwesig bly (Pinnock, Skelton & Shapiro 1994: 340).

Die funksies van minimum standarde gestel vir statutêre ingryping, hofprosesse, plasing van jeugdige in instansies en vonnisoplegging hou, soos in geval van preventiewe- en nasorgdienste, verband met die bepaling van diensstandaarde ten einde uitvoering te gee aan die doelstellings van die beoogde nuwe stelsel. Daarbenewens verseker dié minimum standarde dat transformasie effektief gemonitor word op 'n wyse wat verandering en ontwikkeling bevorder (Inter-Ministerial Committee on Young People at Risk 1998a: 8).

Die minimum standarde gestel vir statutêre ingryping, hofprosesse, plasing van jeugdige in instansies en vonnisoplegging word uitgedruk as verklarings rakende diensstandaarde. Die volgende verklaring van standarde vir hofverrigtinge en vonnisse (Inter-Ministerial Committee on Young People at Risk 1998a: 32-34) dien as vertrekpunt vir die proefbeampte in voorvonnisondersoeke vir die bepaling van die ontwikkelingspotensiaal van die jeugoortreder en 'n gepaste vonnisaanbeveling. Dit blyk soos volg:

Verklaring van die standaard vir hofverrigtinge

Hofverrigtinge moet bevordelik wees vir die beste belange van die jeugdige, verrig word op 'n wyse wat respek toon vir die menswaardigheid en regte van die jeugdige, en behartig word in 'n atmosfeer van begrip, waartydens effektiewe deelname van die jeugdige plaasvind.

Verklaring van die standaard vir vonnisse

Die jeugdige moet die mees toepaslike vonnis ontvang wat uitvoering gee aan die beginsel van die minste beperkende, mees bemagtigende opsie vir die jeugdige.

Die praktykdoelwitte vir dié verklaring is soos volg:

- (a) Die vonnis moet die minste beperkende, mees bemagtigende waarde vir die jeugdige inhou in verhouding tot sy/haar spesifieke omstandighede en behoeftes, gebaseer op die resultate van die jeugdige se ontwikkelingsgerigte assessering.
- (b) Die vonnis moet die kulturele en religieuse afkoms van die jeugdige in ag neem en respekteer.
- (c) Die regte van die jeugdige met beskerm word.
- (d) Die geleentheid moet aan die jeugdige verskaf word om sy mening oor die vonnis uit te spreek en in die hof aangehoor te word.

Die verklaring oor diensstandaarde en gepaardgaande praktykdoelwitte dien as riglyn vir die maatskaplike- en justisie komponente vir die hantering van jeugdiges in hofprosesse en verseker jeugdiges se deelname, verantwoordelikhedaanvaarding vir kriminele gedrag en progressiewe ontwikkeling.

5.8 DIE ONTWIKKELING VAN 'N OMVATTENDE KINDERREGSTELSEL

Suid-Afrika het gedurende 1995 die Verenigde Nasies se Konvensie op die Regte van die Kind (1989) onderskryf. Daardeur verbind die regering homself tot 'n reeks verpligtinge, gerig op die beskerming van die regte van alle kinders. Die bestuurskomitee van die Nasionale Plan van Aksie (1996), wat aanbevelings vir implementering aan regeringsvlak maak, het die noodsaaklikheid van die ontwikkeling van 'n omvattende jeugregstelsel geïdentifiseer. Daarmee word bedoel 'n regsisteem vir die werkswyse met kinders wat met die gereg bots, onafhanklik van die Strafproseswet, No 51 van 1977. In reaksie daarop het die Minister van Justisie die Suid-Afrikaanse Regskommissie versoek om ondersoek in te stel na

jeugberegtiging en wetshervormingsprogramme. Vir dié doel is 'n projekkomitee aangestel gedurende Desember 1996. Kort daarna, gedurende Mei 1997, het die projekkomitee se eerste publikasie van 'n voorgestelde kinderregstelsel verskyn. Na uitgebreide konsultasie en vergelykende navorsing het 'n besprekingsdokument en voorgestelde Wetsontwerp op Kinderreg in Desember 1998 verskyn. Gedurende 1999 sal die finale wetsontwerp op Kinderreg geskryf en deur die Minster van Justisie in die kabinet ter tafel gelê word vir aanvaarding as en omskrywing in wetgewing.

Die bogenoemde besprekingsdokument en voorgestelde Wetsontwerp op Kinderreg (1998) is van belang vir hierdie studie. Die proefbeampte se bydrae tot jeugberegtiging en insette in hofprosedures sal aansienlik geherdefinieer moet word volgens die dokument en benodig dus voldoende aandag en bespreking.

Met die formulering van die voorgestelde wetgewing en ondersoek na die implementeringsmoontlikhede daarvan, het die projekkomitee navorsing gedoen oor ander regstelsels by wyse van besoeke en bestudering van beskikbare beleidsdokumente en wette. Hierdie ondersoek en studie van kinder- en jeugberegtiging is gedoen ten opsigte van die regstelsels van Nieu-Seeland, Oeganda en Skotland vir doeleindes van vergelykende studies (SARK 1998: 4) Die drie lande het reeds die Verenigde Nasies se Konvensie op die Regte van die Kind (1989) onderskryf, en spesifiek Nieu-Seeland en Skotland het divergerende kinderregstelsels ontwikkel wat reeds internasionale erkenning geniet het.

Vervolgens sal die motivering vir die gebruik van die genoemde lande se regstelsels vir doeleindes van vergelykende studies sowel as die regstelsels se belangrikste uitgangspunte en sistemiese prosesse, kortliks bespreek word. Daarna sal die visie vir 'n nuwe kinderregstelsel vir Suid-Afrika uiteengesit word. Laastens en mees relevant vir hierdie studie, sal dié bespreking fokus verleen aan die evaluasies en aanbevelings van die projekommittee rakende hofprosedures en vonnisoplegging van kinder- en jeugoortreders.

5.8.1 Vergelykende internasionale studies

Die studies het ten opsigte van die regstelsels van die volgende lande geskied:

(a) Nieu-Seeland

Die kinderregstelsel van Nieu-Seeland word beskou as gepas vir doeleindes van vergelyking omdat, benewens die lofwaardige innoverende benadering wat benut word in die oplossing van die jeugmisdaadkwessie, die populasie heterogeen en saamgestel is uit verskeie etniese groepe (SARK 1998: 36; Sloth Nielsen & Muntingh 1998: 5). Die meerderheid van die Nieu-Seelanders is van Europese afkoms, word genoem Pakeha, en konstitueer meer as 80% van die kinderopulasie. Daarenteen vorm die inheemse Maori-groep ongeveer 12% en die Stille Oseaan Polinesiërs 4% van die kinderopulasie. Alhoewel 'n relatiewe lae verteenwoordiging van die laasgenoemde twee inheemse groepe voorkom, is hul oorvertenwoordig in verskeie indekse van maatskaplike en ekonomiese deprivasie en toon 'n hoër mortaliteitsyfer, laer lewensverwagting, hoër werkloosheidsyfer en laer inkomste as die Pakeha groep (SARK 1998: 36-37; Sloth Nielsen & Muntingh 1998: 6). In die bekende kinderoortrederpopulasie is ongeveer 43% beskryf as Maori (statistiek van toepassing in 1993).

Die Nieu-Seelandse benadering tot jeugberegting erken dié wanbalans en poog om tradisionele metodes van uitgebreide gesinsbesluitneming te inkorporeer as 'n metode van konflik-resolusie. Hierdie benadering gedokumenteer deur die Wet van 1989 op Kinders, Jong Persone en Hul Gesinne, help mee tot die transformering van wetgewing ten einde verantwoordelik en simpatiek te reageer op die behoeftes van die kinder- en jeugoortreder, hul gesinne en die gemeenskap. Tesame hiermee onderskryf wetgewing die onderskeid en verdeling tussen maatskaplike- en regsgeskilpunte.

Beregting geskied deur die bereik van konsensus oor 'n plan van aksie tussen familieledes en gemeenskapsgebaseerde organisasies wat rehabiliterende- en voorligtingsalternatiewe aanbied. Die gebruik van gewigtige owerheidsintervensie en hofprosesse word meesal vermy. Dié

benadering tot jeugberegtiging slaag daarin om die meerderheid kinders wat met die gereg bots af te wentel, weg van kriminele hofverrigtinge en bewaringsinstansies.

(b) Oeganda

Oeganda is soos Suid-Afrika 'n ontwikkelende land en geskik vir doeleindes van vergelyking in terme van ooreenkomste wat betref transformasie, situering in Afrika en ontwikkeling van 'n geïntegreerde kinder- en jeugsorgstelsel (SARK 1998: 52-53; Sloth Nielsen & Muntingh 1998: 7). Oeganda, soos Suid-Afrika, poog om sedert 1986 moraliteit te hervestig in sosiale, ekonomiese en politieke bedrywighede na 14 jaar van ekonomiese en politieke chaos, tiranieke onderdrukking en burgeroorloë. In 'n poging om misdaad te bekamp, orde te herstel en menseregteskendings verder te verhoed is gepaste navorsing in Oeganda onderneem en het noemenswaardige veranderinge reeds ingetree. Fokus moet verleen word aan dié ontwikkelings in Afrika, eerder as om slegs te reflekteer op sisteme van morderne, ontwikkelde lande.

Oeganda het gedurende die afgelope jare hul wetgewing wat handel oor kindersorg en kinders in stryd met die gereg hersien en in verband gebring met internasionale regte van kinders deur die 1996 Kinder Statuut te implementeer in 1997. Die Kinder Statuut blyk 'n suksesvolle poging te wees om aan die eenkant 'n balans te handhaaf tussen wetgewing ooreenkomstig internasionaal-erkende norms en uitgangspunte oor kinders, en aan die anderkant, die behoud van inheemse gewoontes, gebruiksreëls en praktyke.

Die visie vervat in die 1996 Kinder Statuut behels dat maatskaplike beginsels en die regte van 'n kind as die leidende uitgangspunte benut moet word in enige besluit rakende 'n kind. Die welsyn van die kind is van kardinale belang en enige vertraging in die beslissing van aspekte wat verband hou met 'n kind, sal beskou word as skadelik vir die welsyn van die kind (SARK 1998: 53 & 56-60; Sloth Nielsen & Muntingh 1998: 7).

(c) Skotland

Skotland is geselekteer vir die doel van vergelykende studie op die grondslag van Skotse innoverende wetgewing rakende kinder- en jeugoortreders. Die totale Skotse benadering tot kinders in konflik met die gereg, verskil van enige ander land. In die Skotse benadering is die welsyn en maatskaplike behoeftes van die kind as die hoof fokus beskou reeds dekades voor die instelling van internasionale uitgangspunte, norms en regte van kinders (SARK 1998: 60; Sloth Nielsen & Muntingh 1998: 8-9). Die eertydse Wet van 1968 op Maatskaplike Werk (Skotland) en die onlangs geïmplementeerde Kinderwet (Skotland) van 1995 is dus nie die gevolg van internasionale uitgangspunte rakende die regte van die kind nie.

Reeds in 1964 het Skotland 'n dokument vrygestel wat voorstel dat jeugberegting handomkeer moet verander (Sloth Nielsen & Muntingh 1998: 9). Dié dokument bekend as die Kilbrandon Verslag, vernoem na Lord Kilbrandon wat 'n Skotse regter en voorsitter van die komitee verantwoordelik vir die dokument was, het voorgestel dat geen poging aangewend moet word om die bestaande kinderregstelsel te verander nie. In plaas daarvan is aanbeveel dat daar van die totale bestaande stelsel afstand gedoen moet word en dat 'n nuwe stelsel geïmplementeer moet word. Die nuwe stelsel moet 'n duidelike onderskeid tref tussen twee belangrike funksies: die vasstelling van skuld of onskuld en die besluit oor watter bystand en hulpmaatreëls vir elke individuele kind oorweeg moet word (SARK 1998: 61).

Die uitgangspunt in die Kilbrandon Verslag was dat daar min verskil voorkom tussen 'n kinderoortreder en 'n sorgbehoewende kind. Beide kategorieë is beskou as gelyk in behoeftes en potensiaal. Hierdie erkenning en uitgangspunt lei tot die aanbeveling van die totstandkoming van panele professionele en nie-professionele persone. Dié persone word aangestel vir hul belangstelling in en kennis van kinders en neem die funksies van landdros oor rakende die besluit oor watter verpligte maatstawwe gevolg moet word in verband met die sorg van die betrokke kind. Slegs in aspekte wat handel oor 'n dispuut van feite sal 'n landdros, of soos in Skotland genoem 'n "sheriff", besluite oorneem. Na sodanige feitelike vastellings sal die aangeleentheid weer aan die paneel vir beslissing oorhandig word.

Statutêre voorsiening vir dié sisteem, soos aanbeveel in die Kildrandon Verslag, is gemaak in die Wet van 1968 op Maatskaplike Werk (Skotland). Hervorming van dié wetgewing vind eers twee dekades daarna plaas met die toename in insidente van kindermishandeling, sake van seksuele misdrywe en maatskaplike verandering soos die toename in egskeidings, werkloosheid, dwelmmisbruik en alkoholafhanklikheid onder jong persone gedurende die sewentiger- en tagtigerjare. Die Kinderwet (Skotland) van 1995 vervang grotendeels die Wet van 1968 op Maatskaplike Werk (Skotland) en is op 1 April 1997 geïmplementeer. Dié wet fokus veral op die jeugdige se verantwoordelikeaansvaarding vir sy gedrag en die samelopende konsekwensies, wat voortspruit uit sy versuim om die regte van ander te respekteer. Fokus word verder verleen aan die definiëring van ouerlike verantwoordelikehede en verpligtinge teenoor 'n kind.

5.8.2 Die visie vir 'n nuwe kinderregstelsel

Die Suid-Afrikaanse Regskommissie (1998) se primêre visie vir Suid-Afrika is een ooreenkoopelende en saambindende regsisteem vir kinders wat met die gereg bots. Die nuwe kinderregstelsel moet te alle tye daarna streef om te voorkom dat kinders **in of dieper in die kriminele regsisteem opgeneem** word, maar hulle moet ook vir hul **gedrag verantwoordelikeheid** aanvaar (SARK 1998: 4). Die welsyn en belange van die kind word as die vernaamste aspek beskou en individualisering van elke aangeleentheid waarby 'n kind betrokke is, word voorop gestel. Die **assessering** van elke kind wat met die gereg bots, tree as die beslissende faktor na vore in die besluit oor watter optrede gevolg moet word.

Afwenteling van kriminele sake in gespesifiseerde omstandighede weg van kriminele hofverrigtinge, vorm die kern van die kinderregstelsel (SARK 1998: 5; Sloth Nielsen & Muntingh 1998: 1-2). Afwentelings moet so spoedig moontlik na welsynsisteme of toepaslike afwentelingsprogramme, aangebied deur bevoegde personeel, plaasvind. Klem word in dié opsig geplaas op 'n **voorlopige ondersoek** met die doel om die spesifieke kind en betrokke kriminele klagte sorgvuldig te evalueer en te verseker dat die optimale geleentheid aan die kind verleen word om uit die regsisteem afgewentel te word.

Die voorlopige ondersoek onderskryf 'n **multi-sektorale benadering** en behels 'n proses waarin die kind en sy gesin 'n aktiewe rol vertolk en waarby 'n kinderreglandddros voorsit. Die voorlopige ondersoek moet in 'n kantoor of kamer gehou word, terwyl die moontlike opeenvolgende hofverrigtinge gehou word in 'n hofsaal ingerig om die waardigheid van die kind te bevorder (SARK 1998: 205). In beide dié gevalle moet die verrigtinge van 'n **informele aard** wees, in 'n atmosfeer plaasvind bevordelik vir die **volledige deelname van die kind en sy gesin** en in die **kortste moontlike tyd** afgehandel word (Sloth Nielsen & Muntingh 1998: 2-3). Geen onnodige verdragings mag die proses versteur nie. In die geval van hofverrigtinge moet die voorsittende beampte die verantwoordelikheid aanvaar om te verseker dat die prosedures en optredes van alle hofpersoneel bydra tot die welstand van die betrokke kind. Die voorsittende beampte het volmag om, indien dit in die beste belang van die betrokke kind is, tot ondervraging van getuienis oor te gaan en deel te neem aan die uitlokking van getuienis gunstig vir die betrokke kind (SARK 1998: 205). Die kinderreglandddros moet ook bemaagtig word om, gedurende enige stadium van hofverrigtinge en selfs na skuldigbevinding, die verhoor te stop, indien dit sou blyk dat die kind sorgbehoewend is of afgewentel kan word sonder die bywoning van enige verdere hofverrigtinge. Hiermee sal die buigbaarheid van die kinderregstelsel onderskryf word, terwyl die kind se reg op 'n regverdige, billike verhoor beskerm word.

Die voorgestelde hofsisteen behels nie aparte strukture nie, maar berus eerder op die veronderstelling van **spesialisasie funksies en heropleiding van personeel** (SARK 1998: 4). In dié opsig moet proefbeamptes spesialiteitsopleiding geniet ten einde 'n sentrale besluitnemingsfunksie te verrig en landdroste moet georiënteer word as kinderreglanddroste. Daar word voorgestel dat die **regsbevoegdheid en jurisdiksie** van die kinderreghof, wat op landdroshofvlak gesetel is, uitgebrei moet word tot 'n maksimum van 5 jaar gevangenisstraf (SARK 1998: 204). Sodoende sal verseker word dat die meederheid van kinders in die spesialiteitshoue verhoor word, alhoewel oorplasing na streeks- en hooggeregshoue moontlik is.

Die verdere visie van verpligte **regsverteenwoordiging** vir verhoorafwagende kinders wat in aanhouding verkeer, sowel as in alle pleite en verhore van kinders waar die klagte van 'n ernstige aard is, word voorgehou. Sterk steun word ook gevind vir **skeiding van verhore** in alle gevalle waar die betrokke kind 'n mede-beskuldigde saam met 'n volwassene is (Sloth Nielsen & Muntingh 1998: 3). Ten spyte hiervan, kan die hof 'n samevoeging van verhore versoek in gevalle waar die skeiding van verhore nie in die beste belang van geregtigheid is nie (SARK 1998: 209).

Die gebruik van **leke assessors** in hofverrigtinge word nie aanbeveel nie. Die rede hiervoor is dat die benutting van leke assessore afbreuk sal doen aan die gespesialiseerde aard van kinderreghowe. Tesame hiermee word die visie voorgehou dat kinderhowe, maar nie kinderreghowe wat handel met kinders wat met die gereg bots, ingesluit word in **gesinshowe** (SARK 1998: 210).

Die **aanstelling van 'n proefbeampte** vir elke kinderreghof geniet oorweldigende steun en die verdere visie word voorgehou dat geen kind gevonniss mag word alvorens 'n **voorvonnisverslag** vanaf 'n **proefbeampte** verkry is nie. Twee uitsonderings op die voorgestelde reël bestaan egter in gevalle waar die kind aan 'n geringe oortreding skuldig bevind is, of wanneer die verkryging van sodanige verslag sal lei tot oormatige vertraging in die hofproses en sodoende afbreuk maak aan die beste belange van die kind. Daarenteen mag geen vonnis met 'n residensiële element opgelê word sonder die aanbod van 'n **voorvonnisverslag** in die hof nie. In hierdie opsig word voorgehou dat, sou 'n kind onder die ouderdom van 18 jaar in 'n instansie opgeneem word sonder sertifisering dat sodanige verslag in die hof voorgelê was, 'n oortreding begaan word.

Dit is die visie dat **vonnisse van kinders** moet voorkom dat hul hul vryheid verloor en uit gesinsverband verwyder word. Die opgelegde vonnis moet die beste belange van die kind onderskryf, uiting gee aan die waardes soos geformuleer in die konstitusie, moontlike beperkinge op vryheid plaas en 'n element van herstellende beregtiging, soos versoening en die heropbou van gebroke verhoudings, bevat. Innoverende, gemeenskapsgebaseerde

vonnismoontlikhede wat daarna streef om te hervorm, voorligting te verskaf en verantwoordelike gedrag aan te moedig, moet meesal oorweeg word. Institutionalisering moet as 'n laaste uitweg beskou word en gevangenisstraf kan slegs oorweeg word vir ernstige misdrywe.

Afwenteling moet oorweeg word indien kinders verantwoordelikheid vir hulle gedrag aanvaar. Die voorgestelde sisteem verleen dus aan kinders die geleentheid om vir hul dade verantwoordelik gehou te word buite die kriminele regsisteem (SARK 1998: 5). Daarenteen word daar voorts besef dat, waar kinders aangekla word van ernstige, geweldadige misdade en geassesseer word as gevaarlik vir ander, voorsiening gemaak moet word vir hul **veilige, sekure aanhouding** gedurende verhore en tydens vonnisoplegging.

Ten slotte moet in ag geneem word dat die wetsontwerp op 'n voorgestelde kinderregstelsel elemente van herstellende beregtiging bevat wat dien om die kinder- en jeugoortreder te bematig. Insae in die regsisteem, deur gesprek in veral die voorlopige ondersoek, verleen 'n stem aan die jeugdige en slagoffer. Gepaardgaande hiermee word gepoog om verantwoordelikheid vir gedrag te verhoog, terwyl 'n multi-sektorale benadering onderskryf word. 'n Besluit oor toepaslike optrede blyk dus nie 'n eenkantige aanbeveling van een party te wees nie, maar eerder die probleemoplossende strategie van proefbeamptes, straftoemeters, regsgeleerdes, moontlik ander verteenwoordigende professionele persone van die departemente van Justisie en Korrektiewe Dienste sowel as die Suid-Afrikaanse Polisie en die oortreder se gesin.

5.9 SAMEVATTING

Sosio-politieke veranderinge, tendense in die samelewing en hernuwing van beleid en wetgewing beïnvloed die proefbeampte se dienslewering aan strafhowe gedurende die vonnisfase van verhore. Nie alleen word die rol en funksie van die proefbeampte met dié veranderinge uitgebrei en herdefinieer nie, maar word ook vereis dat uitgangspunte en visies

wat betref aanbevelings vir toepaslike vonnisoplegging hernu moet word na ontwikkeling en bevordering, eerder as bestrawwing. Klem word met vonnisoplegging, en gedurende enige stadium van die straffhofverrigtinge met kinders, geplaas op die behoud van die gesin en jeugdiges se vertolking van betekenisvolle rolle in die gemeenskap. Deelnemende beregtiging word as visie voorgehou en konsepte van herstellende beregtiging en die instandhouding van publieke orde deur die verhoging van burgerlike begrip vir moraliteit, word in beleid en wetgewing ingeskryf.

Behoudens die positief gerigte doelstellings en uitgangspunte van die kinder- en jeugsorgstelsel en die voorgenome kinderregstelsel, heers kommer in verskeie oorde oor of jeugdiges se verantwoordelikeaansvaarding vir kriminele gedrag sal toeneem en of delinkwente jeugdiges nie met hierdie “sagte” benadering wat eis vir deïnstitusionalisering, bemagtigende vonnisse en herintegrasie in gemeenskappe, eerder weer sal oortree en meer skade sal verrig nie. Daarenteen is dit egter duidelik dat bestaande wetgewing en stelsels nie (jeug)misdaad effektief kon aanspreek nie. Opvoeding van die massa, erkenning van individuele regte, beskerming van publieke belang, insae in die regsisteem en behoeftebevrediging is egter die enigste realistiese oplossing ten einde sosiale kohesie te bevorder, verantwoordelikheid aan te leer, begrip vir die skade verrig deur kriminele aksies te verdiep en dus die misdaadsyfer onder beheer te bring.

Ter bereiking van laasgenoemde het die proefbeampte ‘n omvattende taak om te vervul. Wat betref dienslewering in die vonnisfase van verhore moet in gedagte gehou word dat ontwikkelingsgerigte assessering gedurende voorvonnisondersoeke deurgevoer moet word. Dit stel die proefbeampte in staat om met die aanbieding van ‘n voorvonnisverslag nie slegs ‘n profiel van die jeugoortreder aan die hof te skets nie, maar ook om ‘n terapeutiese plan te formuleer en implementeer. Gepaardgaande hiermee moet proefbeamptes hul adviserende en uitvoerende rolle in kriminele howe verbreed; howe moet ingelig word oor relevante afwentelingsprosesse, gemeenskapsgebaseerde programme en bemagtigende vonnismoonlikhede. Daar moet uitvoering gegee word aan die welsynsbeleid op beregtiging vir jeugdiges en die doelstellings van die kinderregstelsel. Vonnisse moet poog om te

transformeer en jeugdigheid, en die aspekte wat daarmee saamhang, word beskou as strafversagtend.

Verder moet deurlopend in gedagte gehou word dat die jeugdige en sy/haar belange as mees vernaam beskou moet word, terwyl daar by vonnisoplegging uitvoering gegee moet word aan die beginsel van die minste beperkende, mees bemagtigende moontlikheid vir die jeugdige.

HOOFSTUK 6

PROEFBEAMPTES SE FUNKSIONERING IN STRAFHOWE

6.1 INLEIDING

‘n Doeltreffende proefdienstestelsel versterk en vergemaklik die straftoemeter se uitvoerende rol en werk mee tot strafindividualisasie (Pieterse 1989: 11). Skrywers (Krugel 1989: 7-10; Andrews 1991: 441; Prinsloo 1991: 104) lewer egter kritiek teen die doeltreffendheid van die bestaande stelsel. Die bekwaamheid van proefbeamptes as wetenskaplike inligtingsbronne tydens beregtigingsprosesse word deur juriste bevraagteken en kommer word oor eensydige, onregmatige vonnisaanbevelings uitgespreek.

Proefdienste in die vonnisfase van strafverhore is in die vorige hoofstukke van hierdie tesis bespreek. ‘n Samevattende geheel is verskaf van die doel, kennisbasis en gedragsvoorskrifte van proefbeamptes ten einde ‘n doeltreffende diens as deskundige getuies in strafhowe te kan lewer wat betref die vertolking van feite en die loods van opinies oor die vonnisoplegging van jeugoortreders.

In hierdie hoofstuk word ondersoek ingestel na die doeltreffendheid van proefbeamptes se funksionering in strafhowe. Die proefbeampte se optrede en getuienis in strafhowe het ‘n baie hoë openbare sigbaarheid en kan beskou word as die vertoonvenster van die beroep (Howes 1992: 77&79). Met die toeretiese ondersoek as agtergrond, is gestruktureerde meervoudige keusevrae, ordinale vrae, digotome vrae, opvolgvrae en oop vrae aan juriste in die Kaapse Skiereiland gestel. Van die response wat ontvang is, kon sekere aannames gemaak word. ‘n Totaal van 83 vraelyste is oorhandig aan die kantoorhoofde van al nege landdroskantore in die Kaapse Skiereiland. ‘n Totaal van 57 vraelyste is terugontvang.

Vir die doeleinde van die aanbieding van die hoofstuk word al die vrae wat in die eerste twee afdelings van die vraelys voorgekom het, sowel as die samestelling van die onderzoekgroep, hanteer. Die vraelys bevat 19 vrae en is verdeel in vier afdelings. Die eerste afdeling stel vrae wat handel oor proefbeamptes se dienslewering in die vonnisfase van verhore. Die tweede afdeling ondersoek proefbeamptes se voorvonnisverslae. Afdeling drie en vier word in die volgende hoofstuk bespreek. Sommige van die response op vrae word gekombineer in grafiese voorstellings, vir doeleindes van kondensering van syfermateriaal en analise, terwyl ander afsonderlik behandel word. By sommige van die vrae word die onderzoekgroep versoek om hul response te motiveer en dit is, waar toepaslik, ook weergegee.

Uit die empiriese ondersoek is sekere aannames en tendense geïdentifiseer wat in verband gebring kon word met literatuur oor **eerstens die dienslewering van proefbeamptes in strafhowe** in die algemeen, **die rol van die proefbeampte en die doel van proefdienste** in die vonnisfase van verhore. **Tweedens is die doel en vereistes gestel aan voorvonnisverslae**, soos dit in die literatuur beskryf word, in verband gebring met juriste se opinies daaromtrent. **Laastens kon die stand van proefdienste in die Kaapse Skiereiland met behulp van die empiriese ondersoek bepaal word.**

Die samestelling van die onderzoekgroep en resultate van die empiriese ondersoek word vervolgens bespreek. In sommige gevalle word die data drie-dimensioneel grafies voorgestel.

6.2 DIE SAMESTELLING VAN DIE ONDERSOEKGROEP

Maatskaplikewerk dienslewering aan jeugoortreders in strafhowe word met hierdie studie ondersoek. Die twee verbruikers van dié diens is die regsplegende komponent (**juriste**) en die kliëntsisteem (**jeugoortreders**). Eersgenoemde is egter in 'n meer ideale posisie om evaluerende terugvoer aangaande proefbeamptes se funksionering in strafhowe te verskaf, juriste raak betrokke by kriminele hofverrigtinge in die hoedanigheid van voorsittende beamptes en moet objektiewe, billike menings uitspreek oor die skuldvas en vonnisse van

aangeklaagdes, die insette van verskeie rolspelers en die opinies van deskundige getuies (Pieterse 1989; Klopper 1990; Prinsloo 1991; Van Niekerk 1996).

Die empiriese studie word beperk tot landdroste gesetel by landdroskantore (landdroshowe en streekhowe) in die Kaapse Skiereiland. Die Skiereiland word volgens munisipale grense in ses sub-strukture verdeel wat weer op sy beurt uit nege landdrosdistrikte bestaan. Elk van dié distrikte beskik oor 'n landdroskantoor.

Daar is van doelbewuste steekproefneming gebruik gemaak vir die seleksie van 'n steekproef van juriste. Voorsittende beamptes van strafhowe word doelbewus ingesluit, terwyl siviele landdroste nie vir die doel van die studie genader is nie. Proefbeamptes as deskundige getuies verskyn met die vonnisoplegging van jeugoortreders slegs voor straflanddroste in kriminele hofverrigtinge. Siviele landdroste handel nie met proefbeamptes nie en kan nie oor proefdienste 'n mening uitspreek nie. Gevolglik bestaan die ondersoekgroep uit 83 juriste.

Met die empiriese ondersoek is 83 vraelyste aan die kantoorhoofde van die onderskeie landdroskantore oorhandig vir verspeiding aan elke straflanddros. Die ondersoekgroep het uit distriks-, senior-, streek- en hooflanddroste bestaan waarvan 57 (69%) straflanddroste gerespondeer het. In vyf van die nege landdroskantore het alle straflanddroste die vraelyste voltooi. Dié landdroskantore is gesetel in voorstedelike areas asook plattelandse gebiede. Straflanddroste gesetel by landdroskantore in stedelike gebiede en groot voorstedelike sentrums het minder vraelyste voltooi. Die minste vraelyste wat 'n landdroskantoor voltooi het, was die helfte van die vraelyste.

Die respondente kan verdeel word in een (1) hooflanddros, veertien (14) streekhoflanddroste, drie (3) seniorlanddroste en nege-en-dertig (39) distrikshoflanddroste. Die hooflanddros wat gerespondeer het, is gesetel by 'n plattelandse landdroskantoor, terwyl die seniorlanddroste afkomstig is van voorstedelike en stedelike landdroskantore.

6.3 PROEFBEAMPTES SE DIENSLEWERING IN DIE VONNISFASE VAN VERHORE

Ten einde die ondersoek van stapel te stuur, was dit nodig om vas te stel wat die ondersoekgroep se siening is van die doel van proefdienste in die vonnisfase van verhore en die rol van die proefbeampte in strafhowe. Gepaardgaande hiermee is die ondersoekgroep se houding wat betref die noodsaaklikheid van voorvonnisverslae met die vonnisoplegging van jeugoortreders getoets en menings is bekom oor die benutting van bronne in die voorvonnisondersoek.

Verskeie outeurs (Andrews 1991; Harris 1992; Howes 1992; Raymore, Smith & Vanstone 1994) bevestig dat 'n verskeidenheid menings gehuldig word en onsekerheid bestaan oor die kwaliteit van die bestaande diens wat proefbeamptes aan strafhowe lewer. Aangesien daar meningsverskille bestaan oor die effektiwiteit daarvan en tevredenheid daarmee, is 'n openingsvraag daaromtrent gestel.

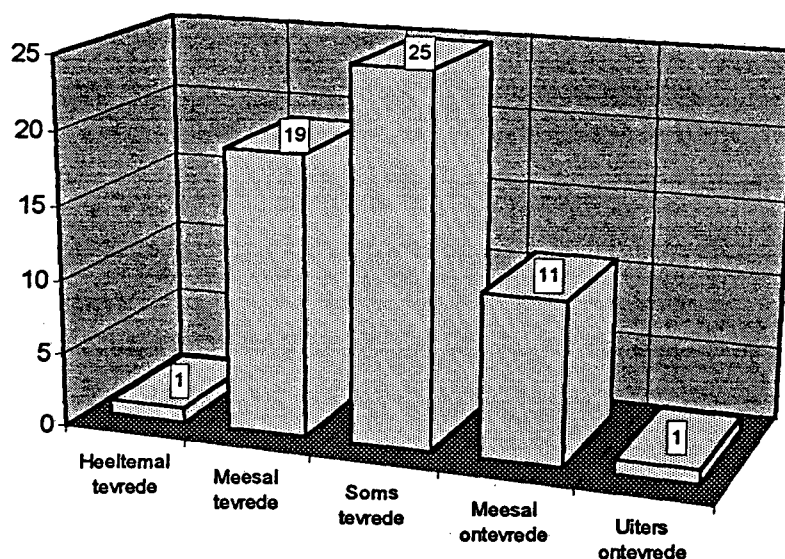
6.3.1 Die kwaliteit van die bestaande diens

Uit die literatuur (Gothard 1989; Howes 1992; Mason 1992) blyk dit dat die kwaliteit van proefdienste hoofsaaklik sentreer rondom drie temas, naamlik **persoonsgebonde faktore, die tydsduur van die diens en die inhoud van die werkproduk**. Die persoonsgebonde faktore verwys na die professionele bekwaamheid en toegewydheid van proefbeampte(s). Wat persoonsgebonde faktore betref, verduidelik Mason (1992: 30) dat proefbeamptes nie deurlopend hul opinies kan fundeer aan die hand van vakkundige kennisbasisse nie, terwyl Gothard (1989: 7) van mening is dat proefbeamptes se geloofwaardigheid met getuienisaflegging in strafsake kan verbeter. Howes (1992: 64) se navorsingsbevindinge dui daarop dat proefbeamptes dikwels onervare is en soms deur juriste as ontoegewyd beleef word.

Met die tydsduur van die diens word bedoel die tydige afhandeling van verslae, sodat dit hofgereed is teen die hofdatum daarvoor bepaal, en die stiptelike aankoms van proefbeamptes

by strafhowe. In Howes (1992: 64-65) se ondersoek was juriste van mening dat die vertraging met die verkryging van hofverslae soms steurnis en oponthoud in hofprosesse meebring. Dit kan toegeskryf word aan proefbeamptes se skynbare sloering met die opstel en afhandeling van verslae. Aansienlike kritiek word ook gelewer oor die inhoud van die proefbeampte se werkproduk, naamlik die voorvonnisverslag. Prinsloo (1991: 104-105) en Raymor, Smith & Vanstone (1994: 63) spreek kommer daaroor uit deur te verwys na die oënskynlike saamgeflansde voorkoms van voorvonnisverslae en die ongefundeerde vonnisaanbevelings daarin.

Teen hierdie agtergrond is daar aan die respondente gevra in watter mate hul tevrede is met die kwaliteit van die bestaande diens. Die respons word in Figuur 6.1 weergegee.

N=57

FIGUUR 6.1

Landdroste se mate van tevredenheid met die bestaande diens

Uit bostaande skematiese voorstelling is dit baie duidelik dat landdroste 'n verdeelde mening oor hul tevredenheid met die kwaliteit van die bestaande diens uitspreek. Die oorgrote meerderheid, naamlik 19 (33%) en 25 (44%), het aangedui dat hul meesal of soms tevrede is met die kwaliteit van die bestaande diens. Slegs een respondent (2%) was heeltemal tevrede.

'n Noemenswaardige aantal respondente, naamlik 11 (19%), het aangedui dat hul meesal ontevrede is met die kwaliteit van die bestaande diens.

Respondente wat meesal en soms tevrede is met die kwaliteit van die bestaande diens verskaf ooreenstemmende motiverings vir hul response. Daar is egter 'n duidelike graad- en houdingsverskil tussen beide sigbaar. Respondente wat "soms tevrede" gemerk het, verskaf kritiese terugvoer oor die bestaande diens, terwyl respondente wat "meesal tevrede" gemerk het dieselfde kritiek vermeld, maar ook waardering vir die bestaande diens van proefbeamptes uitspreek. Laasgenoemde was van mening dat voorvonnisverslae betekenisvolle inligting oor oortreders verstrek waaroor die hof nie andersins sou beskik het nie. Aspekte van oortreders se agtergrond en sosio-ekonomiese omstandighede word op gepaste wyse weergegee.

Kritiek oor die kwaliteit van die bestaande diens kan teruggevoer word na die drie vername temas wat tydens die literatuurstudie na vore getree het, naamlik **persoonsgebonde faktore, die tydsduur van die diens en die inhoud van die werksproduk**. Respondente was van mening dat die kwaliteit van die diens varieer van een landdrosdistrik tot die volgende en ook van proefbeampte tot proefbeampte. Dit word toegeskryf aan die verskil in ervaring, kennis en toegewydheid wat tussen proefbeamptes voorkom en die leiding en/of supervisie waaraan hul blootgestel word. Respondente het ook vermeld dat proefbeamptes gebuk gaan onder 'n hoë werklading en dat dié gevolglike mannekrag tekort gekoppel kan word aan die huidige kwaliteit van die bestaande diens.

Die meeste ontevredenheid was uitgespreek ook die ontydige voorsiening van voorvonnisverslae aan strafhowe en proefbeamptes se tyd van aankoms by strafhowe. Respondente vermeld dat voorvonnisverslae soms na vele versoeke deur die hof steeds nie gereed is nie. Een respondent vermeld dat "proefbeamptes die hofproses vertraag en juriste frustreer vanweë die lang wagperiodes vir voorvonnisverslae". Voorts blyk dit dat die frustrasievlakke van landdroste verder verhoog word wanneer proefbeamptes nie betyds by howe arriveer, voor die oproep van die betrokke saak in die hof waaroor die voorvonnisverslag aangevra is, nie.

Respondente wat meesal of uiters ontevrede met die kwaliteit van die bestaande diens was, motiveer hul ontevredenheid met die diens vanuit die onbehoorlike voorvonnisondersoeke, eensydige voorvonnisverslae en onuitvoerbare en/of ongegronde vonnisaanbevelings wat in hul strafhowe dien.

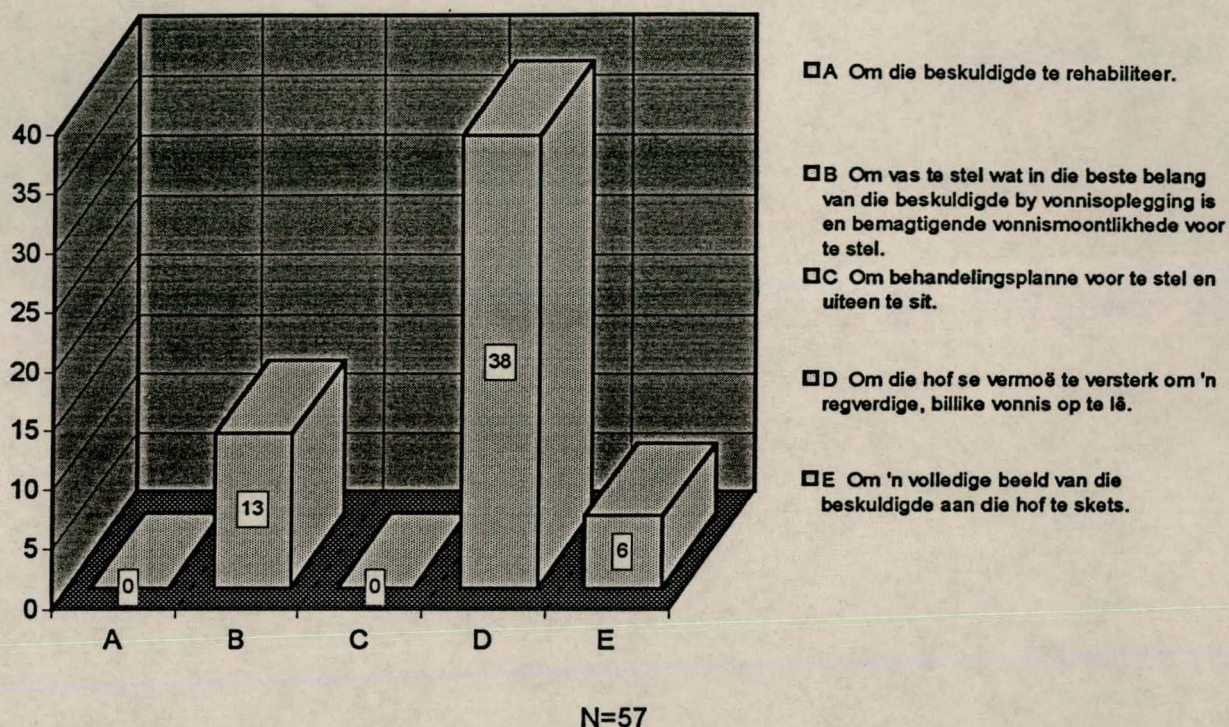
6.3.2 Die doel van proefdienste in die vonnisfase van verhore

In die hedendaagse strafreg val die klem op die individualisasie van straftoemeting (Snyman 1986; Klopper 1990; Van der Merwe 1994). Strafindividualisasie impliseer, onder andere, die betrokkenheid van deskundiges in sosiale wetenskappe by die vonnisopleggingsproses ten einde die hof in staat te stel om die beskuldigde se gedrag te begryp en daarooreenkomstig 'n toepaslike vonnis op te lê (Klopper 1990: 143). Dié uitgewysde fokus met straftoemeting, soos uiteengesit in die literatuurstudie, verwys na die doelstelling van proefdienste in die vonnisfase van verhore.

Van der Merwe (1980), Naser (1986) en Klopper (1990) dui egter daarop dat verskille onder skrywers, sowel as in die praktyk voorkom oor die vertolking van die doelstelling van proefdienste in die vonnisfase van verhore. Skrywers is dit eens dat proefbeamptes se betrokkenheid in die vonnisfase van verhore in hoofsaak neerkom op die verskaffing van 'n geheelbeeld van die oortreder en sy/haar probleemsituasie (Naser 1986: 3; Klopper 1990: 143). Sekere skrywers beskou egter die verligting van alle relevante faktore van die beskuldigde voor die hof nie as die doel opsigself nie. Die doel is eerder die feitelike analise en assessering van die beskuldigde se omstandighede ten einde 'n gepaste, regverdige en billike vonnis op te lê (Van der Merwe 1980: 126 & 131; Van Rooyen 1986: 39; Prinsloo 1991: 105).

In die lig hiervan is 'n meervoudige keusevraag aan die onderzoeksgroep gestel oor die doel van proefdienste in die vonnisfase van verhore. Die respondente moes die mees toepaslike antwoord kies. Die volgende figuur toon hul menings in hierdie verband aan.

FIGUUR 6.2

Die doel van proefdienste in die vonnisfase van verhoor

Volgens Figuur 6.2 is dit duidelik dat die meerderheid van respondente, naamlik 38 (67%), dit eens is dat die doel van proefdienste in die vonnisfase van verhoor, inderdaad die versterking van die hof se vermoë is om 'n regverdige, billike vonnis op te lê. Daarenteen het slegs 6 (11%) respondente aangedui dat die doel is om 'n volledige beeld van die beskuldigde aan die hof te skets.

Die feit dat 'n groot persentasie van die respondente, naamlik 13 (23%), aangedui het dat die doel van proefdienste in die vonnisfase van verhoor die vasstelling van die beste belang van die beskuldigde by vonnisoplegging is en die voorstel van bemagtigende vonnismoontlikhede, kan moontlik aan twee faktore toegeskryf word. Die eerste kan moontlik wees dat weens die fokus van die vraelys op die jeugoortreder en die beklemtoning van jeugoortreders se vermoë om te rehabiliteer by vonnisoplegging (Van Niekerk 1996: 54), sommige respondente van mening was dat dié doel van proefdienste eerder die beklemtoning van jeugdiges se beste belang by vonnisoplegging is en die voorstel van bemagtigende vonnismoontlikhede ten einde daaraan uitvoering te gee. Inderdaad bevestig Prinsloo (1991: 113) dat die kennis en

betroubaarheid van proefbeamptes om na die ontwikkelingsbehoefte van jeugdige om te sien, erken word. Tweedens kan die respons moontlik juriste se positiewe benadering tot en/of goedkeuring van die Minimum Standaard van die Kinder- en Jeugsorgstelsel (Inter-Ministerial Committee on Young People at Risk 1998a: 32-34) se verklaring van die standaard gestel vir hofprosesse en vonnisse wees. Hiervolgens moet die jeugdige die mees toepaslike vonnis ontvang wat uitvoering gee aan die beginsel van die minste beperkende, mees bemagtigende opsie vir die jeugdige.

6.3.3 Voorvonnisverslae vir jeugoortreders

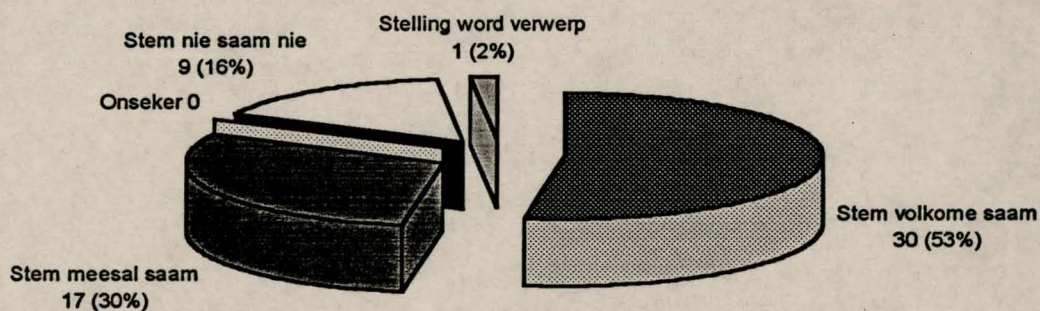
Skokkende statistiek oor die stand van jeugmisdaad in Suid-Afrika is in die literatuurstudie uiteengesit (Pinnock, Skelton & Shapiro 1994; Community Law Centre 1998). In reaksie op die eskalerende aantal jeugdige wat met die gereg bots en daagliks in howe verhoor word, volg verskeie regeringsinisiatiewe wat, onder andere, jeugberegting en wetshervormingsprogramme behels. Die uitsluitlike doel hiervan is om die jeug te dekriminaliseer en gesonde gemeenskapslewe te bevorder (Howes 1996: 37).

Van die mees betekenisvolle pogings om die jeugmisdaadkwessie aan te spreek word uiteengesit in 'n besprekingsdokument en voorgestelde Wetsontwerp op Kinderreg wat gedurende Desember 1998 verskyn het. Daarin word die raamwerk van 'n nuwe kinderregstelsel vir Suid-Afrika uiteengesit en word die proefbeampte, saam met die juris, in die kern daarvan voorgestel. Die ideaal word voorgehou dat geen kind gevonnissen mag word, behalwe met enkele uitsonderings, alvorens 'n voorvonnisverslag vanaf 'n proefbeampte verkry is nie (SARK 1998: 37). Die visie kan teruggevoer word na wat Pinnock, Skelton en Shapiro (1994: 340-342) verduidelik oor die aanspreek van die jeugmisdaadkwessie. Die skrywers meen dat 'n gepaste vonnis vir 'n jeugoortreder moet aanpas by sy/haar ontwikkelingsbehoefte en besondere profiel. Dié profiel moet aan die hof geskets word deur 'n proefbeampte (Krugel 1989: 10).

Gesien teen dié agtergrond is dit nodig om juriste se menings in te win oor die noodsaaklikheid van die verkryging van voorvonnisverslae vir jeugoortreders met vonnisoplegging. Terugvoer vanuit die praktyk kan ook ingewin word oor die implikasies en uitvoerbaarheid daarvan, indien daar vir elke jeugoortreder wat gevonniss word 'n voorvonnisverslag aangevra word. Daar is gevolglik aan die onderzoekgroep gevra om 'n mening te vorm oor die volgende stelling:

Geen kind mag gevonniss word alvorens 'n voorvonnisverslag van 'n proefbeampte verkry is nie. Twee uitsonderings kan wel gemaak word in gevalle waar die kind aan 'n geringe oortreding skuldig bevind is of wanneer die verkryging van sodanige verslag sal lei tot oormatige vertraging in die hofproses en sodoende afbreuk doen aan die beste belang van die kind.

Die respondente was grotendeels ten gunste van die idee dat geen jeugoortreder gevonniss mag word alvorens 'n voorvonnisverslag van 'n proefbeampte verkry is nie. Die volgende figuur toon duidelik hul standpunte ten opsigte hiervan aan:

N=57

FIGUUR 6.3

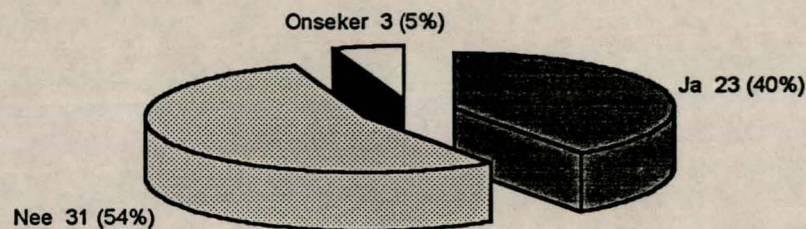
Verkryging van 'n voorvonnisverslag vir die vonnisoplegging van 'n kind

Respondente het volgens Figuur 6.3 aangedui dat, benewens die twee vermelde uitsonderings, geen kind gevonnissen mag word alvorens 'n voorvonnisverslag verkry is nie. Alhoewel meerderheid steun (47 of 82%) hiervoor ontvang is, was respondente gekant teen die idee dat dit statutêr afgedwing word (31 of 54%). Hierdie twee sienings staan teenoor mekaar, want die argument wat aangevoer word dat voorvonnisverslae met vonnisoplegging van jeugoortreders bekom moet word, dui daarop dat hierdie voorbehoud of instelling op die een of ander wyse afgedwing moet word. Die instel van wetgewing daarvoor sal die verkryging van voorvonnisverslae vir jeugoortreders afdwing en verseker.

Van die belangrikste redes wat respondente aangevoer het vir die bekom van voorvonnisverslae met die vonnisoplegging van jeugoortreders, was dat 'n kind of jeugdige se ontwikkelingsbehoefte so vroegtydig moontlik aangespreek moet word ten einde voortdurende wetsgehoorsame gedrag te verseker. Hiermee word erkenning verleen aan proefbeamptes se vermoë om jeugdige se behoeftes te assesser en kreatiewe gemeenskapsgebaseerde programme as vonnisse voor te stel ten einde hul gedrag en omstandighede te normaliseer.

Die respondente wat nie saamgestem het dat voorvonnisverslae verkry moet word alvorens kinders of jeugdige gevonnissen word nie, se motiverings vir hul menings hou verband met die redes waarom die meerderheid van respondente aangedui het dat die verskaffing van voorvonnisverslae by vonnisoplegging van jeugoortreders nie statutêr afgedwing moet word nie. Die menings van respondente oor die instel van wetgewing ten einde die verskaffing van voorvonnisverslae vir jeugoortreder te reguleer, word in Figuur 6.4 aangedui.

N=57

FIGUUR 6.4

Die verskaffing van voorvonnisverslae vir jeugoortreders as wetlike vereiste

Uit die bostaande figuur blyk dit dat die meerderheid respondente, naamlik 31 (54%), van mening was dat geen hof se diskresie beïnvloed of negeer moet word deur die wetgewer nie. Die instel van sodanige wetgewing om die voorsiening van voorvonnisverslae vir jeugoortreders te reguleer, is derhalwe in 'n negatiewe lig gesien.

Ander belangrike redes vir respondente se teenkanting teen die instel van 'n wetlike vereiste wat die verkryging van voorvonnisverslae vir jeugoortreders noodsaak, was hul mening dat hofprosesse sodoende vertraag sal word en dat verslae nie in alle gevalle benodig word nie. In laasgenoemde opsig voer respondente aan dat landdroste self risiko gevalle in strafhowe kan identifiseer waarvoor voorvonnisverslae aangevra moet word.

Die respondente, naamlik 23 (40%), wat van mening was dat die verskaffing van voorvonnisverslae vir jeugoortreders 'n wetlike voorvereiste moet wees, motiveer hul mening hoofsaaklik aan die hand van twee redes: Eerstens sal 'n wetlike vereiste verseker dat jeugdiges na vonnisoplegging ingeskakel word by toepaslike maatskaplikewerk en verwante

dienste. Tweedens verseker sodanige wetgewing eenvormigheid in landdroste se optredes teenoor jeugdiges in strafhowe.

Slegs 3 (5%) van die respondente was onseker oor die instel van wetgewing wat die verkryging van voorvonnisverslae vir jeugoortreders sal reguleer en noodsaak. Die respondente se onsekerheid het gehandel oor die uitvoerbaarheid van sodanige wetlike vereiste, alhoewel hul van mening was dat dit bevordelik sal wees. Hulle voer aan dat vele aanstellings in die proefdienstekorps gemaak sal moet word alvorens sodanige werkslading hanteer kan word.

6.3.4 Rolle van proefbeampte in strafhowe

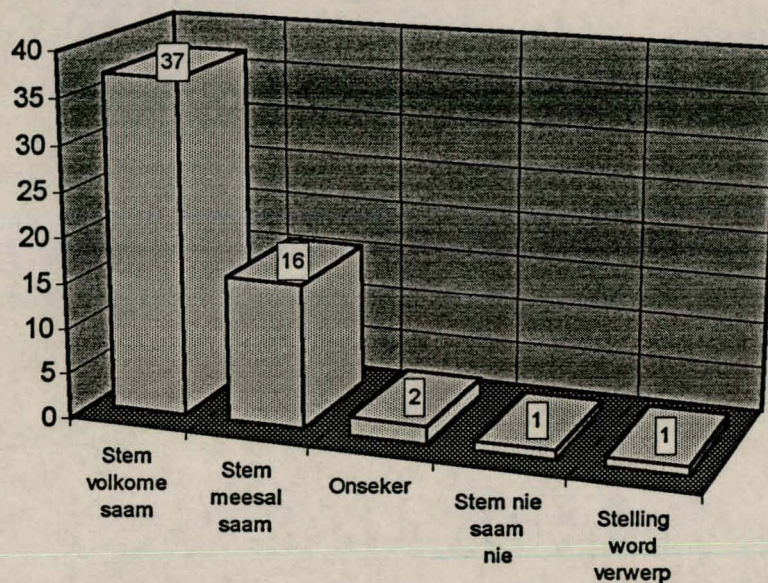
Howes (1996) dui aan dat die rol van die proefbeampte in strafhowe in Suid-Afrika in die afgelope jare aansienlik verander het. Midgley (1994), Pinnock, Skelton & Shapiro (1994: 340- 342) en Howes (1996: 37) is van mening dat proefbeamptes in resente tye meer aktiewe rolle in strafhowe vertolk. Proefbeamptes bedien nie meer slegs howe van inligting oor die oortreder nie; proefbeamptes spreek ook die hof toe oor bemagtigende vonnismoontlikhede, ontwikkelings op die gebied van rehabilitasieprogramme en mees geskikte voorligtingsprogramme vir, onder andere, jeugoortreders.

Landdroste was ook van mening dat proefbeamptes toenemend adviserende en uitvoerende rolle in strafhowe vertolk. Dié mening is ingewin uit die response op die vraag oor proefbeamptes se rolle in strafhowe. 'n Stelling in dié verband is naamlik aan die ondersoekgroep gestel waarop die respondente hul menings moes uitspreek en hul response moes motiveer. Die stelling is as volg:

Proefbeamptes moet hul adviserende en uitvoerende rolle in strafhowe wat betref jeugoortreders verbreed; howe moet ingelig word rakende relevante afwentelingsprosesse, gemeenskapsgebaseerde programme en bemagtigende vonnismoontlikhede.

Die ondersoekgroep se menings oor voorafgaande stelling word in Figuur 6.5 geïllustreer.

N=57

FIGUUR 6.5

Verbreiding van proefbeampes se rolle in strafhowe

Die meerderheid van die respondente, naamlik 53 (93%), stem saam hiermee [37 (65%) stem volkome saam en 16 (28%) stem meesal saam] dat proefbeampes adviserende en uitvoerende rolle in strafhowe moet vertolk en dié rol steeds verder moet uitbou. Respondente se motiverings vir hul instemmende response op die geposeerde stelling word gepas deur 'n landdros (gesetel by 'n landdroskantoor in 'n groot voorstedelike sentrum) saamgevat wat vermeld dat: "die gebruikmaking van programme en prosesse sonder voldoende kennis is byna soos om 'n skoot in die donker af te vuur". Hierdie terugvoer verskaf regverdiging vir die gepastheid en verdere uitbouing van proefbeampes se adviserende rolle in howe. Daarvolgens word programme en prosesse deur proefbeampes aan howe bekend gestel en howe met advies bedien word oor die gepastheid daarvan. In hierdie opsig bevestig Raymor, Smit & Vanstone (1994: 63) dat proefbeampes optree as wetenskaplike inligtingsbronne tydens beregtigingsprosesse.

Aanvullend tot dié kommentaar bevestig respondente die essensiële rol van proefbeamptes in strafhowe om as skakel op te tree tussen die gemeenskap, bronne in die gemeenskap, die hof en die jeugdige. Respondente is van mening dat proefbeamptes die beste toegerus is om oortreders te help met rehabilitasie, herïntegrasie in die gemeenskap en om voorligting oor sosiaal-aanvaarbare gedragswyses te gee.

Samevattend blyk dit dat die bostaande terugvoer oorheersende steun verskaf vir die siening van Howes (1996: 37) dat proefbeampte adviserende en uitvoerende rolle in howe behoort te vertolk. Proefbeamptes moet na aanleiding van die profiel en omstandighede van jeugoortreders bemagtigende vonnismoonlikhede aanbeveel en terugvoer aan howe verskaf oor die uitvoering van gemeenskapsgebaseerde vonnisse (Gothard 1989: 66; Howes 1996: 37; SARK 1998: 210).

6.3.5 Die voorvonnisondersoek

Die voorvonnisondersoek is die versameling van inligting oor die oortreder ten einde 'n geheelbeeld van hom as individu te bekom (Prinsloo 1991: 106-107; Howes 1992: 77). In die literatuurstudie word verduidelik dat die voorvonnisondersoek in wese 'n psigo-sosiale studie is (Van Rooyen 1986: 27). Te same hiermee word die standpunt van Thorpe, Smith, Green en Paley (1980: 116) verwelkom wat na 'n voorvonnisondersoek verwys as 'n kleinskaalse navorsingsprojek. Daarvolgens word dit as 'n gemene saak aanvaar dat alle aspekte van die jeugdige se omstandighede en funksionering sowel as misdadveroorsakende faktore gedurende die voorvonnisondersoek bestudeer en uitgeklaar moet word.

Die beskrywing en uitklaring van alle aspekte impliseer noodwendig die benutting van meervoudige, toepaslike inligtingsbronne. Vervolgens word die inligtingsbronne wat proefbeamptes meesal gebruik en behoort te benut, bespreek.

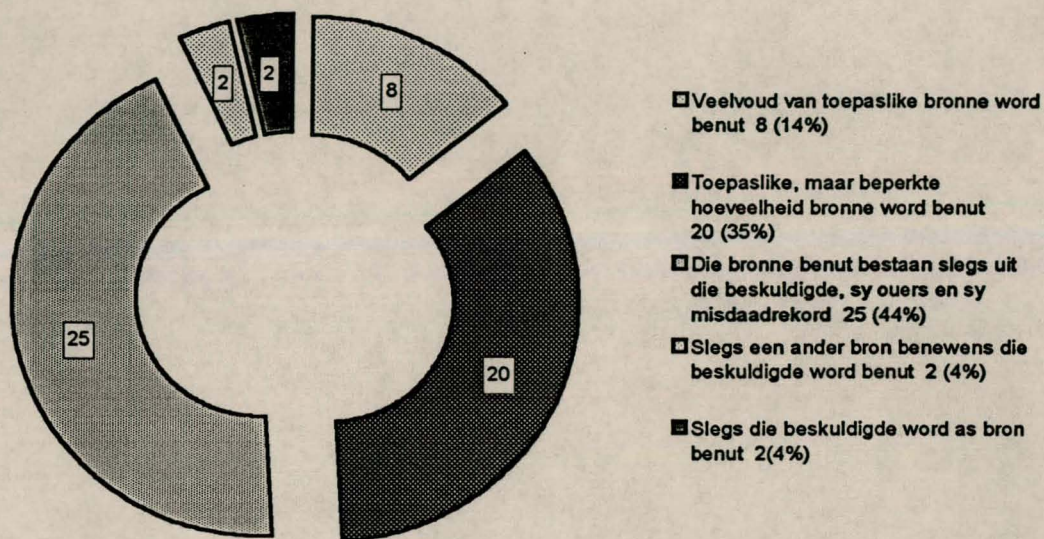
6.3.5.1 Inligtingsbronne wat proefbeamptes benut

In die literatuurstudie is die assesseringsmodel van Bill en Taler (1990: 70) aanvaar as 'n geskikte metode waarvolgens feitegewens ontleed kan word ten einde verbande aan te dui en oorsake te bepaal. Dié assesseringsmodel verskaf 'n gepaste wyse waarop geverifieerde inligting oor die jeugoortreder se funksionering op alle vlakke van die menslike ekosisteem ingesamel kan word. Dit impliseer dat die proefbeampte alle inligting vanaf alle bronne waarmee die jeugdige in aanraking kom gedurende die voorvonnisondersoek moet bekom. Derhalwe moet in gedagte gehou word dat die bruikbaarheid van inligting vanuit die voorvonnisondersoek vir die hof, direk gekoppel word aan die bronne waarvan dit ontleen is (Howes 1992: 75). Die proefbeampte moet dus 'n veelvoud van toepaslike bronne gedurende die ondersoek benut en die bronne vanwaar die inligting bekom is, aan die hof bekendmaak (Van der Merwe 1980: 130).

Navorsingsresultate van Howes (1992) en Prinsloo (1991) bevestig egter die teendeel wat betref die benutting van inligtingsbronne deur proefbeamptes. Howes (1992: 64) verduidelik dat die indruk toenemend by landdroste gelaat is dat proefbeamptes min moeite doen en dat hul met die opstel van voorvonnisverslae in hoofsaak steun op gegewens verstrek deur die oortreder. Hierdie navorsingsresultate laat bedenkinge oor die mate waarop proefbeamptes staatmaak op hoorsê inligting en derhalwe ook oor die betroubaarheid van verslae.

Die omvang en wyse waarop voorvonnisondersoeke gedoen behoort te word, soos dit blyk vanuit die literatuurstudie, gemeet aan die navorsingsresultate van Howes (1992) en Prinsloo (1991), motiveer die vraag aan die onderzoekgroep oor die bronne wat proefbeamptes gedurende voorvonnisondersoeke benut. Daar is naamlik aan die respondente gevra om hul menings te lug oor die bronne/kollaterale inligting wat proefbeamptes gewoonlik gedurende voorvonnisondersoeke benut. Die vraag is in die vorm van 'n ordinale vraag gestel en vyf (5) antwoordkeuses is gelaat waarvan die respondente die mees toepaslike moes aandui. Die response op die vraag word in Figuur 6.6 weergegee.

N=57

FIGUUR 6.6

Bronne wat gewoonlik deur proefbeamptes gedurende voorvonnisonderoeke benut word

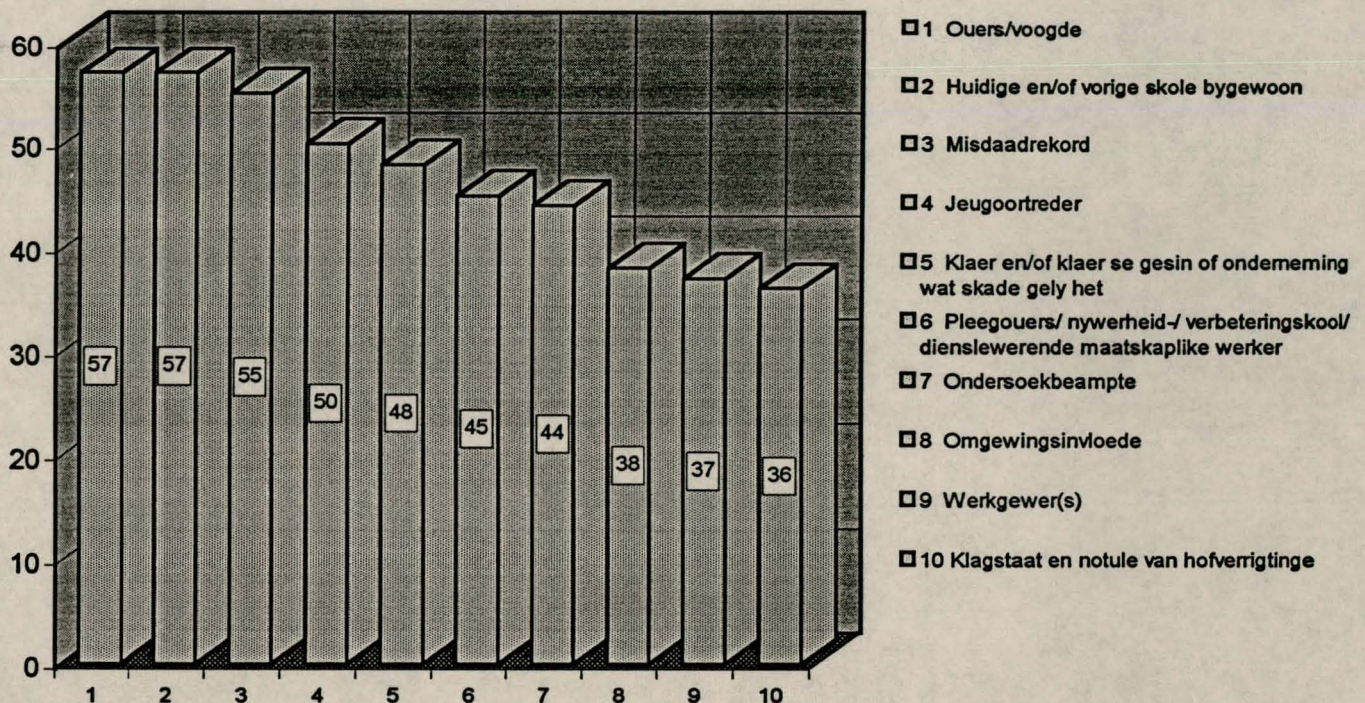
Volgens bostaande skets is dit duidelik dat die meerderheid van respondente (55 of 96%) dit eens is dat proefbeamptes op meer as net die beskuldigde steun in die vorming van 'n geheelbeeld oor sy/haar funksionering, omstandighede en die oortreding begaan. Van die sewe-en-vyftig (57) landdroste wat gerepondeer het, was vyf-en-twintig (44%) van mening dat proefbeamptes se inligtingsbronne gewoonlik uit die beskuldigde, sy/haar ouers en sy/haar misdaadrekord bestaan, terwyl twintig (35%) respondente van mening was dat proefbeamptes toepaslike, maar 'n beperkte hoeveelheid bronne gedurende die voorvonnisonderzoek raadpleeg. Daarenteen was 'n klein hoeveelheid respondente, naamlik agt (14%), van mening dat 'n veelvoud van toepaslike bronne benut word.

Dié terugvoer dui op 'n noemenswaardige verbetering in landdroste se opinies oor die inligtingsbronne wat proefbeamptes gedurende voorvonnisonderoeke benut, in vergelyking met genoemde navorsingsresultate van Howes (1992). In teenstelling met dié bevindinge was slegs twee (4%) respondente van mening dat proefbeamptes hoofsaaklik steun op die gegewens versterk deur die oortreder in die opstel van voorvonnisverslae.

6.3.5.2 Belangrike inligtingsbronne wat proefbeamptes behoort te benut

Na afloop van die meningspeiling oor die omvang van bronne wat proefbeamptes **gewoonlik** gedurende voorvonnisondersoeke benut, is aan die onderzoekgroep gevra om aan te dui watter bronne proefbeamptes volgens hul mening gedurende voorvonnisondersoeke **behoort** te benut. 'n Lys van negentien (19) bronne is aan die onderzoekgroep verstrek. Die bronne gelys, is volgens belanghebbende outeurs (Van Rooyen 1986; Prinsloo 1991; Howes 1992) as die mees vername in die verrigting van 'n voorvonnisondersoek geïdentifiseer. Die respondente is gevra om die tien (10) vernaamste bronne aan te dui. Figuur 6.7 hieronder illustreer die respondente se menings in die verband.

N=57 (Respondente kan tien (10) faktore kies)

FIGUUR 6.7

Die vernaamste bronne wat proefbeamptes gedurende voorvonnisondersoeke behoort te benut

Etlike van die bostaande tendense word vervolgens bespreek. Volgens Figuur 6.7 het alle respondente aangedui dat die ouers van die jeugoortreder sowel as sy/haar huidige en/of vorige skole bygewoon gedurende die voorvonnisondersoek geraadpleeg moet word. Gepaardgaande hiermee het vyf-en-vyftig (96%) respondente aangedui dat die oortreder se

misdaadrekord benut moet word, terwyl vyftig (88%) respondente van mening was dat die jeugoortreder self geraadpleeg moet word.

Dit is betekenisvol dat nie alle respondente van mening was dat die jeugoortreder as inligtingsbron benut moet word nie. Hierdie respons kan moontlik verklaar word vanuit juriste se negatiewe belewenis van voorvonnisverslae wat hoofsaaklik steun op gegewens verstrek deur die oortreder. In hierdie opsig verduidelik Graser (1975) dat voorvonnisondersoeke deeglik, dog objektief moet wees en 'n ware beeld moet oordra van die lewensomstandighede en funksionering van die oortreder. Voorvonnisondersoeke wat berus op moontlike eensydige informasie bekom van die oortreder, is subjektief en word deur juriste as negatief beleef. Die psigo-sosiale informasie wat sodanige verslae verstrek, word deur houe geevalueer as laag in terme van bruikbaarheid (Raymore, Smith & Vanstone 1994: 146-147 & 150-151).

'n Ander bron wat deur respondente uitgewys is, was die klaer en/of die klaer se gesin of onderneming wat skade gely het. Agt-en-veertig (84%) respondente het hierdie bron beskou as een van die vernaamste bronne wat geraadpleeg moet word. Die respons steun die siening van Klopper (1990: 143-145) en Prinsloo (1991: 107) dat vir 'n voorvonnisverslag om effektief te wees, positiewe faktore en potensialiteite vir rehabilitasie ingesluit moet word, maar ook negatiewe faktore soos die skade verrig en die gevoelens en/of trauma wat daarmee gepaardgaan. Sodoende kan 'n vonnis opgelê word wat voldoende beskerming aan die gemeenskap verleen en uitdrukking gee aan die behoeftes van die oortreder.

Laasgenoemde antwoord wys moontlik ook heen na die mate waarin juriste die belange van die gemeenskap met vonnisoplegging op die hart dra en deelnemende beregtiging in strafhoute toepas. Die Suid-Afrikaanse Regskommissie (1997) en Howes (1996) bevestig dat elemente van deelnemende reg toenemend in die Suid-Afrikaanse regstelsel verrys en dat steeds meer fokus verleen word aan die aangevoelde behoeftes van die gemeenskap aan bemagtiging, deelname en herstel. In dié opsig is Van der Merwe (1994) en Van Huyssteen (1995) van

mening dat slegs indien fokus verleen word aan die skade verrig deur 'n kriminele daad en die moontlike wyses van herstel, die gemeenskap se belange by vonnisoplegging gedien word.

Die benutting van die ondersoekbeampte, klagstaat, notule van hofverrigtinge en staatsaanklaer word onderskeidelik deur vier-en-veertig (77%), ses-en-dertig (63%) en dertig (53%) respondente uitgewys as vername inligtingsbronne gedurende die voorvonnisondersoek. Die benutting van hierdie bronne word in die literatuur deur Prinsloo (1991: 106) gestaaf wat daarop wys dat die jeugoortreder alreeds vir 'n geruime tyd gedurende die verhoor, aan die aanklaer en ondersoekbeampte bekend is. Die skrywer meen dat hulle waarskynlik waardevolle inligting oor sy/haar profiel en oortreding kan verskaf.

6.4 VOORVONNISVERSLAE VAN PROEFBEAMPTES

Voorvonnisverslae word as een van die mees vername faktore bestempel wat die hof in die vervulling van sy straftoemetingsplig behulpzaam kan wees (Krugel 1989: 12). Die voorvonnisverslag is die werkproduk wat die proefbeampte by die strafhof indien en weerspieël die omvang van kennis, professionele vaardigheid, insig, integriteit en objektiwiteit van die opsteller (Van der Merwe 1980: 235; Krugel 1989:12).

Met hierdie omskrywings as vertrekpunt is daar aan die respondente gevra om 'n mening te vorm oor die doel, inhoud, struktuur, standaard en gehalte van voorvonnisverslae. Die aspekte van voorvonnisverslae, asook die siening van respondente oor die mate waarin proefbeamptes aan sekere vereistes gestel aan voorvonnisverslae voldoen, word vervolgens bespreek.

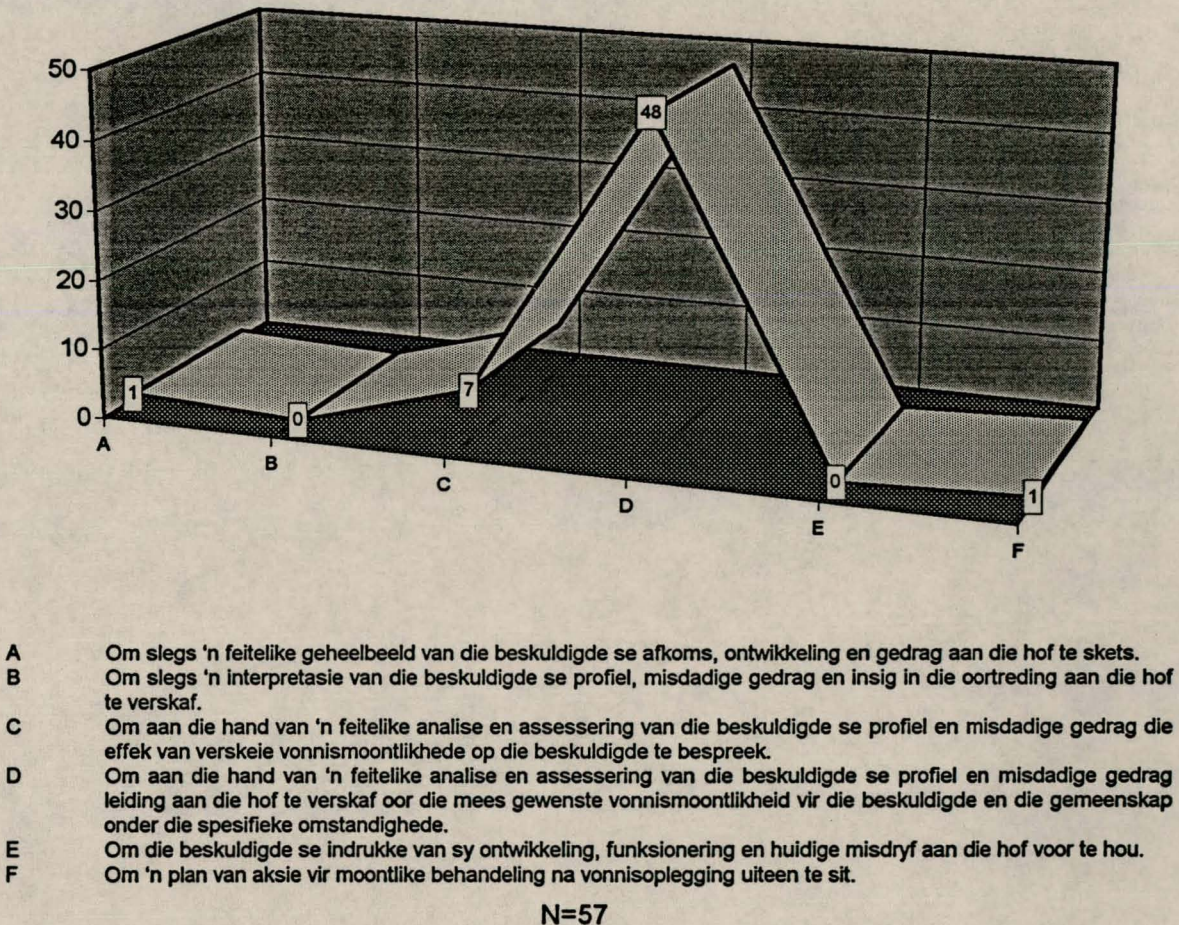
6.4.1 Die doel van voorvonnisverslae

Voorvonnisverslae is die eindproduk van voorvonnisondersoeke. Collins en Behan (1981: 22) is van mening dat voorvonnisverslae in wese vonnisopleggingsdokumente is, en nie

behandelingsplanne nie. Van Rooyen (1986: 39-40) onderskryf die mening en verduidelik dat 'n hulpverleningsplan nie noodwendig daarin vervat hoef te word nie; die verslag kan egter as riglyn dien vir moontlike daaropvolgende intervensie.

Teen hierdie agtergrond is daar aan die respondente gevra wat hul mening is van die doel van voorvonnisverslae. Response op die meervoudige keusevraag word in Figuur 6.8 weergegee.

FIGUUR 6.8
Die doel van voorvonnisverslae

Uit die bostaande skematiese voorstelling is dit baie duidelik dat die meerderheid respondente, naamlik 48 (84%), van mening was dat die doel van voorvonnisverslae is om aan die hand van 'n feitlike analise en assessering van die beskuldigde se profiel en misdadige gedrag, leiding aan die hof te verskaf oor die mees gewenste vonnismoontlikheid onder die spesifieke

omstandighede vir die beskuldigde en die gemeenskap. Daarenteen was 7 (12%) respondente van mening dat die doel is om aan die hand van 'n feitelike analise en assessering, die effek van verskeie vonnismoontlikhede op die beskuldigde te bespreek. Slegs een (2%) respondent was van mening dat voorvonnisverslae slegs feite oor die beskuldigde moet weergee, terwyl een (2%) respondent die doel van voorvonnisverslae sien as 'n plan van aksie vir moontlike behandeling na vonnisoplegging.

Die siening van die meerderheid respondente oor die doel van voorvonnisverslae word in die literatuur gestaaf deur Van der Merwe (1980), Collins en Behan (1981), Van Rooyen (1986) en Prinsloo (1991). Die skrywers se doelomsrywings van voorvonnisverslae kan in vyf kern aspekte verdeel word. Die aspekte kan omskryf word as (1) uiteensetting van **feitelike gegewens** oor en **assessering** van die beskuldigde, (2) 'n **feitelike analise** van die inligting ingesamel, (3) leiding aan die hof oor **vonnismoontlikhede**, (4) vasstelling van 'n **gewenste vonnis** vir die **beskuldigde én die gemeenskap** en (5) bepaling van die meeste **gewenste vonnis** onder die **spesifieke omstandighede**.

Die vyf kern aspekte sluit by mekaar aan ten einde 'n samevattende geheel te vorm van die doelstelling van voorvonnisverslae. Dit blyk soos volg: **Feitegegewens moet ingesamel en vertolk word ten einde die hof in staat te stel om die beskuldigde en sy misdaadveroorsoekende faktore te begryp, terwyl 'n aanbeveling vir vonnisoplegging gemaak moet word teen die agtergrond van 'n feitelike analise en assessering van die beskuldigde, die omstandighede van die spesifieke oortreding en die ewewigtige beskouing van die beste belang vir die beskuldigde en die gemeenskap.**

Hiermee word verklaar wat Klopper (1990) en Van der Merwe (1980) bevestig oor die doel en inhoud van voorvonnisverslae. Die skrywers verduidelik dat die erns en omvang van die spesifieke oortreding, die beskuldigde se insig, skuld en berou daaromtrent en die uitwerking van die vonnis op die beskuldigde sowel as die gemeenskap se veiligheidsgevoel en belange, feite is waaroor proefbeamptes hulself kan uitlaat in voorvonnisverslae. Slegs met die beklemtoning van dié aspekte slaag proefbeamptes in die doelstelling van voorvonnisverslae.

Met die uitklaring van die doel is daar aan die ondersoekgroep gevra om 'n mening te vorm oor die mate waarin voorvonnissverslae van proefbeamptes voldoen aan die doel waarvoor dit aangevra word. Die meerderheid van respondente, naamlik 30 (53%), was van mening dat voorvonnissverslae geredelik aan die doel voldoen waarvoor dit aangevra word. Minder respondente, naamlik 15 (26%), meen dat voorvonnissverslae meesal in die doel slaag waarvoor dit aangevra word. Geen respondente was van mening dat verslae altyd in die doel slaag nie. Daarenteen was 12 (21%) van die respondente van mening dat voorvonnissverslae selde aan die doel voldoen waarvoor dit aangevra word.

Dié response kan moontlik toegeskryf word aan die persoonsgebonde faktore wat uitgewys is in die bespreking oor die kwaliteit van die bestaande diens (sien par. 6.3.1). Hiermee word bedoel dat die vakkundige kennis, insig, toegewydheid en professionele vaardighede van proefbeampte tot proefbeampte verskil; die mate waarin daar aan die doel van voorvonnissverslae voldoen word hang af van die spesifieke proefbeampte wat die verslag opstel het.

6.4.2 Die stand van voorvonnissverslae in die Kaapse Skiereiland

Die voorvonnissverslag dien as 'n hulpmiddel vir die voorsittende beampte in 'n poging om 'n objektiewe, effektiewe en toepaslike vonnis vir elke oortreder op te lê (Prinsloo 1991: 105). Tesame hiermee is 'n voorvonnissverslag 'n geldige regsdocument en word dit as 'n openbare dokument beskou met die inhandiging daarvan in die hof (Howes 1992: 78-79).

Gesien teen dié agtergrond spreek dit vanself dat sekere vereistes en voorwaardes aan die inhoud, struktuur en voorkoms van voorvonnissverslae gestel word. In die literatuurstudie word die menings van verskeie skrywers (Pieterse 1989; Howes 1990) in dié verband uiteengesit. Skrywers (Van der Merwe 1980; Gothard 1989; Krugel 1989; Pieterse 1989; Howes 1990; Prinsloo 1991; Howes 1992) staan egter krities oor die mate waarin proefbeamptes voldoen aan vereistes en voorwaardes gestel aan voorvonnissverslae.

Meningsverskille kom ook by landdroste voor oor die mate waarin voorvonnisverslae wat daaglik in strafhowe in die Kaapse Skiereiland dien, voldoen aan die vereistes uiteengesit in die vraelys. Dié meningsverskille kon duidelik uit response van die ondersoekgroep op stellings oor dié vereistes/voorwaardes afgelei word.

Stellings oor vereistes gestel aan die inhoud, voorkoms en struktuur van voorvonnisverslae is uiteengesit en respondente moes hul menings uitspreek oor die mate waarin voorvonnisverslae daaraan voldoen.

6.4.2.1 Die inhoud van voorvonnisverslae

Vier stellings is oor die inhoud van voorvonnisverslae geformuleer waaroor die ondersoekgroep hul mening oor die mate waarin voorvonnisverslae daaraan voldoen moes uitspreek. Respondente se menings daarvoor word weerspieël in die volgende tabel.

TABEL 6.1

Proefbeampes se voldoening aan vereistes ten opsigte van die inhoud van voorvonnisverslae

Stellings	Response					N
	nooit	selde	soms	dikwels	altyd	
Feite objektief weergee	1	5	25	21	5	57
'n Nie-veroordelende houding weerspieël	1	5	11	26	14	57
Oor bevredigende redenasieprosesse beskik	1	8	29	15	4	57
U in staat stel om 'n toepaslike vonnis op te lê	0	4	23	25	5	57

Uit die voorafgaande tabel kan duidelik afgelei word dat 'n groot persentasie respondente, naamlik 25 (44%), van mening was dat feite in voorvonnisverslae slegs soms objektief weergegee word. Daarenteen was 21 (37%) van die respondente van mening dat proefbeampes feite in voorvonnisverslae dikwels objektief weergee. Die respons van die ondersoekgroep dui daarop dat proefbeampes soms hul simpatie en moontlike begunstiging

van oortreders in voorvonnisverslae uitdruk. In dieselfde trant voer Ashford, Macht en Mylym (1987: 199) aan dat proefbeamptes soms die behandelingsmodel aanhang en daarvolgens die “advokaat”-rol benut en optree as die pleitbesorgers van oortreders. Eensydige gevolgtrekkings en aanbevelings kan dan gemaak word wat in die howe uitgesonder en weerlê kan word en tot nadeel van beskuldigdes strek by vonnisoplegging.

Ses-en-twintig (46%) respondente was van mening dat voorvonnisverslae dikwels ‘n nie-veroordelende houding weerspieël. Hierdie terugvoer bevestig dat proefbeamptes ‘n meer positiewe en empatiese houding teenoor beskuldigdes inneem, eerder as negatief en veroordelend. Nieteenstaande stel Van der Merwe (1980: 126) voor dat proefbeamptes met hul houdings en gevoelsaspekte rekening hou en beklemtoon dat voorvonnisverslae objektief, nie-veroordelend en analities moet wees. Daar bestaan geen ruimte vir persoonlike emosies nie.

Die meerderheid van respondente meen dat voorvonnisverslae soms oor bevredigende redenasieprosesse beskik (29 of 51%), maar dikwels landdroste in staat stel om ‘n toepaslike vonnis op te lê (25 of 44%). Slegs 19 (33%) van die respondente was van mening dat voorvonnisverslae dikwels of altyd oor bevredigende redenasieprosesse beskik. Die response van die onderzoeksgroep dui daarop dat proefbeamptes se redenasieprosesse in verslae aandag nodig. Beredeneringe of argumente moet logies wees en gefundeer kan word deur toepaslike feitegegewens. In hierdie verband stel Van Rooyen (1986:40) dat daar met sorg korrekte verbande in voorvonnisverslae bepaal moet word, terwyl Howes (1992: 78) tereg daarop wys dat proefbeamptes ‘n uiteensetting van die toepaslike redenasieprosesse waarop die gevolgtrekkings en vonnisaanbeveling van die voorvonnisverslag berus, moet verstrek.

6.4.2.2 Die struktuur van voorvonnisverslae

Pieterse (1989: 12-13) en Howes (1992: 77) dui aan dat ‘n voorvonnisverslag die werkprodukt van die proefbeampte is waaraan die hof sy/haar kennis en vaardigheid meet. Derhalwe moet dit gestruktureerd voorkom en ‘n professionele indruk laat. Van Rooyen

(1986: 40) beklemtoon dat die betekenisvolle informasie wat gedurende die ondersoek bekom is onder toepaslike opskrifte in die voorvonnisverslag uiteengesit moet word. Die korrekte strukturering van inligting in die verslag dra by tot die logiese uiteensetting en vloeï daarvan en verhoog die voorvonnisverslag se professionele voorkoms.

Die menings van respondente oor die struktuur van voorvonnisverslae is bemoedigend. Die response word in Tabel 6.2 weergegee.

TABEL 6.2

Proefbeampes se voldoening aan vereistes ten opsigte van die struktuur van voorvonnisverslae

Stellings	Response					N
	nooit	selde	soms	dikwels	altyd	
Gestruktureerd voorkom met toepaslike opskrifte	0	3	12	27	15	57
'n Professionele indruk maak	0	5	18	25	9	57
Die bronne benut toepaslik aandui	0	4	23	18	12	57

Volgens Tabel 6.2 was 42 (74%) respondente van mening dat voorvonnisverslae dikwels of altyd gestruktureerd voorkom met toepaslike opskrifte. Gepaardgaande hiermee was verskeie respondente, naamlik 25 (44%), van mening dat voorvonnisverslae dikwels 'n professionele indruk maak, terwyl minder respondente, naamlik 18 (32%), van mening was dat voorvonnisverslae soms 'n professionele indruk laat.

Wat die toepaslike aanduiding van benutte bronne betref, dui die response daarop dat 23 (40%) respondente van mening was dat bronne soms toepaslik aangedui word, terwyl 18 (32%) van mening was dat bronne dikwels toepaslik aangedui word. Die respons dui daarop dat proefbeampes dit soms agterweë laat om bronne wat benut is aan die hof bekend te maak. Dit kan by die hof onsekerheid laat oor die waarheid van die inligting wat in die verslag verstrek word. Proefbeampes moet deurlopend in gedagte hou dat die bruikbaarheid

van inligting vir die hof direk gekoppel word aan die bronne waaruit dit ontleen is. Sou die bronne onbekend wees, daal die bruikbaarheid en kredietwaardigheid van die verslag noodwendig (Van der Merwe 1980: 130).

6.4.2.3 Die voorkoms van voorvonnisverslae

Van der Merwe (1980: 127) beklemtoon die noodsaaklikheid dat voorvonnisverslae volledig moet wees en 'n geheelbeeld van die spesifiekte oortreder moet verskaf. Nieteenstaande meen Van Rooyen (1986: 40) dat verslae vaartbelyn behoort te wees en slegs inligting moet bevat wat bydra tot die doel van die ondersoek.

Gesien teen hierdie agtergrond is verskeie respondente (23 of 40%) nietemin van mening dat voorvonnisverslae slegs soms saaklik, bondig en kernagtig maar volledig is. Tesame hiermee dui die kategorie met die hoogste responskoers daarop dat verskeie respondente (26 of 46%) van mening was dat voorvonnisverslae soms onnodige, onbruikbare informasie verskaf en soms slegs informasie uiteensit wat bydra tot die doel van die ondersoek. Minder as die helfte van die respondente (21 of 37%) was van mening dat voorvonnisverslae dikwels 'n geheelbeeld van die beskuldigde en sy/haar oortreding weergee. Die response dui op 'n leemte in die voorkoms van voorvonnisverslae. Die response van respondente oor die vyf aspekte rakende die voorkoms van voorvonnisverslae word in die volgende tabel uiteengesit.

TABEL 6.3**Proefbeamptes se voldoening aan vereistes ten opsigte van die voorkoms van voorvonnissverslae**

Stellings	Response					
	nooit	selde	soms	dikwels	altyd	N
Saaklik, bondig, kernagtig maar volledig is	0	9	23	18	7	57
Slegs inligting uiteensit wat bydra tot die ondersoek se doel en onbruikbare inligting uitlaat	2	8	26	18	3	57
'n Geheelbeeld van die beskuldigde en die oortreding weergee	0	11	18	21	7	57
Eenvoudig en verstaanbaar is	0	0	14	30	13	57
Oor geverifieerde feite beskik en nie slegs hoorsê informasie aanbied nie	2	13	17	22	3	57

Vanuit die bostaande tabel blyk dit dat respondente meer positief is oor die verstaanbaarheid van voorvonnissverslae en die gebruik van gekontroleerde inligting van die oorspronklike bron. Net meer as die helfte van die respondente was van mening dat voorvonnissverslae dikwels eenvoudig en verstaanbaar is (30 of 53%) en dikwels oor geverifieerde feite beskik en nie slegs hoorsê informasie aanbied nie (22 of 39%). Daar moet egter daarop gelet word dat 17 (30%) respondente van mening was dat voorvonnissverslae slegs soms oor geverifieerde feite beskik, terwyl soveel as 13 (24%) respondente meen dat voorvonnissverslae selde oor geverifieerde feite beskik.

Vanuit die bostaande response van respondente blyk dit duidelik dat die stand van voorvonnissverslae in die Kaapse Skiereiland wat betref die inhoud, voorkoms en struktuur van proefbeamptes se voorvonnissverslae kan verbeter.

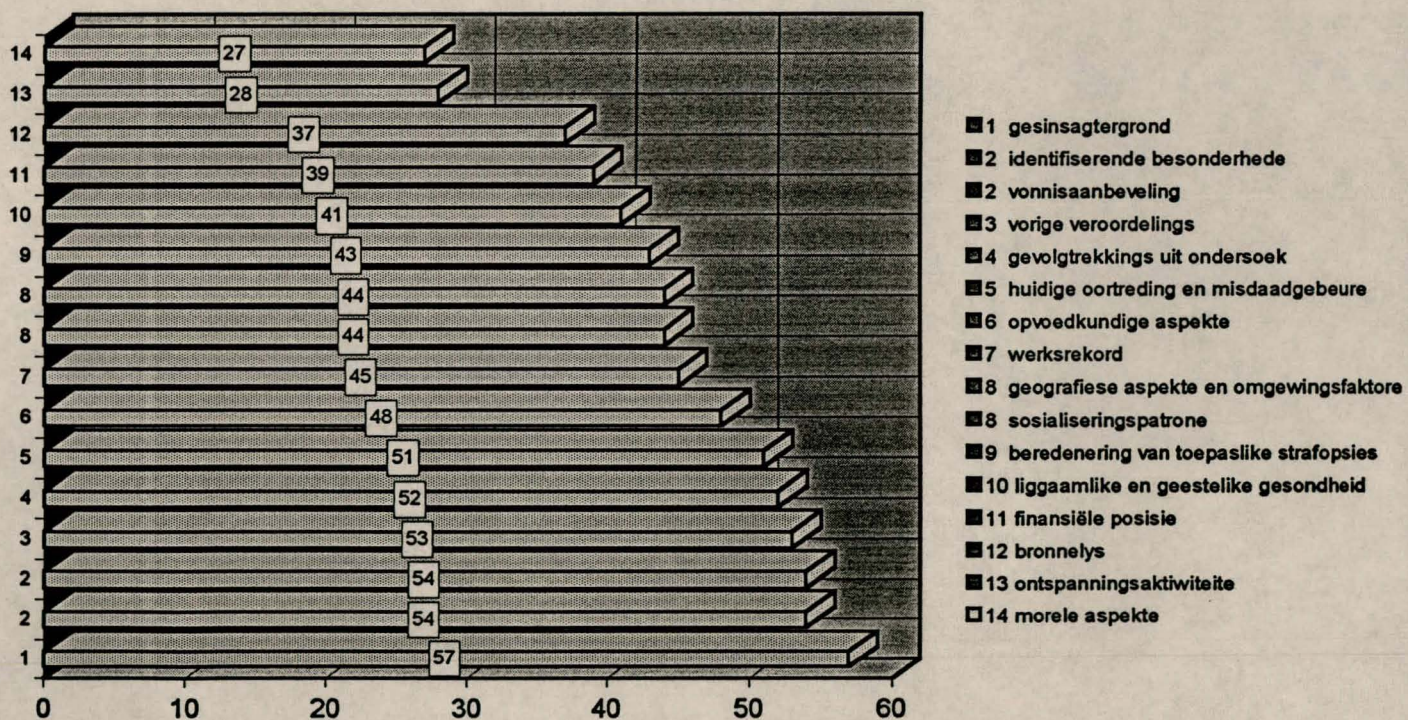
6.4.3 Die vernaamste besprekingspunte in voorvonnissverslae

Die voorvonnissverslag moet ingedeel en uiteengesit word volgens die fokus van die voorvonnisondersoek. Skrywers (Krugel 1989: 9-11; Prinsloo 1991: 107) deel hierdie siening

en verduidelik dat daar geen rigiede of vasgestelde formaat vir voorvonnisverslae bestaan nie. Die vorm van verslagskrywing wat Howes (1992: 78) egter voorstel kom ooreen met die assesseringsmodel van Bill en Taler (1990). Daarvolgens word voorgestel dat die geheelbeeld van die jeugoortreder bespreek word na gelang van sy vlakke van funksionering; besprekingspunte handel dus oor die oortreder se vlakke van funksionering en die impak wat die oortreding op die verskeie vlakke uitgeoefen het.

In die lig hiervan is daar aan die onderzoekgroep gevra om uit te klaar watter besprekingspunte in voorvonnisverslae moet verskyn. Sestien (16) besprekingspunte, soos aangedui deur verskeie skrywers (Graser 1975; Van Rooyen 1986; Krugel 1989; Prinsloo 1991; Howes 1992), is uiteengesit en word aan die onderzoekgroep voorgehou as moontlike besprekingspunte. Die response van respondente oor dié vernaamste inligting/besprekingspunte word in die volgende figuur weergegee in dalende volgorde van belangrikheid.

N=57 (Respondente kan enige hoeveelheid faktore kies)

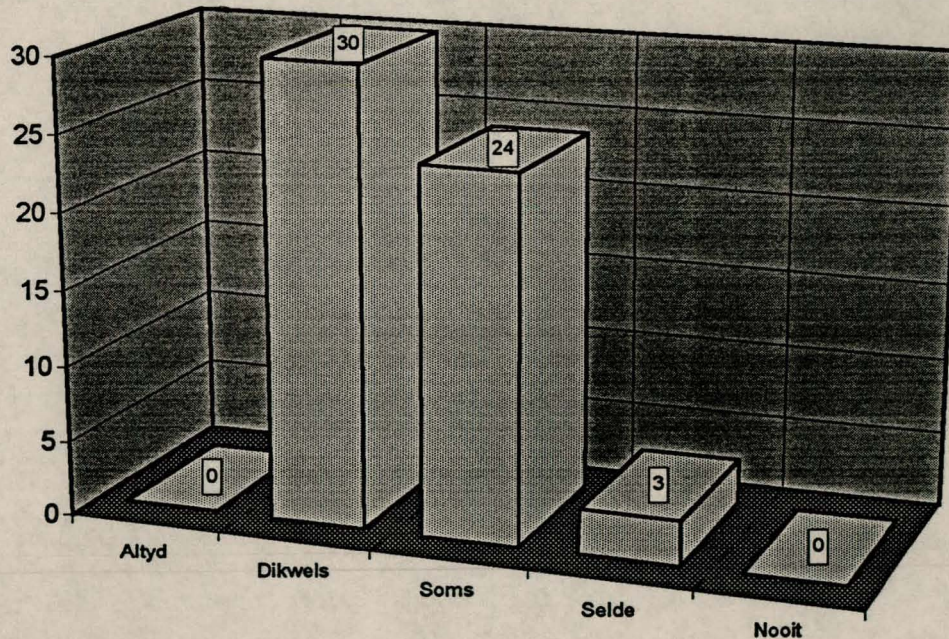
FIGUUR 6.9

Die vernaamste besprekingspunte wat in voorvonnisverslae moet verskyn

Uit die figuur hierbo is dit duidelik dat die besprekingspunte van gesinsagtergrond (57 of 100%), identifiserende besonderhede (54 of 95%), vonnisaanbeveling (54 of 95%), vorige veroordeling (53 of 93%), gevolgtrekkings uit die ondersoek (52 of 91%) en huidige oortreding en misdaadgebeure (51 of 89%) as die ses mees vernaamste besprekingspunte uitgewys is. Die response van respondente dui daarop dat sterk klem geplaas word op **feitelike en identifiserende data** aangaande die oortreder en die oortreding en **evaluerende gevolgtrekkings en aanbevelings** vir die hof gebaseer op dié data. Hierdie terugvoer steun die siening van Klopper (1987) soos uiteengesit in Prinsloo (1991: 107) dat die oorgrote meerderheid van voorvonnisverslae in twee basiese dele verdeel behoort te kan word. Die gedeeltes bestaan uit 'n feitelike deel oor geverifieerde gegewens aangaande die oortreder en oortreding en 'n analise gedeelte waar gevolgtrekkings bereik word oor misdaadveroorsoekende faktore, funksionering en 'n aanbevole vonnis.

Die meerderheid van respondente was dit eens dat bogenoemde besprekingspunte dikwels in voorvonnisverslae wat in hofe dien, hanteer word. Hierdie stelling kan afgelei word uit respondente se menings op die vraag oor die mate waarop bogenoemde besprekingspunte in die meeste voorvonnisverslae verskyn. Figuur 6.10 dui die menings van die respondente aan.

N=57

FIGUUR 6.10

Die besprekingspunte wat in die meeste voorvonnisverslae verskyn

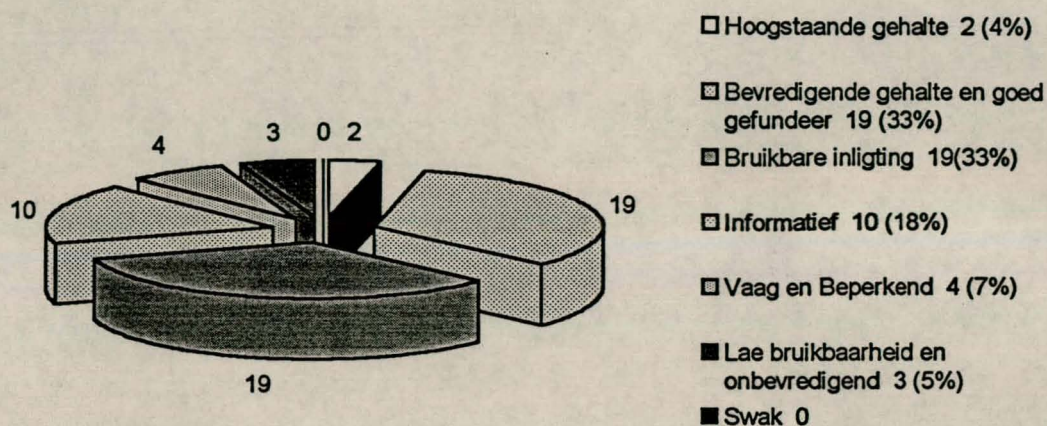

Die bostaande figuur toon aan dat dertig (53%) respondente van mening was dat die uitgewysde besprekingspunte dikwels in die meeste voorvonnisverslae verskyn, terwyl viere-en-twintig (42%) en drie (5%) respondente onderskeidelik van mening was dat die uitgewysde besprekingspunte soms en selde in voorvonnisverslae verskyn. Geen respondente was van mening dat al die besprekingspunte altyd in die meeste voorvonnisverslae verskyn nie.

6.4.4 Die gehalte van voorvonnisverslae

Na die uitklaring van respondente se menings oor die stand van voorvonnisverslae, daarmee bedoel die voorkoms, inhoud en struktuur van proefbeamptes se voorvonnisverslae, is daar aan die ondersoekgroep gevra om eerstens hul mening te lug oor die gehalte van die meerderheid van voorvonnisverslae wat in strafhowe in die Kaapse Skiereiland dien. Tweedens moes hul 'n mening vorm en motiveer oor die wisseling of deurlopendheid van die standaard van voorvonnisverslae van proefbeamptes in die Kaapse Skiereiland.

'n Ordinale vraag is aan respondente gestel oor die gehalte van die meerderheid voorvonnisverslae wat in strafhowe dien. Sewe (7) beskrywings van die moontlike gehalte van voorvonnisverslae is gegee. Die volgende figuur illustreer die menings van landdroste oor die gehalte van voorvonnisverslae wat in hul howe dien.

N=57

FIRUUR 6.11

Die gehalte van die meerderheid van voorvonnisverslae wat in howe in die Kaapse Skiereiland dien

Bostaande figuur toon duidelik dat respondente se menings verskil oor die gehalte van voorvonnisverslae. 'n Gelyke aantal respondente was van mening dat voorvonnisverslae bruikbare inligting weergee (19 of 33%), terwyl opinies goed gefundeer word en die voorvonnisverslae van bevredigende gehalte is (19 of 33%). Tien (18%) respondente was van mening dat verslae slegs informatief is, terwyl vier (7%) respondente van mening was dat voorvonnisverslae vaag en beperkend is en drie (5%) respondente van mening was dat voorvonnisverslae 'n lae bruikbaarheid toon en onbevredigend is. Slegs twee (4%) van die respondente meen dat voorvonnisverslae van hoogstaande gehalte is.

Die respons van die onderzoeksgroep dui op 'n verbetering in die gehalte van voorvonnisverslae. Raymore, Smith en Vanstone (1994: 146-147 & 150-151) verwys na studies wat daarop dui dat voorvonnisverslae laag is in terme van bruikbaarheid. Howes (1992: 64) dui egter daarop dat landdroste in 'n studie wat strek vanaf 1988 tot 1990 van mening was dat die kwaliteit van diens oor die afgelope jare verbeter het. Dié inhoud van die diens verwys na, onder andere, voorvonnisverslae.

Die meerderheid respondente (52 of 91%) was egter van mening dat die standaard of kwaliteit van voorvonnisverslae van proefbeampte tot proefbeampte wissel. Slegs vyf (9%) respondente was van mening dat die standaard of kwaliteit van voorvonnisverslae deurlopend dieselfde is.

Die meeste van die respondente wat van mening was dat die standaard of kwaliteit van voorvonnisverslae van proefbeampte tot proefbeampte wissel se motiverings vir hul respons kan hoofsaaklik saamgevat word in die terugvoer ontvang vanaf twee respondente. Dié landdroste is onderskeidelik gesetel by 'n landdroskantoor in 'n voorstedelike landdrosdistrik en in 'n groot voorstedelike sentrum, wat dig bevolk is. Die eersgenoemde landdros sê: “sekere proefbeamptes is gemotiveerd en skeep in hul verslae 'n goeie indruk; vir ander blyk die opstel van verslae 'n las te wees.” Laasgenoemde landdros voeg daarby deur te vermeld dat: “sommige verslae duidelik toon dat moeite gedoen is. Ander lyk soos duplikate van voriges.” Hierdie terugvoer kom in hoofsaak neer op die verskil in toegewyding tussen proefbeamptes. Benewens dié motiverings kan die oorblywende terugvoer soos volg saamgevat word:

- Die wisseling van die kwaliteit van voorvonnisverslae van proefbeampte tot proefbeampte het te doen met die verskil in proefbeamptes se opleiding, dissipline, insig en kennis.
- Die kwaliteit van proefbeamptes se voorvonnisverslae wissel van uitstaande tot swak.
- Die kwaliteit van proefbeamptes se voorvonnisverslae verbeter met toenemende ervaring.

Die respondente wat van mening was dat die standaard/kwaliteit van voorvonnisverslae deurlopend dieselfde is, het geen betekenisvolle motiverings vir hul menings verskaf nie.

6.5 SAMEVATTING

Hierdie eerste deel van hierdie empiriese ondersoek is bespreek teen die agtergrond van die voorafgaande literatuurstudie oor proefdienste in die vonnisfase van strafverhore en die proefbeampte se voorvonnisverslag. Meer as twee-derdes van die onderzoekgroep het gerespondeer en uit die response kan afgelei word dat respondente se idee oor die doel van proefdienste in die vonnisfase van strafhore en doel van voorvonnisondersoeke en-verslae, grootliks ooreenstem met dit wat die literatuurstudie aan die lig gebring het. Dit is duidelik dat proefdienste in die vonnisfase, die hof se vermoë versterk om 'n regverdige, billike vonnis op te lê. Saam daarmee word voorvonnisverslae beskou as 'n feitelike analise en assessering van die beskuldigde se profiel en misdaadveroorsakende faktore ten einde leiding aan die hof te verskaf oor die mees gewenste vonnismoonlikheid vir die beskuldigde en die gemeenskap onder die spesifieke omstandighede.

Verdeelde menings is uitgespreek oor die kwaliteit van die bestaande diens en die meerderheid respondente het aangedui dat hul slegs soms tevrede daarmee is. Kritiek teen die diens het meesal gesentreer rondom die vertraging wat in hofprosesse meegebring word weens proefbeampes se sloering met die afhandeling van voorvonnisverslae sowel as die eensydigheid daarvan. Eensydige informasie in voorvonnisverslae en/of proefbeampes se eensydige benutting van bronne en/of simpatieke houdings teenoor oortreders en hul gepaardgaande begunstiging, was deurlopend belangrike negatiewe terugvoer van respondente.

Die kwessie van die noodsaaklikheid van die verkryging van voorvonnisverslae vir jeugoortreders met vonnisoplegging het baie polemieke uitgelok en respondente het aangedui dat, benewens twee vermelde uitsonderings, geen kind gevonniss mag word alvorens 'n voorvonnisverslag verkry is nie. Dit was egter opvallend dat respondente gekant was teen die idee dat dit statutêr afgedwing moet word. Die sterk menings wat in die verband gehuldig word, was dat sodanige wetlike vereiste die diskresie van die hof sal negeer en verdere vertraging in beregtigingsprosesse sal meebring.

Respondente was dit eens dat proefbeamptes adviserende en uitvoerende rolle in strafhowe moet vertolk en die rol verder moet uitbou, maar bevestig daarenteen dat proefbeamptes gewoonlik op 'n beperkte hoeveelheid inligtingsbronne steun in die vorming van hul opinies. Dié inligtingsbronne staan meesal na aan die beskuldigde en kan moontlik subjektief wees. Ooreenkomstig die literatuurstudie onderskryf respondente eerder die gebruik van 'n veelvoud van inligtingsbronne. Dit is betekenisvol om daarop te let dat die jeugoortreder nie as die mees vername inligtingsbron gedurende die voorvonnisondersoek uitgewys is nie. Die ouers/voogde van die oortreder en sy/haar huidige en/of vorige skole bygewoon, blyk die mees vername inligtingbronne te wees.

Respondente beskryf die gehalte van voorvonnisverslae as bevredigend en die inligting daarin as bruikbaar, terwyl daar gemeen word dat opinies meesal goed gefundeer word. Nieteenstaande moet in ag geneem word dat respondente daarop wys dat die kwaliteit van voorvonnisverslae van proefbeampte tot proefbeampte varieer en toegeskryf kan word aan verskille in opleiding, dissipline, kennis, insig en ervaring van proefbeamptes. Oor die algemeen dui die bevindinge van die empiriese studie daarop dat die inhoud, voorkoms en struktuur van voorvonnisverslae kan verbeter. Die response van die onderzoekgroep dui daarop dat proefbeamptes se redenasieprosesse in verslae aandag benodig en dat die beskikbaarstelling van bronnelyste soms agterweë gelaat word. Tesame hiermee bevat verslae soms onbruikbare informasie en kom dit periodiek lomp voor.

Met die literatuurstudie as agtergrond en die eerste helfte van die empiriese studie as uitvloeisel daarvan, word die tweede helfte van die vraelys bespreek in die daaropvolgende hoofstuk. Hoofstuk 7 handel oor vonnisaanbevelings en die proefbeampte as deskundige getuie in kriminele howe.

HOOFSTUK 7

PROEFBEAMPTES SE GETUIENISAFLEGGING IN STRAFHOWE

7.1 INLEIDING

Proefdienste moet bydra tot die verwesenliking van die strafhof se primêre doel, naamlik **regverdige vonnisoplegging** (Howes 1992: 78). In die eerste deel van die empiriese studie, wat handel oor proefdienste in die vonnisfase van verhoor, is aanvaar dat proefbeamptes die hof se vermoë versterk om sy **straftoemetingstaak** te vervul. Proefbeamptes vertolk adviserende en uitvoerende rolle in hof en moet, onder andere, hof inlig oor bemagtigende vonnismoonlikhede. Voorvonnisverslae is ook in die voorafgaande empiriese hoofstuk ondersoek en daar is verklaar dat dié verslae aan die hand van 'n feitelike analise en assessering van die beskuldigde, leiding aan die hof verskaf oor die **mees gewenste vonnismoonlikheid** vir die (jeug)oortreder.

Gesien teen dié agtergrond is dit duidelik dat proefbeamptes, in 'n mindere of meerdere mate, invloed uitoefen op die **vonnisoplegging van oortreders**. Prinsloo (1991: 113) bevestig laasgenoemde en verklaar verder dat met beregtiging en vonnis, proefbeamptes se kennis en betroubaarheid in die geval van jeugoortreders erken word.

Gevolglik word daar in dié hoofstuk van die empiriese studie fokus verleen aan die vonnisaanbevelings van proefbeamptes en die aanbieding van hul aanbevelings, opinies en bevindinge oor (jeug)oortreders in strafhof. Daar moet egter in gedagte gehou word dat die interpreterende funksie waartydens opinies in hof geloods word, slegs vertolk kan word deur deskundige getuies (Schmidt 1986:423). Proefbeamptes is kundiges op die gebied van maatskaplike funksionering en kan deur voorsittende beamptes bevoeg bevind word om as deskundige getuies in hof op te tree. Gevolglik word proefbeamptes se rol as deskundige

getuies in strafhowe ook bespreek en ondersoek word ingestel na hul optrede in howe, veral gedurende kruisondervraging.

Vir die doel van die aanbieding is al die vrae wat in die derde en vierde deel van die vraelys voorgekom het, behandel. Die 57 juriste wat gerespondeer het, het in dié afdelings van die vraelys ordinale- en meervoudige keusevrae beantwoord. Saam daarmee is motiverings vir hul response verskaf, indien vereis. Die data bekom in dié deel van die empiriese ondersoek word soms in twee en drie-dimensionele grafiese voorstellings uiteengesit, terwyl ander slegs bespreek word.

Uit die empiriese ondersoek is tendense geïdentifiseer wat terughertel en verklaar kan word aan die hand van die voorafgaande literatuurstudie oor die getuie en vonnisbevelings van proefbeamptes as deskundige getuies in kriminele hofverrigtinge.

7.2 VONNISAANBEVELINGS VAN PROEFBEAMPTES

Die vonnisbeveling is, naas die bespreking van die oortreder se gesinsagtergrond, deur die respondente uitgewys as een van dié mees vername besprekingspunte wat in voorvonnisverslae moet verskyn (sien par. 6.4.3).

Vervolgens word die noodsaaklikheid van vonnisbevelings, die faktore wat in aanmerking geneem moet word in die bepaling van 'n vonnisbeveling en 'n geskikte vonnisbeveling vir jeugoortreders bespreek.

7.2.1 Die noodsaaklikheid van 'n vonnisbeveling

Van der Merwe (1980: 131) is van mening dat proefbeamptes in 'n gunstige posisie is om, weens hul spesialiteitskennis, kundigheid en opleiding, die hof te adviseer oor die toepaslikheid van sekere vonnisse. Die skrywer is gevolglik van mening dat dit in beginsel

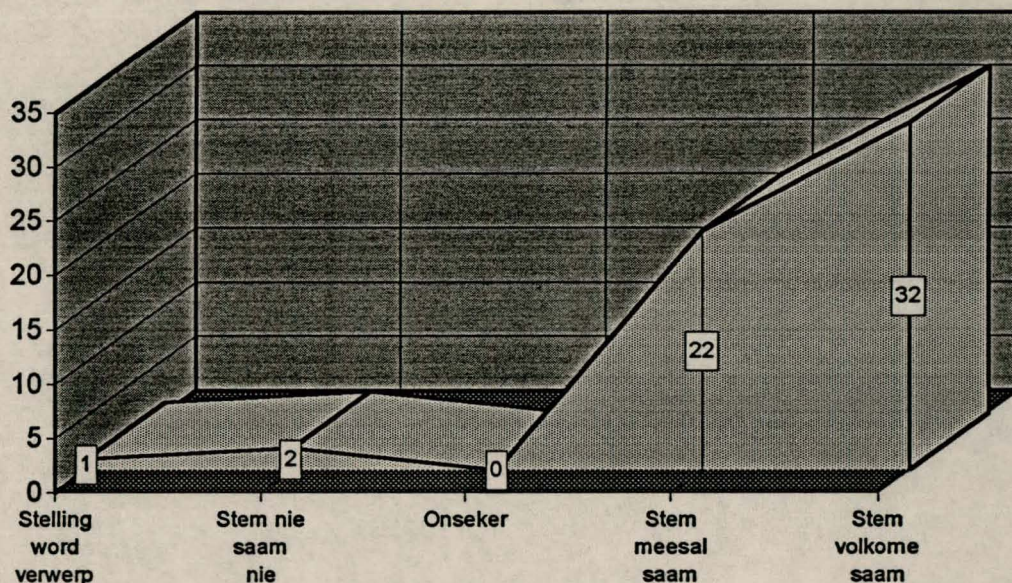

wenslik is om in voorvonnisverslae 'n vonnisaanbeveling te verskaf van 'n geskikte vonnis vir 'n oortreder.

Gesien teen hierdie agtergrond is daar aan die onderzoekgroep gevra om hul menings uit te spreek oor die noodsaaklikheid van die verskaffing van vonnisaanbevelings in voorvonnisverslae. Die onderzoekgroep moes hul menings in die verband uitspreek oor die volgende geposeerde stelling:

Die taak van die proefbeampte tydens die opstel van voorvonnisverslae is nie afgehandel met die toeligting van alle relevante faktore van die oortreder en die oortreding nie; voorvonnisverslae moet afgesluit word met 'n aanbeveling rakende toepaslike vonnisoplegging.

Die respons van die onderzoekgroep op die voorafgaande stelling word in Figuur 7.1 uitgedruk.

N=57

FIGUUR 7.1

Die noodsaaklikheid van die verskaffing van vonnisaanbevelings in voorvonnisverslae

Uit die voorafgaande figuur kan duidelik afgelei word dat die meerderheid van respondente, naamlik vier-en-vyftig (95%), van mening was dat voorvonnisverslae afgesluit moet word met 'n aanbeveling rakende vonnisoplegging. Dié opinie van die meerderheid kan verdeel word in

twee-en-dertig (56%) respondente wat volkome saamstem en twee-en-twintig (39%) respondente wat meesal saamstem dat voorvonnisverslae afgesluit moet word met 'n aanbeveling betreffende toepaslike vonnisoplegging. Daarenteen het twee (4%) respondente nie saamgestem dat vonnisaanbevelings noodsaaklik is nie en een (2%) respondent het die stelling verwerp.

Die opeenvolgende motiverings van respondente wat ten gunste daarvan was dat voorvonnisverslae afgesluit moet word met 'n aanbeveling rakende toepaslike vonnis, kan grotendeels saamgevat word in die kommentaar van 'n landdros gesetel by 'n landdroskantoor in 'n groot voorstedelike sentrum. Die landdros sê: " 'n Voorvonnisverslag afgesluit sonder aanbeveling vir vonnisoplegging, is soos 'n feesmaal sonder koffie en 'n sigaar". Hierdie kommentaar beklemtoon wat Snyman (1984: 12-13) en Van der Merwe (1980: 131) verduidelik oor die doeleinde van hofverrigtinge en voorvonnisverslae. Eersgenoemde skrywer konstateer dat die doelstelling van kriminele hofverrigtinge die straf van die oortreder met vonnisoplegging is. Van der Merwe (1980) voer dit selfs verder en bevestig dat, aangesien dit juis handel oor die kwessie van straftoemeting, die voorvonnisverslag wat aangevra is met die oog op die bepaling van 'n toepaslike vonnis, juis 'n vonnisaanbeveling moet bevat.

Ander motiverings van respondente wat saamstem dat voorvonnisverslae afgesluit moet word met 'n vonnisaanbeveling, is dat proefbeamptes in 'n ideale posisie is om 'n aanbeveling te maak vanweë die intieme vlak waarmee daar met oortreders gewerk word. Proefbeamptes kan die karakter en misdaadveroorsoekende faktore intensief en deeglik ondersoek. Daar was ook aangevoer dat proefbeamptes as onpartydige kundiges by hofverrigtinge betrokke raak na oortreders se skuldigbevindinge en dus oor die nodige objektiwiteit en insig behoort te beskik ten einde gepaste, billike vonnisaanbevelings te maak.

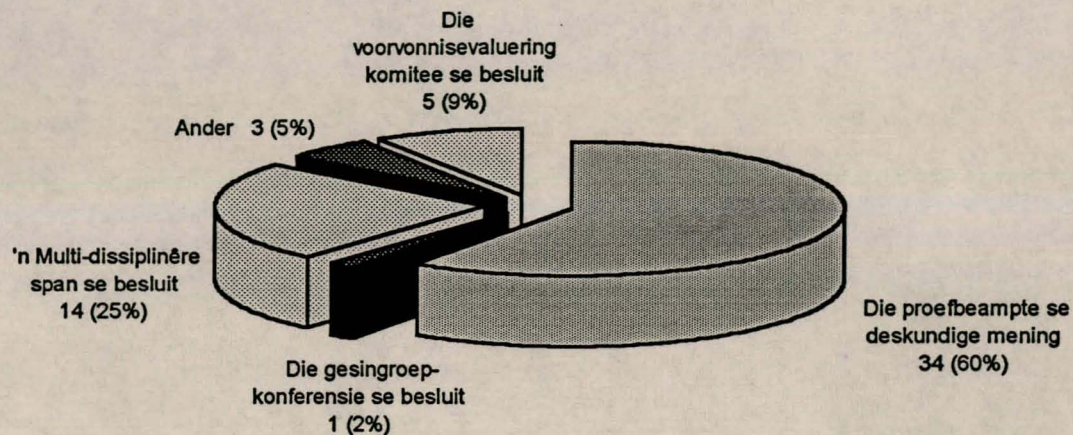
Respondente wat nie saamgestem het nie of die stelling verwerp het, was van mening dat aanbevelings vir vonnisse slegs deur staatsaanklaers en/of regsverteenwoordigers van oortreders aan die hof gemaak kan word.

7.2.2 Prosesse wat die vonnisaanbeveling bepaal

Meningsverskille word in die literatuurstudie uitgewys oor watter prosesse of persone of groepe vonnisaanbevelings moet bepaal na afloop van proefbeamptes se voorvonnisondersoeke. Prinsloo (1991: 108) verduidelik dat hoë eise aan die proefbeampte gestel word om feite vanuit sy/haar voorvonnisondersoek korrek te vertolk en relevante opinies en aanbevelings daaromtrent aan die hof te lewer. Hiermee bedoel Prinsloo (1991) dat die proefbeampte wat die voorvonnisondersoek behartig, 'n aanbeveling aan die hof kan maak oor 'n toepaslike vonnis. Derhalwe word proefbeamptes deesdae vry algemeen as spesialiste op hul gebied en deskundiges in strafhowe bestempel (Van der Merwe 1980: 130; Mason 1992:34) en is hul bekwaam om vonnisaanbevelings te maak. Nieteenstaande bestaan ander menings oor wie en wat vonnisaanbevelings aan strafhowe moet maak. Die mening word in verskeie oorde gehuldig dat 'n vonnisaanbeveling 'n besluit van 'n multi-dissiplinêre span of 'n voorvonnisevalueringskomitee of die gesinsgroep-konferensie moet wees (Klopper 1990; Howes 1996; Ladikos 1997; Suid-Afrikaanse Regskommissie 1998).

Teen die agtergrond van voorafgaande is daar aan die onderzoeksgroep gevra om aan te dui of hul van mening is dat die aanbeveling rakende 'n toepaslike vonnis die resultaat moet wees van die proefbeampte se deskundige mening daaromtrent of die besluit van 'n multi-dissiplinêre span of voorvonnisevalueringskomitee of die gesinsgroep-konferensie. Respondente se menings in hierdie verband word in Figuur 7.2 geïllustreer.

N=57

FIGUUR 7.2

Persone of groepe persone wat vonnisaanbevelings moet bepaal

Die meerderheid respondente, naamlik 34 (60%), was van mening dat die vonnisaanbeveling aan die strafhof 'n uitvloeisel van die proefbeampte se deskundige mening daaromtrent moet wees. Hierdie terugvoer van respondente steun die siening van Gothard (1989) en Howes (1990) dat proefbeamptes in die afsluiting van voorvonnisverslae hul opinies en vonnisaanbeveling moet lug en die redenasieprosesse waarop dit berus duidelik uiteen moet sit. Die vonnisaanbeveling moet 'n uitvloeisel wees van die gevolgtrekkings wat in die ondersoek bereik word en die logiese slotsom daartoe verskaf. Die proefbeampte moet van sy/haar opinies en aanbevelings oortuig wees en hy/sy geloof daarin aan die hof oordra. Derhalwe sal proefbeamptes in strafhowe onseker en vaag voorkom indien 'n span of komitee 'n besluit neem oor 'n gepaste vonnisaanbeveling en die proefbeampte daarvan verskil.

'n Kwart van die respondente, naamlik 14 (25%), het aangedui dat 'n vonnisaanbeveling die resultaat moet wees van 'n multi-dissiplinêre span se besluit en een (2%) van die respondente was van mening dat die gesingsgroep-konferensie 'n besluit moet neem oor 'n geskikte vonnisaanbeveling. Eersgenoemde mening kom ooreen met die Suid-Afrikaanse Regskommissie (1998: 205) se visie vir 'n nuwe kinderregstelsel. Daarvolgens moet die

verskeie dissiplines waarmee die oortreder en slagoffer in beregtigingsprosesse omgaan, betrek word om aktiewe rolle in alle hofprosesse te vertolk. Aanvullend daartoe meen Ladikos (1997: 38) dat een van die primêre oortuigings van herstellende beregtiging is dat die misdaadprobleem 'n multi-sektorale benadering verg. Dit behels die betrokkenheid van nie slegs die owerhede in die kriminele hofsisteem nie, maar ook die aktiewe deelname van slagoffers, oortreders, gemeenskappe en alle sektore wat deur die misdaad geraak word. Daarenteen word die gesinsgroep-konferensie as sentrale besluitnemingsliggaam deur Pinnock, Skelton & Shapiro (1994: 341-342) en Howes (1996: 37) uitgelig in die bespreking oor jeugberegting. Die skrywers is van mening dat die gesinsgroep-konferensie in gemeenskappe geaktiveer en gelokaliseer moet word as die besluitnemingsliggaam wat betref optredes teenoor jeugoortreders.

Daar moet egter daarop gelet word dat alhoewel bogenoemde skrywers die gesinsgroep-konferensie en die multi-dissiplinêre span uitwys as aktiewe rolspelers in hofprosesse, geen spesifieke vermelding in die literatuur gemaak word van dié rolspelers se dominansie in die bepaling van vonnisaanbevelings nie. Soos in geval van 'n voorvonnisevalueringskomitee kan dié komitee proefbeamptes adviseer oor moontlike gepaste vonnisaanbevelings (Klopper 1990: 144), maar daar bestaan geen reël of wetsartikel wat proefbeamptes daartoe lei of dwing om dié aanbevelings as mees toepaslike vonnisaanbevelings aan die hof voor te hou nie.

Die voorvonnisevalueringskomitee was deur vyf (9%) respondente uitgewys as besluitnemingsliggaam in die bepaling van vonnisaanbevelings. Daarenteen het drie (5%) van die respondente die kategorie "ander" gemerk en was hul van mening dat die aanbeveling rakende toepaslike vonnis, die resultaat moet wees van die proefbeampte se mening, gekombineer met die besluit vanaf die multi-dissiplinêre span en gesinsgroep-konferensie.

7.2.3 Faktore wat proefbeamptes in aanmerking neem in die bepaling van vonnisaanbevelings vir jeugoortreders

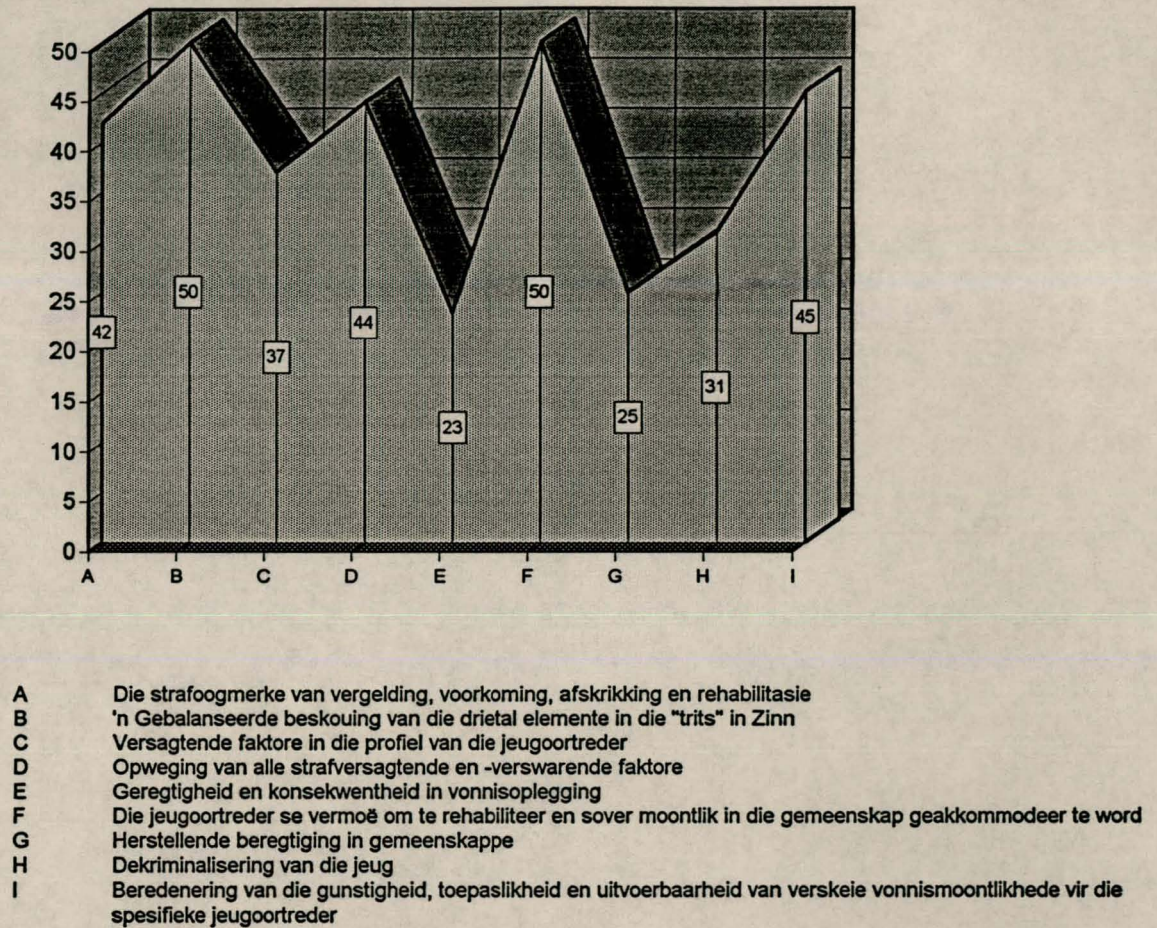
Die bespreking word verdeel in twee onderafdelings wat elk handel oor die aspekte wat proefbeamptes in aanmerking neem in die saamstel van 'n vonnisaanbeveling. Die eerste handel oor die bepaling van faktore wat proefbeamptes in aanmerking moet en behoort te neem by die vasstelling van geskikte vonnisaanbevelings vir jeugoortreders. Die tweede besprekingspunt handel oor faktore wat proefbeamptes tans in aanmerking neem by die bepaling van vonnisaanbevelings vir jeugoortreders, sowel as aspekte wat daartoe bydra dat die hof nie die vonnisaanbevelings van proefbeamptes aanvaar nie.

7.2.3.1 Faktore wat proefbeamptes in aanmerking moet neem in die bepaling van vonnisaanbevelings vir jeugoortreders

In die literatuurstudie word aanvaar dat proefbeamptes realistiese en uitvoerbare vonnisaanbevelings kan bereik deur die aanwending van die beginsels waarop straftoemeting berus. Dit word deur Ades en Spiro (1985: 103) gestaaf deur te bevestig dat daar in die besluit rakende vonnisoplegging verskeie faktore is wat in berekening geneem moet word en waaroor die proefbeampte in die aanbieding van deskundige getuienis homself/haarself kan uitspreek. Skrywers (Howes 1996: 34 & 37; Van Niekerk 1996: 54) is dit egter eens dat daar 'n klemverskuiwing plaasvind in dié faktore wat proefbeamptes in aanmerking neem, wanneer dit gaan oor vonnisaanbevelings vir jeugoortreders. Klem word dan geplaas op die dekriminalisering van die jeug en die behoud van die gesin.

Dit is egter van belang om dié faktore wat in aanmerking geneem moet word te verklaar en te beklemtoon. In die lig hiervan is respondente se menings gevra oor die faktore wat proefbeamptes in aanmerking behoort te neem in die bepaling van geskikte vonnisaanbevelings vir jeugoortreders. Die response word in die volgende figuur weergegee.

N=57 (Respondente kon meer as een faktor kies)

FIGUUR 7.3

Bepalende faktore vir vonnisaanbevelings

Die meerderheid respondente, naamlik vyftig (88%), was van mening dat proefbeamptes in die bepaling van geskikte vonnisaanbevelings vir jeugoortreders die drie oorwegings naamlik die misdaad, die misdadiger en die belange van die gemeenskap in verhouding tot mekaar moet oorweeg, sowel as die vermoë van die jeugoortreder om te rehabiliteer en sover moontlik in die gemeenskap opgeneem te word. Hierdie terugvoer word in die literatuur gestaaf deur Snyman (1986: 25) wat na dié drietal elemente, soos uiteengesit in die "trits" in Zinn, verwys as die hoofoorwegings wat by vonnisoplegging ter sprake kom. Gepaardgaande hiermee bevestig De Wet (1985: 22) en Howes (1996: 37) dat jeugdigheid en die aspekte wat daarmee saamhang as strafversagtend beskou word. Wat jeugdiges betref vind straftoemeters 'n unieke, dog gebalanseerde wyse om dié hoofoorwegings en strafoogmerke van vonnis by

vonnisoplegging aan te wend in die belang van jeugoortreders. Klem word geplaas op die behoud van die gesin, jeugdige se verantwoordelikhedaanvaarding vir hul kriminele gedrag, die bywoning van opleidingsgeleenthede en rehabilitasie in die gemeenskap (Howes 1996: 37; SARK 1998: 5).

Ander belangrike faktore wat deur die ondersoekgroep uitgewys was, is die beredenering van vonnismoontlikhede en die oorweging van strafversagtende en -verswarende faktore teenoor mekaar. Vyf-en-veertig (79%) respondente was van mening dat die gunstigheid, toepaslikheid en uitvoerbaarheid van verskeie vonnismoontlikhede vir die spesifieke jeugoortreder beredeneer moet word en vier-en-veertig (77%) respondente wys daarop dat proefbeamptes alle strafversagtende en -verswarende faktore in aanmerking móét neem in die bepaling van vonnisaanbevelings vir jeugoortreders. Die terugvoer oor vername faktore wat in aanmerking geneem moet word, kan teruggevoer word na wat Krugel (1989:12) verduidelik oor die hoë prioriteit wat landdroste verleen aan proefbeamptes se objektiwiteit en die uitvoerbaarheid van hul vonnisaanbevelings. Hiermee word verklaar dat subjektiwiteit in vonnisaanbevelings, waartydens slegs strafversagtende faktore in aanmerking geneem word, in 'n negatiewe lig beskou word. Met die ewewigtige oorweging van alle strafverswarende en -versagtende faktore teenoor mekaar en uiteensetting van die toepaslikheid van vonnismoontlikhede, sal die proefbeampte 'n objektiewe aanbeveling maak wat billik en uitvoerbaar is.

Die laagste prioriteit word aan herstellende beregtiging in gemeenskappe en geregtigheid of konsekwentheid in vonnisoplegging gegee. Vyf-en-twintig (44%) respondente het eersgenoemde en drie-en-twintig (40%) respondente het laasgenoemde uitgewys as faktore wat proefbeamptes in aanmerking moet neem by die bepaling van geskikte vonnisaanbevelings vir jeugoortreders.

Teen die agtergrond van die voorafgaande vraag, is die stelling aan die respondente gemaak naamlik dat *proefbeamptes dieselfde aspekte as regsprekende beamptes in aanmerking moet neem in die bepaling van gepaste vonnismoontlikhede*. Die meerderheid respondente stem volkome saam (19 of 33%) en stem meesal saam (17 of 30%) met die stelling. Respondente

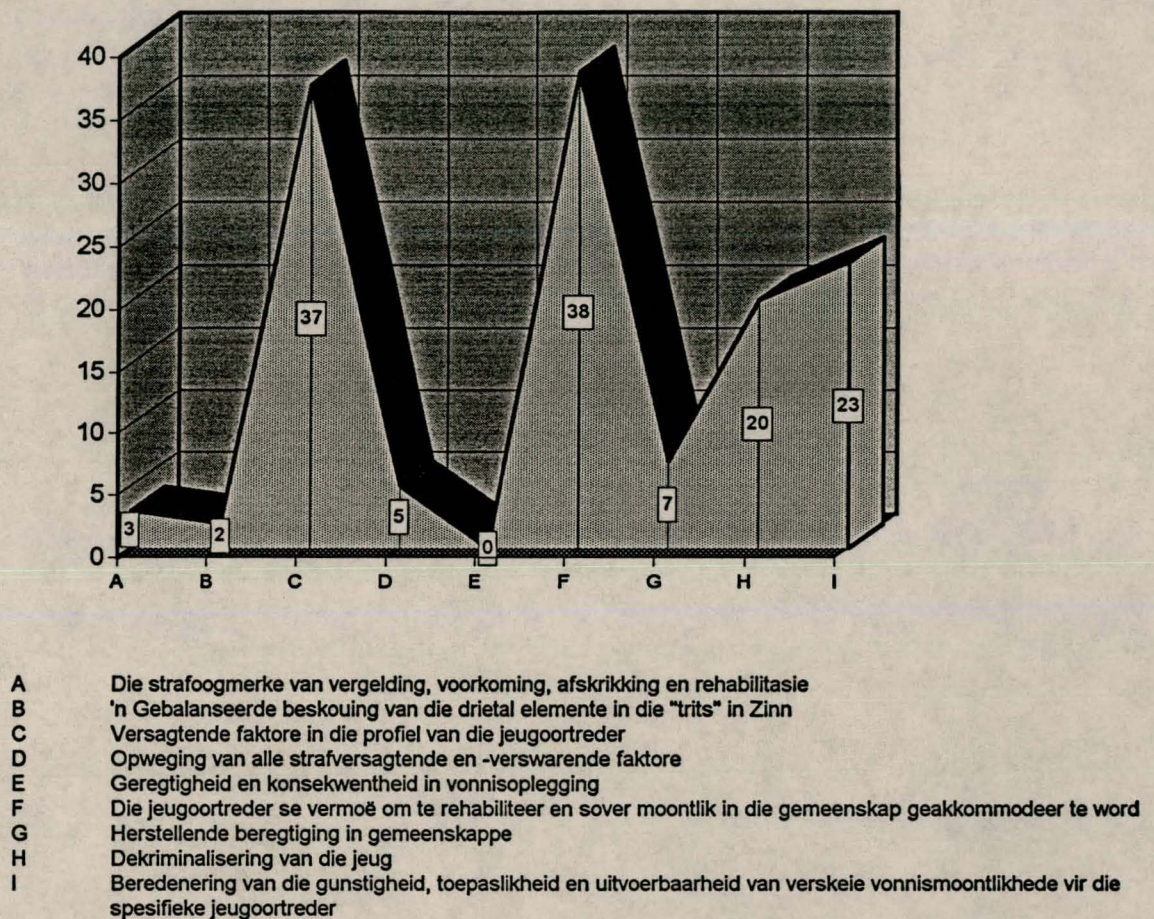
wat nie saamstem nie (14 of 25%) of die stelling verwerp het (3 of 5%) was in die minderheid. 'n Klein aantal respondente was onseker of hul met die stelling saamstem of nie (4 of 7%).

Die stelling is gegrond op die gevolgtrekkings uit die literatuurstudie en die siening van Ades en Spiro (1985: 103) dat straffriglyne en strafoogmerke van die relevante basisse van straftoemeting is waaroor proefbeamptes hulself kan uitspreek. Die relevansie van die stelling word ook bevestig deur die response van die onderzoekgroep in die voorafgaande bespreking oor die vraag na watter faktore proefbeamptes in aanmerking behoort te neem in die bepaling van gepaste vonnisaanbevelings. Die strafoogmerke, die drietal elemente in die "trits" in Zinn en die opweeg van alle strafversagtende en -verswarende faktore teen mekaar, was as die mees vername faktore uitgewys. Dié faktore word deur skrywers (Snyman 1984; Klopper 1990; Kriegler 1993; Howes 1996; Van Niekerk 1996) uitgewys as die beginsels en algemene riglyne waarop straftoemeting berus.

7.2.3.2 Faktore wat proefbeamptes tans in aanmerking neem by die oorweging van vonnisaanbevelings vir jeugoortreders

Krugel (1989: 12) konstateer dat die grootste waarde van voorvonnisverslae ter sprake kom by die kwessie van straftoemeting ten opsigte van jeugoortreders. Verskeie skrywers (Prinsloo 1991; Raymor, Smith & Vanstone 1994) wys egter daarop dat proefbeamptes soms eensydig is en vonnisaanbevelings maak wat onbillik teenoor die gemeenskap is en nie regtens houdbaar nie.

Daar is gepoog om vas te stel watter faktore, volgens die menings van juriste, proefbeamptes tans in aanmerking neem by die oorweging van vonnisaanbevelings vir jeugoortreders. Dit is gedoen ten einde vas te stel waarom die genoemde kritiek teenoor proefbeamptes bestaan. Dieselfde meervoudige antwoordkeuses is aan die onderzoekgroep voorgehou as wat gelys was by die voorafgaande vraag oor die faktore wat in aanmerking geneem behoort te word. Die response word in Figuur 7.4 aangedui.

N=57 (Respondente kon meer as een faktor kies)

FIGUUR 7.4

Faktore wat proefbeamptes tans in aanmerking neem in die bepaling van 'n gepaste vonnisaanbeveling

Uit die figuur hierbo is dit baie duidelik dat 37 (65%) respondente van mening was dat proefbeamptes in die oorweging van vonnisaanbevelings vir jeugoortreders, meesal fokus verleen aan die versagtende faktore in die profiel van die jeugoortreder. Daarenteen het 38 (67%) respondente gemeen dat die jeugoortreder se vermoë om te rehabiliteer en sover moontlik in die gemeenskap geakkommodeer te word, meesal op gefokus word. Laasgenoemde faktor word deur landdroste uitgewys as 'n essensiële besprekingspunt wat

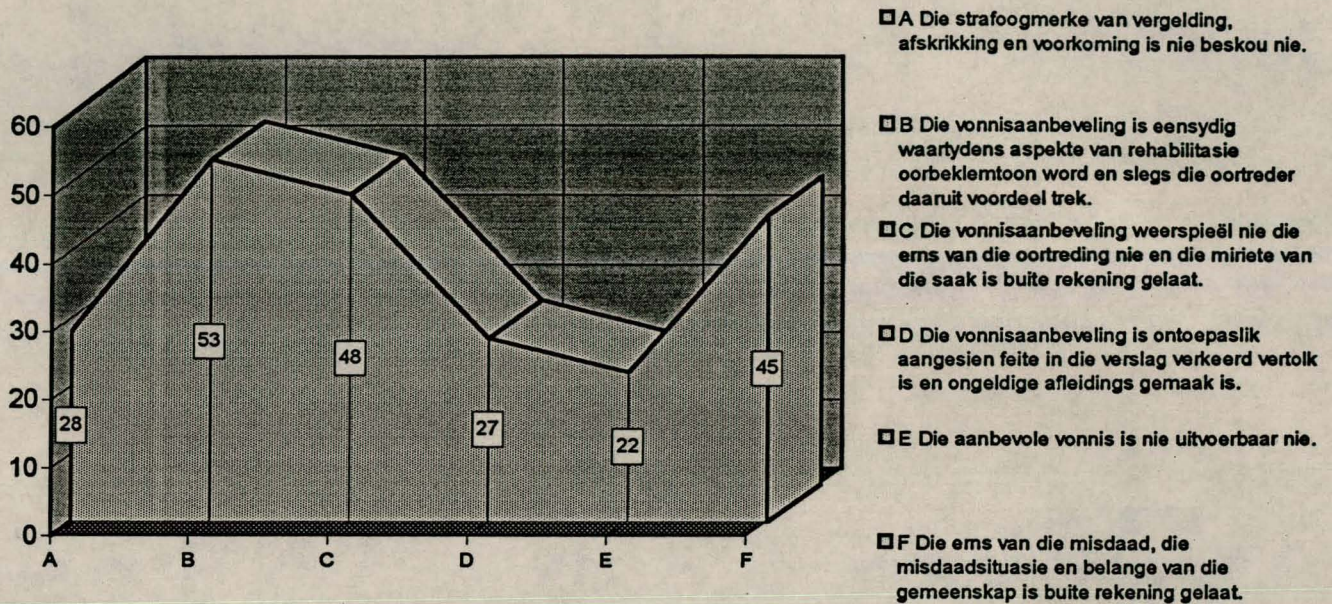
proefbeamptes in aanmerking behóórt te neem by die bepaling van geskikte vonnisaanbevelings vir jeugoortreders. Dit is bemoedigend dat respondente daarop dui dat proefbeamptes juis dié faktor tans in aanmerking neem.

Respondente se siening dat proefbeamptes die versagende faktore in die profiel van die jeugoortreder meesal in aanmerking neem, bevestig die vermoede dat sekere proefbeamptes steeds poog om die behandelingsmodel in proefdienste toe te pas en as die pleitbesorgers van die oortreders op te tree. Eensydige aanbiedings van feite en opinies word dan gevorm. Soos verduidelik in par 6.4.2.1 kan eensydige aanbiedings van feite in die hof uitgesonder word en by vonnisoplegging tot nadeel van die jeugoortreder strek.

Uit Figuur 6.16 en Figuur 6.17 blyk dit dat proefbeamptes nie voldoende aandag verleen aan faktore wat respondente uitwys in die bepaling van geskikte vonnisaanbevelings vir jeugoortreders nie. Dit dra noodwendig daartoe by dat die hof nie die aanbeveling van die proefbeampte aanvaar nie. Alhoewel Howes (1990: 70) en Schmidt (1986: 434) bevestig dat die hof geensins onderworpe is aan die opinie of aanbeveling van die proefbeampte as deskundige getuie nie, kan lig wel gewerp word op die aspekte wat daartoe bydra dat die hof nie die vonnisaanbeveling van die proefbeampte aanvaar nie.

Moontlike redes vir verwerping van aanbevelings word in die literatuur (Howes 1990; Pieterse 1989) uiteengesit en word in 'n meervoudige keusevraag vervat. Die respons van die onderzoekgroep op die aspekte wat daartoe bydrae dat vonnisaanbevelings in houe verwerp word, is in Figuur 7.5 uiteengesit.

N=57 (Respondente kon meer as een faktor kies)

FIGUUR 7.5

Aspekte wat daartoe bydra dat houe vonnisaanbevelings verwerp

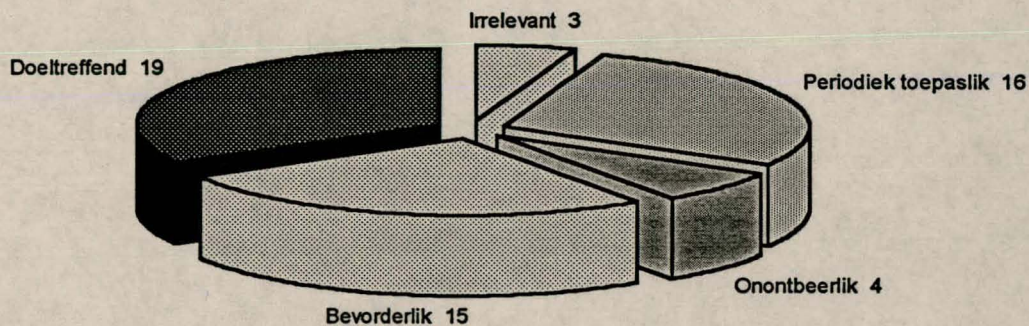
Die meerderheid respondente, naamlik drie-en-vyftig (93%), het aangedui dat die eensydigheid van vonnisaanbevelings waartydens aspekte van rehabilitasie oorbeklemtoon word en slegs die oortreder daaruit voordeel trek, as die vernaamste faktor na vore tree wat daartoe bydra dat houe vonnisaanbevelings van proefbeamptes nie aanvaar nie. Die naas meeste aspek aangedui, was die onvermoë van vonnisaanbevelings om die erns van die oortreding te weerspieël, waartydens die meriete van die saak buite rekening gelaat is. Die aspek was deur agt-en-veertig (84%) respondente uitgewys.

Agt-en-twintig (49%) respondente het aangedui dat vanweë die feit dat die strafvoogmerke nie in berekening gebring is nie, dit daartoe bygedra het dat die vonnisaanbeveling nie aanvaar is nie. Die terugvoer sluit aan by die respons van die ondersoeksgroep oor die faktore wat proefbeamptes in aanmerking behoort te neem in die bepaling van 'n geskikte vonnisaanbeveling (sien par 7.3.2.1). Respondente het die oorweging van die strafvoogmerke beskou as die vierde belangrikste faktor wat proefbeamptes in aanmerking moet neem.

7.2.4 Proefbeamptes se huidige inset in straftoemeting

Met die uiteensetting van die faktore wat proefbeamptes in aanmerking moet neem in vergelyking met die faktore wat tans in die bepaling van vonnisaanbevelings vir jeugoortreders in aanmerking geneem word, is dit gepas om te bepaal of proefbeamptes wel 'n bydrae in straftoemeting maak. Vervolgens is daar aan die onderzoekgroep gevra wat hul menings oor proefbeamptes se huidige bydrae of insette in straftoemeting is. Die volgende figuur dui die response aan.

N=57

FIGUUR 7.6

Proefbeamptes se huidige bydrae en insette in straftoemeting

Uit Figuur 7.6. kan afgelei word dat vier-en-vyftig (95%) respondente van mening was dat proefbeamptes tans 'n matig positiewe tot baie betekenisvolle inset in straftoemeting maak. Sestien (28%) respondente was van mening dat proefbeamptes periodiek 'n toepaslike bydrae tot straftoemeting maak, terwyl vyftien (26%) van mening was dat die bydrae bevorderlik is. Negentien (33%) respondente was van mening dat die bydrae doeltreffend is en vier (7%) was van mening dat die bydrae onontbeerlik is. Slegs drie (5%) respondente was van mening dat die huidige bydrae irrelevant is.

Die resultate is in ooreenstemming met Howes (1992: 70-71) se navorsingsresultate oor die bydrae van maatskaplike werk in straftoemeting. In Howes (1990) se studie was landdroste van mening dat proefbeamptes wel 'n bydrae in straftoemeting maak deurdat 54% toe aangedui het dat die bydrae doeltreffend is en 12% van mening was dat die bydrae onontbeerlik is. Alhoewel daar tans 'n geringe afname in die persentasie landdroste is wat in ooreenstemming met Howes (1992) se studie vanaf 1988 tot 1990, van mening was dat proefdiens se bydrae onderskeidelik doeltreffend en onontbeerlik is, kan dit toegeskryf word aan 'n oop vraag wat in dié verband geformuleer was. Respondente het nie soos in dié studie verskeie kategorieë gehad om van te kies nie.

7.2.5 Vonnisaanbevelings vir jeugoortreders

Ter afsluiting van die gesprek oor proefbeamptes se vonnisaanbevelings word daar bespiegel oor die inhoud en doelstellings van geskikte vonnisaanbevelings vir jeugoortreders.

Die stelling is naamlik aan respondente gemaak dat, *in die bepaling van 'n geskikte vonnismoontlikheid vir 'n jeugoortreder, die proefbeampte klem moet plaas op die jeugdige se vermoë tot rehabilitasie, die behoud van die jeugdige in die gesin van oorsprong en die jeugdige se inskakeling by opleidingsgeleenthede in die gemeenskap*. Die respondente het soos volg op die stelling gereageer:

Twee-en-twintig (39%) respondente stem volkome saam en agt-en-twintig (49%) stem meesal saam dat die bostaande stelling uitdrukking gee aan die mees geskikte vonnisaanbeveling vir jeugoortreders. Respondente se kommentaar het die volgende motiverings vir hul response opgelewer:

- Daar moet ten alle tye voorkom word dat jeugdige in die kriminele hofsisteem opgeneem en in instansies geïnstitusioneel word.
- Daar is 'n groter kans vir 'n jeugdige om 'n gehoorsame landsburger te word wanneer voldoende aandag aan die jeugdige in die gemeenskap gegee word.

Bostaande kommentaar van respondente is ooreenkomstig die verklaring van die minimum standaard gestel vir vonnisse van jeugdiges (Inter-Ministerial Committee on Young People at Risk 1998a: 32-34) en weerspieël die doelstellings van die voorgestelde Wetsontwerp op Kinderreg, soos uiteengesit in die besprekingsdokument daaroor (SARK 1998). Daarvolgens moet vonnisse van kinders en jeugdiges voorkom dat hul hul vryheid verloor en uit gesinsverband verwyder word. Gemeenskapsgebaseerde vonnismoonlikhede wat voorligting verskaf en verantwoordelike gedrag aanmoedig, moet meesal oorweeg word.

Twee (4%) respondente stem nie saam nie, drie (5%) respondente was onseker en twee (4%) respondente het dié stelling verwerp. Respondente se motiverings vir hul menings kan hoofsaaklik saamgevat word in die volgende motiverings:

- In gevalle waar 'n jeugdige inherent boos is of by herhaling ernstige misdrywe pleeg, is verwydering uit die gesin en aanhouding die aangewese uitweg. In sommige gevalle blyk die ongesonde gesin juis die probleem/oorsaak te wees.
- Die belange van die jeugdige moet nie voorop gestel word nie.

Eersgenoemde kommentaar blyk geregverdig te wees. Pinnock, Skelton en Shapiro (1994) en die besprekingsdokument op die voorgestelde Wetsontwerp op Kinderreg (SARK 1998) bevestig dat institusionalisering as die laaste uitweg beskou behoort te word, terwyl gevangenisstraf slegs oorweeg kan word vir ernstige misdrywe.

7.3 PROEFBEAMPTES SE DESKUNDIGE GETUIENIS IN KRIMINELE HOWE

Landdroste beskou proefbeamptes as spesialiste op die gebied van maatskaplike funksionering en -intervensie en aanvaar hulle deesdae as deskundige getuies in strafhowe (Van der Merwe 1980; Prinsloo 1991; Mason 1992).

Vereistes word in strafhowe aan deskundige getuies gestel ten einde hul bevoegdheid te verseker en hul in staat te stel om deskundige opinies te leeds (Bernstein 1977: 413-414; Schmidt 1986: 432-435). Vervolgens word die vereistes gestel aan proefbeamptes om as deskundige getuies in kriminele howe op te tree bespreek en hul professionele gedragskodes en optrede in strafhowe beoordeel en uiteengesit.

7.3.1 Vereistes gestel aan proefbeamptes as deskundige getuies in strafhowe

Howes (1990: 68) is van mening dat proefbeamptes se deelname aan hofverrigtinge in die hoedanigheid van deskundige getuies is. Sommige skrywers (Howes 1990; Mason 1992) dui egter daarop dat daar in dié funksie van proefbeamptes in strafverhore 'n teenstrydigheid en dubbelsinnigheid lê.

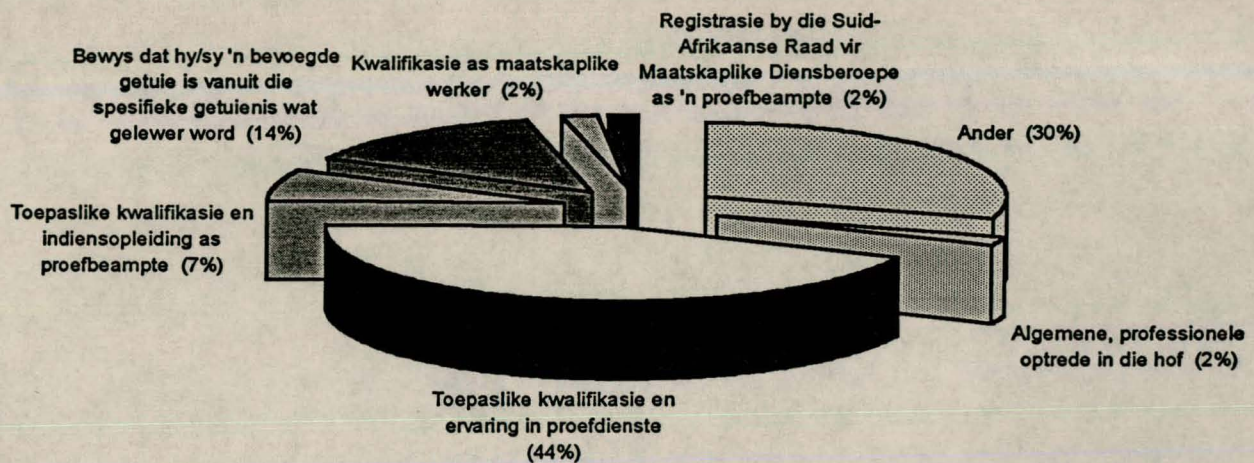
In die lig hiervan is die menings van die onderzoekgroep ingewin deur die stelling naamlik aan die respondente te stel dat *alhoewel proefbeamptes as deskundige getuies betrokke gemaak word in verhore, proefbeamptes dit nie as vanselfsprekend kan aanvaar dat hul deskundige getuies in kriminele howe is nie. Die proefbeampte moet eers aan vereistes voldoen soos gestel in die Strafproseswet, No 51 van 1977, en derhalwe deur die hof as deskundig bevind word, alvorens die proefbeampte as 'n deskundige in 'n hof kan optree*. Vyf antwoordkeuses is gestel en respondente moes hul mening gee deur die mees gepaste antwoord te merk. Die respons van die onderzoekgroep was soos volg:

Ses-en-twintig (46%) respondente stem volkome saam en sestien (28%) respondente stem meesal saam dat proefbeamptes aan sekere vereistes moet voldoen en deur die hof as deskundig bevind word, alvorens hul as deskundiges in strafhowe kan optree. Daarenteen was twee (4%) respondente onseker, terwyl nege (16%) respondente nie saamgestem het nie en vier (7%) respondente die geposeerde stellings verwerp het.

In die lig van meerderheid respondente se positiewe respons op die geposeerde stelling, is dit nodig om vas te stel aan watter vereistes of op watter gronde proefbeamptes as deskundige

getuies bevind word. 'n Meervoudige keusevraag is in die verband aan die ondersoekgroep gestel en die response word in die volgende figuur geïllustreer.

N=57

FIGUUR 7.7

Gronde waarop proefbeamptes as deskundige getuies bevind word

Die meerderheid respondente was van mening dat vanweë die proefbeampte se kwalifikasie en kennis of ervaring hy/sy as 'n deskundige getuie in strafhowe bevind word. Vyf-en-twintig (44%) respondente was van mening dat die proefbeampte as 'n deskundige getuie in strafhowe bevind word op die grond van sy/haar toepaslike kwalifikasie as maatskaplike werker en ervaring in proefdienste, terwyl vier (7%) respondente meen dat dié bevinding gemaak kan word op grond van toepaslike kwalifikasie en indiensopleiding as proefbeampte.

Agt (14%) respondente was van mening dat die proefbeampte op grond van die spesifieke getuienis wat gelewer word, homself/haarself as 'n bevoegde en deskundige getuie bewys.

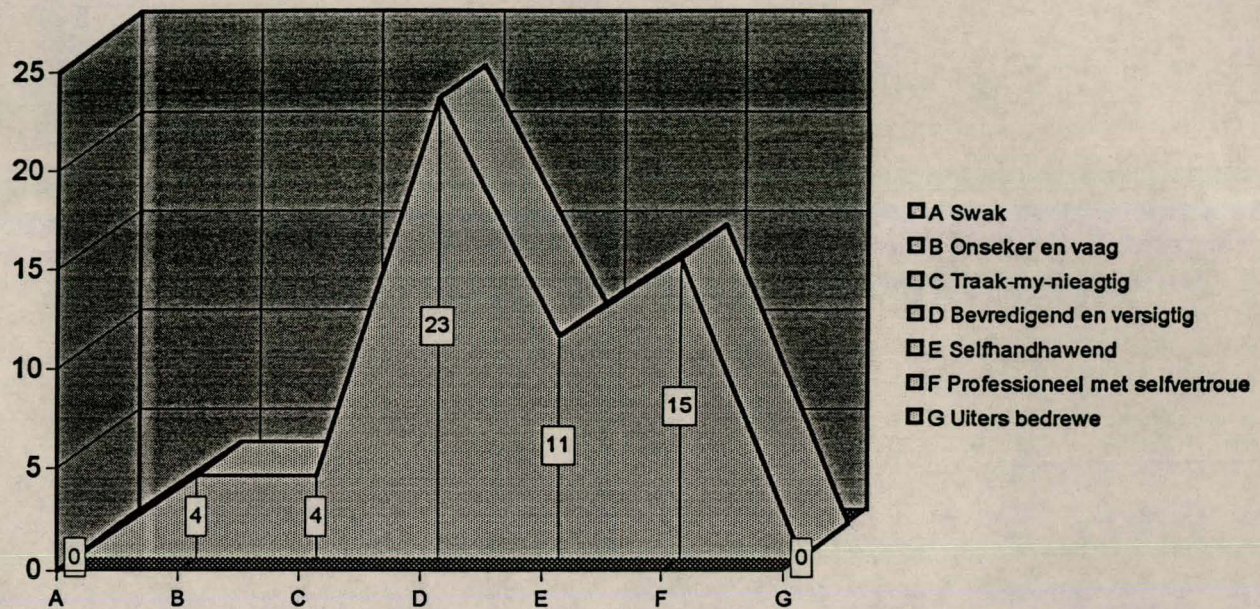
Dit is insiggewend om op te merk dat sewentien (30%) respondente die antwoordkeuse "ander" gemerk het en van mening was dat op grond van die proefbeampte se toepaslike kwalifikasie as maatskaplike werker, ervaring in proefdienste, indiensopleiding as proefbeampte en die spesifieke getuienis wat gelewer word, hy/sy as 'n deskundige getuie bevind word in daardie strafhof waar getuienis afgelê word. Hiermee word inderdaad bevestig wat Howes (1990) verduidelik oor die eise wat aan proefbeamptes gestel word. Die skrywer meen dat hoë eise aan die intellektuele vermoë, kommunikasievaardighede, kennis en opleiding van proefbeamptes gestel word om as deskundige getuies in kriminele howe te funksioneer en as gereken beskou te word.

7.3.2 Die optrede van proefbeamptes in strafhowe

In die literatuurstudie (Prinsloo 1991; Howes 1992) word verduidelik dat proefbeamptes bekend met en opgelei moet word vir die rol van deskundige getuie in strafhowe. Saam hiermee bevestig Howes (1992: 79-80) dat hul sorgvuldig voorberei moet word vir hofverskyning. Slegs met goeie voorbereiding, professionele optredes en kredietwaardige getuienis kan proefbeamptes se invloed op howe se uitsprake vermenigvuldig en beslissend wees (Gothard 1989: 8).

Teen hierdie teoretiese agtergrond is daar aan respondente gevra wat hul beskouing is van die meeste proefbeamptes se optrede in strafhowe. 'n Reeks antwoorde van moontlike optredes is verskaf waaruit die respondente 'n keuse moes uitoefen van wat mees beskrywend is van proefbeamptes se optrede in strafhowe. Daarna moet respondente hul antwoorde motiveer. Die figuur hieronder illustreer die respondente se keuses in hierdie verband.

N=57

FIGUUR 7.8

Optredes van die meeste proefbeamptes in strafhowe

Figuur 7.8 dui aan dat meer as driekwart (49 of 86%) van die respondente proefbeamptes se optredes in strafhowe in verskillende vlakke van bevredigend evalueer. Vyftien (26%) respondente beskou proefbeamptes se optrede as professioneel en met selfvertroue en elf (19%) respondente beskryf die optredes as selfhandhawend. Drie-en-twintig (40%) van die respondente beskou proefbeamptes se optredes as bevredigend en versigtig. Die groep respondente wat positiewe menings verskaf het, lewer wel kommentaar op die versigtigheid van proefbeamptes met getuienisaflegging. Respondente vermeld, met respek, dat proefbeamptes soms onseker voorkom en bang is om hul standpunte te verdedig. Respondente skryf dit toe aan gebrek aan leiding en gebrek aan ondervinding van proefbeamptes.

Daar was slegs agt (14%) respondente wat negatiewe menings gehuldig het oor die optredes van proefbeamptes in strafhowe. Vier (7%) respondente is van mening dat proefbeamptes 'n traak-my-nieagtige houding in strafhowe toon, terwyl dieselfde hoeveelheid respondente

proefbeamptes se optrede as onseker en vaag beskryf. Die kritiek van die twee groepe respondente was dat proefbeamptes nie oortuig met hul feite of gevolgtrekkings gedurende getuienisaflegging nie en dat hul hulself nie as beroepsgerig en waardig bestempel nie.

Alhoewel meer as driekwart respondente positiewe waardes geheg het aan die meeste proefbeamptes se optrede in strafhowe, was slegs meer as helfte van die respondente tevrede met die wyse waarop die meeste proefbeamptes kruisondervraging hanteer. Drie-en-dertig (58%) respondente was van mening dat proefbeamptes goed (10 of 18%), hoog bevredigend (3 of 5%) of bevredigend (20 of 35%) vaar gedurende kruisondervraging, terwyl drie-en-twintig (40%) respondente neem dat proefbeamptes wisselend (23 of 40%) of onbevredigend (1 of 2%) vaar gedurende kruisondervraging.

Die respondente wat in verskillende grade tevrede was met proefbeamptes se hantering van kruisondervraging, motiveer hul sienings deur te verduidelik dat daar gewoonlik min aspekte in geskil is, selde ingewikkelde vrae gestel word en proefbeamptes gewoonlik konsekwent in die beantwoording van vrae is. Hul waarsku egter daarteen dat proefbeamptes nie kruisondervraging moet beskou as 'n aanval op hul intelligensie nie. Proefbeamptes moet hul standpunte handhaaf en hul geloof in hul gevolgtrekkings en aanbevelings in die hof oordra.

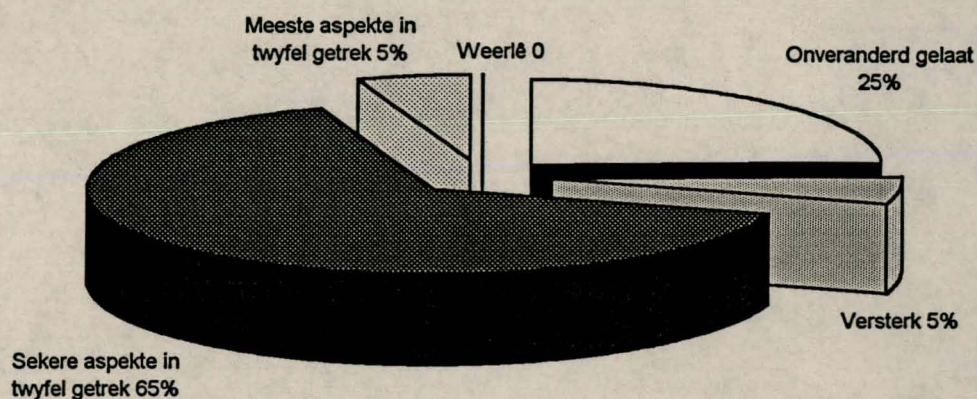
Respondente wat aangedui het dat proefbeamptes wisselend gedurende kruisondervraging vaar, was van mening dat proefbeamptes kruisondervraging hanteer na gelang van hul ervaringsvlakke, insig en persoonlikheid. Respondente meen derhalwe dat die wyse waarop proefbeamptes gedurende kruisondervraging vaar, wissel van goed tot swak.

Die meerderheid respondente is egter van mening dat sekere aspekte van proefbeamptes se getuienis in twyfel getrek word tydens kruisondervraging. Hierdie afleiding kan gevorm word op die daaropvolgende vraag wat handel oor die resultaat of gevolg van proefbeamptes se getuienis, na afloop van kruisondervraging. 'n Onvoltooide sin in dié verband is aan die

ondersoekgroep gestel waarvan respondente uit 'n reeks response op die ordinale vraag, die mees gepaste antwoord moes kies. Die gestelde sinsfrase wat respondente moes voltooi is as volg:

Word proefbeamptes se getuienis met betrekking tot gevolgtrekkings uit ondersoek en vonnisaanbevelings na afloop van kruisondervragings meesal. . .

Respondente se menings in die verband word in Figuur 7.9 geïllustreer.

N=57

FIGUUR 7.9

Die resultaat van proefbeamptes se getuienis na afloop van kruisondervraging

Uit bostaande figuur is dit duidelik dat 37 (65%) respondente aandui dat sekere aspekte in die getuienis van proefbeamptes na afloop van kruisondervraging in twyfel getrek word, terwyl veertien (25%) en drie (5%) van die respondente onderskeidelik meen dat dié getuienis na afloop van kruisondervraging onveranderd en versterk gelaat word. Drie (5%) respondente was van mening dat die meeste aspekte na afloop van kruisondervraging in twyfel getrek word, maar niemand was van mening dat dié getuienis weerlê word nie.

Die antwoorde van respondente is 'n duidelike vingerwysing dat proefbeamptes óf meer geredelik hul standpunte met selfvertroue gedurende kruisondervraging moet handhaaf en aan

die hof hul geloof daarin moet oordra óf meer in diepte voorvonnisondersoeke moet verrig en hul gevolgtrekkings met helder feite en deurdagte redenasieprosesse moet bevestig óf indringend leiding, opleiding en supervisie benodig ten einde hul rol as deskundige getuies in strafhowe na behore uit te voer. Howes (1992: 80) bevestig tereg dat proefbeamptes goed toegerus moet wees vir hul rolle en sorgvuldig deur supervisors en ervare proefbeamptes voorberei moet word vir hofverskyning. Samevattend verduidelik Shaw (1995: 14-15) en Howes (1996: 38) dat wanneer maatskaplike werk in 'n sekondêre opset soos in die kriminele hofsisteem beoefen word, maatskaplike werkers die vaardigheid moet ontwikkel om met die primêre- (die regsisteem) en sekondêre verbruikers (oortreders) van die diens te werk.

7.3.3 Voorstelle ter verbetering van proefbeamptes se optrede in strafhowe

Ter afsluiting van die empiriese ondersoek is 'n oop vraag aan die onderzoekgroep gestel oor moontlike voorstelle wat gemaak kan word ter verbetering van proefbeamptes se optrede in strafhowe. Die voorstelle kan soos volg saamgevat word:

- Proefbeamptes moet stiptelik by howe arriveer en getuienis oor voorvonnisverslae aanbied teen die hofdatum wat daarvoor bepaal is. So ver moontlik moet daar voorkom word dat verdere uitsteldatums vir die afhandeling van verslae gereël word.
- Vonnisaanbevelings moet beter gemotiveerd en meer gebalanseerd wees. 'n Aanbeveling moet slegs gemaak word na die behoorlike oorweging en ewewigtige oorweging van die profiel van die oortreder, die erns van die misdaad en die belange van die gemeenskap. Dié aanbeveling moet die objektiwiteit en billikheid van die proefbeampte bevestig.
- Proefbeamptes se werkslading moet verminder word sodat kwaliteit, nie kwantiteit, dienslewering aan strafhowe kan geskied.

- Praktiese opleiding en deurlopende indiensopleiding moet aan proefbeamptes verskaf word. Justisie- en regsopleiding moet meer geredelik gedurende die formele studietydperk vir die kwalifikasie van maatskaplike werker gegee word.
- Beter kommunikasie moet tussen proefbeamptes, staatsaanklaers en landdroste bewerkstelling word ten einde behoeftes en prioriteite te kommunikeer.
- Proefbeamptes moet meer assertief optree en met selfvertroue getuienis aflê. Proefbeamptes moet poog om hul standpunte te handhaaf en nie so maklik toe te gee aan die veronderstellings van die verdediging nie.
- Meer diskresie moet gebruik word met die aanstelling van proefbeamptes. Maatskaplike werkers wat 'n aanvoeling vir forensiese maatskaplike werk of proefdienste het, moet aangestel word.

Die aspekte wat in die voorstelle van respondente vermeld is word grotendeels in die empiriese studie as leemtes in proefbeamptes se dienslewering aan strafhowe uitgewys.

7.4 SAMEVATTING

Die tweede deel van die empiriese studie handel oor proefbeamptes se voorvonnisverslae en hul deskundige getuienis daaroor in kriminele howe. Die response en terugvoer van die sewe-en-vyftig (57) respondenté in die empiriese ondersoek is deurlopend in verband gebring met toepaslike literatuur en is waar toepaslik met grafiese voorstellings aangebied.

In die empiriese ondersoek is vasgestel dat voorvonnisverslae afgesluit moet word met 'n toepaslike aanbeveling rakende vonnisoplegging. Dit kan afgelei word uit die meerderheid response wat bevestig het dat die taak van die proefbeampte tydens die opstel van voorvonnisverslae nie afgehandel is met die toeligting van alle relevante faktore oor die

oortreder en oortreding nie; dit is met die formulering van 'n vonnisaanbeveling afgehandel. As uitvloeisel daarvan meen respondente dat die vonnisaanbeveling aan die hof geneem moet word deur die proefbeampte as deskundige getuie. Dit spreek vanself dat proefbeamptes onseker en vaag in strafhowe sal voorkom indien hul in dié verband moet berus by die besluit van 'n multi-dissiplinêre span of gesinsgroep-konferensie of voorvonnisevalueringskomitee. Nieteenstaande tree die genoemde span of komitee in adviserende hoedanighede op en kan hul deur proefbeamptes benut word in 'n bespreking oor die toepaslikheid en uitvoerbaarheid van vonnisaanbevelings.

Op die vraag na die bepaling van geskikte vonnisaanbevelings vir jeugoortreders, is respondente van mening dat die drie hoofoorwegings naamlik die misdaad, misdadiger en die belange van die gemeenskap sowel as die jeugoortreder se vermoë om te rehabiliteer en sover moontlik in die gemeenskap opgeneem te word, as die vernaamste faktore navore tree wat in aanmerking geneem moet word. Saam daarmee moet alle strafversagende en -verswarende faktore teen mekaar opgeweeg word en die gunstigheid en uitvoerbaarheid van vonnismoontlikhede beredeneer word. Dié bevindinge vind aansluiting by die meerderheidsmening van respondente oor die argument dat proefbeamptes dieselfde aspekte as regsprekende beamptes in aanmerking moet neem in die bepaling van vonnisaanbevelings.

In teenstelling met die faktore wat proefbeamptes in aanmerking moet neem in die bepaling van vonnisaanbevelings, is bevind dat daar verkeerdelik oorwegend fokus verleen word aan die strafversagende faktore in die profiel van die jeugoortreder. Hierteenoor is dit egter bemoedigend dat die empiriese ondersoek daarop dui dat proefbeamptes tans wel 'n bydrae tot straftoemeting maak. Die meerderheidsmening bevestig dat proefdienste se insette in straftoemeting wissel vanaf periodiek toepaslik en bevorderlik tot doeltreffend en selfs onontbeerlik.

Proefbeamptes bied gewoonlik hul voorvonnisverslae in strafhowe aan in die hoedanigheid van deskundige getuies. Proefbeamptes kan dit egter nie as vanselfsprekend aanvaar dat hul deskundige getuies in kriminele howe is nie. Respondente dui daarop dat proefbeamptes eers

as deskundige getuies bevind moet word op grond van hul toepaslike kwalifikasie as maatskaplike werkers en ervaring en/of kennis en/of indiensopleiding, alvorens hul as deskundiges kan optree en opinies in strafhowe kan loods. Dit is egter opvallend om daarop te let dat driekwart van die respondente positiewe of bevorderlike waardes aan die meeste proefbeamptes se optredes in strafhowe geheg het, terwyl slegs meer as die helfte tevrede was met die wyse waarop proefbeamptes kruisondervraging hanteer. Respondente is van mening dat sekere aspekte van proefbeamptes se getuienis met kruisondervraging in twyfel getrek word.

Die motiverings vir laasgenoemde menings kan teruggevoer word na die aspekte wat vermeld was in die voorstelle ter verbetering van proefbeamptes se optredes in strafhowe. Klem is geplaas op proefbeamptes se eensydigheid en daar is voorgestel dat objektiwiteit en balans met die oorweging van feite en die vasstel van vonnisaanbevelings aan die dag gelê moet word. Respondente het derhalwe dikwels in hul response in beide empiriese hoofstukke laat deurskemer dat sydigheid en subjektiwiteit van proefbeamptes 'n teenvoeter is in hul regmatige vertolking van adviserende rolle in strafhowe as deskundige getuies.

HOOFSTUK 8

GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

8.1 INLEIDING

Die doel van die studie, soos uiteengesit in Hoofstuk 1 van hierdie tesis, is om 'n praktykrylyn vir proefbeamptes te ontwikkel om as deskundige getuies in strafhowe toepaslike vonnisaanbevelings vir jeugoortreders te maak. Hierdie doelstelling is verwesenlik en word gesteun deur 'n omvangryke, beskrywende literatuurstudie en 'n meesal verkennende empiriese ondersoek oor die rol van die proefbeampte in die vonnisoplegging van jeugoortreders. In hierdie hoofstuk word die gevolgtrekkings waartoe gekom is, weergegee asook aanbevelings gemaak wat daaruit voortvloei en moontlik kan lei tot 'n verbetering in die gehalte van proefdienste in die vonnisfase van strafverhore.

8.2 GEVOLGTREKKINGS

Uit die literatuurstudie en empiriese ondersoek is daar tot die volgende gevolgtrekkings gekom:

- Die transformasie van die sogenaamde onderdrukkende regstelsel na 'n outonome regstelsel (terwyl geleidelik beweeg word na 'n deelnemende regstelsel) reflekteer die veranderinge in die samelewing wat 'n invloed uitoefen op die huidige maatskaplike problematiek en proefdienste. Gevolglik het **die rol van proefbeamptes in strafhowe** in Suid-Afrika in die afgelope jare aansienlik verander. Proefbeamptes moet adviserende en uitvoerende rolle in strafhowe vertolk en dié rolle verder uitbou. Proefbeamptes tree tydens beregtigingsprosesse op as wetenskaplike inligtingsbronne en dien ook as skakel tussen die gemeenskap, bronne in

die gemeenskap, die hof en die jeugdige. Tesame hiermee moet proefbeamptes, met spesifieke verwysing na die vonnisfase van jeugoortreders se strafverhore, die profiel en misdaadveroorsakende faktore van die jeugdige aan die hof skets en ook die hof toespreek oor bemagtigende vonnismoontlikhede en geskikte rehabilitasie- en voorligtingsprogramme.

- Proefbeamptes moet in hulle pogings om jeugoortreders voor die hof te personifiseer en hulle misdaadveroorsakende faktore te verklaar, toegerus wees met **vakkundige kennis** rakende jeugdelinkwensie in die algemeen, en meer spesifiek, die **sosiale kenmerke van jeugoortreders**. Vakkundige kennis oor jeugmisdadige gedrag kom in hoofsaak daarop neer dat jeugmisdaadveroorsaking in oënskoue geneem moet word. Aaneenlopende teoretiese ontwikkelings rakende jeugmisdaad reflekteer die gekompliseerdheid van die verduideliking. Die verwaarlosing van die kind dien as vertrekpunt in die bespreking van moontlik latere wetsoortredende gedrag by jeugdiges en die aanwesigheid van 'n veelheid faktore of determinante in die veroorsaking van anti-sosiale en misdadige gedrag, wat as multi-kousaliteit bekend staan, word onderskryf. Die **hersiende geïntegreerde model van Elliot, Huizinga en Ageton (1985)** bied 'n gepaste wyse aan waarop die veelvoudige faktore wat tot jeugmisdaad aanleiding gee, geïntegreer kan word in 'n eenheidsbenadering oor jeugmisdadige gedrag.
- Die veranderde politieke- en welsynsbestel, sowel as geskiedkundige sosiale verskynsels soos verstedeliking en apartheid, het 'n letsel gelaat op jeugdige se ontwikkeling in gemeenskappe. 'n Afname in wedersydse respek, moraliteit en verantwoordelike gedrag sowel as 'n toename in, onder andere, verwaarlosing, disintegrasie van gesinne en institusionalisering verklaar die eskalerende proporsie **jeugdige wat met die gereg bots en daagliks in howe verhoor word**.
- Uitgangspunte van **herstellende beregtiging** word in die kriminele regsisteem geïnkorporeer in reaksie op die jeugmisdaadsituasie en veranderings in die politieke- en welsynsbestel. Die herstel van verhoudinge, genesing van trauma en aanleer van verantwoordelike gedrag word bewerkstellig deur **regsprosesse** wat streef na behoeftebevrediging vir die slagoffer sowel as

die gemeenskap, en daarenteen verantwoordelikeitsaanvaarding vir skade en herstel deur die oortreder. Betekenisvolle wetshervormingsprogramme en regeringsinisiatiewe in dié verband stel die standaard vir hofprosesse en vonnisse soos uiteengesit in die Minimum Standaard vir die Kinder- en Jeugsorg Stelsel (1998) en die ontwikkeling van 'n omvattende kinderregstelsel soos uiteengesit in die Wetsontwerp op Kinderreg (1998).

- Die **ontwikkelingsgerigte benadering** blyk die geskikste vir maatskaplikewerk dienslewering op die terrien van kinder- en jeugsorg in Suid-Afrika. Die model se siening van verandering is dat maatskaplike verandering plaasvind op 'n ewolusionêre, ontwikkelingsgerigte wyse en strewe na verhoogde moraliteit en verantwoordelikeitsaanvaarding vir gedrag in gemeenskappe. Daar word gestreef na selfontwikkeling, maksimale mobilisering van menspotensiaal en selfrealisering.
- Die **doel van proefdienste in die vonnisfase van verhore**, is om die hof se vermoë om 'n regverdige, billike vonnis vir 'n oortreder op te lê te versterk. Die doel is heelwat meer omvattend as slegs die verskaffing van 'n geheelbeeld van die oortreder en sy/haar probleemsituasie soos aanvanklik beredeneer. Dié doelomskrywing onderskryf die uitvoerende en adviserende rolle van proefbeamptes in strafhowe.
- Die **doel van voorvonnisverslae** is om, aan die hand van feitelike analise en assessering van die beskuldigde se profiel en misdaadveroorsakende faktore, leiding aan die hof te verskaf oor die mees gewenste vonnismoontlikheid onder die spesifieke omstandighede vir die beskuldigde en die gemeenskap. Die beste belang van die beskuldigde en die gemeenskap moet in ewewig tot mekaar beskou word. Tesame hiermee word beslis dat voorvonnisverslae vonnisopleggingsdokumente en nie behandelingsplanne is nie, maar wel benut kan word in die beplanning van daaropvolgende intervensie.
- **Voorvonnisverslae** vanaf proefbeamptes behoort vir die **vonnisoplegging van jeugoortreders** bekom te word, ten einde so vroeg moontlik die jeugdige se ontwikkelingsbehoefte te identifiseer in 'n poging om gedrag te normaliseer en selfrealisering

aan te spoor. Desnieteenstaande sal die idee van die verskaffing van voorvonnissverslae vir jeugoortreders as **wetlike vereiste**, soos voorgestel in die Wetsontwerp op Kinderreg (1998), moeilik aan landdroste verkoop. Met sodanige statutêre vereiste sal die diskresie van die hof negeer word en word dit in 'n negatiewe lig gesien.

- Landdroste huldig verdeelde menings oor die **kwaliteit van proefbeamptes se dienslewering** in die vonnisfase van verhore, terwyl die oorgrote meerderheid wel soms daarmee tevrede is. Die kwaliteit van diens wissel van een landdrosdistrik tot die volgende en van proefbeampte tot proefbeampte. Kritiek en ontevredenheid oor die diens kan teruggevoer word na drie temas, naamlik persoongebonde faktore (professionele bekwaamheid), die tydsduur van die diens (tyd van aankoms by howe en voorsiening van verslae) en die inhoud van die werkprodukt (voorvonnissverslae).
- Die **stand van voorvonnissverslae** in die Kaapse Skiereiland wat betref die inhoud, voorkoms en struktuur van proefbeamptes se voorvonnissverslae kan verbeter. Feite in voorvonnissverslae word nie deurgaans objektief vertolk nie en alhoewel voorvonnissverslae 'n noemenswaardige bydrae lewer in landdroste se besluite oor vonnissuitsprake, presenteer redenasieprosesse daarin soms lomp en ongestruktureerd met onnodige inligting. Daar word wel dikwels in voorvonnissverslae daarin geslaag om 'n geheelbeeld van die oortreder weer te gee, inligting onder toepaslike opskrifte te bespreek en eenvoudig en verstaanbaar voor te kom.
- Die **standaard en/of kwaliteit van voorvonnissverslae** wissel van proefbeampte tot proefbeampte vanaf uitstaande tot swak en kan toegeskryf word aan die verskil in toewyding, opleiding, dissipline, insig, kennis en ervaring van proefbeamptes.
- 'n Beperkte hoeveelheid **inligtingsbronne** word deur proefbeamptes benut gedurende voorvonnisondersoeke in die vorming van hul opinies, terwyl die bronne wat wel benut word gewoonlik direk verband hou met die oortreder se leefwêreld en moontlik subjektief kan wees. 'n Veelvoud van inligtingsbronne moet egter benut word in 'n poging om eerstehandse

inligting vanaf alle bronne waarmee die oortreder omgaan, te bekom en 'n geheelbeeld van die oortreder en sy/haar oortreding aan die hof te skets.

- Die **kern van die voorvonnisonderzoek** is die ontleding van die feitegegewens verkry vanaf inligtingsbronne, sodat dit betekenis kry in die verklaring van die jeugdige se gedrag en oortreding. Die **assesseringsmodel van Bill en Taler (1990)** word aanvaar as 'n gepaste metode waarvolgens feitegegewens ingesamel en ontleed kan word ten einde verbande tussen faktore te bepaal en gevolgtrekkings te vorm.
- Voorvonnisverslae moet afgesluit word met 'n **aanbeveling rakende toepaslike vonnisoplegging**, omdat die taak van die proefbeampte tydens die opstel van voorvonnisverslae nie afgehandel is met die toelighting van alle relevante faktore van die oortreder en die oortreding nie. Die doelstelling van kriminele hofverrigtinge is die straftoemeting van die oortreder met vonnisoplegging en juis aangesien die voorvonnisverslag aangevra is met die oog op die bepaling van 'n toepaslike vonnis, moet dit 'n vonnisaanbeveling bevat.
- Die **vonnisaanbeveling** is die uitvloeisel van die proefbeampte se voorvonnisonderzoek en sy/haar **deskundige mening** daaromtrent. Die redenasieprosesse waarop die aanbeveling berus moet in die voorvonnisverslag uiteengesit word. Die gesinsgroep-konferensie, multi-dissiplinêre span en voorvonnisevalueringskomitee is aktiewe rolspelers in hofprosesse en kan die proefbeampte adviseer oor moontlike toepaslike vonnisaanbevelings. Dié rolspelers vul die proefbeampte se kennis en evaluering aan, maar is nie dominant in die bepaling van vonnisaanbevelings nie.
- Proefbeamptes moet in die bepaling van **vonnisaanbevelings** dieselfde aspekte as regsprekende beamptes in aanmerking neem en die **beginsels aanwend waarop straftoemeting berus**. Hervolgens kan 'n geskikte vonnisaanbevelings bereik word deur die drie oorwegings naamlik die misdaad, die misdadiger en die belange van die gemeenskap, soos uiteengesit in die "trits" in Zinn, in verhouding tot mekaar te oorweeg. Wat die

vonnisaanbevelings vir spesifiek jeugoortreders betref, moet die strafoogmerke van vergelding, voorkoming, afskrikking en rehabilitasie op 'n unieke, dog gebalanseerde wyse aangewend word ten einde uitvoering te gee aan die uitgangspunt van jeugdige se vermoë om te rehabiliteer en sover moontlik in die gemeenskap geakkommodeer te word. Tesame hiermee moet oorweging geskenk word aan die opweging van strafversagtende en -verswarende faktore teenoor mekaar en die beredenering van die gunstigheid, toepaslikheid en uitvoerbaarheid van verskeie vonnismoontlikhede vir die spesifieke jeugdige.

- Alvorens proefbeamptes as **deskundiges in strafhowe** kan optree, opinies in hul geldigheidsgebied kan loots en hoorsê-getuienis kan aanbied, moet hulle aan sekere vereistes voldoen en deur die hof as deskundig bevind word. Die geldigheidsgebied van proefbeamptes is beperk tot die vakgebied van maatskaplike werk. Oorwegend twee skole van denke bestaan onder landdroste oor die **gronde** waarop proefbeamptes as deskundige getuies in strafhowe bevind kan word. Die eerste denkrigting is dat die proefbeampte vanweë sy/haar kwalifikasie as maatskaplike werker en ervaring in proefdienste as deskundige getuie in die strafhof bevind word. Daarenteen is die tweede denkrigting dat op grond van die proefbeampte se toepaslike kwalifikasie as maatskaplike werker, ervaring in proefdienste, indiensopleiding as proefbeampte en die spesifieke getuienis wat gelewer word, hy/sy as 'n deskundige getuie bevind word in daardie strafhof waar getuienis afgelê word.
- Proefbeamptes is steeds geneig om as die pleitbesorger van (jeug)oortreders op te tree, die behandelingsmodel aan te hang en hul empatiese houdings teenoor oortreders uit te druk in **subjektiewe voorvonnisverslae en -aanbevelings**. Hierdeur word oortreders onreëlmatig begunstig, die objektiwiteit van proefbeamptes aan bande gelê en eensydige vonnisaanbevelings gemaak wat onbillik teenoor die gemeenskap en regtens onverdedigbaar is. Vonnisaanbevelings weerspieël dikwels nie die erns van die oortreding nie en die meriete van die saak word buite-rekening gelaat. Hierdie aspekte tesame met die oorbeklemtoning van rehabilitasie word as die vername faktore uitgewys wat daartoe bydrae dat howe vonnisaanbevelings verwerp.

- Proefbeamptes kom soms twyfelagtig gedurende **kruisondervraging** voor en kan heelwat verbetering toon. Proefbeamptes hanteer egter kruisondervraging na gelang van hul ervaringsvlakke, insig en persoonlikhede. Proefbeamptes moet nie kruisondervraging bestempel as 'n aanval op hul intelligensie nie. Dit is eerder 'n toetsing van die proefbeampte se geloofwaardigheid en 'n proses waartydens aspekte wat nie in die voorvonnisverslag gedek is nie voor die hof geplaas word.
- Hoë eise word gestel aan die intellektuele vermoë, kundigheid, kommunikasievaardighede en kennis van proefbeamptes om as deskundige getuies in strafhowe te funksioneer en hulself van hul taak te kwyt. Regsopleiding en kennis opgedoen oor proefdienste gedurende die formele studietydperk vir die kwalifikasie van maatskaplike werker sowel as deurlopende indiensopleiding, van 'n teoretiese en praktiese aard, blyk van kardinale belang te wees. Universiteite en ander tersiëre opleidingsinstansies vir maatskaplike werkers behoort kursusse in forensiese maatskaplike werk aan te bied en deurlopend hul kennis en opleiding aan te pas by veranderings in wetgewing, beleid, rolle van maatskaplike werkers in strafhowe en modelle vir dienslewering. Die waarde van gereelde supervisie en leiding ontvang vanaf ervare proefbeamptes kan moeilik onderskat word. Slegs met sodanige **opleiding en supervisie** as agtergrond en goeie voorbereiding, kan proefbeamptes professioneel in strafhowe optree en kredietwaardige getuienis lewer wat hul invloed op howe se uitsprake kan vermenigvuldig en beslissend laat.
- Die **aanstelling van proefbeamptes** moet met diskresie gedoen word. Maatskaplike werkers met assertiewe gedrag, professionele optredes, kennis van proefdienste en 'n aanvoeling vir forensiese maatskaplike werk, moet aangestel word.

8.3 AANBEVELINGS

In die lig van die voorafgaande word die volgende aanbeveel:

Proefbeamptes

- Dat hierdie studie as 'n **praktykiglyn** deur proefbeamptes benut word om as deskundige getuies in strafhowe toepaslike vonnisaanbevelings vir jeugoortreders te maak.
- Dat proefbeamptes hul **adviseende en uitvoerende rolle in strafhowe verder uitbou** deur hul praktykkennis rakende bemagtigende vonnismoontlikhede en beskikbare rehabilitasie- en voorligtingsprogramme vir jeugoortreders uit te brei en howe daarvoor toe te spreek.
- Dat die **gebruiksreël van howe** om met die vonnisoplegging van jeugoortreders **voorvonnisverslae te bekom**, uitgebou word. Alleen wanneer dit gebeur, word proefbeamptes in staat gestel om so vroeg moontlik verwaarlosing en ontwikkelingsbehoefes by jeugoortreders te identifiseer en bemagtigende vonnismoontlikhede voor te stel ten einde die jeugdige in staat te stel om verantwoordelike rolle in gemeenskappe in te neem en selfrealisering na te streef.
- Dat 'n **veelvoud van toepaslike inligtingsbronne** deur proefbeamptes in voorvonnisondersoeke benut word ten einde 'n realistiese, objektiewe beeld van die oortreder aan die hof te skets.
- Dat die **assesseringsmodel van Bill en Taler (1990)** benut word vir die assessering van die omstandighede van die jeugoortreder tydens die voorvonnisondersoek. Dit impliseer dat feitegegewens oor die jeugdige se funksionering op alle vlakke van die menslike ekosisteem ingesamel en vertolk moet word ten einde verbande tussen faktore te bepaal en gevolgtrekkings te vorm.

- Dat die instel van 'n beleid wat proefbeamptes noodsaak om voorvonnisverslae van jeugoortreders af te sluit met **'n aanbeveling rakende toepaslike vonnisoplegging** ernstig oorweeg word. Sodanige beleid sal proefbeamptes aanspoor om te besin oor bemagtigende vonnismoontlikhede terwyl verantwoordelikheid sal toeneem om realistiese, uitvoerbare vonnismoontlikhede aan te beveel.
- Dat proefbeamptes in die bepaling van **vonnisaanbevelings** dieselfde aspekte as regsprekende beamptes in aanmerking neem en **die beginsels aanwend waarop straftoemeting berus**. Tesame hiermee moet proefbeamptes deur supervisors en regsprekende beamptes aangemoedig word om deelnemende- en herstellende beregtiging in hul ondersoekprosesse toe te pas deur gesinsgroep-konferensies in gemeenskappe te aktiveer en lokaliseer ten einde deelname in die gesprek oor vonnisoplegging te verhoog. Proefbeamptes moet meer geredelik van die voorvonnissevalueringskomitee, 'n multi-dissiplinêre span en die gesinsgroep-konferensie gebruik maak in 'n poging om die mees billike vonnis onder die spesifieke omstandighede vir die gemeenskap en oortreder aan te beveel.
- Dat proefbeamptes in die bepaling van **vonnisaanbevelings vir jeugoortreders**, deurentyd klem moet plaas op die jeugdige se vermoë om te rehabiliteer, in gesinsverband gemeenskapsgebaseerde vonnisse uit te dien en voorligtings- en opleidingsgeleenthede by te woon. Vonnisaanbevelings moet ontwikkeling en bevordering nastreef, eerder as bestrawwing.

Universiteite

- Dat **universiteite en ander tersiêre opleidingsinstansies** vir maatskaplike werkers voorgraadse kursusse in forensiese maatskaplike werk aanbied en maatskaplike werkers, onder andere, toerus met vakkundige kennis rakende:
  - die oorsake, voortsetting en gevolge en jeugdelinkwensie en die sosiale kenmerke van jeugoortreders;

- die ontwikkelingsgerigte benadering vir dienslewering in die kinder- en jeugsorg stelsel;
- die verrigting van voorvonnisondersoeke en saamstel van voorvonnisverslae en vonnisaanbevelings;
- vereistes en gedragsreëls van proefbeamptes as deskundige getuies in strafhowe; en
- strafregtelike prosesse, toepaslike strafproses-, kinderreg- en welsynswette, hersiende diensstandaarde, beleidsriglyne en die beginsels waarop straftoemeting berus.

Professionele rade

- **Dat die Suid-Afrikaanse Raad vir Maatskaplike Diensberoepe** voorwaardes vir **registrasie en herregistrasie** van maatskaplike werkers as proefbeamptes ernstig oorweeg. Maatskaplike werkers moet eers formele opleiding in forensiese maatskaplike werk deurloop of een of ander geakkrediteerde program in proefdienste deurloop, waarvan hul bewys moet voorlê, voordat hul kan registreer as proefbeamptes. Om dit te kan doen, moet die Raad minimum standaarde daarstel, waaraan alle programme in proefdienste moet voldoen. Dit is noodsaaklik dat hierdie liggaam binne die periode van ingrypende sosio-politieke veranderinge, transformasie van die regstelsel en verandering in wetgewing en beleid, 'n struktuur daarstel wat sal verseker dat alle proefbeamptes aan univorme opleiding blootgestel word. Alleen wanneer dit gebeur, sal die kwaliteit van die bestaande diens verbeter en die bedrewenheid van proefbeamptes as deskundige getuies in strafhowe verhoog en erken word.

Staatsdepartemente

- **Dat die Departement van Gesondheid en Maatskaplike Dienste**, onder wie se vleuel proefbeamptes tans resorteer, dit sy taak behoort te maak om proefbeamptes **bewus te maak** van veranderinge in beleid, wetgewing en diensstandaarde en op 'n gereelde basis **opleiding** te verskaf.

- Dat die Departement van Gesondheid en Maatskaplike Dienste met diskresie proefbeamptes aanstel en nie maatskaplike werkers wat reeds in die diens is en nie 'n aanvoeling vir proefdienste het nie, roteer na proefdienste-afdelings.
- Dat die Departement van Gesondheid en Maatskaplike Dienste indringend kyk na die aanstel van meer proefbeamptes en die vermindering van proefbeamptes se werksladings.

Verdere navorsing

- Dat verdere navorsing verrig word oor:
  - die veranderinge, indien enige, wat in die jeugmisdaadsituasie en optredes van jeugdiges in gemeenskappe intree, met die inwerkingstelling van die voorgestelde Wetsontwerp op Kinderreg (1998), en die evaluering van die rol van die proefbeampte soos daarin uiteengesit;
  - die effek wat die registrasie en herregistrasie van maatskaplike werkers as proefbeamptes, nadat daar aan sekere opleidingsvoorwaardes voldoen is, by die Suid-Afrikaanse Raad vir Maatskaplike Diensberoepe op die kwaliteit van proefdienste uitoefen; en
  - die inhoud van voorgraadse kursusse in forensiese maatskaplike werk en die noodsaaklike kennis waaroor maatskaplike werkers behoort te beskik ten einde as proefbeamptes in strafhowe op te tree en hulself van hul taak te kwyt.

BIBLIOGRAFIE

ABRAHAMSEM, D. 1967. The psychology of crime. New York: Columbia University Press.

ACKERMAN, N.W. 1966. Treating the troubled family. New York: Basic Books Publishers.

ADES, J. & SPIRO, B.E. 1985. A social service lever for criminal justice sentencing. Social Service Review, 59(1): 95-106.

AKERS, R.L. 1977. Deviant behaviour: A social learning perspective. Belmont, CA: Wadsworth Inc.

ALGEMENE STRAFREGWYSIGINGSWET, 1977. Wet nommer 105 van 1997.

ANDREWS, A.B. 1991. Social work expert testimony regarding mitigation in capital sentencing proceedings. Social Work/Maatskaplike Werk, 36(5): 440-444.

ASHFORD, J.B., MACHT, M.W. & MYLYM, M. 1987. Advocacy by social workers in the public defender's office. Social Work, 32: 199-203.

BABBIE, E. 1992. The practise of social research. 6th ed. Belmont, California: Wadsworth Inc.

BAILEY, K.D. 1982. Methods of Social Research. New York: The Free Press.

BARKER, J.M.A. 1985. Some problems in sentencing juveniles. The Criminal Law Review, December: 759-763.

BENNIE, S.G. 1991. Bevoegdhede en pligte van proefbeamptes. Welfare Focus, 26(1): 4-9.

BERNARD, T.J. 1976. Individualization vs. uniformity: The case for regulation in criminal justice. Federal-Probation, 40(4): 19-23.

BERNSTEIN, B.E. 1977. The social worker as an expert witness. Social Casework, 58(7): 412-417.

BILL, M. & TALER, A. 1990. A spiral model for teaching psychosocial assessment. Journal of Teaching in Social Work, 4(1): 69-83.

CARSON, D. & CAMERON, S. 1985. Developing courtroom skills. Educational and Child Psychology, 2(2): 14-33.

CELNICK, A. 1986. Negotiating alternatives to custody: A quantitative study of an experiment in social enquiry practice. British Journal of Social Work, 16(3): 353-374.

COETZEE, J.K. 1989. Modernisation: An idea and model of progress. In: COETZEE, J.K.(ed.) Development is for people. Johannesburg: Southern Book Publishers.

COETZEE, S.F. & LIGTHELM, A.A. 1989. Towards an integrated development approach. In: COETZEE, J.K.(ed.) Development is for people. Johannesburg: Southern Book Publishers.

COFFEY, A.R. 1975. Juvenile corrections, treatment and rehabilitations. New Jersey: Prentice-Hall Inc.

COLLINS, A. & BEHAN, D. 1981. Social work with young offenders. London: Butterworth.

COMMUNITY LAW CENTRE. 1993. Report of the international seminar on children in trouble with the law. Cape Town: University of the Western Cape.

COMMUNITY LAW CENTRE. 1995. Law practice and policy: South African juvenile justice today. Cape Town: University of the Western Cape.

COMMUNITY LAW CENTRE. 1998. Children in prison in South Africa: A situational analysis. Cape Town: University of the Western Cape.

CONSEDINE, J. 1995. Restorative justice: Healing the effects of crime. Lyttelton: Ploughshares Publications.

CRAGG, W. 1992. The practice of punishment: Towards a theory of restorative justice. London: Routledge.

CRONJE, G., VAN DER WALT, P.J., RETIEF, G.M. & NAUDÉ, C.M.B. 1976. The juvenile delinquent in society. Pretoria: UNISA.

CRONJE, G., VAN DER WALT, P.J., RETIEF, G.M. & NAUDÉ, C.M.B. 1987. Die jeugoortreder in die gemeenskap. 3de ed. Pretoria: HAUM.

DAVIES, M. 1990. Work satisfaction in probation and social work. The British Journal of Social Work, 20(5): 433-443.

DAVITZ, J.R. & DAVITZ, L.L. 1996. Evaluating research proposals: A guide for the behavioral sciences. New Jersey: Prentice Hall.

DEFINIËRENDE WOORDEBOEK VIR MAATSKAPLIKE WERK. 1984. Pretoria: Staatsdrukker.

DE WET, J.C. 1985. Strafreg. 4de ed. Durban: Butterworth.

DURGEE, J.F. 1986. Richer findings from qualitative research. Journal of Advertising Research, 26(4): 36-44.

ELLIOTT, D.S., HUIZINGA, D. & AGETON, S.S. 1985. Explaining delinquency and drug use. Beverly Hills: SAGE Publications.

ELLIOTT, D.S. & VOSS, H.L. 1974. Delinquency and dropout. Massachusetts: Lexington Books.

ENGELBRECHT, J.F.P. 1989. Die gemeenskapsontwikkelingsmodel en die toepasbaarheid daarvan in geletterde en ongeletterde gemeenskappe. Social Work/Maatskaplik Werk, 25(1): 38-43.

GABOR, T & JAYEWARDENE, C.H.S. 1978. The pre-sentence report as a persuasive communication. Canadian Journal of Criminology, 20(1): 18-27.

GIDDENS, A. 1989. Sociology. Cambridge: Polity Press.

GLASTONBURY, B. & MACKEAN, J. 1991. Survey Methods In: ALLEN, G. & SKINNER, C. (ed.) Handbook for research students in the social sciences. New York: The Falmer Press.

GOTHARD, S. 1989. Rules of testimony and evidence for social workers who appear as expert witnesses in courts of law. Journal of Independent Social Work, 3(3): 7-15.

GOTHARD, S. 1989. Power in the court: The social worker as an expert witness. Social Work/Maatskaplike Werk, 34(1):65-67.

GOUWS, L.A., LOUW, D.A., MEYER, W.F. & PLUG, C. 1979. Psigologiese woordeboek. Johannesburg: McGraw-Hill.

GRAHAM, A. 1991. Qualitative Research. In: GRAHAM, A. & SKINNER, C. (ed.) Handbook for research students in the social sciences. New York: The Falmer Press.

GRASER, R. 1975. The pre-sentence investigation as an aid to rational sentencing. In: MIDGLEY, J., STEYN, J.H. & GRASER, R. (ed.) Crime and punishment in South Africa. Johannesburg: McGraw-Hill.

GRINNELL, R.M. Jr. & WILLIAMS, M. 1990. Research in social work: A primer. Illinois: Peacock Publishers.

GROENEWALD, C.J. 1989. Community development. In: COETZEE, J.K. (ed.) Development is for people. Johannesburg: Southern Book Publishers.

GROENEWALD, J.P. 1988. Maatskaplike navorsing: Ontwerp en ontleding. Pretoria: Academica.

GRONDWET VAN DIE REPUBLIEK VAN SUID-AFRIKA, 1996. Wet nommer 108 van 1996.

HARDIKER, P. 1977. Social work ideologies in the probation service. British - Journal of Social Work, 7(2): 131-154.

HARRIS, R. 1992. Crime, criminal justice and the probation service. London: Routledge, Chapman and Hall Inc.

HENDERSON, P. & THOMAS, D.N. 1987. Skills in neighbourhood work. London: Allen & Unwin.

HOWES, M.F. 1990. Die maatskaplike werker as deskundige getuie in die hof. Social Work/Maatskaplike Werk, 26(1): 67-73.

HOWES, M.F. 1992. Gemeenskapstrawwe en maatskaplike werk. Pretoria: RGN.

- HOWES, M.F. 1993. Sosiale vaardigheidskoling as strafopsie vir jeugoortreders; die Skiereilandse Jeugstrafprojek. Social Work/Maatskaplike Werk, 29(4): 371-379.
- HOWES, M.F. 1996. The contribution of social work in solving the crime problem in South Africa. Southern African Journal of Criminology, 9(1): 33-38.
- HUDSON, J. 1995. Kids or crooks? Crime and Conflict, 3: 27-29.
- HUYSAMEN, G.K. 1993. Metodologie vir die sosiaal en gedragwetenskappe. Halfweghuis: Southern Boekuitgewers (Edms.) Bpk.
- INTER-MINISTERIAL COMMITTEE ON YOUNG PEOPLE AT RISK. 1996. Intermin policy recommendations. Pretoria: Government Printers.
- INTER-MINISTERIAL COMMITTEE ON YOUNG PEOPLE AT RISK. 1998a. South African child and youth care system. Minimum standards. Pretoria: Government Printers.
- INTER-MINISTERIAL COMMITTEE ON YOUNG PEOPLE AT RISK. 1998b. Developmental assessment of children, youth and families: A basic course. Pretoria: Government Printers.
- JOHNSON, L.C. 1989. Social work practice: A generalist approach. 3rd ed. Boston: Allyn & Bacon.
- JOUBERT, S. 1996. The imperativeness of a long-term crime prevention strategy for South Africa. Southern African Journal of Criminology, 9(1): 7-10.
- JUVENILE JUSTICE DRAFTING CONSULTANCY. 1994. Juvenile justice for South Africa: Proposals for policy and legislative change. Cape Town: Allies Printers.

KAPLAN, H.B. 1984. Patterns of juvenile delinquency. Beverly Hills: SAGE Publications.

KINDERWET, 1960. Wet nommer 33 van 1960.

KLOPPER, C.F. 1987. Voorvonnis-evalueringskomitees. In: Opleidingsbyeenkoms in sake die implementering van die Wet op Proefdienste. (26-28 Oktober 1987: Pretoria)

KLOPPER, C.F. 1990. Strafindividualisasie in Suid-Afrika. South African Journal of Criminal Justice, 3(2): 140-149.

KORNHAUSER, R.R. 1978. Sosial sources of delinquency. Chicago: University of Chicago Press.

KRIEGLER, J. (ed.) 1993. V. G. Hiemstra Suid Afrikaanse Strafproses. 5de ed. Durban: Butterworth.

KRUGEL, W.F. 1989. Die nut en gebruik van voorvonnisverslae by vonnisoplegging. In: Symposium on the handling of the offender in the pre-sentence and post-sentence phase. (28 & 29 September 1989: Pretoria)

LADIKOS, A. 1997. The experiential world of youthful victims: An appeal to restorative justice in the new South Africa. Acta Criminologica, 10(2): 38-46.

LEEDY, P.D. 1993. Practical research: Planning and design. New York: Macmillan Publishing Company.

LOMBARD, A., WEYERS, M.L. & SCHOEMAN, J.H. 1991. Gemeenskapswerk en gemeenskapsontwikkeling: Perspektiewe op mensontwikkeling. Pretoria: HAUM.

LOUW, D.A. 1989. Suid-Afrikaanse handboek vir abnormale gedrag. Johannesburg: Southern Boek Uitgewers.

MASON, M.A. 1992. Social workers as expert witnesses in child sexual abuse cases. Social Work/Maatskaplike Werk, 37(1): 30-34.

MAXWELL, G.M. & MORRIS, A. 1993. Family, victims and culture: Youth justice in New Zealand. Wellington: Social Policy Agency and the Institute of Criminology, Victoria University of Wellington.

MIDGLEY, J. 1994. Defining social development: Historical trends and conceptual formulations. Social Development Issues, 16(3): 3-19.

MILLER, H. 1977. Understanding and preventing juvenile delinquency. U.S.A.: Ann Arbor University Microfilms International.

MORAN, W.T. (ed.) 1986. The science of qualitative research. Journal of Advertising Research, 26(3): 16-19.

MOUTON, J. & MARAIS, H.C. 1984. Metodologie van die geesteswetenskappe, basiese begrippe. Pretoria: RGN.

MUNTINGH, L. 1995. A criminal justice crisis: Sentencing trends in South Africa. Crime and Conflict, 4: 21-24.

MUZAAL, P.J. 1987. Social development and fieldwork practice. Journal of Social Development, 2: 75-87.

NATIONAL PROGRAMME OF ACTION STEERING COMMITTEE. 1996. National programme of action for children in South Africa: Framework. Pretoria: Government Printers.

- NATIONAL PROGRAMME OF ACTION STEERING COMMITTEE. 1997. Convention on the rights of the child. Initial country report. Pretoria: Government Printer.
- NATIONAL YOUTH COMMISSION. 1997. Youth policy 2000: Draft national youth policy. Pretoria: Government Printer.
- NESER, J. 1986a. Assesseringseenheid by die landdroshof in Pretoria: Gevallestudies. Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Strafreë en Kriminologie, 10(1): 65-72.
- NESER, R. 1992. Penitensiersië penologie: Perspektief en praktyk. Durban: Butterworth.
- NEWMAN, B.M. & NEWMAN, P.R. 1987. Development through life: A psycho-social approach. Chicago: The Dorsey Press.
- NUGENT, W.R. & PADDOCK, J.B. 1996. Evaluating the effects of a victim-offender reconciliation program on re-offense. Research on Social Work Practice, 6(2): 155-178.
- NUWE WOORDEBOEK VIR MAATSKAPLIKE WERK. 1995. Kaapstad: CTP Book Printers.
- OVERHOLSER, C. (ed.) 1986. Quality, quantity, and thinking real hard. Journal of Advertising Research, 26(3): 7-10.
- PARRY-WILLIAMS, J. 1993. Legal reform and children's rights in Uganda: Some critical issues. International Journal of Children's Rights, 50.
- PIETERSE, J. E. 1989. Overview of matters to be discussed. In: Symposium on the handling of the offender in the pre-sentence and post-sentence phase. (28 & 29 September 1989: Pretoria)

- PINNOCK, D., SKELTON, A. & SHAPIRO, R. 1994. New juvenile justice legislation for South Africa: Giving children a chance. South African Journal of Criminal Justice, 7(3): 338-347.
- PRINSLOO, J.H. 1996. Coming back for more. Crime and Conflict, 7: 24-28.
- PRINSLOO, J.H. 1991. Proefbeampte as inligtingsbron. Magistrate, 26(3): 104-114.
- RAYMOR, P., SMITH, D. & VANSTONE, M. 1994. Effective probation practise. London: The Macmillan Press Ltd.
- SACCO, T.M. 1994. Humanising the accused: The social worker's contribution in mitigation of sentence. Social Work/Maatskaplike Werk, 30(2): 159-168.
- SATIR, V. 1972. Conjoint Family Therapy. California: Science and Behaviour Books.
- SCHMIDT, C.W.H. 1986. Bewysreg. 2de ed. Durban: Butterworth.
- SCHULTZ, D.A. 1972. The changing family: It's function and future. New Jersey: Prentice Hall.
- SCHULTZ, L.G. 1990. Social workers as expert witnesses in child abuse cases; A format. Journal of Independent Social Work, 5(1): 69-87.
- SCHWARTZ, I.M., RENDON, J.A. & HSIEH, C.M. 1994. Is child maltreatment a leading cause of delinquency? Child-Welfare, 73(5): 639-655.
- SCOTTISH OFFICE OF JUSTICE. 1995. Scotland's children: A brief guide to the Childrens (Scotland) Act of 1995. Edinburgh: Government Printer.

SEARS, D.O., PEPLAU, A., FREEDMAN, J.L. & TAYLOR, S.E. 1988. Social psychology. 6th ed. New Jersey: Prentice-Hall.

SIMON, W. & GAGNON, J.H. 1976. The anomie of affluence: A post-Mertonian conception. American Journal of Sociology, 82(2): 356-378.

SHAW, M. 1995. Exploring a decade of crime. Crime and Conflict, 1: 12-15.

SHEAFOR, R.W., HOREJSI, C.R. & HOREJSI, G.A. 1994. Techniques and guidelines for social work practice. London: Allyn & Bacon.

SLOTH NIELSEN, J. 1996. Annual Juvenile Justice Review. Cape Town: Community Law Centre of the University of the Western Cape.

SLOTH NIELSEN, J. 1997. Annual Juvenile Justice Review. Cape Town: Community Law Centre of the University of the Western Cape.

SLOTH NIELSEN, J. & MUNTINGH, L.M. 1998. Annual Juvenile Justice Review. Cape Town: Community Law Centre of the University of the Western Cape.

SMIT, G. J. 1993. Navorsing: Riglyne vir beplanning en dokumentasie. Pretoria: Southern Book Publishers.

SMITH, P.R. 1971. Die manlike kleurling-jeugoortreder in die stad. Pretoria: Universiteit van Pretoria. (D.Phil. thesis)

SNYMAN, C.R. 1984. Criminal Law. Durban: Butterworth.

SOUTH AFRICAN LAW COMMISSION/SUID-AFRIKAANSE REGSKOMMISSIE (SARK). 1997. Sentencing restorative justice: Compensation for victims of crime and victim empowerment. Pretoria.

SOUTH AFRICAN LAW COMMISSION/SUID-AFRIKAANSE REGSKOMMISSIE (SARK). 1998. Summary of discussion of the Draft Child Justice Bill. Pretoria (Report of the project committee)

STONE, N. 1992. Pre-sentence reports, culpability and the 1991 Act. The Criminal Law Review, August: 559-567.

STRAFPROSESWET, 1977. Wet nommer 51 van 1977.

STRATING, H.H. 1961. Wangedrag by dogters. Pretoria: HAUM.

SWARTZBERG, I. 1989. The legal practitioner's need for an evaluation report on the offender. In: Symposium on the handling of the offender in the pre-sentence and post-sentence phase. (28 & 29 September 1989: Pretoria)

TATA, C. 1997. Conceptions and representations of the sentencing decision-process. Journal of Law and Society, 24(3): 395-420.

TERBLANCHE, T. 1990. Die boete as strafvorm. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika. (LLD. tesis)

THORPE, D.H., SMITH, D., GREEN, C.J. & PALEY, J.H. 1980. Out of care: The community support of juvenile offenders. London: George Allen & Unwin.

TRAVER, H. 1978. Offender reaction, professional opinion, and sentencing. Criminology, 16(3): 403-419.

TUSSENDEPARTEMENTELE OORPLEGPLEGENDE KOMITEE VIR MAATSKAPLIKE WELSYNSAANGELEENTHEDE (TDOK). 1996. Handleiding vir proefdienste. Pretoria. (Verslag van subkomitee: Oortredersorg werkgroep)

UMBREIT, M.S. 1994. Crime victims confront their offenders: The impact of a minneapolis mediation program. Research on Social Work Practice, 4(4): 436-447.

VALIGA, R.N. & MERMEL, R.N. 1985. Formulating the researchable question. Topics in Clinical Nursing, 7(2): 1-14.

VAN DER MERWE, D.P. 1994. A criterion for sentencing: The quest for justice. South African Journal of Criminal Justice, 7(2): 200-212.

VAN DER MERWE, S.E. 1980. The contents and evidential aspects of a pre-sentence report. Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Strafrek en Kriminologie, 4(2): 126-131.

VAN HUYSSTEEN, E.F. 1995. Developmental analysis of the South African legal system: Towards responsive law. South African Journal of Sociology, 26(2): 54-61.

VAN NIEKERK, C. 1996. Strafoogmerke in die Suid-Afrikaanse reg, alternatiewe vonnismoonlikhede en korrektiewe toesig. Magistrate, 31(2): 43-54.

VAN ROOYEN, C.A.J. 1994. Developmental research: A practical approach to sosial work research. Social Work Practice, (94): 16-21.

VAN ROOYEN, F. 1986. Gesinsdiagnose met die oog op die ontwikkeling van 'n hulpverleningsprogram vir jeugoortreders. Pretoria: Universiteit van Pretoria. (Magister Artium thesis)

VAN ROOYEN, J.H. 1989. Sentencing. South African Journal of Criminal Justice, 2(3): 329-396.

VAZ, E.W. 1967. Middle-class juvenile delinquency. New York: Harper & Row Publishers.

VILJOEN, H., VAN STADEN, F., GRIEVE, K. & VAN DEVENTER, V. 1988. Environmental psychology. Johannesburg: Lexicon Publishers.

VILJOEN, R.J. 1982. Gesinsorg. Pretoria: Universiteit van Pretoria. (Magister Artium thesis)

WET OP KINDERSORG, 1983. Wet nommer 74 van 1983.

WET OP KORREKTIEWE TOESIG, 1959. Wet nommer 8 van 1959.

WRIGHT, M. 1991. Justice for victims and offenders. Philadelphia: Open University Press.

WYSIGINGSWET OP KINDERSORG, 1996. Wet nommer 96 van 1996.

WYSIGINGSWET OP KORREKTIEWE TOESIG, 1994. Wet nommer 17 van 1994.

ZEHR, H. 1990. Changing lenses: A new focus for crime and justice. Scottsdale: Herald Press.

ZIMRING, F.E. 1981. Kids, groups and crime: Some implications of a well-known secret. The Journal of Criminal Law & Criminology, 72(3): 867-885.

ZVEKIC, U. & ALVAZZI DEL FRATE, A. 1995. Criminal victimisation in the developing world. Crime and Conflict, 3(Spring): 5-9.

BYLAE 1

TOESTEMMINGSBRIEF AAN KANTOORHOOFDE VAN LANDDROSKANTORE IN DIE KAAPSE SKIEREILAND

28 Junie 1999

Die Kantoorhoof
Landdroskantoor

UNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH
UNIVERSITY OF STELLENBOSCH

vir aandag:

VRAELYS RAKENDE DIE ROL VAN DIE PROEFBEAMPTES IN DIE VONNISOPLEGGING VAN JEUGOORTREDERS

Ek is tans geregistreer vir die M. A. graad in Maatskaplike Werk aan die Universiteit van Stellenbosch. Deel van die studie behels dat 'n navorsingsprojek onderneem moet word.

Die doel van hierdie studie is om riglyne vir proefbeamptes saam te stel wat betref deskundige funksionering in strafhowe en die opstel van toepaslike voorvonnissverslae en vonnisaanbevelings vir jeugoortreders.

Die teikengroep van hierdie studie is distrik-, senior-, hoof- en streeklanddroste gesetel by landdroskantore en streekhowe in die Kaapse Skiereiland. Met die inwin van juriste (landdroste en streeklanddroste) se **opinies** rakende die optrede en getuienis van proefbeamptes en **voorstelle ter verbetering** van die dienslewering, kan toepaslike riglyne vir proefbeamptes saamgestel word.

Die sukses van die ondersoek is **absoluut afhanklik** van u en u geleerde kollegas se bydrae en gevolglik word u vriendelik gevra om my behulpzaam te wees met voltooiing van **vraelyste** deur **landdroste en streeklanddroste** in u landdroskantoor. Die onkoste verbonde aan só 'n ondersoek is hoog en in die lig daarvan sal ek die bevindinge so geldig en verteenwoordigend as moontlik wou maak. Aangesien die teikengroep egter slegs uit juriste bestaan, word geen probleem voorsien om samewerking te verkry nie. Sien ook die aangehegte ondersteuningsbrief vanaf JOASA in dié verband.

Indien u enige probleme met die voltooiing van die vraelyste ondervind, neem asseblief die vrymoedigheid en skakel my by telefoonnommer 920014 (w) of 96 3661 (h).

By voorbaat dankie vir u samewerking. Daar word geglo dat dié studie 'n omvattende en betekenisvolle bydrae kan lewer tot forensiese maatskaplike werk en proefdienste.

Lezaan Theola Lennox

Die versoek word sterk gesteun.

Prof Sulina Green
Studieleier

BYLAE 2

ONDERSTEUNINGSBRIEF VAN JOASA

JOASA
JUDICIAL OFFICER'S ASSOCIATION OF SOUTH AFRICA
WESTERN CAPE

TEL. (021) 92 0021 (W)
FAX (021) 92 9642

PRIVAATSAK X 10
BELLVILLE
7530
24 JUNIE 1999

Me. L T Lennox
Departement Maatskaplike Werk
Privaatsak x1
Matieland, Suid-Afrika
7602

Insake: Vraelys Rakende Die Rol Van Die Proefbeampte In Die
Vonnisoplegging Van Jeugoortreders.

U skrywe gedateer 22 Junie 1999 verwys. Die Provinsiale bestuur van JOASA verklaar hiermee hul onomwonde steun aan u navorsingsprojek.

Ons stem saam dat u studie 'n omvattende en betekenisvolle bydrae kan lewer tot forensiese maatskaplike werk en proefdienste. Ons is ook oortuig dat u studie 'n verdere bydrae sal lewer tot gesonde regspleging in die strafhowe.

'n Beroep word dus op alle landdroste gedoen om die nodige vraelyste te voltooi en so gou doenlik aan u terug te sorg.

Ons vertrou dat u studie 'n reuse sukses sal wees.

Die uwe

A Le Grange
Provinsiale Voorsitter
JOASA Wes-Kaap

Gedurende 'n waar afskryf van die oorspronklike dokument waarop daar geen sigbare verandering deur 'n ongemagtigde persoon aangebring is nie.	
Certified a true copy of the original document on which no visible alteration has been made by an unauthorised person.	
SA.	
HANDTEKENING/SIGNATURE	AMOUNT/AMOUNT

BYLAE 3

VRAELYS

DIE ROL VAN DIE PROEFBEAMPTTE IN DIE VONNISOPLEGGING VAN JEUGOORTREDERS

'n VRAELYS AAN LANDDROSTE EN STREEKLANDDROSTE GESETEL BY LANDDROSKANTORE EN STREEKHOF IN DIE KAAPSE SKIEREILAND

Die vraelys handel oor die funksie, optrede en getuieis van proefbeamptes in strafhof.

INSTRUKSIES

Die vraelys bestaan uit vier afdelings. Merk telkens u keuse met 'n X in die blokkie wat gelaat is vir u respons. Tensy anders aangedui, merk slegs die mees toepaslike antwoord op elke vraag. Gee asseblief u mening waar gevra.

Indien u 'n verdere mening op 'n vraag wil gee en onvoldoende ruimte is beskikbaar, dui asseblief die gepaste nommer van die vraag op die teenblad en verskaf dan u verdere kommentaar.

IDENTIFIKASIE

IDENTIFIKASIE VAN JURIS/VOORSITTENDE BEAMPTTE

Is u 'n hooflanddros?

☐

Is u 'n streeklanddros?

☐

Is u 'n seniorlanddros?

☐

Is u 'n distriklanddros?

☐

GEOGRAFIESE AREA / SETEL VAN DIE HOF / LANDDROSHOF

In watter landdrosdistrik is u gesetel:

Kaapstad	☐
Wynberg	☐
Mitchell's Plain	☐
Goodwood	☐
Bellville	☐
Kuilsrivier	☐
Simonstad	☐
Somerset-Wes	☐
Strand	☐

A. PROEFBEAMPTES SE DIENSLEWERING IN DIE VONNISFASE VAN VERHORE

1. Hoe tevrede is u met die
- kwaliteit van die bestaande diens
- ?

heeltemal tevrede	meesal tevrede	soms tevrede	meesal ontevrede	uiters ontevrede

Motiveer u antwoord: .....

.....

.....

2. Watter van die volgende is volgens u mening
- die doel van proefdienste in die vonnisfase van verhoor
- ? Merk slegs die mees toepaslike antwoord.

Om die beskuldigde te rehabiliteer.	
Om vas te stel wat in die beste belang van die beskuldigde by vonnisoplegging is en bemagtigende vonnismoontlikhede voor te stel.	
Om behandelingsplanne voor te stel en uiteen te sit.	
Om die hof se vermoë te versterk om 'n regverdige, billike vonnis op te lê.	
Om 'n volledige beeld van die beskuldigde aan die hof te skets.	

- 3(a). Wat is u mening oor die volgende stelling?

Geen kind mag **gevonnis word** alvorens 'n **voorvonnisverslag** van 'n **proefbeampte** verkry is nie. Twee uitsonderings kan wel gemaak word in gevalle waar die kind aan 'n geringe oortreding skuldig bevind is of wanneer die verkryging van sodanige verslag sal lei tot oormatige vertraging in die hofproses en sodoende afbreuk doen aan die beste belange van die kind.

stem volkome saam	stem meesal saam	onseker	stem nie saam nie	stelling word verwerp

Motiveer u mening: .....

.....

.....

- 3(b). Is u van mening dat die
- verskaffing van voorvonnisverslae**
- deur proefbeamptes vir jeugoordreders 'n wetlike vereiste moet wees?

ja	nee	onseker

Motiveer u antwoord: .....

.....

.....

4. Wat is u mening oor die volgende stelling?

Proefbeampes moet hul adviserende en uitvoerende rolle in **strafhowe** wat betref jeugoortreders verbreed; howe moet ingelig word rakende relevante afwentelingsprosesse, gemeenskapsgebaseerde programme en bemagtigende vonnismoonlikhede.

stem volkome saam	stem meesal saam	onseker	stem nie saam nie	stelling word verwerp

Motiveer u mening: .....

.....

.....

5(a). Wat is u mening oor die **bronne/kollaterale inligting** wat proefbeampes gewoonlik gedurende voorvonnisonderseeke benut?

veelvoud van toepaslike bronne word benut	toepaslike, maar beperkte hoeveelheid bronne word benut	die bronne benut bestaan slegs uit die beskuldigde, sy ouers en sy misdadekord	slegs een ander bron benewens die beskuldigde word benut	slegs die beskuldigde word as bron benut

5(b). Watter **bronne behoort** proefbeampes ten minste gedurende 'n voorvonnisonderzoek van 'n jeugoortreder te benut? Noem vanuit die onderstaande lys die **10 vernaamste bronne**.

(a) jeugoortreder	
(b) ouers/voogde	
(c) uitgebreide familie	
(d) bure	
(e) vriende/porture	
(f) huidige en/of vorige skole bygewoon	
(g) aanhoudingsplek (indien van toepassing)	
(h) pleegouers / nywerheid- / verbeteringskool / dienslewerende maatskaplike werker (indien van toepassing)	
(i) maatskaplike werker wat beskuldigde met arrestasie geassesseer het	
(j) staatsaanklaer	
(k) ondersoekbeampte	
(l) dossier	
(m) klagstaat en notule van hofverrigtinge	
(n) klaer en/of klaer se gesin of onderneming wat skade gelei het	
(o) misdadekord	
(p) werkgewer(s)	
(q) omgewingsinvloede	
(r) demografiese patrone	
(s) vakkundige literatuur rakende die problematiek van die jeugoortreder	

B. VOORVONNISVERSLAE VAN PROEFBEAMPTES

6(a). Wat is volgens u mening die doel van voorvonnisverslae? Merk die mees toepaslike antwoord.

Om slegs 'n feitelike geheelbeeld van die beskuldigde se afkoms, ontwikkeling en gedrag aan die hof te skets.	
Om slegs 'n interpretasie van die beskuldigde se profiel, misdadige gedrag en insig in die oortreding aan die hof te verskaf.	
Om aan die hand van 'n feitelike analise en assessering van die beskuldigde se profiel en misdadige gedrag die effek van verskeie vonnismoontlikhede op die beskuldigde te bespreek.	
Om aan die hand van 'n feitelike analise en assessering van die beskuldigde se profiel en misdadige gedrag leiding aan die hof te verskaf oor die mees gewenste vonnismoontlikheid vir die beskuldigde en die gemeenskap onder die spesifieke omstandighede .	
Om die beskuldigde se indrukke van sy ontwikkeling, funksionering en huidige misdryf aan die hof voor te hou.	
Om 'n plan van aksie vir moontlike behandeling na vonnisoplegging uit een te sit.	
Ander	

Indien "ander" spesifiseer: .....

.....

6(b). In watter mate **voldoen** voorvonnisverslae aan die doel waarvoor dit aangevra word?

altyd	meesal	geredelik	selde	nooit

7. Voorvonnisverslae moet aan sekere vereistes voldoen. Dui u antwoordkeuse met 'n X aan teenoor die stellings wat volg.

Hoe gereeld meen u dat voorvonnisverslae ...	nooit	selde	soms	dikwels	altyd
(a) feite objektief weergee					
(b) 'n nie-veroordelende houding weerspieël					
(c) 'n geheelbeeld van die beskuldigde en die oortreding weergee					
(d) slegs informasie uiteensit wat bydra tot die doel van die ondersoek en onnodige, onbruikbare informasie uitlaat					
(e) gestruktureerd voorkom met toepaslike opskrifte					
(f) 'n professionele indruk maak					
(g) oor bevredigende redenasieprosesse beskik					
(h) saaklik, bondig, kernagtig maar volledig is					
(i) eenvoudig en verstaanbaar is					
(j) die bronne benut toepaslik aandui					
(k) oor geverifieerde feite beskik en nie slegs hoorsê informasie aanbied nie					
(l) u in staat stel om 'n toepaslike vonnis op te lê					

- 8(a). Watter van die volgende is die vernaamste inligting/besprekingspunte wat in voorvonnisverslae moet verskyn? Merk alle toepaslike antwoorde.

(a)	identifiserende besonderhede	
(b)	gesinsagtergrond	
(c)	geografiese aspekte en omgewingsfaktore	
(d)	morele aspekte	
(e)	opvoedkundige aspekte	
(f)	liggaamlike en geestelike gesondheid	
(g)	werksrekord	
(h)	finansiële posisie	
(i)	sosialiseringspatrone	
(j)	ontspanningsaktiwiteite	
(k)	vorige veroordelings	
(l)	huidige oortreding en misdadegebeure	
(m)	gevolgtrekkings uit ondersoek	
(n)	beredenering van toepaslike strafopsies	
(o)	vonnisaanbeveling	
(p)	bronnelys	

- 8(b). In hoe 'n mate verskyn al die bogenoemde inligting/besprekingspunte in die meeste voorvonnisverslae wat u hanteer?

altyd	dikwels	soms	selde	nooit

- 9(a). Wat is u mening oor die gehalte van die meerderheid van voorvonnisverslae wat in u hof dien?

hoogstaande gehalte	bevredigende gehalte en goed gefundeer	bruikbare inligting	informatief	vaag en beperkend	lae bruikbaarheid en onbevredigend	swak

- 9(b). Meen u dat die standaard/kwaliteit van voorvonnisverslae van proefbeampte tot proefbeampte wissel óf is die standaard/kwaliteit deurlopend dieselfde?

standaard/kwaliteit wissel	standaard/kwaliteit deurlopend dieselfde

Motiveer u antwoord: .....

.....

C. VONNISAANBEVELINGS VAN PROEFBEAMPTES

10. Wat is u mening oor die volgende stelling?

Die taak van die proefbeampte tydens die opstel van voorvonnisverslae is nie afgehandel met die toeligtig van alle relevante faktore van die oortreder en die oortreding nie; voorvonnisverslae moet afgesluit word met 'n aanbeveling rakende toepaslike vonnisoplegging.

stem volkome saam	stem meesal saam	onseker	stem nie saam nie	stelling word verwerp

Motiveer u mening: .....

11. Is u van mening dat die aanbeveling rakende 'n toepaslike vonnis die resultaat moet wees van een van die volgende?

die proefbeampte se deskundige mening	'n multi-dissiplinêre span se besluit	die voorvonnis-evaluerings komitee se besluit	die gesinsgroep konferensie se besluit	ander

Indien "ander" spesifiseer: .....

- 12(a). Watter van die volgende **faktore behoort** proefbeamptes na u mening in aanmerking te neem by die bepaling van 'n geskikte vonnisaanbeveling vir 'n jeugoortreder? Merk alle toepaslike antwoorde.

(a)	die strafoogmerke van vergelding, voorkoming, afskrikking en rehabilitasie	
(b)	'n geballanseerde beskouing van die drietal elemente in die "trits" in Zinn	
(c)	versagtende faktore in die profiel van die jeugoortreder	
(d)	opweging van alle strafversagtende en -verswarende faktore	
(e)	geregtigheid en konsekwentheid in vonnisoplegging	
(f)	die jeugoortreder se vermoë om te rehabiliteer en sover moontlik in die gemeenskap geakkommodeer te word	
(g)	herstellende beregtiging in gemeenskappe	
(h)	dekriminalisering van die jeug	
(i)	beredenering van die gunstigheid, toepaslikheid en uitvoerbaarheid van verskeie vonnismoonlikhede vir die spesifieke jeugoortreder	

- 12(b). Watter van die faktore vanuit die bostaande lys in vraag 12(a). neem meeste proefbeamptes volgens u mening **tans in aanmerking** by die oorweging van 'n vonnisaanbeveling vir 'n jeugoortreder? Skryf die letter(s) vooraan die faktor(e) hieronder.

.....

- 12(c). Wat is u mening oor die volgende stelling?

Proefbeamptes moet dieselfde aspekte as regsprekende beamptes in aanmerking neem in die bepaling van 'n gepaste vonnismoonlikheid.

stem volkome saam	stem meesal saam	onseker	stem nie saam nie	stelling word verwerp

13. Watter van die volgende **aspekte** dra daartoe by dat die **hof nie die vonnisaanbeveling van die proefbeampte aanvaar nie/verwerp**? Merk alle toepaslike antwoorde.

(a)	Die strafoogmerke van vergelding, afskrikking en voorkoming is nie beskou nie.	
(b)	Die vonnisaanbeveling is eensydig waartydens aspekte van rehabilitasie oorbeklemtoon word en slegs die oortreder daaruit voordeel trek.	
(c)	Die vonnisaanbeveling weerspieël nie die erns van die oortreding nie en die miriete van die saak is buite rekening gelaat.	
(d)	Die vonnisaanbeveling is ontoepaslik aangesien feite in die verslag verkeerd vertolk is en ongeldige afleidings gemaak is.	
(e)	Die aanbevole vonnis is nie uitvoerbaar nie.	
(f)	Die erns van die misdaad, die misdaadsituasie en belange van die gemeenskap is buite rekening gelaat.	

14. Wat is u beskouing oor die huidige bydrae/insette van proefbeamptes in straftoemeting?

irrelevant	periodiek toepaslik	bevorderlik	doeltreffend	onontbeerlik	ander

Indien "ander" spesifiseer: .....

.....

15. Wat is u mening oor die volgende stelling?

In die bepaling van 'n geskikte vonnismoontlikheid vir 'n jeugoortreder, moet die proefbeampte klem plaas op die jeugdige se vermoë tot rehabilitasie, die behoud van die jeugdige in die gesin van oorsprong en die jeugdige se inskakeling by opleidingsgeleenthede in die gemeenskap.

stem volkome saam	stem meesal saam	onseker	stem nie saam nie	stelling word verwerp

Motiveer u mening: .....

.....

D. DIE PROEFBEAMPTTE AS DESKUNDIGE GETUIE IN KRIMINELE HOWE

- 16(a). Wat is u mening oor die volgende stelling?

Alhoewel proefbeamptes as deskundige getuies betrokke gemaak word in verhoor, kan proefbeamptes dit nie as vanselfsprekend aanvaar dat hul deskundige getuies in kriminele howe is nie. Die proefbeampte moet eers aan die vereistes gestel in die Strafproseswet, No 51 van 1977, voldoen en derhalwe deur die hof as deskundig bevind word, alvorens die proefbeampte as 'n deskundige in 'n hof kan optree.

stem volkome saam	stem meesal saam	onseker	stem nie saam nie	stelling word verwerp

- 16(b). Op grond van watter van die volgende word 'n proefbeampte as 'n deskundige getuie bevind? Merk slegs die mees toepaslike antwoord.

kwalifikasie as maatskaplike werker		toepaslike kwalifikasie en indiensopleiding as proefbeampte	
registrasie by die Suid-Afrikaanse Raad vir Maatskaplike Diensberoep as 'n proefbeampte		toepaslike kwalifikasie en ervaring in proefdienste	
bewys dat hy/sy 'n bevoegde getuie is vanuit die spesifieke getuienis wat gelewer word		algemene, professionele optrede in die hof	
		ander	

Indien "ander" spesifiseer: .....

.....

.....

17(a). Wat is u beskouing van die meeste proefbeamptes se optrede in strafhove?

uiters bedrewe	professioneel met selfvertroue	selfhandhawend	bevredigend en versigtig	traak-my-nieagtig	onseker en vaag	swak

Motiveer u antwoord: .....

.....

.....

17(b). Watter voorstelle kan gemaak word ter verbetering van proefbeamptes se optrede in strafhove?

.....

.....

.....

.....

18. Hoe vaar proefbeamptes meesal gedurende kruisondervraging?

uitstekend	goed	hoogs bevredigend	bevredigend	wisselend	onbevredigend	swak

Motiveer u antwoord: .....

.....

.....

19. Word proefbeamptes se getuienis met betrekking tot gevolgtrekkings uit ondersoeke en vonnisaanbevelings na afloop van kruisondervraging meesal ...

versterk	onveranderd gelaat	sekere aspekte in twyfel getrek	meeste aspekte in twyfel getrek	weerlê

DANKIE VIR U SAMEWERKING